

PRÁZDNÉ ULICE

MICHAL
AJVAZ

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Prázdné ulice

Michal Ajvaz

Znění tohoto textu vychází z díla [Prázdné ulice](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Petrov v Brně v roce 2004. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Michal Ajvaz: Prázdné ulice), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 22. 10. 2021.

OBSAH

PRVNÍ ČÁST: DVOJITÝ TROJZUBEC	8
1. kapitola: Psací stůl	9
2. kapitola: Na skládce	14
3. kapitola: Světelný had.	22
4. kapitola: Zjevení ve vile	28
5. kapitola: Portrét	34
6. kapitola: Fotografie z New Yorku	40
7. kapitola: Snící hroch	45
8. kapitola: Dvory	52
9. kapitola: Frankensteinova milenka	58
10. kapitola: Balík na dně zásuvky	62
11. kapitola: Dominikovy obrazy	68
12. kapitola: Zvěd	72
13. kapitola: Vynález zkázy	77
14. kapitola: Ženy z papíru	82
15. kapitola: Starosti vedoucího sběrný	88
16. kapitola: Nereus	93
17. kapitola: Modrý papoušek	98
18. kapitola: Mořská sasanka	106
19. kapitola: Tam-tam	113
20. kapitola: Bílý triangl	120
21. kapitola: Oranžová kniha	127
22. kapitola: Setkání	133
23. kapitola: Dvě skladby	136
24. kapitola: Ve vrátnici	142
25. kapitola: Zánik athénské Akademie	147
26. kapitola: Dionysios v Persii	152
27. kapitola: Divokým Afghánistánem	157
28. kapitola: Objevy v chrámu	163
29. kapitola: Zrození kosmu z Horečky	171

30. kapitola: Návrat do Londýna	179
31. kapitola: Kamery nad branou	184
32. kapitola: Na konečné tramvaje	191
33. kapitola: Ztracený poklad kapitána Bustrofedona	197
34. kapitola: Zrození multimilionáře	203
35. kapitola: Cesta do Garmisch-Partenkirchenu	211
36. kapitola: Rusovláska a drak	217
37. kapitola: Cesta na slavnost	224
38. kapitola: Světla a hlasy	229
39. kapitola: Exulanti	237
40. kapitola: Medúza v ložnici	244
41. kapitola: Život guerilly	250
42. kapitola: Čisté světlo	258
43. kapitola: Po představení	265
44. kapitola: Hádky v altánu	269
45. kapitola: Bílý pokoj	278
46. kapitola: Rozprava o světlech	285
47. kapitola: Kniha nalezená v Amalfi	290
48. kapitola: Santa Rosalia	295
49. kapitola: Výstřely na promenádě	302
50. kapitola: Proměna města	309
51. kapitola: Beatriz	318
52. kapitola: Opálový anděl	323
53. kapitola: Rozhovor u bazénu	330
54. kapitola: V ústavu	335
55. kapitola: Zátoka na Folegandru	341
56. kapitola: Požár v sokolovně	347
57. kapitola: Kavárna na nároží	352
DRUHÁ ČÁST: POKOJ U TRATI	357
1. kapitola: Lesk klavíru	358
2. kapitola: Starý slib	362
3. kapitola: Bistro v Brooklynu	368

4. kapitola: Labyrinthos	375
5. kapitola: Čtyři přátelé.....	382
6. kapitola: Mizící kniha	387
7. kapitola: Venuše a Tannhäuser	394
8. kapitola: Kovové postavy	401
9. kapitola: Alexandrovo bloudění	410
10. kapitola: Zánik Oranžové knihy	416
11. kapitola: Rozchod	420
12. kapitola: Setkání na Naxu	426
13. kapitola: Deník Pascala Brisona.....	431
14. kapitola: Palác paměti	437
15. kapitola: Tanec larev.....	442
16. kapitola: Tannhäuserův návrat.....	448
17. kapitola: Julie.....	453
18. kapitola: Útěk	458
19. kapitola: Zjevení u garáží	463

PRVNÍ ČÁST

DVOJITÝ TROJZUBEC

1. kapitola

Psací stůl

Bylo deset hodin ráno a začínalo být horko, seděl jsem už dvě hodiny za psacím stolem a přehraboval se v listech papíru, které pokrývaly celou jeho desku a občas se lehce zachvěly v proudu teplého vzduchu pronikajícího do pokoje otevřeným oknem z ulice. Všechny papíry byly popsané mým rukopisem; nepravidelné řádky zaplňovaly přeškrtnaná slova a věty. Dost často se stávalo, že jsem ani po dlouhém hledání nenašel na stole papír, který jsem potřeboval; pak jsem vlezl pod stůl, kde ležela skoro stejně vysoká vrstva papírů jako nahoře; probíral jsem se tu neklidně listy, na nichž byly vidět stejná písmena a stejné škrty jako na papírech na stole, za nějaký čas jsem se z tohoto těsného prostoru vynořil a svíral přitom v ruce papír, který jsem právě našel. Občas jsem také při své práci na podlaze zpozoroval, že průvan zanesl některé listy až doprostřed pokoje, a lezl jsem za nimi po kolenou po vybledlém koberci.

Pokaždé když se mi podařilo na stole nebo pod stolem najít ztracený papír, zmocnilo se mě vzrušení dravce, nedočkavě si nesusoucího v zubech kořist do své nory. Odsunul jsem rázně oběma lokty listy, jež se kupily přede mnou, abych si udělal místo na psaní; papíry na okrajích stolu se přitom převážily přes jeho hranu a spadly na podlahu. Pak jsem nějaký čas na nalezeném papíru horečnatě začerňoval slova, jimž se dosud vyhnulo škrtnání, a do mezer mezi řádky jsem vpisoval další slova a věty. Když se vsuvky rozrostly natolik, že už na papíru nezbyl ani kousek volného místa, vytahoval jsem z pootevřené zásuvky vedle svého levého kolena jeden čistý list za druhým; vlna textu se přelila na něj; rychlost, s jakou se pero pohybovalo po papíru, se však postupně zpomalovala, až se

pero úplně zastavilo, často uprostřed slova. Proud slov a obrazů, který mě strhával, se proměnil v mrtvé rameno textu. Chvíli jsem nehybně seděl za stolem, pak jsem začal na desce stolu, pod stolem a někdy po celé místnosti pátrat po jiném popsaném listu; znovu jsem odsunul všechny papíry, na nichž jsem do té chvíle pracoval, stranou – opět se jich přitom pár sneslo na podlahu –, položil jsem na uvolněné místo nově nalezený list a začal i na něm přeškrtnávat věty a vpisovat do mezer nové vsuvky. Tak papíry kolovaly mezi deskou stolu a podlahou a jejich proud byl stále mohutnější; vzniklo z nich jakési obludné dílo s neklidnými, unikajícími, proměňujícími se a skoro nečitelnými stránkami. Takové kroužení papírů už trvalo pět dnů.

Před rokem a půl jsem se rozešel s přítelkyní; za nějaký čas jsem ucítil, že se ze smutku, rozmrzelosti, trapnosti a komičnosti scén rozchodu rodí nečekaný plod: mé zážitky se začaly přetvářet v embryo novely. Už několik let jsem nic nenapsal a smířil jsem se s tím, že jsem s psaním skončil. A tak jsem byl rád, když jsem opět po dlouhé době na dně myšlenek a pocitů rozpoznal důvěrně známé pohyby, kterými se ohlašuje zárodek nového díla, deroucího se k životu. V té době jsem pracoval jako nakladatelský redaktor a musel jsem každý den dopoledne chodit do redakce; večer už jsem byl na psaní příliš unavený a kromě toho můj jazyk přes den nasákl stylem rukopisu, který jsem právě četl. Když jsem v kuchyni rychle snědl ze zamaštěného papíru studenou večeři, kterou jsem si koupil cestou z práce, sedl jsem si ke stolu a začal psát. Ale brzy jsem s nechutí pozoroval, jak do mých vět pronikají všechny protivné zlozvyky autora, jehož text jsem měl na starosti. Také jsem se pokoušel psát o sobotách a nedělích, ale než jsem se stačil znovu vpravit do hry slov, obrazů a myšlenek, která se rozehrála před týdnem, byla už nedělní půlnoc, a já raději zhasl lampu a šel spát.

A tak jsem si řekl, že psaní zatím odložím; našetřím si peníze na pár měsíců skromného života, pak dám výpověď v redakci a budu

se nerušeně věnovat práci na novele. Koupil jsem si notes, do kterého jsem si zapisoval myšlenky a nápady, a těšil se na dobu, kdy každý den brzy ráno vstanu, uvařím si kávu a posadím se k psacímu stolu. Všude se mluvilo o nadcházejícím konci tisíciletí, a tak jsem dal sám sobě slib, že novelu dokončím dřív, než se na začátku letopočtu objeví dvojka. Počítal jsem s tím, že ji budu psát asi půl roku, a tak jsem v nakladatelství oznámil, že odejdu na konci června. V kalendáři na rok 1999 jsem si zakroužkoval první červenec jako den, kdy začnu s psaním, a během zimy a jara jsem často blaženě myslel na dny soustředěné práce, které mě čekají. Teď bylo pátého července a já už pět dní seděl doma, nechal padat papíry ze stolu na zem a zase je sbíral – a nevěděl jsem, jak tento Ďáblův mlýn zastavit.

Tak jsem stejně jako v předchozích dnech až do pozdního odpoledne zápasil s nezkrotným textem; a stejně jako v předchozích dnech se během dne dělalo pořád větší horko, na papíry dopadaly z mého čela kapky potu a písmena se v nich rozpíjela, otvíral jsem postupně všechna okna a v závanech průvanu, který čas od času rozevlál záclony a projel všemi pokoji, létaly listy pořád dál, takže jsem některé z nich nacházel pod postelí, na vrcholcích skříní, v předsíni... Rozmrzelost a vztek z bezvýsledné práce se proplétaly s malátností a únavou z vedra. Má vita nuova nezačíná moc dobře, pomyslel jsem si.

A stejně jako ve čtyřech předchozích dnech jsem to nakonec vzdal a řekl si, že zítra snad bude chladněji, že se lépe vyspím a psaní mi konečně půjde; snad se bláznivý koloběh zastaví, papíry zůstanou klidně ležet na desce stolu a text bude postupovat zvolna a rozvážně kupředu. Položil jsem pero na stůl a zvedl zrak k oknu, nechal jsem pohled, unavený tím, jak se celý den prodíral mezi písmenky, volně bloudit po fasádách domů na protější straně ulice, přeskakovat z balkonu na balkon, klouzat se po vláččných liniích zaprášených secesních ornamentů, kroužit kolem skvrn oprýskané omítky. A stejně jako v minulých dnech jsem si řekl, že už mám

po celodenním trápení právo jít si sednout do nedaleké hospody, kterou její majitel nazýval zahradní restaurací, i když ji tvořilo jen několik stolů a lavic rozházených po asfaltové ploše, jež vyplňovala díru v řadě domů. Vstal jsem od stolu a seběhl po schodech na ulici.

Řada průčelí se táhla do dálky nalevo i napravo; kromě dvou mužů v zamaštěných košilích, kteří se u protějšího chodníku skláněli nad otevřenou kapotou otlučeného vozu, jsem nezaznamenal přítomnost žádného člověka. Ale hlavně: jaké štěstí nevidět kromě několika nápisů nad obchody, jež sdělovaly jen samé nevinné věci a nic po mně nechtěly, žádná písmena! Bylo pořád ještě horko, i když na zdi domů na protější straně ulice se už položilo nafialovělé světlo a dlouhé stíny zvýraznily štukové ornamenty, které se vinuly po zdech jako popínavé rostliny. Na karoserii vzdáleného automobilu hořel oslnivý oranžový oheň; domy, které stály na mé straně ulice, už začaly jako velké houby nasakovat tmou, v níž se rozplývaly všechny hrany. Ulice se táhla oběma směry v monotónním rytmu stejně dlouhých bloků; napravo ústila v dálce do nevelkého náměstí, odkud doléhaly tiché zvuky automobilů a brzdících a rozjíždějících se tramvají a mísily se s jakýmsi tlumeným vrčením; to se patrně ozývalo za zdi jedné z nízkých dílen, které zabíraly celou stranu krátké příčné ulice, jež se otvírala naproti mně a končila ve stráni zarostlé křovím.

Ulice, v níž jsem bydlel, byla dlouhá, rovná a široká, ale nacházelo se na ní jen pár obchůdků, většinou opraven a zastaváren, a obvykle byla tak jako teď zcela bez života. I po mé levé straně pravidelné bloky domů úzkostlivě sledovaly přímku narýsovanou architektem; v dálce, kde obě řady domů končily, vyplňovala mezeru mezi nimi růžově zářící plocha; chvíli jsem přemýšlel, na co se vlastně dívám, a pak jsem si uvědomil, že je to tovární zeď, osvětlená paprsky zapadajícího slunce. Průhled prázdnou ulicí mě zlákal; řekl jsem si, že se půjdu raději projít, na hospodu mám dost času. Zamířil jsem k vzdálené tovární zdi; už dlouho jsem nešel tím směrem, obvykle

jsem pospíchal na opačnou stranu, na tramvajovou zastávku na náměstí.

Cestou jsem potkal jen dítě se psem a v jednom z oken jsem uviděl holohlavého, opáleného muže v bílém nátělníku, který se opíral o parapet, kouřil a zamyšleně pozoroval cosi na prázdném chodníku. Když jsem došel na konec ulice, tovární zeď se už ponořila do stínu domů. Chvíli jsem váhal, na kterou stranu mám jít. Věděl jsem, že když se dám podél zdi napravo, dojdu k malému tržišti, které tvořilo několik stánků, když půjdu nalevo, octnu se na úpatí nízkého, oblého kopce, jehož svah pokrývá šedivá srostlice přízemních domků, které si tu někdy před válkou postavili dělníci z továrny. Zahnul jsem doprava, ale po několika krocích jsem si to rozmyslel; vrátil jsem se a vydal se na druhou stranu. Dlouho jsem šel podél tovární zdi, nad jejímž vrcholkem se vinul ostnatý drát. Na konci mě čekalo překvapení: žádná kolonie domků tu nebyla. Zbyly po nich jen základy zdí a díry v zemi; z vrcholku kopce už nedočkavě vyhlížely nové bílé vily, zrozené ze snového objetí Bavorska s Kalifornií; bylo zřejmé, že se chystají slézt dolů a že žlutý buldozer, který teď odpočíval, mírně nakloněný, v polovině svahu vedle několika bud z vlnitého plechu, urovnává cestu pro jejich další postup.

2. kapitola

Na skládce

Stoupal jsem vzhůru mezi zbytky zdí, na jejichž vnitřních stranách jsem viděl malby válečkem se stříbřitými vzory a z nichž vyrůstaly jako smutné černé květiny svazky uřezaných kabelů s roztřepenými konci; přemýšlel jsem, jestli se nové vily zastaví na úpatí kopce, nebo jestli jejich tažení bude pokračovat dál do nitra města. Ukázalo se, že za plechovými boudami se skrývá skládka, na kterou buldozer shrnul všechno, co zbylo z rozbořených domků. Nebylo možné ji obejít, protože podél jejího horního okraje se táhl drátěný plot, a vracet se stejnou cestou se mi nechtělo. Skládka vypadala celkem bezpečně, a tak jsem se rozhodl, že se pustím přímo přes ni.

Po několika krocích jsem pochopil, že cesta bude složitější, než jsem si myslel. Latě, trámy, kovové tyče a kusy plechu a překližky se propletly a vytvořily pružnou soustavu pák, která každý tlak přenášela do celé rozlohy skládky, a probouzela tak pohyb na nejneočekávanějších místech; stávalo se, že poté co jsem šlápl na volný konec prkna, zvedl se výhrůžně pět metrů ode mne přízrak z hadrů visících na ptačí kleci anebo strašidlo z bílých ohebných trubíc, které se zachytily na kovové pelesti postele. Plastikové a igelitové postavy se vztyčovaly na pozadí šedivého města, které leželo pod mnou jako nějaký veliký nerost. Našlapoval jsem opatrně a cestou pozoroval věci patřící k různým obdobím života kolonie; viděl jsem pomačkané plechové a hliníkové nádoby, které možná pocházelo z nejstarších dělnických dob a přežívalo na půdách, aerodynamické mixéry a fény z šedesátých let, nepálské tkaniny se zlatými nitkami z časů, kdy se do kolonie nastěhovala bohéma, a špinavé spacáky, které byly zřejmě památkou na poslední měsíce před zánikem, kdy prázdné domky na čas osídlili bezdomovci. Zdálo se také, že

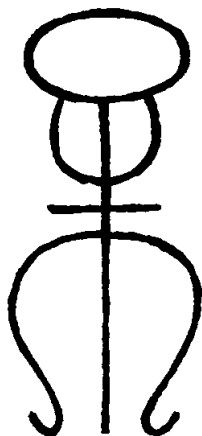
skládku objevili lidé z širokého okolí a dovlekli sem všechno, čeho se chtěli zbavit.

A tak tu ležely přístroje s obnaženými vnitřky, plnými zkroucených drátků a skleněných střepeů, rozklížené skříňky, knihy se zvlhčenými a slepenými listy, kameninové figurky slonů se zuráženými kly a porcelánoví lovečtí psi bez hlav a ocasů, svazky dopisů, jejichž písmena se rozpustila a zbarvila papír modrou barvou, kusy motorů, matrace, ze kterých vyhřezával zahnědlý molitan, lahvičky se zbytky bledězelené a žluté tekutiny, zmačkané krabice, drolící se kusy bílého polystyrenu, zavařovací sklenice, jejichž sklo bylo zevnitř porostlé plísní, velké hnijící hrozny šatů a kabátů, potrhávaná stínítka lamp, bakelitové gondoly s nápisem Venezia, desítky otevřených a pomačkaných plechovek, květináče, z nichž trčely tvrdé suché stonky bez listů, pornografické časopisy s růžovými a hnědými těly mizícími v záhadných zelených skvrnách, kostry postelí s ostrůvky bílého emailu, ledničky s vyrvanými dveřmi, pokryté rezavými jazyky, ojeté pneumatiky; a mezi tím vším povlávaly v mírném večerním větru kusy igelitu, zašmodrchané pásky z kazetových magnetofonů a cáry látek.

Některé věci ležely na zádech jako dokonávající zvířata a rezigovaně otvíraly světu zranitelné vnitřky, které si dříve tak pečlivě střežily, z mnoha věcí něco vylézalo, vysypávalo se, valilo se ven nebo vytékalo; věci, které pocházely z různých světů, navazovaly na skládce nová přátelství: prošíváný kabátek, módní hit předloňské sezony, něžně objímal černobílý televizor Mánes z padesátých let, pomačkaná reprodukce Botticelliho Zrození Venuše se přilepila na radiátor a přijala tvary jeho žeber; někde srostly v jediné těleso dvě, tři nebo čtyři věci, například ke kusu rozštípnutého snowboardu se přilepilo skvrnitě torzo hnědého plyšového zvířete, které patřilo k jakémusi neznámému druhu, a této bytosti ještě narostl dlouhý ocas z prodlužovací šňůry. A deště a sluneční žár postupně pospojovaly všechny věci do jedné jediné masy s mnoha výrůst-

ky a dutinami; viděl jsem, jak se v této mase otvírají v mezerách mezi latěmi a kusy umakartu mělké i hluboké jeskyně všech tvarů s podivuhodnými stěnami z rezavých, pomačkaných, rozměklých a shnilých věcí; a připadal jsem si najednou, jako bych byl potápěč krácející po podmořském korálovém útesu; čekal jsem, kdy se z některé temné jeskyně vynoří tlama s ostrými zuby a zaútočí na mne.

Ucítl jsem ostrou bolest v pravém chodidle, vykřikl jsem a zapotácel se, vzápětí se přede mnou cosi vztyčilo a prudce mě udeřilo do břicha; pak útočník zase klesl k zemi. Nebyla to dravá ryba, ale jen jedna z tisíců věcí odpočívajících na skládce. Teď přede mnou poklidně ležela a já si ji mohl prohlédnout. Věc byla dřevěná a asi metr dlouhá, natřená světlezeleným lakem, který na mnoha místech v lehkých šupinkách oprýskával. Byla to tyč, zakončená na obou stranách jakýmsi trojzubcem; krajní oblouky většího trojzubce se stáčely zpět a zužovaly se do ostrých hrotů, konce všech tří ramen menšího trojzubce se dotýkaly dřevěného oválu, uprostřed mezi základnami obou trojzubců protínala tyč krátká příčná latě.

Z velikosti, polohy a tvaru věci bylo snadné zrekonstruovat, co se vlastně stalo. Věc se skrývala pod kupou umakartových úlomků; šlápl jsem na vyčnívající hrot velkého trojzubce a ten pronikl pod rážkou a zabodl se mi do chodidla, přitom zahnutý konec ramene zapůsobil jako páka, celá věc se vztyčila, shodila ze sebe umakartové desky a udeřila mě do břicha, naštěstí jen obloukem oválu. Ani bolest v noze nebyla tak hrozná, i když jsem cítil, jak mi krev prosakuje ponožkou. Chtěl jsem jít dál, ale pak jsem se znovu zadíval na věc, která přede mnou ležela na hromadě umakartu. Přemýšlel jsem, co by to mohlo být, ale na nic jsem nemohl přijít. Je to nástroj? Snad ano, ale nedokázal jsem uhodnout, k čemu by měl sloužit. Nejprve jsem myslel na nějaký druh vidlí; ovál by mohl být držadlem, ale zahnuté konce krajních oblouků většího trojzubce by musely znemožňovat většinu činností, které se s vidlemi provádějí; snad by se věc dala použít k přenášení něčeho – ale jak velký předmět by to musel být, aby nepropadl mezi mezerami velkého trojzubce? Po nějaké době jsem si uvědomil, že ovál vyvolává spíš představu tahu; ale ani když jsem si věc představil jako tahač, nepodařilo se mi ji začlenit do nějaké smysluplné souvislosti; mé úvahy nakonec jen vyústily do představy člověka, jenž oběma rukama svírá oblouk věci a táhne kamsi nějaké vzpírající se zvíře za rohy, jež jsou zaklesnuty do zahnutých konců velkého trojzubce (vleče je na jatka? do arény? na obětiště?), přičemž prostřední tyč velkého trojzubce by mohla chránit řezníka, matadora nebo obětníka před nečekaným útokem zvířete. Takové vysvětlení mě ovšem příliš neuspokojilo: namísto aby zbavilo věc jejího tajemství, přidalo k němu záhadné zvíře a možná také fantastický obřad. A nevyžaduje takový obřad ještě tajemnou sektu?

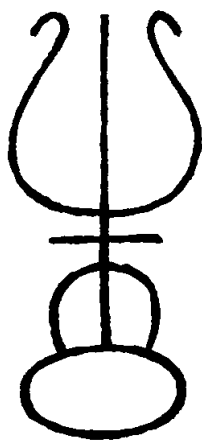
Věc se neudržela ve vztyčené poloze ani na oválu, ani na otevřeném trojzubci; spíš by bylo možné ji zavěsit, buď za ovál, nebo za některý z ohnutých konců krajních oblouků. Nemohl jsem se také zbavit představy, že ovál je oko, kterým je třeba provléknout lano a pak zavázat na uzel; věc by tak byla připoutaná k nějaké jiné,

zřejmě daleko větší věci. Svým tvarem se věc asi nejvíc ze všeho podobala kotvě. Kdyby byla z kovu, řekl bych, že je to kotva, asi bych se s takovým vysvětlením spokojil a šel bych klidně domů. Jenže dřevěná kotva nedávala žádný smysl. Pokud by věc měla být opravdu přivázaná k lanu, mohla by spíš sloužit jako plovák na nějaké velké udici; gigantický plovák ovšem vyžadoval obrovské zvíře – tak k tajemnému obětnímu býku přibyl ještě fantom velryby.

Proč se ale plovák z udice sloužící k lovu velryb povaluje na skládce, jež se nachází na okraji hlavního města země, která nemá žádné moře? A protože mi vlastně vůbec nemuselo záležet na tom, abych poznal pravý účel věci, která v mém životě nehraje žádnou roli a kterou už pravděpodobně nikdy neuvidím, neměl jsem žádný důvod, proč omezovat hru fantazie. Žádný velrybář v této čtvrti asi nebydlí, ale mohu si vymyslet něco ještě lepšího, než je lov velryb; řekněme, že skupina lidí, kteří se zabývají zkoumáním různých záhad, si udělá obrovskou udici a vydá se do Skotska, aby se tam pokusila ulovit obludu v jezeře Loch Ness; po návratu z neúspěšné cesty pak někdo z nich odhodí plovák na skládku. Anebo ještě lépe: někde pod městem, desítky nebo snad stovky metrů pod nejhlubším tunelem metra, se skrývá obrovská dutina, jejíž dno vyplňuje veliké podzemní jezero, ve kterém žije tajemný Leviathan či Godzilla; ve sklepě některého domu by se za nenápadnými zamčenými dveřmi mohlo skrývat dlouhé schodiště, které končí na břehu podzemního jezera; pak by dřevěný plovák, jenž přede mnou ležel, byl pozůstatkem po výpravě, která se vydala ulovit podzemního netvora.

Ale nespokojil jsem se s vymyšlením podzemních jezer a oblud, které v nich žijí; přece jen jsem pořád musel myslet na to, jaký mohl být skutečný účel věci. Není to zbraň, nějaký druh samostřílu? Také by to mohlo být torzo hudebního nástroje; svým tvarem věc trochu připomínala lyru. Ale na samostřílu i lyře by musely být nějaké zářezy pro upevnění tětiny nebo strun; přejížděl jsem pomalu konečky prstů po povrchu věci; odpadávaly z ní šupinky zeleného laku, mé

prsty se však nikde nesetkaly s žádným zářezem ani vrypem. Ale snad to vůbec žádný nástroj není. Třeba je to umělecké dílo; když jsem věc přidržel rukou tak, aby ovál byl nahoře, vypadala jako člověk, který se drží rukama za hlavu. Její tvar připomínal symbolický způsob, jakým umělci přírodních národů zobrazují mužské postavy. Najednou mi připadalo, že vidím postavu muže, který v hlubokém zoufalství tiskne ruce k spánkům. Ale nechtěl jsem u toho zůstat, otočil jsem věc oválem dolů a zkoumal jsem, co mi řekne teď.

Bylo mi najednou jasné, že věc zaujala polohu, která jí skutečně náleží. Vypadala i teď jako lidská postava; dolní ovál mi tentokrát připomněl schematické zobrazování ženských postav, jaké jsem viděl na kresbách brazilských indiánů nebo australských domorodců. Připadalo mi, že se dívám na ženu, která zvedá ruce v nějakém vzrušeném gestu, nevěděl jsem, jestli je to gesto hrůzy a odporu, nebo jestli žena někomu hrozí. Věc mohla být také zjednodušeným znázorněním květiny (modrý květ?), kalichu (svatý grál?) nebo ptáka (Fénix?). Počítal jsem samozřejmě s tím, že jestli někdy poznám skutečný smysl té věci, dozvím se pravděpodobně, že je

to nějaký zahrádkářský nástroj nebo emblém fotbalového klubu, ale pokračoval jsem na potemnělé skládce, na které cáry igelitu tančily přízračný tanec jako duchové na lesním palouku, v luštění zvláštního předmětu.

Teď jsem uvažoval o tom, že by věc také mohla být hieroglyf či písmeno nějaké neznámé, snad tajné abecedy. Ke kryptickému písmu ovšem patřilo tajné bratrstvo. A hned se vynořila představa zasvěcenců, strnule sedících v slavnostních úbořech kolem těžkého kulatého stolu. Proč je ale písmeno tak velké? Muselo být součástí nápisu, který byl umístěn vysoko na zdi; písmo je tajné, nápis se tedy asi nenacházel na venkovní zdi, nýbrž uvnitř místnosti; vzhledem k velikosti písma muselo jít o hodně rozlehlý sál – měl jsem radost, jak se úsudky pěkně řetězí, a pokračoval jsem: budova, ve které je tak obrovský sál, by musela být také veliká; patřila však tajnému bratrstvu, tudíž musela zůstat utajená; utajit tak velkou budovu kdekoliv na zemském povrchu, a to pravděpodobně po dobu mnoha století (pořádné tajné bratrstvo musí trvat alespoň tisíc let), je nemožné; sál se tedy nacházel pravděpodobně v podzemí – vida, věc mě opět zavedla do podzemních prostorů. Podzemní sál se ostatně s podzemním jezerem nijak nevylučoval, místnost, kde se scházela rada zasvěcenců, se mohla docela dobře nacházet v paláci na břehu podzemního jezera; zasvěcenci by pak byli současně strážci obludy...

Pak jsem přestal myslet na podzemní paláce a obludy a řekl si, že představa, že věc představuje nějaké písmeno, nemusí být tak fantastická. Ve městě teď žije hodně lidí, kteří přišli z Asie, a tak může jít docela dobře o nějaký znak čínského nebo thajského písma, snad byl součástí nápisu nad obchodem, který navštěvují krajané jeho majitele. Rozhlížel jsem se kolem, jestli někde neobjevím další písmena z nápisu, ale nenašel jsem nic, co by se věci podobalo a mělo stejnou velikost. Kromě toho už bylo špatně vidět; houstnoucí soumrak smazával poslední hranice mezi předměty, ze

skládky se stávala jediná věc; vypadala jako velká pórovitá houba, která vyrostla po svahu. A tak jsem přestal hledat další písmena; nechal jsem věc ležet, ať už byla nástrojem, sochou, písmenem, nebo znakem tajného bratrstva. Šel jsem k okraji skládky, opatrně jsem našlapoval, ale skládka už na mne podruhé nezaútočila. Po pěšině vinoucí se ve svahu jsem scházel na druhou stranu kopce; dole se vynořila železniční trať, po příkrém svahu vysypaném štěrkem, který mi ujížděl pod nohama, jsem se vyškrábal na násep, na němž se rudě zaleskl oblouk kolejí pod zelenými světly rozestými ve spleť síti drátů, na pozadí červené oblohy se mi zjevila černá silueta budovy nákladového nádraží jako čínská vystřihovánka z tenkého papíru.

3. kapitola

Světelný had

Rána v noze se mi přes noc zahojila a v příštích dvou dnech už jsem si na věc na skládce vůbec nevzpomněl. Seděl jsem od rána za psacím stolem a pokoušel se pokračovat v novele; někdy jsem psal hodinu v horečnatém chvatu, jindy jsem dvě hodiny nehybně seděl s perem v ruce nad prázdným papírem. Koloběh papírů mezi stolem a podlahou pokračoval a jeho proud ještě více zmohutněl. Práce, jejíž rytmus se pohyboval mezi amokem a mdlobou a jejímž výsledkem byla přelévající se a poletující hromada nečitelných listů, mě netěšila a nacházel jsem během každého dne desítky důvodů, proč ji přerušit. Abych takovému pokušení nepodleh, určil jsem si pravidlo, že nevstanu od psacího stolu dřív, než se rozsvítí lampy v ulicích. Bohužel byly zrovna nejdelší dny v roce, a tak jsem čekal, až se objeví světla lamp, asi tak zoufale, jako trosečník na moři vyhlíží světla lodi.

A když se konečně lampy rozsvítily, utíkal jsem z bytu a do pozdní noci jsem chodil bez cíle po městě. Vyhýbal jsem se rušnějším ulicím, po kterých jezdily tramvaje a kde zářily souvislé pásy výloh; měl jsem pocit, že mám tvář rozleptanou jedovatým dechem písmen, nad nimiž jsem se celý den skláněl, a chtěl jsem, aby se do příštího rána trochu zhojila a osvěžila v přítmí a tichu prázdných vedlejších ulic. A tak jsem chodil kolem chatrných domovních dveří vyspravovaných plechovými záplatami, kolem širokých vrat, za nimiž jsem tušil prázdné vlhké průjezdy, kolem dveří z hliníku a matného skla, vsazených do novorenesančních portálů s otlučenými korintskými sloupy, chodil jsem podél dlouhých řad zaparkovaných automobilů, na nichž reflektory projíždějícího vozu na čas probudily hru odlesků, podél vysokých zdí, za nimiž vyčnívaly vršky jakýchsi kovových

konstrukcí anebo se tyčily věže z hranatých kontejnerů naskládaných na sebe, podél zdí, na nichž se vztyčovala, bledla a třepila stínová postava s mým profilem, jak jsem přecházel od jedné lucerny k druhé, chodil jsem podél železných mříží, za kterými se rozkládaly dvory, po jejichž asfaltu se rozléval studený lesk zářivky a na nichž odpočívaly velké cívky s namotaným černým kabelem, chodil jsem pod viadukty, které byly snýtované z těžkých kusů kovu a které duněly, když nade mnou projížděl vlak, podél akvárií rozsvícených vrátnic přilepených k tmavým továrnám, přecházel jsem můstky, pod nimiž ve tmě bublal mělký a páchnoucí městský potok.

I tento svět měl své ostrůvky světla, ale ta světla na rozdíl od světél na hlavních třídách neubližovala a nevtírala se, byla to jen hrst barevných drahokamů, které přívětivý bůh městských okrajů rozsypal na hebký tmavý samet jako dar pro osamělé pozdní chodce. Ještě v noci bylo horko, a tak se do ulice otvíraly osvětlené vnitřky; míjel jsem dveře hospod, kde se postavy ztrácely v bílém dýmu, jako by byla ve dveřích napnuta hustá moskytiéra, zastavárny, kde na obrazovkách mnoha televizorů jako na ožvlém obraze Andy Warhola pohybovala němými rty táž vzrušená nebo uplakaná ženská tvář v různých barevných odstínech, herny s červenými, zelenými, modrými světélky monotónně kroužícími a kmitajícími v hloubce tmavé úzké místnosti, stovky otevřených oken přízemních bytů, v nichž jsem viděl stovky lustrů, vrcholků skříní, fragmentů potemnělých obrazů s neznámou krajinou.

I třetího dne po cestě přes skládku jsem se po beznadějně práci vydal na večerní procházku. Tentokrát jsem se dostal do části města, ve které jsem ještě nikdy nebyl. V tmavé boční ulici svítil nad vchodem domu jediný znak: kulatý bílý terč se stylizovanou modrou volavkou rozpínající křídla nad vodní hladinou. Věděl jsem, jaké firmě světelná značka patří. Bylo to studio zabývající se počítačovou grafikou; znal jsem spolumajitele studia, mladého grafika, který občas chodíval do redakce, kde jsem pracoval. Při jedné z jeho

návštěv jsem mu svěřil svůj notebook, aby mi do něho nainstaloval nějaké programy; grafik mi tenkrát dal vizitku studia, na níž byl obrázek volavky v kruhu a jméno ulice, které jsem nikdy neslyšel. To bylo už před půl rokem; od té doby jsem se několikrát chystal, že zjistím na plánu města, kde studio vlastně sídlí, a zajdu si pro počítač, ale pokaždé mi do toho něco přišlo. Grafik mi sdělil, že studio je otevřené celou noc, protože se v něm obstarává osvit pro ranní vydání několika časopisů, a tak jsem si řekl, že využiju toho, že mě náhoda přivedla skoro až k jeho dveřím, a notebook si konečně vyzvednu.

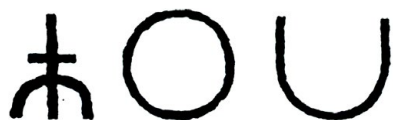
Když jsem vstoupil do malé přízemní kanceláře, uviděl jsem nad počítačem známý podlouhlý obličej se snědou pletí; dlouhé černé vlasy byly vzadu staženy do těsného uzlu. Grafika cosi zaujalo na obrazovce, na kterou jsem neviděl; jeho ruka, v níž držel jídelní hůlky, nehybně strnula nad miskou z umělé hmoty, potištěnou čínskými znaky, která stála vedle klávesnice. Když jsem ho oslovil, trhl sebou; nechal být obrazovku a položil hůlky vedle misky, jeho hubené vytáhlé tělo se vysoukalo z úzkého prostoru mezi pracovním stolem a zdí. Přivítal se se mnou a hned odešel do zadní místnosti, aby se podíval po mém notebooku. Posadil jsem se do lehkého křesílka, prolistoval jsem časopis, který ležel na skleněném stolku, a zase jej odložil, pak jsem pokračoval v prozkoumávání nočních světél, přes sklo okna jsem si prohlédl ostře nasvícený billboard, na němž obrovská dívčí tvář se slastně přivřenýma očima očekávala, až se pootevřených rtů dotkne proud minerálky, který právě vytryskl z oroseného hrdla zelené láhve, pod billboardem svítil bílý obdélník s červeným drakem a červenými čínskými písmeny, stejnými, jaké byly na grafikově misce, a vedle něho nad vchodem herny neonový klaun v kostkovaném úboru a v obrovských botách nepřetržitě žongloval s třemi trhavě se pohybujícími barevnými míči. Nejpodivnější ze světél byla zelená světelná stuha, která kroužila nahoru a dolů po fasádě domu a přitom se všelijak kroutila a svíjela; netušil jsem, co by to mohlo být, ale začínal jsem být už docela ospalý a nechtělo se mi o tom přemýšlet.

Z vedlejší místnosti se ozývalo šoupání, tlumené rány a nespokojené mumlání grafika, který nemohl najít notebook. Neklidný zelený had se nepřestával svíjet, ale přitom se nikdy nevychýlil ze své kruhové dráhy. Jeho zelená barva se pozvolna změnila v modrou, pak zfiarověl a po chvíli začala fialová barva přecházet v červenou. Najednou jsem pochopil, že světelný had ve skutečnosti nešplhá po fasádě domu, ale klouže po skle okna: díval jsem se celou dobu na proměnlivou linii, jež se pohybovala po tmavé obrazovce počítače, který grafik opustil, a jejíž kroužení se odráželo ve skle. Obrovská svítící anakonda se bleskurychle scvrkla v drobného čilého hádka. Byl to zřejmě jeden z těch proměnlivých ornamentů, jaké se automaticky objevují na obrazovkách počítače po nějaké době nečinnosti.

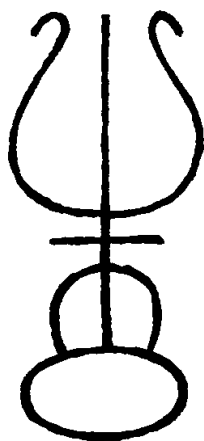
Po chvíli se světelný had přetrhl na dvě poloviny; ty se začaly pronásledovat, vzdálenosti mezi nimi se proměňovaly, ale přitom ani jedna z nich v žádném okamžiku neopustila kruhovou dráhu. Pak se každá z polovin znovu rozpúlila, teď už nahoru a dolů kroužili čtyři hádci, kteří se pořád kroutili a svíjeli, vlnili se, smotávali a zase natahovali. Hádci se už dál nerozdělovali a po chvíli každý z nich ztuhl do podoby, která už se dál neměnila. Jeden z hádků strnul ve tvaru rovné čáry, druhý vytvořil kruh, třetí se ohnul do půlměsíce a ze čtvrtého se stal jakýsi otazník bez tečky:

Všechny čtyři obrazce pokračovaly v krouživém pohybu; jeho rychlost se nezmenšovala. Po chvíli se čtvrtý obrazec ještě rozpadl na krátký oblouk a čárku; pohyb těchto dvou částí se zpomaloval, takže je brzy dohnal obrazec, který na kruhové dráze následoval za nimi; rozpadlé části se s ním spojily a od toho okamžiku po obrazovce kroužily už jen tři obrazce:

Za chvíli se kruh zploštil a ovál, jenž tak vznikl, se pevně přichytil k dolnímu konci prvního obrazce; okraje půlměsíce se prohnuly a vzápětí i tento obrazec srostl se zbylým útvarem – a já se díval na tvar, který jsem dobře znal:

Kruh, po němž se obrazec pohyboval, se teď změnil ve spirálu; dvojitý trojzubec se tak pozvolna dostal do středu obrazovky; tam se otáčel kolem svislé i vodorovné osy, vzdaloval se a zase přibližoval a přitom pořád měnil barvy; pak se začal zužovat, až z něho zbyla pouhá čára, ta se opět začala pohybovat po kruhové dráze podél okrajů obrazovky, znovu se rozpadla na dvě a pak na čtyři části a ty se začaly spojovat... Díval jsem se na příběh o nekonečně se opakujícím zrodu a rozpadu znaku, který se mi před třemi dny na skládce zabodl do chodidla.

Do místnosti se vrátil grafik a přinášel zaprášený notebook. Zeptal jsem se ho na proměnlivý světelný znak; grafik otočil monitor obrazovkou ke mně a vzal do ruky čínské hůlky. „To je *screensaver*, šetřič obrazovky; tenhle patří do série, kterou jsem dělal letos na zakázku,“ vysvětloval.

Řekl jsem mu, že by mě jen zajímalo, jestli si obrazec vymyslel, nebo jestli ho někde viděl, a vylíčil mu své setkání s dvojitým trojzubcem na skládce. Grafik mě pozorně poslouchal; položil zase hůlky na stůl, posadil se na otáčecí židli na kolečkách, která stála u počítače, a popojížděl na ní směrem ke mně, takže na konci mého vyprávění už seděl těsně vedle mne. „To je zvláštní, že jste se s ním také setkal,“ řekl, když jsem skončil. „Moje setkání s tímhle obrazcem bylo dost podivné a vůbec nevím, co si o něm mám myslet.“

4. kapitola

Zjevení ve vile

Pak se s židlí odsunul o kus dál a začal vyprávět příběh o tom, jak se v jeho životě objevil dvojitý trojzubec.

Před rokem odpověděl na inzerát, který nabízel k podnájmu místnost ve vile. Jednání s majitelem trvalo jen několik minut; za pár dní se grafik nastěhoval do jednoho z mnoha pokojů vily, kterou mi popsal jako zchátralou modernistickou stavbu z třicátých let, jejíž terasa s trubkovým zábradlím a kulatá okénka nad schodištěm prozrazovaly jakýsi architektův sen o zaoceánských lodích. Teď však stavení připomínalo spíš lodní vrak. Vila byla dost rozlehlá, ale kromě grafika a jeho bytného ji nikdo další neobýval. Chodil po chodbách, které pokrývala černobílá šachovnice dlaždiček, a mimovolně našlapoval na špičky, aby nenarušil ticho domu. Chodby byly vroubené zavřenými dveřmi pokojů; občas opatrně zmáčkl kliku a nahlédl dovnitř; pokaždé uviděl záclony, prosvětlené chladným světlem ze zahrady a splývající v nehybných záhybech až k tmavému koberci, a masivní nábytek s oblými tvary, na jehož povrchu z leštěného dřeva a skla ležel narkotický lesk. Grafik řekl, že omšelá moderna vyvolávala daleko smutnější pocit pomíjivosti, než by to dokázal kabinet sběratele starožitností.

Vila patřila mlčenlivému, churavému muži; grafik si zvykl říkat mu v duchu „starý pán“, třebaže jeho skutečný věk neuměl odhadnout, snad mu bylo šedesát, snad sedmdesát let. Grafikovi připadalo, že starý pán je tak srostlý s prostředím vily, že zpočátku vůbec nepochyboval o tom, že tu musel prožít celý život. Připadalo mu, že se v jeho tváři usadily tytéž stíny, jaké ležely v koutech pokojů; v přítmi chodeb bylo obtížné jeho obličej odlišit od vzorků vybledlých tapet, podobně jako jeho ruce spočívající na desce psacího

stolu byly stejně nehybné, těžké a pravděpodobně i studené jako bronzové sošky koní a žen, které stály v jejich blízkosti. A objemné, takřka nepohyblivé tělo působilo dojmem, že se za mnoho let připodobnilo masivnímu nábytku vily. Starý pán byl pořád zamyšlený; grafik netušil, na co může myslet, ale měl pocit, že jeho myšlenky se musí nějak podobat dechu složeného navlhlého prádla, které viděl v hlubinách skříní, když někdy ze zvědavosti tiše otevřel jejich dvířka.

Grafik se s majitelem vily skoro nevidal. Když se někdy setkali v hale, zpočátku se ze zdvořilosti pokoušel o rozhovor, ale starý pán obvykle ani nezvedl neustále sklopená víčka, odpovídal jednoslabičně a po chvíli tiše zmizel za některými z mnoha dveří. A tak grafik pokusů o konverzaci zanechal. Za nějaký čas se spřátelil se sousedy a od nich se dozvěděl, že starý pán se do vily kupodivu nastěhoval teprve před sedmi lety. Bydlel tu nejdřív s dcerou, ta se však před dvěma lety někam odstěhovala; od té doby žije v rozlehlé vile s mnoha pokoji sám. Předtím vila patřila staříčkému profesoru entomologie, který zemřel na začátku devadesátých let; starý pán prý získal při restitucích jakýsi majetek, hned jej prodal a za peníze, které dostal, koupil vilu od dědiců po profesoru. Koupil ji se vším zařízením, a zdálo se, že v domě nepohnul ani s jediným kusem nábytku; všechny stoly, židle a skříně zůstaly stát tam, kde stály za profesorova života.

Sousedé se podívovali nad tím, že si nepřivezl žádný vlastní nábytek; přijeli prý s dcerou v malé dodávce, v níž bylo několik krabic od banánů s různými drobnostmi a několik igelitových pytlů s oblečením. A zejména připadalo sousedům divné, že si nepřivezl žádné knihy. Říkalo se o něm totiž, že byl literárním kritikem a vyučoval literaturu na univerzitě. Grafik sice viděl ve vile knih dost, pod zasklenými dvířky vitrín v prázdných pokojích stály pečlivě vyrovnané hřbety tlustých svazků, ale když se na ně podíval zblízka, četl na nich vždy názvy starých pojednání o entomologii v mnoha

jazycích. Některé vitríny byly zamčené a grafik měl podezření, že klíče od nich se ztratily už před mnoha lety; starý pán zřejmě nejen že neměl své vlastní knihy, ale ani nečetl knihy, které zbyly ve vile po předchozím majiteli. Také neměl televizi ani rádio a ve schránce na dopisy se neobjevovaly žádné noviny ani časopisy; kromě reklamních letáků a občasného dopisu od plynárny se tam ostatně neobjevovalo nic. Grafik často pracoval doma, seděl u počítače ve svém pokoji; když se jeho prsty zastavily nad klávesnicí a ustalo tukaní kláves, obvykle se neozýval vůbec žádný zvuk; ve vile bylo úplné ticho. Jediné zvuky, které bylo občas slyšet, byly šoupavé kroky majitele vily na chodbě a jeho těžký dech.

Sousedé také nikdy neviděli, že by k starému pánovi přišla nějaká návštěva. K rozhodnutí pronajmout jeden z pokojů ho zřejmě donutil nedostatek peněz a také jeho zhoršující se nemoc. Starý pán se těžce šoural o holi, a byly dny, kdy nedokázal ani dojít do obchodu na rohu ulice. Pak nechával za rámem zrcadla v hale pro svého nájemníka lístek se seznamem věcí, které potřeboval koupit; měli dohodu, že grafik nechá nákup ležet na komodě pod zrcadlem. Po několika hodinách už igelitová taška s nákupem v předsíni nikdy nebyla; starý pán se zřejmě vplížil do haly jako plaché zvíře a odnesl si ji.

Zpočátku se se starým pánem vídal alespoň každý první den v měsíci, kdy platil nájem. Ale i tyto styky asi připadaly starému pánovi příliš rušné, a tak svému podnájemníkovi jednoho dne nechal za zrcadlem lístek, na kterém mu oznamoval, že si zřídil účet u banky, a žádal ho, aby mu napříště peníze posílal složenkou. Potom se stávalo, že jej grafik neviděl celé týdny, neslyšel ani žádné zvuky, které by svědčily o tom, že je starý pán ještě naživu; častokrát uvažoval, jestli se má podívat do jeho pokoje, ale nakonec se vždycky za zrcadlem objevil lístek s prosbou o nákup.

V době, kdy si starý pán ještě sám přicházel pro nájem, se obvykle scházeli v místnosti, která zřejmě kdysi sloužila profesorovi ento-

mologie jako pracovna a knihovna. Když grafik přišel do místnosti první, posadil se do jednoho ze dvou křesel potažených černou kůží. Křesla stála v rohu místnosti u stolku s kulatou deskou z leštěného dřeva, v jejímž středu byla intarzovaná šachovnice. Zatímco čekal, až přijde majitel vily, prohlížel si vždycky obraz, který visel na protější zdi. Byla na něm namalovaná mladá žena s dětským obličejem a nakrátko ostříhanými světlými vlasy; seděla před oknem, v němž bylo vidět kus fasády protějšího domu. Grafikovi připadalo, že obraz je jedinou novou věcí ve vile. Vypytał se na něj sousedů a ti mu řekli, že je na něm určitě dcera majitele vily.

„Když jsem jednou zase čekal na starého pána a prohlížel si obraz,“ vyprávěl grafik, „stalo se něco, co pořád ještě nedokážu pochopit. Dům, který bylo vidět na obraze za zády dívky, měl mnoho oken a všechna byla temná. A najednou se v jednom z nich rozsvítilo.“

„Tomu nerozumím,“ řekl jsem.

„Tomu se nedá rozumět. Prostě se tam rozsvítilo, jako by někdo vstoupil do místnosti a otočil vypínačem.“

„Z plátna vycházelo opravdové světlo?“

„To ne. Ale na místě, kde byl dříve namalovaný zhasnutý pokoj, byl teď namalovaný osvětlený pokoj. Vyskočil jsem z křesla a běžel se podívat blíž; v osvětleném bytě byl vidět kus knihovny a obraz v rámu ze zlacené sádky, který visel na zadní zdi. Byl na něm fialový dvojité trojzubec na růžovém pozadí. Omámeně jsem nahlížel do vzdálené místnosti, byl jsem ze všeho tak zmatený, že jsem čekal, že do ní někdo vstoupí anebo že dívka v popředí vstane a odejde z obrazu. Ale na obraze už se dál nic nedělo, pokoj s tajemným znakem zůstal prázdný a dcera majitele vily se nehýbala, dívala se pořád kamsi do dálky skrze mne. Za chvíli osvětlený čtverec na plátně zhasl, v okně teď byly zase vidět jen neurčité obrysy knihovny a z obrazu se záhadným znakem se opět stala tmavá skvrna. Přejížděl jsem prsty po plátně, ale nic zvláštního jsem nenahmatal; nadzvedl jsem obraz a prohlédl si zadní stranu i zeď za obrazem,

jestli se tam neskrývá nějaké zařízení, ale nic jsem nenašel. Posadil jsem se zase do křesla; ptal jsem se sám sebe, kam jsem se to vlastně nastěhoval – jaké překvapení mi ponurá vila přichystá příště? Osloví mě socha v hale, potkám na chodbě přízrak zesnulého entomologa? Ukáže se, že majitel vily je upír, který se do vily přistěhoval z Transylvánie? Ale to by vlastně ani příliš velké překvapení nebylo.

Váhal jsem, jestli mám o rozsvíceném okně vyprávět bytnému, ale když se konečně přišoural, neodolal jsem a zmínil se o tom. Měl jsem pocit, že ho to dost rozladilo. Nechtěl o záhadném pokoji na obraze vůbec mluvit, řekl, že to je jen takový trik, že na tom nic není a nic to neznamená; vzal si ode mne peníze a zase zmizel. Ten den jsem pracoval pozdě do noci na sérii proměnlivých ornamentů pro obrazovky počítačů; když mi docházely nápady, vzpomněl jsem si na znak, který jsem viděl na obraze, a řekl jsem si, že bych ho mohl použít jako základ pro jeden z šetřičů. Brzy nato si starý pán zřídil účet a už jsme se v entomologově pracovně nesetkávali. Několikrát jsem do ní tajně nahlédl, ale okno na obraze bylo pokaždé temné.“

Z grafikova vyprávění o profesorovi literatury, který nechte, o strašidelné modernistické vile a rozsvěcujícím se okně na obraze jsem nebyl příliš moudrý. Ale grafik nevypadal na to, že by si ze mne dělal legraci. Bylo už po půlnoci, a tak jsem mu poděkoval za notebook a rozloučil se s ním. Když jsem bral za kliku, napadlo mě, že bych mohl znát jméno majitele vily, jestli byl opravdu kritikem a profesorem literatury. Zeptal jsem se na to grafika a ten řekl, že se jmenuje Jonáš.

Pustil jsem kliku. „Snad ne Jakub Jonáš?“ zeptal jsem se udiveně.

Grafik, který se mezitím už odsunul na pojízdné židli zpátky k počítači, přikývl. „Ano, jmenuje se Jakub Jonáš. Vy se s ním znáte?“

Řekl jsem mu, že jej osobně neznám, ale slyšel jsem o něm a několikrát jsem ho viděl. Vyšel jsem ven; konečně se trochu ochladilo, vracel jsem se domů podél šňůry lamp, táhnoucí se do dálky, a myslel na Jonáše. Jonáš byl na konci sedmdesátých a v osmdesátých

letech známou postavou. Ted' už o něm dlouho nebylo nic slyšet a já na něj zapomněl, stejně jako na mnoho postav z tehdejší doby, ale když grafik vyslovil jeho jméno, vybavilo se mi znovu jeho mohutné tělo dunící podloubím filosofické fakulty a jeho články, jejichž obsah byl pokaždé stejný: byla jím denunziace každého umění, v němž zahlédl alespoň slabé světlo imaginace, hry a svobody. Útočil proti všemu, co nazýval dekadencí, subjektivismem, individualismem, formalismem, antirealismem a iracionalismem a co pro mne a mé přátele v době vyhaslých slov a nakaširovaných obrazů svítilo jako zázračné souhvězdí. Že by zrovna temná bytost z bažiny osmdesátých let byla totožná se samotářským majitelem strašidelné vily, mi však připadalo tak absurdní, že jsem si řekl, že jde patrně jen o nahodilou shodu jmen.

5. kapitola

Portrét

Celý příští den jsem si dělal pořádek v knihovně. Bylo pořád horko, a tak jsem zotvíral všechna okna v bytě; zvenčí se ozývala bruska z dílny ve vedlejší ulici a zvuky posunovaných vlaků na vzdáleném nádraží. Bílé záclony se vlnily nad chvějícími se papíry, jako by na desce psacího stolu neúnavně tančil bílý přízrak, nějaký démon prázdných letních ulic, který mě přišel navštívit. Průvan několikrát zvedl popsany papír ze stolu, zanesl jej přes celou místnost až ke mně a složil jej na koberec u mých nohou, ale nechal jsem jej pokaždé ležet. Chtěl jsem si alespoň na jeden den odpočinout od nešťastného textu. Při rovnání svazků v knihovně se mi párkrát stalo, že jsem zahlédl hřbet knihy, kterou už jsem dlouho neměl v ruce; otevřel jsem ji a začtl se do ní, pak jsem ji vrátil, zase jsem nějaký čas přerovnával knihy, znovu jsem se začtl – a najednou byla v pokoji tma; rozsvítil jsem, vzal jsem do náruče všechny knihy, které ležely na podlaze a čekaly na své zařazení, a nastrkal je nazdařbůh do prázdných míst na regálech. Pak jsem otevřel konzervu s tuňákem a vytáhl z ledničky nedopitou láhev vína.

Pustil jsem si televizi a chvíli pozoroval elegantně oblečené lidi, kteří řešili v přepychovém sídle na břehu moře, snad někde ve Skotsku, spletité milostné problémy. Ve chvíli srdceryvné scény mezi matkou a dcerou, které, zdá se, milovaly téhož muže v tvídovém obleku, zazvonil telefon. Zvedl jsem sluchátko a s pusou plnou tuňáka, kterého jsem nestačil spolknout, jsem zahuhňal své jméno.

„Tady je Jonáš,“ ozvalo se v telefonu.

Než jsem stačil něco říci, Jonáš mi začal vykládat, že se mu o mně zmínil jeho podnájemník a že se mnou nutně potřebuje hovořit; přitom se za každou větou omlouval, že mě vyrušuje. Dlouho jsem vůbec nechápal, oč jde, obzvláště když Jonáš skoro šeptal a do jeho

slov se ještě mísil dialog uplakaných žen v televizi. Ale nepochyboval jsem o tom, že hlas v telefonu opravdu patří tomu Jonášovi, jehož články jsem čítal před dvaceti lety. Ze vzdálených koutů paměti se se zřetelností halucinace ozval hlas, který jsem kdysi slyšel v rádiu; jako nějaká nerušitelná rozhlasová stanice pořád zazníval na pozadí roztřesených a ochraptělých zvuků, které spíš než řeč připomínaly namáhavě artikulované vzdechy.

Jonášův hlas se hodně proměnil, ale byl to určitě týž hlas. Stejně jako kdysi mi připadalo, že zní do prázdna, třebaže dnes to byla jiná prázdnota než tehdy. Vzpomněl jsem si, jak jeho hlas, nasáklý hrozbami moci, tenkrát pronikal do mrtvého ticha, jež zbylo poté, co zaplašil všechny ostatní hlasy; jeho drsnost se během let proměnila v unavený, rezignovaný chrapot někoho, kdo už nemusí ticho kolem sebe rozprostírat, protože v něm zůstal navždy uvězněn jako v cele bez dveří. Konečně jsem pochopil, že mě Jonáš svým žalostným šepotem naléhavě prosí, abych za ním hned přijel. Pošle za mnou taxík, nezdrží mě dlouho a pak mě zase nechá odvézt zpátky. Omlouval se, že za mnou nepřijede sám, ale je nemocný a kromě toho mi potřebuje něco ukázat ve vile, kde bydlí.

Byl jsem z toho rozmrzelý, Jonáš nepatřil k lidem, s nimiž bych se chtěl setkat, i když se třeba za dlouhá léta, co o něm nebylo slyšet, proměnil z křížáka socialistického realismu v drákulovského obyvatele strašidelné vily. Ale zároveň ve mně rostla zvědavost. O čem se mnou chce mluvit? Je pravděpodobné, že jeho pozvání nějak souvisí s tajemným znakem, jenž je tou jedinou věcí, která by nás mohla spojit. Ale ať už po mně bude chtít cokoliv, pochyboval jsem, že bych mu mohl nějak pomoci. Během jeho naléhání jsem přemýšlel, jak se vymluvit, ale Jonáš se nedal tak snadno odbýt, přestože se zdálo, že jeho hlas každou chvíli úplně vyhasne; do jeho ponížené pokory se mísila stařecká neústupnost a snad také záblesky někdejší panovačnosti. A navíc ve mně pocit zvědavosti postupně převládl nad nechutí k Jonášovi a nad přáním dopít načatou láhev vína, a tak jsem nakonec

slíbil, že přijedu. Když jsem zavěsil sluchátko, odhrnul jsem záclony a díval se na večerní ulici, kde téměř ve všech oknech sílilo a zase sláblo světlo ve stejném rytmu, v jakém obyvatelé skotského venkovského sídla přecházeli z tmavého salonu na terasu a zase zpátky. Za chvíli se objevil automobil s bílým majáčkem a zastavil před mým domem. Vypnul jsem televizi, uložil láhev znovu do ledničky a sešel dolů.

Vůz projížděl po okraji města a brzy se dostal do míst, která jsem neznal; čekali jsme před spuštěnými závory, dokud tmou neprošlehl rozmazaný pás světla, minuli jsme holý kopec, který se vynořil nad uličkou nízkých, venkovsky vyhlížejících domů, jeli jsme podél rozlehlých administrativních budov, v nichž byla všechna okna zhasnutá, na chvíli jsme se octli na osvětlené rušné ulici, objevila se nad námi záď tramvaje s nehybnými stojícími postavami jako gondola balonu, který ztratil výšku, pak venkovní světla pohasla a v záři reflektorů se začaly objevovat bílé sloupky plotů, za kterými jsem tušil hluboké zahrady. Před jednou z branek vůz zastavil. Chtěl jsem zaplatit, ale taxikář mi řekl, že jízdu objednal jeho stálý zákazník a dal mu pokyn, aby dlužnou částku připsal na jeho účet.

Když taxík odjel, zůstal jsem stát sám mezi ploty; ze zahrad na mne dýchala teplá tma prosáklá vůněmi. Za brankou se mezi větvemi vysokých jehličnatých stromů rozsvítilo světlo, ale nic se nehýbalo a odnikud se neozýval žádný zvuk. Sáhl jsem na bronzový knoflík na brance, dvířka se se zavrznáním otevřela. Šel jsem za světlem po matně osvětlené pěšině, vysypané pískem; pružné větve porostlé jemnými jehličkami mi přejely po tváři a pak zase ulétly do tmy; odkudsi byl cítit pach listů tlejícího na dně vypuštěného bazénu.

Ke koncům osmi mosazných ramen lustru bylo připevněno osm koulí z mléčného skla, ale jen jediná z nich svítila; slabě osvětlovala halu, v jejíž zadní části se zvedalo schodiště pokryté hnědočerveným plyšovým kobercem; schody stoupaly k ochozu, který se ztrácel ve tmě. Udělal jsem několik kroků; v zrcadlech u zdi a ve sklech vitrín se několikrát mihl odraz světelné koule a zase zmizel.

„Haló, haló,“ ozval se nade mnou chraptivý hlas. O zábradlí ochozu se opírala nehybná a nezřetelná postava, které jsem si dřív nevšiml. Když jsem vystupoval po schodech, ozvalo se z přítmí nade mnou cvaknutí vypínače a po celé délce ochozu se rozsvítily lampy; měly tvar geometrizovaných lilií, jejichž mosazné stonky vyrůstaly z bleďezelených tapet. Jonáš zašeptal pozdrav a pokynul mi, abych šel za ním. Sledoval jsem jej v slabém světle lamp, šel těžce, jednou rukou se opíral o hůl a druhou se přidržoval zábradlí. Oba jsme mlčeli; vybavila se mi vzpomínka na člověka, kterého jsem potkával v okolí filosofické fakulty a Akademie věd. Jonáš byl kdysi proslulý svou hřmotnou robustností; jedna z jeho studentek mi líčila, že lidé, kteří s Jonášem mluvili, před ním instinktivně ustupovali, protože jeho tělo vyvolávalo dojem, že si jen na chvíli odpočinulo v současných obrysech, že za okamžik bude pokračovat v expanzi a rozdrtí všechno kolem sebe. Jonáš od té doby možná ani příliš nezhubl, a přesto se jeho postava proměnila ještě podivuhodněji než jeho hlas. Viděl jsem, že se jeho tělnatost stala tíživým nákladem, který jej neustále stahoval k zemi; jako by s sebou musel neustále vláčet velké neskladné zvíře.

Zastavil se u jedněch dveří a otevřel je; vstoupili jsme do podlouhlé místnosti, přeplněné masivním nábytkem, který neponechával skoro žádný volný prostor. Po celé délce pokoje se táhl tmavý stůl, kolem něho stály v pravidelných rozestupech vysoké židle s černým koženým polstrováním, přitlučeným k dřevu mohutnými kovovými cvočky. Jonáš se přidržoval okraje stolu a opěradel židlí. Vedl mě do kouta místnosti, kde se skrýval nízký kulatý stůlek s intarzovanou šachovnicí; na jeho okraji stála láhev portského vína a dvě sklenice, vedle ležela ebenová skříňka s vyřezávaným maurským vzorem; jistě to byl stůlek, o kterém mi včera vyprávěl grafik. Nad stolkem se jako šachista zakletý při promýšlení tahu skláněla rozsvícená lampa, jejíž stojan tvořila zahnutá chromovaná trubka. Podél kratší stěny místnosti se rozprostíral objemný psací stůl, na něm stála keramická váza s uschlými květinami, starý černý telefon a několik

drobných kovových sošek. Na druhé straně visel na zdi nad stolem asi metr vysoký obraz, zalitý světlem lampy.

Jonášova cesta pokojem byla smutným sestupným obloukem, který skončil v koženém křesle u kulatého stolku. Když jsem si sedal do druhého křesla, slétl z obrazu na zdi závoj lesku a já uviděl portrét nakrátko ostříhané světlovlasé dívky v manšestrových kalhotách a volném tričku.

„To je portrét vaší dcery?“ zeptal jsem se rovnou.

Jonáš přikývl; mlčel, chtěl zřejmě, abych si obraz dobře prohlédl. Ale já pořád nemohl odtrhnout pohled od jeho obličeje, na který dopadlo světlo lampy; zdálo se, že se skládá jen z mnoha laloků klesající kůže; připadalo mi, že se narychlo sestavil ze světél a stínů vily jen kvůli mně a že se po mém odchodu zase rozplyne v životě přítmí. Pak jsem se přece jen odtrhl od žalostné tváře a obrátil se k portrétu na zdi. Řekl bych, že dívce na obraze je osmnáct let, kulatá tvář měla dětské rysy, které ještě podtrhoval její výraz: stahující se obočí a svírající se, lehce našpulené rty; napadlo mě, že dívčin obličej nejvíce ze všeho připomíná tvář trucujícího malého chlapce. Dívka seděla před oknem, zřejmě na nízké stoličce bez opěradla, a v držení těla bylo možné rozpoznat cosi jako ostražitost.

Z okna byla na obraze vidět jen část, ale měl jsem dojem – podle tvaru okenních výplní a snad i podle toho, jak byla místnost zalita narůžovělým světlem počínajícího večera –, že jde o okraj velké skleněné plochy, jaké bývají v malířských ateliérech. Za dívčinými zády byla vidět oprýskaná fasáda činžáku; žádné z jeho oken nebylo rozsvícené. Všiml jsem si, že je mezi nimi velký počet malých úzkých okének, které zřejmě vedly ke koupelnám a spížím; z toho se dalo soudit, že jde o zadní stranu domu; ateliérové okno tedy patrně nevedlo na ulici, ale do dvora.

Obraz byl namalovaný ve stylu jakési nové věčnosti, věci i tělo dívky obtékala výrazná černá čára, která uzavírala hladké plochy barev, do nichž byly přimíšeny slabé růžové tóny večerního světla.

Čára působila klidným dojmem; představoval jsem si zprvu pomalý, nevzrušený pohyb štětce, který ji kladl na plátno, ale když jsem se na obraz díval déle, napadlo mě, že je to klam; najednou mi bylo zřejmé, že pomalý rytmus linie je spíše výrazem rezignace a možná i zoufalství než skutečného klidu. Jako by se malíř vzdal pokusů porozumět tajemství tváře, kterou maloval. A zdálo se mi, že jsem na dně chladného klidu čáry, která obtékala tvář a tělo dívky, dokonce zahlédl nenávist.

„Podivný portrét,“ řekl jsem spíše pro sebe. Pak jsem se zase obrátil k Jonášovi a zeptal se ho, kolik je jeho dceři let. „Nedávno měla čtyřicet let,“ odpověděl.

„Kdy byl portrét namalovaný? Před šesti, sedmi lety?“

„Ne, obraz je starý dva roky. Viola vřdycky vypadala mladší, než kolik jí ve skutečnosti bylo.“

„Má v sobě něco dětského,“ řekl jsem. „Vypadá takhle i teď?“

Jonáš chvíli mlčel a pak řekl: „V září to budou dva roky, co Viola zmizela, a od té doby jsem ji neviděl.“

Zeptal jsem se ho, jestli se obrátil na policii. „Samozřejmě,“ řekl Jonáš, „ale policie nic nezjistila. Už dávno případ odložili. Zaplatil jsem i několika soukromým detektivním kancelářím, ale ani tam nic nevypátrali.“

„Žili jste spolu sami?“ zeptal jsem se.

„Viola nemá žádné sourozence. S její matkou jsme se rozešli ještě předtím, než se Viola narodila. Dcera žila nejdřív s ní, ale když byly Viole čtyři roky, její matka zemřela; od té doby je se mnou.“

„Nemáte vůbec žádné tušení, kde by mohla být?“

„Viola se mi s ničím nesvěřovala. Byla zamlklá a svéhlavá, ale nebyly s ní nikdy žádné skutečné problémy. Nevím, co se s ní stalo. Zjistil jsem jména několika jejích přátel, ale ani ti o ní nic nevědí...“ Odmlčel se a po chvíli dodal: „Musím pořád myslet na to, že ji třeba někdo vězní, že čeká na mou pomoc...“

6. kapitola

Fotografie z New Yorku

Z tónu, který teď zazněl v Jonášových slovech, jsem pochopil zoufalství, v jakém žil v posledních měsících ve svém ponurém sídle. Mluvil tak tiše, že jeho hlas byl jen o něco málo silnější než praskání nábytku nebo občasný vzdech křesel, ve kterých jsme seděli, a teď na dlouhou dobu zmlkl úplně. Bylo mi ho líto, ale pořád mi nebylo jasné, co vlastně ode mne chce. Když mlčení trvalo už příliš dlouho, zeptal jsem se ho, co jeho dcera dělala.

„Viola měla nadání na jazyky; a tak studovala angličtinu a francouzštinu a po skončení školy se živila jako překladatelka a tlumočnice,“ řekl Jonáš.

„Všiml jste si před jejím zmizením něčeho zvláštního, nějaké změny v jejím chování?“ Četl jsem rád detektivky a napadlo mě, že detektiv by se zeptal asi na tohle.

Jonáš nalil do dvou sklenic víno. „Jak jsem řekl, Viola byla vždycky dost uzavřená. Ale několik měsíců předtím, než zmizela, jsem si přece jen všiml, že se s ní něco děje. Jsem si jist, že začátek té proměny byl v Americe, tam se muselo něco důležitého stát. Kdybych tak jen mohl vědět, co to bylo... Nemůžu spát, a tak už jsem za všechny ty noci, co tu žiju sám, probral tisíce možností, viděl jsem ve tmě tisíce strašných obrazů... Předloni v květnu byla Viola na dovolené ve Spojených státech. Žila čtrnáct dní v New Yorku, bydlela v nějakém laciném hotelu v severním Manhattanu. Několikrát mi telefonovala, naposledy týden po odletu; v tu chvíli bylo ještě všechno v pořádku. Pak se něco přihodilo, snad se stala svědkem nějaké zvláštní události nebo se s někým setkala, nevím... Když se vrátila, byla neklidná a ještě zamlklejší než jindy, už se mnou skoro vůbec nemluvila. Několikrát někam telefonovala a přitom šeptala

do sluchátka, abych ji nemohl slyšet. Za nějaký čas se v jejím pokoji objevil tenhle portrét. Zeptal jsem se jí, kdo jej maloval, a Viola jen řekla, že jeden její známý; nevyptával jsem se jí dál, nemělo by to smysl...”

„A potom?“

„V polovině září, čtyři měsíce poté, co se vrátila z Ameriky, zmizela a já už ji nikdy neviděl... Dobře si vzpomínám na posledních pár dnů před jejím zmizením. Vypadala podivně, jako by měla horečku; když jsem ji oslovil, vůbec mi neodpovídala a ani nevím, jestli mě slyšela. Předposledního večera přišla domů v deset hodin; viděl jsem, že je něčím nesmírně vzrušená, celá se třásla. Zahlédl jsem ji jen na okamžik; podívala se na mne a já uviděl v jejím pohledu kromě horečky něco, co mě vyděsilo ještě víc: strašnou zlobu; nevím, jestli byla namířená proti mně, nebo proti všem lidem... Dívali jsme se ale na sebe jen chvíli, pak hned běžela do svého pokoje a zamkla se tam.“

Najednou se mi vybavily dvě postavy, které se na skládce zrodily ze dvou poloh dvojitého trojzubce, muž chytající se v zoufalství za hlavu a rozzlobená, hrozící žena, a proměnily se v Jonáše a jeho dceru. „Měla snad Viola nějaký důvod vás nenávidět? Nezlobte se, že se vás na to ptám, ale neodešla kvůli tomu, že jste jí udělal něco zlého?“

„Ne, jsem si jistý, že jsem jí nikdy neublížil, musíte mi to věřit. Když zmizela, přemýšlel jsem, jestli jsem ji nějak neranil, vzpomínal jsem na všechno, co se mezi námi událo, ale nevybavilo se mi nic, co by se jí mohlo dotknout...“

Věřil jsem mu, že Viole vědomě neublížil. Dovedl jsem si představit, že Jonáš svou dceru opravdu miloval a že ji celý život rozmazloval. „Dobrá,“ řekl jsem, „předposlední večer tedy Viola přišla rozrušená domů a zamkla se ve svém pokoji. Co se dělo potom?“

„Měl jsem o ni velký strach; několikrát jsem se zastavil před jejími dveřmi a poslouchal jsem.“

„A slyšel jste něco?“

„Zdálo se mi, že slyším nějaký slabounký zvuk, přes dveře nebylo možné rozpoznat, co to je. Mohlo to být bublání vařící se vody, ale také to mohl být hlas nějakého zvířete. Za chvíli jsem ucítil zvláštní vůni. Je strašně obtížné ji popsat. Byly v ní tak rozdílné složky, jako je vůně růží a pach ocele... Pak jsem odešel a vrátil se za půl hodiny. Z pokoje se už žádný zvuk neozýval; vůně byla pořád cítit, ale ne tak silně jako předtím. Šel jsem spát, ale v noci jsem se pořád budil; vidím ze své ložnice okno jejího pokoje, a tak vím, že měla celou noc rozsvíceno. Celý příští den byla zamčená v pokoji, jen několikrát zašla do kuchyně a do koupelny; pokaždé když vyšla z pokoje, zamkla za sebou a vzala si klíč s sebou. V noci se v jejím pokoji svítilo do půl jedné, pak Viola najednou vyběhla ven jakoby ve velkém spěchu, za půl hodiny se vrátila, běžela do svého pokoje a zase za sebou zamkla. Pak jsem uviděl v jejím okně záblesk prudkého světla. Také té noci bylo v pokoji ještě dlouho rozsvíceno. K ránu jsem usnul; když jsem se probudil, spěchal jsem k jejímu pokoji. Dveře byly otevřené dokořán; pokoj byl prázdný. To bylo sedmnáctého září předloňského roku. Od té doby jsem Violu neviděl.“

„Nenašel jste v jejím pokoji nějakou stopu?“

„Prohledal jsem jej důkladně, dívala se tam i policie a detektivové. Ale nenašly se žádné poznámky, žádné adresáře a telefonní čísla, nic, co by mi mohlo nějak pomoci.“

„Nenaznačila Viola aspoň, co se mohlo stát v New Yorku?“

„Ne. Ale přece jen existuje jedno svědectví o jejím americkém pobytu. Je pravděpodobně bezcenné, ale nic jiného nemám.“ A Jonáš přede mne přisunul ebenovou skříňku a odklopil víko. Ležela v ní hromádka lesklých barevných fotografií a tři svitky negativů.

„Našel jsem mezi jejími věcmi dva exponované, ale nevyvolané filmy. Prohlédl jsem také její fotoaparáty – Viola ráda fotografovala a měla tři. Dva byly prázdné, ale ve třetím zbyl ještě film. Byl to fotoaparát, který si vzala na dovolenou do Ameriky. Nechal jsem

všechny tři filmy vyvolat; byly na nich snímky, které Viola dělala v New Yorku. Podívejte se na ně, seřadil jsem je podle negativů v tom pořadí, v jakém vznikaly.“

A Jonáš vyndal z kazety fotografie a podal mi je. Zpočátku jsem každý snímek důkladně prohlížel, pátral jsem na nich po nějaké stopě, i když jsem nevěděl, co by to mělo být – ale viděl jsem jen běžné turistické fotografie různých míst na Manhattanu; byl na nich Empire State Building, Guggenheimovo muzeum, neony na Broadwayi, kavárny v Greenwich Village, jezírko v Central Parku, ulice v Čínské čtvrti... Odkládal jsem snímky, které jsem si už prohlédl, nazpátek do skřínky. Čekal jsem, jestli mi o fotografiích Jonáš něco řekne, ale už zase jen mlčel. Teprve na několika posledních fotografiích se objevily záběry, které už patrně nebyly z Manhattanu; na snímcích byly nízké domy, jejichž zdi z neomítnutých cihel byly počmárané sprejovými klikyháky, a obchody se španělskými nápisy na skle výloh. Na úplně posledním snímku bylo vidět malé bistro vedle stanice nadzemní dráhy, jejíž jméno bylo zakryté dopravní značkou.

Když jsem odložil snímek bistra, podíval jsem se tázavě na Jonáše; netušil jsem vůbec, co bych z Violiných fotografií mohl vyčíst. Jonáš přede mnou mlčky roztáhl jeden ze tří svitků, které ležely ve skřínce: film byl ze tří čtvrtin prázdný; fotografie bistra byla posledním snímkem, který Viola udělala. To nemuselo znamenat vůbec nic – ale mohlo to také znamenat, že právě někde v místech, která zachytila na třetím filmu, došlo k události, po níž už Violu přestalo fotografování zajímat. Poslední snímky mohly být z Bronxu, Brooklynu nebo z Queens – snad právě někde tady, u stanice nadzemní dráhy, se Viola setkala s něčím, co proměnilo její život a co nakonec vedlo k tomu, že zmizela. Co to asi mohlo být? Jonáš mluvil o tajemných telefonických rozhovorech; Viola se tedy snad v New Yorku seznámila s někým, s kým nepřerušila spojení ani po návratu; přitom bylo třeba newyorskou známost z nějaké-

ho důvodu utajovat, a to zřejmě nejen před Jonášem. Nehrají snad v celém případu nějakou roli drogy?

Zeptal jsem se Jonáše, jestli Viola nebrala nějakou drogu. Jonáš to nejdřív rozhořčeně popřel, pak ale připustil, že po návratu z Ameriky Viola dost pila a někdy se skutečně chovala tak, jako by byla pod vlivem drog. To prý ale trvalo jen měsíc, pak se Viola najednou změnila – ne že by se z ní stal opět ten člověk, kterým byla dřív, dokonce byla ještě více cizí, ještě méně s Jonášem mluvila; ale už ji nikdy neviděl opilou, a pokud předtím opravdu brala nějakou drogu, skončila s tím.

Prohlédl jsem si znovu poslední fotografie, ale nenašel jsem na nich nic podezřelého, žádnou stopu – anebo mi spíš připadalo, že je na nich podezřelé všechno, že všechno může být stopou, z každé věci a z každé postavy se rozvíjel neurčitý, zlověstný děj. Nemá tenhle Hispánc, který se na ulici otočil zrovna ve chvíli, kdy Viola zmáčkla spoušť, ve tváři podezřelý, potměšilý výraz? Tady se zase rýsuje málo zřetelný obrys postavy za skleněnými dveřmi obchodu se zeleninou, vypadá to, jako by tam někdo číhal, a u okraje chodníku leží neidentifikovatelná, podezřelá věc. A nebylo by možné takhle velká, bizarně pokroucená písmena sprejového nápisu na zdi přečíst jako ‚Viola‘? Ano, šlo by to docela dobře – z toho objevu se mě zmocňuje vzrušení, jenže po chvíli zjišťuju, že v nápisu je možné vidět každé slovo, jaké mě napadne; také se mi teď zdá, že záhadná věc bude nejspíš zohýbaný rám jízdního kola, který tu kdosi odložil, a výraz Portorikánce je vlastně dobrosrdečný.

Jonáš mě nechal prohlížet fotografie a zase nic neříkal. Myslím, že se sám na ně díval tisíckrát a důvěrně znal všechny postavy a všechny věci, které na nich byly zachyceny, že se ještě zoufaleji než já snažil najít souvislost mezi některým z předmětů nebo obličejů na fotografiích a Violiným zmizením a že stejně jako já nepřišel vůbec na nic. Když jsem zbylé fotografie odložil do skříňky, začal Jonáš znovu vyprávět. Mluvil teď hlasitěji, a dokonce trochu živěji; jako by touha najít dceru vyburcovala v jeho těle zbytky sil.

7. kapitola

Snící hroch

„Musel jsem pořád chodit do Violina pokoje. Jednou ráno – bylo to tři týdny poté, co Viola zmizela – jsem do něho opět vešel, a když jsem se podíval na portrét, který tam tehdy ještě visel, s úžasem jsem zjistil, že se přes noc změnil. V jednom z oken, která byla v pozadí, se svítilo a v místnosti byl vidět obraz, na němž byl jakýsi znak. Nejdřív mě napadlo, že se někdo do vily vloupal a obraz přemaloval; netušil jsem sice, jaký by to mohlo mít smysl, ale okolo Violina zmizení bylo všechno tak nesrozumitelné a podivné, že mi v té době začalo připadat, že možné je úplně všechno. Tak jsem tam seděl a díval se na záhadný znak; po deseti minutách okno na obraze zhaslo a obraz byl zase stejný jako dřív. Od té doby se okno na obraze rozsvítilo ještě čtyřikrát; neseděl jsem ovšem před obrazem pořád, a tak je docela možné, že ve skutečnosti to bylo víckrát. Hned jak jsem poprvé uviděl záhadné okno, napadlo mě, že znak má nějakou souvislost s Violiným zmizením a že by mě k ní mohl zavést, kdyby se mi podařilo zjistit, co znamená. Třeba je to znak nějaké tajné organizace nebo sekty, třeba se Viola stala její členkou, třeba ji členové sekty unesli, protože v Americe objevila nějaké důležité tajemství. Anebo je to schéma cesty, která by mě mohla k Viole dovést, nebo by to mohl být plán katakomb, kde ji vězní...“

Jonášův hlas zase slábl, jako by jej zavalila tíha těch stovek možností, jež se nabízely jako interpretace znaku a jež zároveň unikaly a rozplývaly se, když chtěl některou z nich uchopit a sledovat. Bylo zvláštní, že Jonáš zřejmě dělal po mnoho měsíců přesně to samé, čím jsem se já zabýval před několika dny na skládce: snažil se rozluštit znamení dvojitého trojzubce. A ještě zvláštnější bylo, že i on

dospěl, třebaže úplně jinými cestami než já, k představám tajných organizací a podzemních prostorů.

„V té době jsem ještě mohl lépe chodit,“ pokračoval Jonáš, „a tak jsem se všude vyptával, jestli někdo o znaku něco neví. Ale všechno mé pátrání bylo marné, takový znak nikdo neznal. Objevil jsem sice spoustu podobných obrazců, existují loga různých firem a litery exotických písem, které se od znaku na obraze liší jen nepatrně, podobný emblém má například jeden lotyšský podnik, který se zabývá zpracováním mořských ryb, a jedna španělská televizní stanice, ale podobnost je ve všech těch případech pravděpodobně jen náhodná. Po nějakém čase jsem nějakou podobnost se znakem nacházel skoro ve všem, znak se mi zjevoval všude, kam jsem se podíval, všechno mi připadalo buď jako jeho nerozvinutý zárodek, nebo jako něco, co vzniklo jeho znetvořením. Nakonec jsem přestal po významu znaku pátrat, už jsem k tomu také neměl moc příležitostí, protože vycházet z domu mi dělalo čím dál větší potíže.“

Když jsem slyšel Jonášův pokorný a churavý hlas v telefonu, mezi mnoha různými pocity, jež jsem cítil, byla také jakási škodolibá radost z jeho ponížení, které jsem se v tom okamžiku nedokázal ubránit. Teď když jsem se díval na zhroucenou postavu v křesle, zmizely poslední zbytky takové radosti, cítil jsem jen lítost, smutek a soucit.

„Pořád jsem chodil do Violina pokoje, i když mi jeho návštěvy působily nesmírnou trýzeň, seděl jsem tam celé hodiny na její posteli a plakal... Pak jsem si řekl, že s tím musím skoncovat, že se musím dát trochu do pořádku; pořád věřím, že Violu ještě uvidím, a chtěl bych se dočkat jejího návratu. A tak jsem začal brát prášky proti depresím, její pokoj jsem vloni na podzim dal vyklidit a pronajal jsem jej; portrét jsem nechal přenést sem. Už po dceři nepátrám, nemám na to sílu a ani nevím, kam bych se ještě měl obrátit; teď už tu jen sedím a čekám, až se Viola objeví anebo až se alespoň zjeví nějaká stopa, která by mi naznačila, kde ji mám hledat. Ale za

dlouhé měsíce se nikde žádná stopa neukázala – až dnes, dnes jsem se od svého nájemníka dozvěděl, že existuje někdo, kdo se setkal s přesně stejným znakem, jaký znám z Violina portrétu. Poprvé od Violina zmizení se konečně objevilo něco, co by mi k ní mohlo ukázat cestu.“

Jonáš byl tak rozrušený, že jsem se bál, že omdlí. Přemýšlel jsem, jak mu ohleduplně říci, že je mi to moc líto, ale v mé příhodě na skládce není možné žádnou stopu, na jakou čeká, najít. Jonáš asi poznal, co chci namítnout, udělal rukou chabé odmítavé gesto a řekl: „Vím, že to, co se vám přihodilo, je vlastně nicotné. A přece jen to není tak bezvýznamné, jak si možná myslíte. Měl jsem po dlouhé měsíce zoufalý pocit, že všechny věci kolem Violina zmizení jsou spojeny do uzavřeného kruhu, spolčily se spolu, jedna odkazovala k druhé, ale žádná z nich nesouvisela s ničím, co by se nacházelo vně kruhu. Vaše příhoda na skládce do kruhu Violina zmizení nepatří, a přece s ním nějak souvisí... Rozumíte mi? Důležité je to, že se uzavřený kruh konečně prolomil, konečně se objevila nějaká souvislost s něčím mimo něj, otevřela se cesta ven, i když zatím nevíme, kam vede.“

Ale Jonášovi se nepodařilo mě přesvědčit, že je zážitek ze skládky tak důležitý. Bohužel se zdálo, že se na mne upjal jako na poslední naději. Měl jsem z toho nepříjemný pocit, nevěděl jsem, jak bych mu mohl pomoci, a tak bylo zcela zbytečné, abych mu nějakou pomoc nabízel. Jednou se mi na skládce zabodla do nohy věc, která měla tvar obrazce z Violina portrétu, a to bylo všechno, úvahy o prolomení začarovaného kruhu jsem nemohl brát vážně. Jonáš teď chtěl, abych mu podrobně vyprávěl o tom, co se mi stalo, i když si jistě nechal všechno už důkladně vylíčit od grafika a já vlastně neměl nic, co bych k jednoduchému příběhu mohl dodat. Řekl jsem Jonášovi, že jsem na skládce nenašel už nic, co by s věcí mohlo nějak souviset, a že sem zřejmě lidé nosili staré krámy z širokého okolí, a tak asi bude nemožné zjistit, komu věci patřily. Jonáš se na mne

pořád díval zpod těžkých víček, jako bych byl jediný člověk, který mu může pomoci; přitom se ale neodvážil mě o nějakou pomoc požádat. Mlčeli jsme, snad čekal, že mu sám nabídnu pomoc, svým úzkostným a prosebným pohledem mě dojímal, ale také čím dál víc rozčiloval.

V tichu bylo slyšet z kteréhosi tmavého kouta tikání hodin; cítil jsem se trapně, jezdil jsem s poloprázdnou sklenkou po políčkách šachovnice sem a tam.

Mlčení trvalo dost dlouho, pak Jonáš řekl ještě tišším hlasem: „Dobře. To je v pořádku, vlastně jsem nic jiného nečekal. Děkuju vám, že jste sem přijel a poslouchal mě. A promiňte mi, že jsem vás obtěžoval. Zavolám vám taxík.“

Opřel se oběma rukama o desku stolku; pozoroval jsem s pocitem studu, s jakou námahou vytahuje těžké tělo z křesla, do něhož bylo zabořené. Působil ještě žalostněji, než když jsem ho uviděl na ochozu; snad ho rozhovor tak vyčerpал, snad svou nemohoucnost trochu přeháněl, aby se ve mně ještě naposled pokusil vzbudit soucit a aby tím na mně vymámil příslib pomoci. Pohled na něj ještě zvýšil trýzeň, kterou mi návštěva ve vile od samého počátku působila. Nemohl jsem se dočkat, až se zase octnu venku na čerstvém vzduchu, i když jsem věděl, že se mi žalostná, hroutící se postava bude ještě dlouho zjevovat ve vzpomínkách.

Jonáš se přesunul k psacímu stolu, na kterém stál telefon, a začal vytáčet číslo. Zatímco čekal se sluchátkem u ucha na spojení, vstal jsem, abych si naposledy prohlédl Violin portrét, díval jsem se dlouho na její zamračenou tvář, pak můj pohled sklouzl po horizontálních liniích střech, které hra perspektivy nechala vyrůstat z obrysu Violiny hlavy. A najednou jsem na nejvzdálenější rovině střech uviděl mezi houštím televizních antén Snícího hrocha.

Na Snícího hrocha jsem si nevzpomněl už mnoho let, a přece to bylo zvíře, které se mnou žilo celé mé dětství, zvíře, s nímž jsem se denně vídal a důvěrně je znal. Pokaždé když jsem zvedl hlavu

od učebnice nebo dobrodružné knížky a zadíval se z okna, Snící hroch mírumilovně ležel na vzdálené střeše, spokojeně se vyvaloval v oparu dálky jako v teplém bahně Nilu. Nazval jsem tak skupinu komínů, která při pohledu z mého okna vypadala jako blaženě odpočívající hroch; byl sice hranatější než jeho afričtí příbuzní, ale nemohlo být vůbec pochyb o tom, že patří k stejnému živočišnému druhu. Tělo hrocha ve skutečnosti tvořily komíny, které byly od sebe dost vzdálené; vyzkoumal jsem, že komíny se spojí a vytvoří hrocha, jen když se na ně díváme z bodu, který leží na linii, jež procházela bytem, kde jsem bydlel. Když jsem se na komíny díval z jakéhokoliv jiného místa, rozutekly se po vzdálených střechách a po hrochovi nebylo ani památky.

Hroch na obraze byl zcela určitě ten, kterého jsem znal v dětství, a podle jeho velikosti v poměru k postavě dívky se dalo soudit, že je největší z komínů, který jej tvořil, od ateliéru přibližně stejně vzdálený, jako býval od mého bytu, tedy asi jeden kilometr. Zatímco se však hroch z mého dětství díval doleva, hleděl hroch na obraze napravo. Nad mým hrochem vycházelo slunce; z toho všeho vyplývalo, že místnost, která je pravděpodobně malířským ateliérem, by se měla nacházet asi dva kilometry východně od ulice, v níž jsem bydlel v dětství. Že by měl Jonáš přece jen pravdu, když mi vykládal o prolomení kruhu?

Jonáš, který mezitím dotelefonoval, upozoroval, že jsem na obraze něco objevil, a s úzkostí čekal, co mu řeknu. Ukázal jsem mu hrocha a vysvětlil mu, jak by podle mého názoru bylo možné najít ateliér, ve kterém neznámý malíř portrétoval jeho dceru. Jonáš se dobelhal k obrazu, přiblížil obličej k plátnu na místě, kde byl namalovaný hroch, tak blízko, že se ho skoro dotýkal nosem, jeho rty něco bezhlesně šeptaly. Pak se ke mně otočil a opět se na mne zadíval němým prosebným pohledem. Ne, nesmím mu nic slibovat, říkal jsem si v duchu, je úplný nesmysl, abych pomáhal neznámému člověku v jeho počínání, které je tak jako tak beznadějné, obzvláště

když ten člověk býval dost velkým darebákem a snad si své dnešní trápení docela zaslouží. Nemohu se zabývat pátráním po ztracené dívce, se kterým si nevěděla rady policie, nejsem detektiv a mám spoustu jiných věcí na práci.

Do našeho mlčení se ozval zvuk zastavujícího automobilu. „Taxík už přijel,“ řekl Jonáš. „Myslím, že cestu k brance najdete. Ještě jednou vám moc děkuju, že jste za mnou přijel.“

Nevydržel jsem to. „Pokusím se ateliér najít,“ řekl jsem, „ale raději si nedělejte moc velké naděje.“ Na Jonášově tváři se objevil tak blažený výraz, že pocit studu, který jsem cítil, ještě více vzrostl. Jonáš sáhl do náprsní kapsy a podal mi fotografii; byla na ní Viola opírající se o zábradlí terasy; fotograf ji zachytil v okamžiku, kdy si všimla jeho přítomnosti a s lehce udiveným výrazem ve tváři k němu otočila hlavu. Vzal jsem si fotografii a pospíchal uličkou mezi nábytkem ven z místnosti a z temné vily. Jonáš se vlekl za mnou, slyšel jsem ještě za svými zády jeho oddechování a šoupavé kroky. Dole v hale jsem se otočil; viděl jsem, že zůstal stát na horním konci schodiště, v místě, kde jsem ho uviděl po svém příchodu. Zavolał jsem na něj: „Ozvu se vám, jestli něco zjistím.“ Jonáš řekl něco tak tiše, že jsem mu nerozuměl, a zmizel v přítmí.

Když jsem jel taxíkem ulicemi, kde už většina oken byla tmavá, měl jsem na sebe vztek. Mrzutě jsem si představoval, co se stane. Patrně budu bloudit den nebo dva ulicemi, pak zatelefonuju Jonášovi, že jsem nic nenašel, Jonáš se ponoří ještě hlouběji, ještě tišeji do svého zoufalství a do svého světa stínů a já se budu cítit ještě trapněji než teď. Ale věděl jsem také, že bych obelhával sám sebe, kdybych si říkal, že jsem se rozhodl pátrat po Viole jen z lítosti nad Jonášem. Jistě měla na mé rozhodnutí také vliv touha vyhnout se trápení s načatou novelou, ale bylo tu ještě něco jiného. Ze tří čtvrtin prázdný negativ, záhadné zvuky za dveřmi, neznámé vůně a záblesky, noční zmizení mladé ženy, proměňující se portrét a dva shodné obrazce, jejichž význam nikdo nezná – to všechno dohro-

mady vytvořilo rébus, který mě lákal k rozluštění tak naléhavě, že jsem nedokázal odolat. Všechny tyhle skutečnosti se seskupily do hieroglyfického nápisu, který se mi vznášel před očima a vyzýval mě, abych ho přečetl.

Když jsem se vrátil domů, šel jsem hned spát. Ležel jsem se zavřenýma očima ve zhasnutém pokoji a v mé hlavě se ozývaly otázky, o nichž jsem ani nevěděl, kdo je vlastně klade. Co je to za prostor, ve kterém se Viola octla a který, jak se zdá, uzavírá všechny průchody do našeho světa? A co ji tam zlákal? Sestoupila do toho prostoru za září nějakého skvělého pokladu anebo ji unesly zlé mocnosti, jež jej obývají? Je to snad chladný palác na břehu podzemního jezera, ve kterém žije prastará nestvůra? Je tu Viola otrokyní, nebo je královnou podzemní říše? Čeká, až ji někdo přijde vysvobodit ze zajetí, anebo vábí do pasti, ze které není úniku? A myšlenky se měnily v obrazy přicházejícího snu, najednou jsem procházel ponurým kamenným palácem, bloudil jsem obrovskými sály, kde na stolech ležely hromady drahých kamenů, v posledním sále stála Viola v manšestrákách a tričku, ve kterých ji namaloval neznámý malíř, ale s čelenkou z velikých jiskřících safírů a rubínů, zvedala ruce v gestu, kterému jsem nerozuměl, nevěděl jsem, jestli mě zvedá, nebo mě varuje a odhání pryč.

8. kapitola

Dvory

Vstal jsem brzy ráno a rozložil jsem na papírech s fragmenty novely plán města. Prohrabal jsem zásuvky psacího stolu a našel v jedné z nich poškrábané pravítko z průsvitné umělé hmoty, které jsem používal na základní škole. Vyhledal jsem na mapě ulici, kde jsem žil v dětství, určil přibližně místo, kde se nachází dům, ve kterém jsme bydleli, a označil je křížkem. Připomněl jsem si, že podle toho, co jsem viděl na obraze, by se záhadný ateliér měl nacházet přibližně dva kilometry východně od tohoto místa. Přiložil jsem levý okraj pravítka ke křížku tak, aby bylo rovnoběžné s dolním a horním okrajem mapy, a protože plán byl v měřítku 1 : 10 000, udělal jsem druhý křížek dvacet centimetrů napravo od prvního. Pak jsem pravítko odsunul a nakreslil kolem druhého křížku kruh o průměru asi dvou centimetrů – tak jsem si vyznačil oblast, kde bude třeba ateliér hledat. Podíval jsem se z okna; nad střechami byl vidět pruh jasného nebe bez jediného mráčku. Nemyslel jsem v tu chvíli příliš na Jonáše a Violu; těšil jsem se jen, že budu chodit po ulicích v době, kterou jsem v posledních letech trávil každý den prací. Uvědomil jsem si teď, že ranní město je pro mne neznámějším světem než cizí země.

Stíny střech se siluetami komínů a antén ještě sahaly vysoko na fasády protějších domů, nad nimi se po zdech rozlévalo čisté ranní světlo. Po půlhodině jsem přišel k betonovému můstku přes potok, za kterým se prostíralo území, kde by se měl podle mých výpočtů nacházet ateliér. Byl to svět chátrajících a zasněných domů, jež byly ověšeny štukovými ornamenty jako stará žena lacinými šperky, svět vratkých dřevěných ohrad, rozlehlých skladišť a proluk, v nichž zpoza zdí náhle vyplouvalo a oslňovalo mě nízké slunce.

Začal jsem pátrat po ateliérovém okně; chodil jsem po ulicích se zakloněnou hlavou a díval se na nejvyšší patra domů. Protože mi obraz napověděl, že se ateliér může nacházet ve dvoře, zkoušel jsem kliky u domovních vchodů, a když nebylo zamčeno, vešel jsem dovnitř a prozkoumával prostory skryté uvnitř bloků.

Ale říkal jsem si, že pravděpodobnost, že objevím v této čtvrti ateliér, je asi tak velká jako pravděpodobnost, že se za nárožím některé ulice vynoří minaret. Vyčítal jsem si, že jsem tak věřil malířovu realismu; autor obrazu přece mohl vidět Snícího hrocha v jiném prostoru a v jiné době svého života a přenést ho na Violin portrét. Přesto jsem až do tří hodin prolézal dvory, viděl jsem desítky různých klepadel na koberce a desítky vraků automobilů, ale po ateliéru nebylo nikde ani stopy. Po pravdě řečeno jsem si v téhle čtvrti dílen a skladišť ani malířský ateliér nedovedl představit. Pak se ozval hlad; od včerejšího večera jsem nejedl, a tak jsem si řekl, že si najdu nějakou příjemnou hospodu, najím se a pak zavolám Jonášovi, že je mi to moc líto, ale nic jsem nenašel. Stejně mohl sotva očekávat něco jiného. Konečně jsem zahlédl štít hospody na konci jedné z ulic a pospíchal jsem k němu podél dlouhého bloku domů; když jsem míjel otevřená široká vrata, uviděl jsem za nimi tmavý průjezd, který vedl do hlubokého dvora. Řekl jsem si, že se tam ještě rychle podívám.

Když jsem prošel průjezdem, octl jsem se na okraji prostoru, který měl půdorys pravoúhlého trojúhelníka; překvapil mě tím, že byl ještě rozsáhlejší, než jsem si představoval venku na ulici. Odvěсны trojúhelníka tvořily dvě fronty činžáků, přeponou byl vysoký násep železniční trati, zarostlý neproniknutelným tmavým křovím. Celý prostor byl rozdělený na dvorky patřící jednotlivým domům, ale ty byly od sebe odděleny jen nízkými zídkami, jež bylo snadné překročit. Některé dvorky byly zalité asfaltem a stály na nich různé kůlny a garáže, jiné se obyvatelé domu pokoušeli proměnit v zahrádky, většinou s nevelkým úspěchem: z prašné šedé

hlíny, z níž zřejmě letos ještě nevyrašila žádná tráva, vyrůstaly tu a tam keře bez listí, které se k nerozeznání podobaly rezavým zohýbaným kostrám jakýchsi strojů, jež se mezi nimi povalovaly. A podobná proměna v neživou věc proběhla i na náspu, kde černé chuchvalce křoví připomínaly spíš klubka nedbale smotaných kabelů nebo drátů.

Během těchto pozorování jsem se dostal do středu trojúhelníka. Zastavil jsem se a zvedl pohled, nechal jsem jej putovat po zdech. Šplhal po nich jako velký průsvitný pavouk, míjel tmavá okna, úzké balkony se starými krámy zabalenými do igelitu a se srolovanými koberci, opírajícími se o zed'. Otáčel jsem se za ním, až jsem nakonec stál čelem k zadní straně domu, jehož průjezdem jsem vešel do dvora. Nahoře cosi svítilo: na jednom místě okraje šikmé střechy byly šedivé tašky nahrazeny širokými skleněnými tabulemi, jejichž spodní konce se dotýkaly jiných, svislých skel. Skleněný přístřešek, na který jsem se díval, musel být buď skleníkem pěstitele exotických rostlin, anebo oknem malířského ateliéru.

A ještě silněji než odrazem slunečních paprsků zářila skleněná stěna příslibem pokračování příběhu, do kterého jsem vstoupil před několika dny na skládce. Zapomněl jsem na hlad a spěchal zpátky k domu, na jehož střeše svítil ateliér jako skleněná nebeská loď. Prodíral jsem se mezi kovovými a dřevěnými krámy, jež se všude kolem povalovaly a zachytávaly se mi ostrými výčnělky o nohavice; pospíchal jsem, jako by hrozilo, že se skleněná loď v nejbližší chvíli zvedne a uletí.

Z průjezdu vedla krátká chodba k světlému schodišti, vroubenému hladkým zábradlím; světlo přicházelo skleněnými dveřmi, které na každém odpočívadle vedly na malý balkon. V každých z těchto dveří se vždy znovu vynořily vrcholky domů; a pokaždé bylo ve skle dveří vidět více hřebenů střech, jako když ruka kouzelníka rozvírá balíček karet. Když jsem vystupoval k poslední plošině, vyplul v dálce nad střechami modravý hroch. Zdálo se, že jsem

u cíle. Od poslední plošiny vedly do podkroví jen úzké schody, které se nahoře ztrácely v přítmí. Podle polohy střešního okna jsem odhadl dveře, které by měly vést do ateliéru. Na jmenovce ležel slabý proužek světla, přečetl jsem si v něm křestní jméno Dominik; příjmení už nebylo vidět. Ve tmě jsem nahmatal tlačítko zvonku a zmáčkl je. Zvonek se rozdrnčel na druhé straně dveří těsně u mé hlavy; připadalo mi, že jeho zvuk projel tichým domem jako ostrý hrot; v některém z nižších pater se rozštěkal pes.

Dlouho bylo ticho, pak se za dveřmi ozvalo šramocení. Dveře se otevřely; oslepilo mě prudké bílé světlo, v něm se rýsovala tmavá silueta. Když byly za chvíli mé oči zase schopny se dívat, uviděl jsem, že dveře vedou přímo do rozlehlé nečleněné místnosti; skoro celou protějščí stěnu a velkou část šikmého stropu tvořily skleněné tabule; světlo, které jimi pronikalo, se jasně lesklo i na parketách. Černá postava přede mnou pozvolna dostávala lidský obličej. A když byla tvář ve dveřích hotová, byl jsem příjemně překvapen; po Jonášově vyprávění o záhadných obrazech a tajuplných setkáních jsem se obával, že mi otevře nějaký mág, ale nepřilíš vysoký, asi třicetiletý muž v plandavých pracovních kalhotách a ve staré košili potřísněné barvami, který přede mnou stál, vypadal spíš jako dělník, měl vážnou tvář s několika ostrými rýhami na čele a po stranách úst, které mi hned připomněly černou linii rozdělující věci na Violině portrétu.

Nepřipravil jsem si, co budu říkat, a tak jsem teď ve dveřích přemýšlel, jestli mám začít hrochem, zmizením Violy, proměňujícím se obrazem anebo zraněním na skládce; ani jeden z těch začátků za moc nestál. Nakonec jsem všechno nějak spletl dohromady; malíř se na mne zpočátku díval překvapeně, ale když jsem se zmínil o Viole, výraz údivu z jeho tváře zmizel. Řekl jsem si, že je to asi tím, že Violu zná a že se mu také objevovala v síti potrhaných a nepravděpodobných vztahů, a tak ví, že je postavou, o které není možné mluvit souvisle a od začátku. Během mého vyprávění mlčky

pokynul směrem ke křeslu, které stálo u okna. Posadil jsem se na ně, malíř si přisunul stoličku, sedl si na ni a poslouchal.

A já Dominikovi vyprávěl o své cestě přes skládku, o návštěvě v grafickém studiu a v Jonášově vile, o tom, jak se Viola ztratila a jak se její otec zoufale snaží ji najít. Zatímco jsem mluvil, prohlížel jsem si místnost. V části, kde jsme seděli, stál u okna malířský stojan a starý dřevěný stůl, jehož desku pokrývaly stovky skvrn všech možných barev, o zeď se opíralo několik pláten napnutých v dřevěných rámech; všechny byly obrácené lícem ke stěně. Ve vzdálenějších částech místnosti odpočívaly v tichém světle bílá rozestlaná postel, krémová kredenc, bachratá lednička, jídelní stůl a skříň. Zdálo se, že místnost slouží zároveň jako ateliér, obývací pokoj, ložnice a kuchyně.

Když jsem skončil, malíř zamyšleně řekl: „Tak Viola zmizela. Vlastně jsem něco takového čekal. Trochu jsem ji znal, portrét, který visí ve vile, jsem opravdu maloval já. Ale obávám se, že jejímu otci nepomůžu. Nemám vůbec tušení, kde by mohla být. Už dlouho jsem ji neviděl, a po pravdě řečeno, nestojím o to, abych se s ní znovu setkal. Doufal jsem, že už o ní nikdy neuslyším.“

„Vy jste tedy nevěděl, že Viola zmizela?“ zeptal jsem se.

„Ne. Ale nepřekvapuje mě to. Už v době, kdy jsem se s ní stýkal, bylo zřejmé, že je na nějaké cestě, buď něco hledala, nebo před něčím utíkala, nebo oboje, nevím, nikdy mi o tom nic neřekla. Viola za mnou přišla, protože ode mne něco potřebovala, a když si to vzala, zase odešla.“

„Ale něco přece víte alespoň o obrazci na portrétu. Co znamená?“

„Je mi líto, ale nemám tušení.“

„Copak jste ho nemaloval vy?“

„To ano, ale nevím, jaký má význam.“

Viděl jsem, že s malířem bude těžká práce. „Když jste obrazec namaloval, snad aspoň můžete vysvětlit jeho podivné objevování a mizení,“ namítl jsem.

„To skutečně můžu, ale žádná záhada to není a nemyslím si, že by to mohlo nějak pomoci při hledání Violy.“

„Nevadí, pustte se do toho. A víte co? Zkuste mi vyprávět všechno pěkně od začátku. Pak si přebereme, co z toho má nějaký význam a co ne.“

Malíř se chvíli zamyšleně díval do zdi, jako by si chtěl vybavit nějaké staré obrazy, na které už zapomněl, a pak začal vyprávět.

9. kapitola

Frankensteinova milenka

„Před třemi lety jsem prožíval zlé období, nebyl jsem schopen dokončit jediný nový obraz. Dřív jsem se vždycky už dlouho dopředu těšil na chvíli, kdy jsem začínal malovat, kdy jsem se díval na prázdné plátno a zdálo se mi, že se na něm vlní tisíce linií a vyzývají mě, abych si mezi nimi nějakou vybral, abych ji chytil a upevnil; a když se mi to podařilo, lovil jsem mezi hejnem jejich příbuzných, které kolem ní začaly kroužit. A najednou bylo všechno jinak, stál jsem před plátnem celý den a plátno bylo pořád prázdné, žádná z neviditelných linií se neobjevila, zkoušel jsem namalovat štětcem několik čar, doufal jsem, že přilákají ostatní linie, že ze zvědavosti připlují a všechno bude jako dřív. Ale čáry na plátně zůstávaly osamělé a beze smyslu, a plátno tak bylo ještě prázdnější, než když na něm nebylo vůbec nic.

Když se mi práce nedařila celé týdny, udělal jsem asi to nejlepší, co jsem mohl udělat. Utekl jsem od prázdných pláten a cestoval několik měsíců po Evropě. Neměl jsem v té době moc peněz, a tak jsem většinou jezdil stopem; vždycky když mi peníze došly, vydělal jsem si nějaké tím, že jsem na ulici města, kam jsem právě dojel, maloval portréty turistů. Jednou jsem se chtěl dostat z Lausanne do Dijonu; byl už začátek října a v celé Evropě pršelo, ale mně se pořád nechťelo vracet do ateliéru, kde na mne čekala nepřátelská, prázdná plátna. Na francouzských hranicích mě vzal do kabiny řidič nákladáku; několik nocí jsem se pořádně nevyspal, a tak mě natrásání vozu a jednotvárný pohyb stěračů uspávaly do příjemné dřímoty, v polospánku jsem s přivřenými víčky pozoroval rozmazanou krajinu; ta se za čas rozpustila ve tmě, zbyl z ní jen odvíjející se pruh silnice, osvětlený reflektory.

Řidič mě zavezl skoro až na místo, ale třicet kilometrů před Dijonem odbočoval na sever, a tak mě vysadil na náměstí jakéhosi městečka; jeho jména jsem si nevšiml, ale nijak zvlášť mi to nevadilo. Stál jsem sám ve tmě a v dešti uprostřed rozlehlého prázdného náměstí. Podíval jsem se na hodinky; bylo půl desáté; rozhodl jsem se, že najdu nádraží, trochu se tam prospím na lavici a brzy ráno budu pokračovat v cestě. Rozhlédl jsem se kolem sebe: mokrá dlažba se leskla ve světle lamp; uprostřed náměstí, nedaleko ode mne, se tyčil románský kostel s vysokou zvonící, její obrys nahoře splýval se zataženou oblohou; náměstí vroubily nízké, úzké domy s příkrými štíty. Na jednom z domů zářil nad rozsvícenými přízemními okny oválný znak pivovaru; tam bude jistě hospoda, pomyslel jsem si, a hned jsem zatoužil po sklenici vína a po trošce šunky nebo sýra. Sebral jsem ze země batoh a vydal se k přívětivým světlům.

V hospodě sedělo asi dvacet mužů. Posadil jsem se k prázdnému stolu do kouta místnosti a nechal si přinést camembert a červené víno z místní vinice. Po nějaké chvíli jsem si všiml, že na atmosféře v místnosti je cosi divného. Na chování všech hostů bylo znát zvláštní napětí. Hosté se sice mezi sebou bavili o běžných věcech, tak jak se lidé obvykle v hospodě baví, ale rozmluvy byly tiché a roztěkané, jako by všichni na něco nebo na někoho čekali. Za chvíli vešel do místnosti nový návštěvník; na jeho pláštěnce se leskly kapky vody. Nečekali snad hosté na něj? Ne, nikdo si ho příliš nevšímal. Nový host sundal kapuci a rychle zamířil k mohutnému vrásčitému muži s hustými bílými vlasy, který seděl v čele jednoho stolu. Pak se odehrála scénka, které jsem nerozuměl: muž v pláštěnce podal bělovlasému muži bankovku, ten lehce odsunul jeho ruku a ukázal na hodiny, které visely nad výčepem – bylo na nich deset hodin a pět minut –, muž v pláštěnce se tvářil nespokojeně a strkal mu před obličej ciferník svých náramkových hodinek; hosté u stolu si vyhrnuli rukávy, došlo k srovnávání hodinek, pak ke krátké poradě, nakonec bělovlasý muž přikývl a bankovku přijal. Nový host se

posadil na jednu z volných židlí, které stály u mého stolu, mokrou pláštěnku přehodil přes opěradlo sousední židle.

Teprve teď jsem si všiml, že na stole před bělovlasým mužem leží hromádka bankovek. Chtěl jsem přijít na kloub tomu, co se v hospodě vlastně děje. Začal jsem sledovat pohledy hostů a zjistil jsem, že se všechny pořád vracejí k jednomu místu – k bodu, který byl na zdi nad mou hlavou. Musel jsem se na židli celý zkroutit, abych se podíval, co hosty tak fascinuje; uviděl jsem, že na stěně visí nepřilíš velký obraz, kterého jsem si předtím nevšiml. Přesedl jsem si na protější prázdnou židli, abych si jej mohl dobře prohlédnout.

Obraz se mi líbil; byl neuměle namalovaný, ale měl svůj naivní půvab. Byla na něm vidět místnost, v jejímž středu stál asi metr a půl vysoký a metr široký skleněný poklop. Z jeho průhledných stěn vedlo mnoho zkroucených a navzájem se proplétajících kabelů a různých širokých trubíc; trubice končily ve válcovitých a kuželovitých kovových nádobách v zadní části místnosti a kabely ve stěně, která byla namalovaná u pravého okraje obrazu a připomínala palubní desky kosmických lodí ve vědeckofantastických filmech z šedesátých let; nacházelo se v ní nesmírné množství knoflíků, kláves, různobarevných signálních žárovek a svislých škvír, z nichž vyčnívaly páčky s černými kuličkami na konci. U stěny nicméně nestál žádný hrdina z tehdejšího filmu – ani kapitán kosmické lodi v punčocháčích, ani astronautka v minisukni –, ale nahrbená postava v bílém plášti a s velkými kulatými brýlemi na nose; pod holým temenem vyrážely divoce do všech stran rozčuchané bílé vlasy a rovněž dva zašpičatělé prameny nezvykle dlouhého vousu trčely do prostoru s jakousi výhrůžností. Obraz zpodoboval toho muže – bezpochyby to musel být geniální, avšak šílený vědec – právě v okamžiku, kdy pravou rukou dychtivě stahoval jednu z páček v ovládacím panelu a zároveň se v anatomicky nemožné póze otáčel ke skleněnému zvonu za svými zády.

Napětí v místnosti postupně rostlo, a když hodiny nad výčepem začaly odbíjet jedenáctou, hovory zmlkly; všichni hosté se teď dí-

vali na obraz. Po posledním úderu se rozhovory opět rozproudily, všechno napětí se rozplynulo. Někteří z hostů vstali a šli ke stolu, za nímž seděl šedovlasý muž, a ten mezi ně rozděloval peníze, které před ním ležely. Na šíleného vědce v laboratoři se už nikdo nepodíval. Nechápal jsem, co se v hospodě vlastně dělo, ale nechtělo se mi na to vyptávat. Objednal jsem si ještě víno, zamyslel jsem se, obraz na zdi jsem pustil z hlavy. Ale když jsem po nějakém čase zase zvedl pohled a znovu jej uviděl, všiml jsem si, že se na něm něco změnilo. Pod skleněným poklopem se objevilo několik růžových skvrn; překvapeně jsem na obraz zíral – a zjistil jsem, že skvrn stále přibývá, ostrůvky růžové barvy se spojovaly dohromady, až se slily v lidskou postavu: pod průhledným zvonem teď seděla v poněkud necudné póze nahá žena, na jejíchž bujných tvarech si dal malíř hodně záležet, a dívala se na vědce vyzývavým pohledem. Doktor Frankenstein si stvořil umělou milenkou. Podivné bylo, že zjevení ženy pod poklopem nikoho z hostů, kteří ještě před chvílí nemohli od obrazu odtrhnout oči, zřejmě vůbec nezajímalo.

Teď už jsem to nevydržel, naklonil jsem se přes židli s pláštěnkou ke svému sousedovi, který od rozmluvy s bělovlasým bankéřem už jen mlčel a usrkával víno, a zeptal se ho na záhadný obraz. Soused hned ožil; bylo vidět, jak je rád, že může vyprávět historii obrazu někomu, kdo ji ještě nezná. Vzal pláštěnku z opěradla židle a přesedl si, aby byl blíž ke mně. Trval na tom, že pro nás koupí novou láhev vína.“

10. kapitola

Balík na dně zásuvky

„Můj soused pracoval jako dělník ve firmě, která v městečku sídlí už sto sedmdesát let a která vyrábí různé drogistické a kosmetické zboží. Byl to malý rodinný podnik, jehož vedení přecházelo po několik generací z otce na syna nebo zetě. Firma si kupodivu vedla v konkurenci všech nadnárodních korporací docela dobře, i když její jméno nezářilo na billboardech a nešeptaly je svůdné rty modelek v televizních reklamách. Velké podniky se stovkami zaměstnanců a s výzkumnými týmy nabízely lepší a lacinější zboží, ale lidé v městečku a v okolí se všichni znali s rodinou majitele, byli zvyklí používat mýdla, kolínské vody a postříky proti mšicím z místní továrny už od dětství a koupit si nějakou mezinárodní značku by jim připadalo jako výstřednost – a málokoho asi něco takového vůbec napadlo.

Staří lidé, kteří prožili celý život v městečku a pamatují si ještě na dědečka a pradědečka dnešního majitele továrny, říkají, že se všichni majitelé podivuhodně vzhledem i povahou podobali jeden druhému. Ta podobnost byla tak veliká, že se jim ve vzpomínkách všichni továrníci pletli; častou scénkou v hospodě byla hádka staříků o to, kterému z majitelů se stala nějaká příhoda, na niž si některý z nich zrovna vzpomněl, například jestli ukradli velkou nádobu s lihem Jacquesovi za druhé světové války nebo Charlesovi za první.

Jedinou výjimkou v řadě splývajících tváří a postav byl předchozí majitel firmy, strýc toho dnešního. Chodil sice do hospody a do kostela stejně jako jeho otec a dědeček, ale sousedům připadalo, že je to jen hra, kterou se ostatní obyvatelé snaží oklamat, byli si jisti, že před nimi něco skrývá. Co by to mohlo být, nikdo netušil. Podnik sice vedl dobře a své práci zřejmě rozuměl, ale bylo vidět, že provoz továrny ho nezajímá o moc víc než život ve městě. To pro

firmu ovšem neznamenalo žádné neštěstí – výroba, která se desítky let nezměnila, běžela vlastně sama od sebe a nebylo zapotřebí se jí nějak zvlášť věnovat; to, že se majitel o provoz moc nestaral, bylo dokonce lepší, než kdyby ohrožoval zaběhnutou výrobu přílišnou horlivostí a neuváženými inovacemi, o které nikdo ze zákazníků nestál.

Vlastně ani v tom se jeho chování po vnější stránce moc nelišilo od chování předchozích majitelů; každého z nich bylo možné daleko spíš zastihnout na korze nebo v kavárně na náměstí než v kanceláři a v dílnách; a přece teď lidé v městečku cítili, že co u předchozích šéfů bylo projevem láskyplné a pyšné důvěry ve spolehlivý chod továrny, a co je proto vlastně s podnikem spojovalo, bylo u nového majitele výrazem chladné lhostejnosti. Vedl podnik deset let, a když v jednadevadesátém roce syn jeho sestry dokončil studia, předal mu továrnu, odstěhoval se z městečka a z Francie a usídlil se na nějakém řeckém ostrově. Po třech letech přišla zpráva, že zemřel. Před smrtí ještě spáchal poslední výstřednost: přál si, aby ho pochovali na ostrovním hřbitově – tak je jeho jméno jediné, které chybí v dlouhém sloupci pozlacených jmen majitelů továrny na mramorovém obelisku v rodinné hrobce.

Mladý šéf za jeho života udržoval pokoj v tom stavu, v jakém jej strýc opustil; snad proto, že nevěřil, že by strýc navždy vyměnil poklid rodného městečka s desítkami známých tváří na ulicích za cizí ostrov, kde je zřejmě v létě nesnesitelné vedro a celou zimu prší. A tak služebná měla příkaz každou sobotu otírat v pokoji bývalého majitele nábytek, oprašovat knihovnu a luxovat koberec. Synovec dal pokoj vyklidit, až když strýc zemřel. Nejdřív se šel podívat do pokoje sám. Nebyl tu ovšem poprvé, občas sem nahlížel. Ale několikrát vykládal v hospodě – pozdě večer, když už měl v sobě jednu nebo dvě láhve vína –, že pokaždé když stál ve strýcově prázdném pokoji, cítil stísněnost a strach, bál se otočit klíčem v jediných dvířkách, povytáhnout jedinou zásuvku. Věřil stejně jako všichni v městečku,

že jeho strýc skrývá nějaké tajemství, a bál se, že některá dutina pokoje by mu mohla prozradit o strýci něco strašného, třeba že někoho zavraždil v cizí zemi.

Necítil se dobře ani ve chvíli, kdy bylo třeba po strýcově smrti prohlédnout pokoj. I o své návštěvě v pokoji zemřelého párkrát vyprávěl v hospodě. Nejdřív vytáhl pár knih z knihovny a prolistoval je; byly to básně a romány, většinou v řečech, které neznal, někdy tištěné písmem, které vůbec nedokázal přečíst; antikvář, který celou strýcovu knihovnu koupil, mu řekl, že jsou v ruštině a řečtině. Pak nahlédl do sekretáře a pootevřel skříň; v sekretáři našel asi dvacet poloprázdných láhví s různým alkoholem a ve skříni visely na ramínkách strýcovy obleky; zdálo se, že pokoj žádné tajemství neskrývá. Novému šéfovi se ulevilo, a zároveň tím byl trochu zklamaný. Osmělil se a vytáhl tři široké zásuvky ve spodní části skříně. Ve dvou leželo složené prádlo, ale nejspodnější zásuvka byla nacpaná papíry.

Posadil se na zem a začal se jimi probírat, bral papíry po hrstech, letmo je prohlížel a pak je pokládal vedle sebe na koberec. Byly to písemnosti z dob strýcových studií; našel mezi nimi zápisy z přednášek, výpisky z četby různých vědeckých knih a také velké množství milostných dopisů, které strýc v té době dostal od různých žen. Synovce to dost udivilo, protože všichni v městečku znali bývalého šéfa podniku jako samotáře a nikdo ho nikdy s žádnou ženou neviděl – ale na skutečné tajemství to bylo přece jen málo. Úplně vespod ležel balík převázaný provázkem. Když jej synovec otevřel, viděl, že to jsou nějaké chemické receptury. Začel se do nich a zjistil, že se týkají výroby laků, které měly mít nezvyklou vlastnost: podle záznamů byly za normálních okolností zcela průhledné, ale za určitých podmínek se zbarvovaly různými barevnými odstíny. Byl to zřejmě jeden ze strýcových vynálezů, o kterých mladý šéf slyšel před léty mluvit svou matku a dědečka.

Na každou sadu laků působily jiné látky. V dokumentaci se látky, které dokázaly neviditelné laky zbarvit, nazývaly aktivanty

a dělily se na dvě skupiny: na tvrdé a měkké. Tvrdé aktivanty byly různé roztoky; průhledné laky se proměnily v příslušné barvy, když na ně působila pára vznikající při varu těchto roztoků. Měkké aktivanty byly různé látky rozptýlené v ovzduší; jejich působení na laky se sice dalo do jisté míry předvídat, ale vždy záviselo na náhodě. Receptury ze zásuvky obsahovaly přesné chemické složení jednotlivých skupin laků a tvrdých aktivantů, které na ně působily; o měkkých aktivantech tu byly jen povšechné poznámky: tak se například nový majitel dočetl, že jedna sada průhledných laků se často proměňovala v barvy za teplého jarního deště, jiná spíše za suchého počasí. Působení měkkých aktivantů nebylo možné dopředu určit z toho důvodu, že proměna průhledného laku v barvu závisela na velkém množství různých činitelů. Barvy se objevovaly a mizely v závislosti na nepatrných změnách atmosféry; záleželo na teplotě a vlhkosti vzduchu, na přítomnosti různých plynů a par v ovzduší. Přitom zjevení nebo naopak zmizení barvy mohl vyvolat nepatrný posun v poměrech všech činitelů.

Žádný z majitelů sice za mnoho desetiletí nic na výrobě neměnil, ale snad každý z nich prošel po převzetí firmy obdobím, kdy snil o nových výrobcích a technologiích a o slávě podniku rozšiřující se daleko za hranice městečka. Období takových podnikatelských snů většinou netrvala déle než dva nebo tři roky. V té době se pravidelně v drogeriích v městečku a okolí začaly objevovat nové nebo alespoň důkladně vylepšené výrobky – a zákazníci rozmrzele a s nedůvěrou čichali k neznámé vůni mýdla nebo kolínské; byli však shovívaví a trpěliví; věděli, že se zakrátko všechno zase vrátí do starých kolejí – a koneckonců opakující se výtrysky novátorského nadšení patřily také k tradici.

Takové období prožíval po svém nástupu do továrny i nynější majitel, i když se u něho dosud omezovalo jen na neurčité představy; ale snad právě proto trvalo o něco déle, než tomu bylo u předchozích šéfů, a v době, kdy strýc zemřel, ještě pořád neskončilo. A tak se na

koberci, na kterém ležely chemické receptury mezi vášnivými dopisy dávných strýcových milenek, zasníl. Všiml si sice, že receptury, které se nacházely v balíku, neodpovídají úvodnímu seznamu – zachovala se jen asi třetina původního počtu –, ale novému šéfovi připadalo, že by se i s tímto zbytkem daly dělat fantastické věci. V duchu viděl, jak zavádí novou výrobu a jak na poli za továrními dílnami vyrůstají obrovské výrobní haly. Pak si uvědomil, že dost dobře neví, na co by se strýcovy laky vlastně daly použít. Trochu ho to zneklidnilo, ale nechtěl se tím nechat rušit v povznesené náladě, říkal si, že na něco určitě přijde. A po chvíli přece jen jakýsi nápad dostal; řekl si, že by se laky mohly uplatnit třeba v reklamě: představil si barevnou fotografii krajiny v nějakém časopise, na které se po čase náhle objeví nový typ automobilu a k tomu nějaký reklamní slogan. Ještě ten den večer o tom nadšeně vykládal v hospodě; sousedé u stolu mlčky přikyvovali a přemýšleli, jak dlouho mu jeho nadšení vydrží.

A mladý majitel hned dal podle receptur vyrobit zkušební sérii laků a tvrdých aktivantů. Ukázalo se, že všechno skutečně funguje tak, jak to bylo popsáno ve strýcových papírech. Jenže v té době už se blížil konec jeho období snů, a tak když majiteli továrny přinesli celou sérii vzorků, prohlásil, že teď má na práci něco jiného, a přikázal, aby lahvičky s laky a tvrdými aktivanty zatím uložili do skladiště; bude se jim věnovat, hned jak bude mít trochu času. Dělníci uložili vzorky v nejvzdálenějším koutě skladu a oddechli si; věděli, že už se lahviček s barvami a aktivanty nikdy nikdo nedotkne.

A tak jediným dílem, na kterém došel uplatnění vynález minulého majitele továrny, zůstal obraz, který během výroby zkušební série laků vytvořil jeden z dělníků, místní sváteční malíř. Nejdřív namaloval obyčejnými olejovými barvami šíleného vědce a jeho laboratoř a potom na obraz přimaloval mizícími laky umělou ženu. Věnoval obraz hostinskému, který byl jeho bratrancem, a ten pověsil obraz na zeď svého podniku. Ukázalo se, že měkkými aktivanty pro laky, které malíř použil, jsou látky, které se hromadí v ovzduší

hospody, a že se postava ženy často objevuje kolem jedenácté hodiny večer. Za nějaký čas se v hospodě zrodila nová zábava: hosté se sázeli, jestli se Frankensteinova milá objeví, nebo neobjeví do jedenácti hodin; sázky bylo nutné uzavřít do desáté hodiny.

Díval jsem se během vyprávění svého souseda na Frankensteina a jeho umělou milenku a najednou mě napadlo, že proměna obrazu by mohla přinést řešení trýznivého problému, před kterým jsem utekl z domova. Řekl jsem sousedovi u stolu, že jsem také malíř a že bych rád použil proměnlivé barvy při své práci. Soused měl radost, že vynález někomu prospěje a že přitom nebude třeba nic měnit na provozu továrny. Řekl mi, že můžu přespat u něho a hned ráno mě vezme do podniku.“

11. kapitola

Dominikovy obrazy

„V noci jsem nemohl spát, převaloval jsem se pod chladnou těžkou peřinou na velké posteli, která zabírala skoro celý prostor pokojíku, kam mě uložili, a přemýšlel jsem, jestli mi zjevující se a mizící barvy opravdu mohou pomoci, nebo jestli znamenají jen technickou past. Vybavil jsem si všechny své obrazy, tak jak následovaly za sebou, a z jejich sledu se ve tmě pod zavřenými víčky stal jediný proměňující se obraz, na jehož plátně se nejprve objevily mé první dětské kresby, pak postupně následovala všechna má díla, chvíli se na něm vlnily bezradné čáry posledních pokusů; úplně nakonec zbylo prázdné plátno, před nímž jsem bezradně postával poslední týdny před svým odjezdem... Ale promiňte, že jsem se tak rozpovídal, tohle se zmizením Violy nesouvisí.“

„Mluvte, prosím, dál, vyprávějte mi pěkně pomalu jedno po druhém, mám dost času.“ Neříkal jsem to ze zdvořilosti; měl jsem pocit, že se stopami, které by mě mohly přivést ke ztracené dívce, se mohu setkat nejspíš na nějaké zdánlivě bezvýznamné odbočce něčího vyprávění.

„V noci, v cizím pokoji ve francouzském městečku, jsem tedy myslel na historii svých obrazů,“ pokračoval Dominik. „Ve svém prvním období, které začalo ještě na akademii, jsem maloval osamělé věci a prázdné prostory. Kritici se na mne vrhli a vyčítali mi chlad a nezáměr o člověka, ale to mě neznepokojovalo. Poznal jsem, jak jsou věci a prostory plaché; věděl jsem, že promluví jedině tehdy, když jsou samy, a věděl jsem také, že součástí jejich sdělení je zpráva o člověku, možná jediná zpráva o člověku, která je opravdu důležitá; věci toho o nás vědí mnohem více než my sami. Několik let jsem tedy maloval opuštěné ulice a náměstí, zdi a ploty táhnoucí se od jednoho okraje obrazu až k druhému, tovární komíny vyčnívající

nad strání, pokoje, ze kterých právě někdo odešel, prázdné židle v dopolední kavárně. Ale za nějaký čas jsem začal cítit se svou prací nespokojenost...”

„Dal jste tedy přece jen kritikům za pravdu?“

„Ale ne, výtky antihumanismu mi připadaly stejně hloupé a nemsylné jako dřív. Šlo o něco jiného. Měl jsem najednou pocit, že má pokora před věcmi je nedostatečná, a dokonce pokrytecká. Říkal jsem si: namlouvám si, že naslouchám řeči věcí, ale opravdu naslouchat je přece možné jen tehdy, když se naslouchající snaží porozumět tomu, co slyší, a to v mém případě znamená pochopit jazyk, kterým věci mluví, pokusit se vysvětlit jejich sdělení a přeložit je do vlastního jazyka. A to jsem nedělal, jen jsem na svých obrazech opakoval tiché mumlání věcí.

Porozumět řeči věcí a vyložit, co říkají, bylo možné jen tak, že se pokusím zviditelnit obrazy a scény, které jsou v jejich šepotu ztajeny. Tak jsem začal malovat tvary, které se vynořovaly z dechu opuštěných věcí a prostorů. Byl jsem sám překvapen tím, kolik magických bytostí, stromů a rostlin, paláců, skal, jezer a moří vytrysklo z nitra ticha, jímž jsou věci prosáklé a v němž se koupou, kolik děsivých a groteskních siluet se prolíná s obrysem věcí. A i když kritika znovu mluvila o nezájmu o člověka, já si byl jist, že nevidané bytosti, stavby a přírodní útvary, které se začaly objevovat na mých obrazech, mluví ještě zřetelněji o člověku než šepot věcí, z něhož vyrostly, že prozrazují tajné obrazce, na jejichž půdorysu se pohybuje náš život, a skutečné, neviditelné cíle našich cest...

Tak začalo nové období mého malování. Maloval jsem na konci předměstských ulic jeskyně, mořský břeh a džungli, maloval jsem za dřevěnými ploty periferie opálové orientální paláce, maloval jsem fantaskní rostliny a zvířata za okny, pestré magické ptáky na střechách činžáků, domy a továrny se rozevřely a jako z puklé kukly z nich vystoupily chrámy krutých bohů a zámky tajemných královen. Vycvičil jsem si zrak tak, že jsem všechny ty paláce a magické

hory téměř viděl tělesným pohledem, kdykoliv jsem šel po ulici. Jejich přítomnost byla na hranici halucinace; snad to byl počátek šílenství, ale zvláštní bylo, jak se šílenství prolínalo s přísným řádem poznání: ve vztazích mezi tím, čemu se říká skutečnost, a magickými prostory nebylo místo pro žádnou nahodilost a libovůli, a já věděl, že by bylo možné vytvořit naprosto exaktní vědu, která by se zabývala zákonitostmi těchto vztahů.

Během svého magického období jsem prožíval silný pocit štěstí. Jenže pak se objevila nová trýzeň, ještě horší než ta předchozí. Uvědomil jsem si, že když se pokouším vyslovit sdělení věcí, dělám z něho zase jen věc, třeba nezvyklou a fantastickou, ale přece jen věc – a tím sdělení falšuju a ničím, protože věci nemluví o věcech, ale o něčem, co ještě věcí není, o látce, ze které se věci utvářejí. Zdálo se mi, že mé obrazy jsou lživé, že jsem ve skutečnosti zlehčil vážnost toho, co věci říkají. Ted' mi připadalo, že věci se na mne rozzlobily za to, že překládám jejich sdělení do banální řeči tvarů, která je jim cizí. A aby mě vytestaly, nadlouho opět zmlkly. To byla krize, která mě vyhnala na cesty po Evropě.

Až při pohledu na obraz s šíleným vědcem mě napadlo řešení mého problému. Uvědomil jsem si, že bych mohl tvary, které jsem objevil ve snech věcí, malovat na obrazy laky, které se stávají skutečnými barvami jen v některých okamžicích a pak zase mizí, a ponechat tak jejich osud proměněným počasím. Tak bych se vyhnul pouhému opakování nerozluštěného vzkazu, ale zároveň by tvary, které se z dechu věcí zrodily, měly povahu nestálého zjevení, neustále by přecházely z vymezeného tvaru do beztvare vzpomínky a nejistého tušení, a tak by se jejich věcnost nikdy nemohla ustálit a uzavřít. Ano, říkal jsem si, když jsem o tom všem přemýšlel v posteli, to by snad mohla být cesta ze slepé uličky.

Ráno jsem svého nového známého doprovázel do továrny na kraji města; bylo to spíš seskupení několika přízemních dílen, které spojovaly cestičky vyšlapané přes zaprášené záhony s keříky raj-

čat. Přivedl mě hned k mladému šéfovi podniku a řekl mu o mém přání malovat obrazy mizíciemi laky. Obával jsem se, že nás oba majitel vyhodí, ale kupodivu byl stejně ochotný a laskavý jako můj hostitel. Říkal, jakou má radost, že může být umělci nějak užitečný. Telefonoval hned do dílny, aby pro mne odebrali vzorky laků a tvrdých aktivantů, a do kanceláře, aby okopírovali dokumentaci. A já pochopil, že majitel továrny sice už přestal cítit touhu po nových výrobcích, ale že se přesto nedokázal zbavit špatného pocitu z toho, že strýcův objev zahrabal ve skladišti. A tak měl radost, když jsem o laky projevil zájem, a nakonec byl možná vděčnější on mně než já jemu: jeho svědomí se ulehčilo, a přitom nemusel zavádět do výroby žádné novinky.

Než pro mne připravili kopii receptur a vzorky, provedl mě majitel dílnami a s pýchou mi ukazoval prastaré linky na výrobu mýdla, šamponů a parfémů. Musel jsem zůstat na oběd, který podávala jeho nenápadná manželka ve starodávné vile sousedící s továrnou. Když jsem odcházel, předal mi kufřík, ve kterém byla sada lahvíček s laky a tvrdými aktivanty a také okopírovaná dokumentace, od majitelovy ženy jsem dostal košík rajčat a kedluben z její zahrádky.“

12. kapitola

Zvěd

„Už jsem nepokračoval v cestě do Dijonu; koupil jsem si za zbytek peněz jízdenku na vlak a vrátil se domů. Začal jsem malovat první obraz půl hodiny poté, co jsem odemkl dveře ateliéru; byl to obraz nádražní haly, kde okénka pokladen čas od času zarůstala neprostupnou džunglí. Pak přišly další obrazy, na kterých se stavby, věci a bytosti namalované francouzskými laky nečekaně zjevovaly v městských sceneriích a pak zase mizely; rostlina vyrůstající uprostřed prázdného náměstí, socha neznámé královny nebo velký krystal se rozplynuly a zůstala jen tichá ulice se zaparkovanými automobily, řada domů, počmáraný plot... Tvrdé aktivanty jsem používal jen při malování. Když jsem je zahříval na kahanu pod plátnem, neviditelné laky se proměňovaly v barvy; za nějaký čas se pak zase stávaly průhlednými; pak už jsem jejich objevení nechával na náhodě, na nepředvídatelné konstelaci měkkých aktivantů v ovzduší.

Zdálo se, že věcem a prostorům takové lehké poodhalení jejich myšlenek není proti mysli; opět na mne začaly mluvit. A řekly mi toho tolik, že jsem v té době ani nestačil zaznamenávat všechno, co mi sdělují. V červnu jsem ze svých nových prací uspořádal výstavu. Byl o ni docela slušný zájem, ale přinesla mi nakonec jen zklamání, protože se návštěvníci i kritici dívali na obrazy jen jako na technickou hříčku.

Asi týden po vernisáži zavolala Viola. Řekla mi do telefonu, že se také pokouší malovat a že ji zaujala má metoda, ráda by se o ní něco dozvěděla a vyzkoušela si ji. Nejdříve jsem ji odmítl, neměl jsem chuť bavit se o svých obrazech, a už vůbec ne s někým, pro koho jsou pravděpodobně jen jarmareční kuriozitou. Ale Viola se nedala

odbýt; bylo zřejmé, že je rozhodnutá dostat se do mého ateliéru za každou cenu. Pripadalo mi, že taková neústupnost nemůže být jen projevem rozmaru; během jejího naléhání jsem měl čím dál silnější pocit, že laky souvisejí s něčím, co je pro ni nesmírně důležité. Začal jsem být zvědavý, oč jí vlastně jde, a nakonec jsem ji pozval k sobě.

Ale její návštěva namísto toho, aby něco vysvětlila, ještě víc prohloubila můj zmatek. Ve dveřích se objevila hubená, nakrátko ostříhaná, zamračená dívka v tričku a ošoupaných kalhotách. Hádal bych jí sedmnáct let, i když tvrdila, že je jí dvaadvacet; to mohla, nebo nemusela být pravda, jako všechno, co mi říkala.“

Malíř se zadíval na dveře, asi v duchu opět uviděl Violu, jak vstupuje do ateliéru při své první návštěvě.

„Podrobně se mě vyptávala na vlastnosti a výrobu laků, na tvrdé a měkké aktivanty, zkoumala receptury. Od chvíle, kdy se u mne objevila, bylo jasné, že sama nikdy nedržela štětec v ruce a že všechno, co mi vykládala do telefonu o svém zájmu o malířství, byla jen záminka, aby se ke mně dostala. Když se jí to podařilo, už se o svém malování ani nezmínila, nenamáhala se, aby se chovala v souladu se svou původní lží. Jako by si byla jistá, že ji nevyhodím a že jí řeknu všechno, na co se mě zeptá – a v tom měla, bohužel, pravdu. Chodila ke mně každý den; mluvili jsme pořád o lacích nebo si prohlížela dokumentaci a dělala si výpisky.

Bylo zřejmé, že musela o lacích něco vědět ještě předtím, než se objevily na mé výstavě. Bylo to podivné – jak se mohla doslechnout o balíku, který mnoho let ležel na dně zásuvky v zapadlém městečku ve Francii a o kterém nic netušila ani nejbližší rodina člověka, který jej tam uschoval? A bylo skoro jisté, že balík s recepturami se octl ve skříni někdy v letech, kdy Viola byla ještě malé dítě, a že ho od té doby nikdo nevytáhl. Na druhé straně z toho, jak se mě vyptávala na vlastnosti laků, se dalo soudit, že dokumenty, které balík obsahoval, neznala anebo o nich někde získala jen povšechné vědomosti. A už vůbec jsem nedokázal uhodnout, co tak naléhavě

potřebovala zjistit. Ale často jsem ji pozoroval, když studovala receptury, její soustředěný obličej, to, jak se jí třesou ruce, když obrací stránku; a zdálo se mi, že se úporně pokouší najít něco, co je pro ni nejdůležitější věcí v životě.“

„Nikdy jste se jí nezeptal, co hledá?“

„Ale ano, ze začátku jsem se na to ptal pořád. Viola jen opakovala: ‚Říkala jsem ti to přece, chtěla bych malovat podobné obrazy jako ty,‘ a přitom se ani nesnažila, aby to znělo aspoň trochu přesvědčivě. To mě nesmírně ponižovalo, připadalo mi, že se mi vysmívá, a měl jsem na ni vztek. Asi nedokážete pochopit, proč jsem ji nevyhodil...“

„Ale dokážu, to není zase tak složité. Prostě jste se do ní zamiloval.“

Malíř si povzdychl. „Máte samozřejmě pravdu. Byla to zvláštní láska. A bylo to to nejstrašnější, co jsem v životě zažil, horší než všechny krize mého malování. Nevím, jestli v mé lásce bylo víc touhy, nebo vzteku. A nezůstalo jen u vzteku; vztek, který jsem cítil, se měnil v nenávist. Vždycky když Viola odešla, jsem se třásl zuřivostí a pořád dokola si v duchu představoval, jak ji nepustím dovnitř, až se zítra ukáže ve dveřích, pořád jsem si opakoval, jaká slova jí řeknu. Ale takové představy byly jen ubohou slastí samoty. V hloubi duše jsem věděl, že budu šťastný, až se u mne Viola zase objeví. Přitom dodnes nechápu, z čeho se má posedlost sytila. Vlastně jsem o Viole vůbec nic nevěděl. Nikdy jsme nemluvili o ničem jiném než o lacích a jejich vlastnostech. Když jsem se ptal na její život, pokaždé mi něco roztržitě odpověděla a pokaždé to byla nějaká lež, kterou si v tom okamžiku vymyslela – a pak se hned vracela k lakům a jejich chemii.“

„To, že jste se do Violy zamiloval, možná souviselo právě s její tajemností; od pocitu záhadnosti nějaké ženy k lásce přece nebývá daleko, a některé ženy toho umějí docela dobře využívat.“

„Ano, jenže hubená dívka, která vypadala úplně všedně a celé dny mluvila jen o chemii, neodpovídala zrovna obrazu záhadné ženy, tak jak si ji lidé představují. Myslím, že většina mužů by si řekla, že pokud je tu nějaké tajemství, nestojí asi za to se jím zabývat.“

„Dal jste jí někdy najevo, že ji máte rád?“

„Dlouho ne. Nejdřív jsem čekal na nějaký vhodný okamžik, ale pak jsem si uvědomil, že nikdy žádný vhodný okamžik nenastane. Nejsem zase tak nesmělý, ale ve Violině chování jsem se nikdy neseťkal s žádným náznakem koketnosti nebo sebemenšího erotického zájmu, nikdy mezi námi nenastal okamžik sblížení. Zajímala ji jen chemie laků a aktivantů. Když jsem si představil lhostejný nebo otrávený pohled, jakým by pravděpodobně odpověděla na každé mé vyznání, ztratil jsem odvahu něco jí říkat a dál jsem tiše trpěl.“

„Všimla si toho, co prožíváte?“

„Určitě ano, a cítil jsem se kvůli tomu ještě víc trapně. Když mi zase jednou na otázku, proč ke mně vlastně chodí, opakovala hloupou lež o svém zájmu o malířství, když jsem si uvědomil, jak mě využívá a přitom jí ani nestojím za to, aby si kvůli mně vymyslela nějakou důvěryhodnější báchorku, už jsem to nevydržel, všechen vztek a všechna má nenávisť, kterou jsem se dlouho snažil potlačit, najednou vytryskly, a já se rozmáchl, abych ji udeřil...“

Dominik se odmlčel. Cítil jsem se provinile, bylo mi líto, že opět probouzím zlé přízraky, které se mu pravděpodobně podařilo uspat teprve nedávno, a musel jsem se ptát, jestli bolest toho člověka není příliš velká cena za mé pátrání, které možná ani nemá žádný smysl. Ale teď už se stejně nedalo nic napravit.

„Neudeřil jsem ji,“ pokračoval po chvíli malíř, „jen jsem na ni začal křičet, že ji nesnáším, a pak jsem ji požádal, aby už ke mně nikdy nechodila; jestli u mne ještě zazvoní, neotevřu jí. Po celou tu dobu klidně stála a zkoumavě se na mne dívala. A mně se tou scénou vůbec neulevilo, bylo mi ještě hůř než předtím. Nechal jsem Violu být, ať zůstane, nebo odejde, lehl jsem si na postel a díval se z okna na mraky. Za chvíli jsem slyšel Violiny tiché kroky na parketách. Lehla si ke mně a beze slova mě objala.“

Tak začal náš podivný vztah; nevím, jak bych ho měl nazvat. Viola nikdy nepředstírala nějaký cit ke mně. Oddávala se mi bez zábran

a beze studu, kdykoliv jsem chtěl, ale nikdy mě k ničemu sama nevyzvala. A když jsme skončili, pokaždé se rychle oblékla, sedla si zase k dokumentaci a pokračovala ve svých výpiscích, občas se mě zeptala na nějaký technický problém. Myslím, že se jí milování se mnou neprotivilo, ale ani po něm zvlášť netoužila. Snad to měla být především odměna za služby, které jsem jí poskytoval. A já, namísto abych se uklidnil, jsem se cítil ještě víc ponížený, cítil jsem se jako ještě větší hlupák, ale teď už jsem vůbec nedokázal Viole říct, aby ke mně nechodila. Nakonec odešla sama; myslím, že hned potom, co v mém ateliéru získala to, co hledala.“

13. kapitola

Vynález zkázy

„Přemýšlel jste pak ještě někdy o tom, co se od vás vlastně chtěla dozvědět?“

„První měsíce po jejím odchodu jsem vlastně nedělal nic jiného. Seděl jsem v ateliéru mezi rozmalovanými obrazy a probíral všechny možnosti. Vnucovala se samozřejmě myšlenka, že Violino tajemství nějak souvisí s tajemstvím bývalého majitele chemické továrny. Ale vysvětlovat jednu záhadu druhou byla dost beznadějná činnost. Přesto se v prázdnotě mezi dvěma fragmenty nepochopitelných osudů rodily různé příběhy. Bylo kupříkladu možné, že podivínský strýc současného majitele firmy přišel při experimentech s laky na nějaký závratný vynález, zalekl se důsledků, které by mohl mít, zničil k němu dokumentaci a receptury laků, jež by k vynálezu mohly ukázat cestu, schoval do zásuvky ve skříni. Viola se nějak mohla dozvědět o jeho vynálezu, třeba od asistenta, který bývalému majiteli továrny tenkrát pomáhal; ten jí také mohl prozradit, že k vynálezu vede cesta přes receptury laků. Ale to je samozřejmě víc beletrie než dedukce,“ povzdychl si malíř.

„Možná se řešení Violina tajemství skrývá zrovna v beletrii,“ řekl jsem. „Co by ve vašem románu mohlo být tím strašným vynálezem?“

„Mělo by to být něco, co by vysvětlovalo osamělý život bývalého šéfa po návratu do Francie a jeho odjezd do Řecka. Už když mi o něm vyprávěli ve Francii, měl jsem pocit, že před něčím utíkal nebo se za něco kál. Snad jeho vynález zplodil nějaké velké zlo. Vzpomněl jsem si na obraz z hospody ve francouzském městečku – nemyslel jeho autor, když maloval šíleného vědce a jeho nebezpečný výzkum, na bývalého majitele továrny, kterého musel znát? Často jsem tu seděl a dlouhé hodiny o všem přemýšlel, ani jsem si nerozsvítil, a ve tmě

se zjevovala vedle tváře Violy neurčitá tvář vynálezce; zformovala se z tváří mé dětské četby, které patřily doktoru Moreauovi a doktoru Frankensteinovi a také profesorovi z Verneova Vynálezu zkázy, už jsem zapomněl, jak se jmenoval... A Viola a vynálezce se na sebe spiklenecky dívali, střežili přede mnou své společné tajemství. Říkal jsem si, že mohlo jít o nějakou zbraň nebo třeba o chemickou látku, která ovlivňuje genetickou stavbu.“

„Co kdyby třeba záhadný vynálezce stvořil genetickou manipulaci nějakou obludu a pak se zalekl svého objevu?“ navrhl jsem.

„Takové věci jsem si také vymýšlel, a ještě divočejší. Říkám vám, že to byla jen beletrie. Ale přiznám se, že jsem byl tak bezradný, že jsem jeden čas skoro začal brát své výmysly vážně. Když už jsem měl takových příběhů o umělých bytostech a tajných zbraních desítky, napadlo mě, že všechno mohlo být úplně jinak. Uvědomil jsem si, že laky dokáží reagovat i na přítomnost velice nepatrného množství nějaké látky ve vzduchu, pokud je ta látka měkkým aktivem, a řekl jsem si: co když žádný záhadný vynález neexistuje, co když Viola potřebovala laky jako detektor a u mne se celou dobu snažila zjistit, který z laků je k tomu účelu vhodný?“

„Jako detektor?“ řekl jsem překvapeně. „Jako detektor čeho?“

„To samozřejmě také nevím. Ale muselo by to být něco, co není tak snadné zjistit jinými prostředky. Něco, co je ukryto v nějaké dutině, do které je obtížné proniknout, co ale nějakou tenoučkou mezerou, nějakou prasklinkou propustí alespoň několik molekul vnitřní atmosféry. Třeba něco, co se skrývá v hlubokém sklepe nebo podzemní chodbě...“

„Nebo v podzemní jeskyni?“

„Nebo v podzemní jeskyni, když chcete...“

„Dobrá, a co potom?“

„Potom se mi naštěstí podařilo na Violu i na příběhy, kterými jsem její postavu opředl, zapomenout. A doufal jsem, že se s jejím jménem už nikdy nesetkám.“

„Nezlobte se na mne, že jsem vám je znovu připomněl. Už vás nebudu trápit. Ale pořád jste mi ještě nic neřekl o znamení, které jste namaloval na portrét.“

„Viola měla tu značku vytetovanou na levé straně břicha. Když jsem se jí zeptal, co to znamená, řekla, že je to jen ornament, který nemá žádný význam.“

„Věřil jste jí to?“

„Nevěřil jsem jí nic, a tak jsem jí nevěřil ani tohle. Ale nemůžu ani vyloučit, že to tak doopravdy nebylo. Její portrét jsem maloval v době, kdy jsem cítil, že se už blíží k tomu, co hledala, a že brzy odejde. Když jsem byl jednou v ateliéru sám a díval se na skoro dokončený obraz, řekl jsem si, že bych na něm měl také něco namalovat francouzskými laky, které nás svedly dohromady. Zrak mi padl na jedno z oken v pozadí a namaloval jsem přes tmavý interiér, který byl v okně vidět, stejný prostor v jasném světle lustru. Ať určí náhoda, řekl jsem si, kdy se v místnosti rozsvítí. V tmavém pokoji byl vzadu na zdi vidět obrys obrazu; přemýšlel jsem, co by na něm mohlo být namalováno; nejdřív jsem uvažoval o nějaké krajině, ale pak jsem si vzpomněl na vytetované znamení a rozhodl se: ať je na něm tenhle znak, který jsem našel na Violině těle. Viole jsem o neviditelné části obrazu nic neřekl; nevím, kdy ji objevila a jestli si jí vůbec stačila před svým zmizením všimnout.“

Neklidný znak se stěhoval ze skládky na obrazovku počítače, odtud na obraz visící ve strašidelné vile bývalého teoretika socialistického realismu a pak zase na kůži jeho dcery, aniž na své cestě prozradil cokoli ze svého smyslu. Kde všude se ještě objeví? Na jakém místě ho dostihnu? Nebo bude přede mnou věčně unikat?

„Zmínila se Viola někdy o lidech, se kterými se stýká?“ zeptal jsem se malíře. „Jestli něco hledala, je pravděpodobné, že pátrala i na jiných místech...“

„Řekl jsem vám už, že se mi s ničím nesvěřovala. Musím se přiznat, že jsem v době, kdy jsem na ni nejvíc žárlil, několikrát prohledal

její tašku, zatímco se sprchovala, ale nikdy jsem nic nenašel, žádný adresář, žádné telefonní číslo, žádný dopis... Jednou jsem se brzy ráno probudil a přistihl jsem ji, jak v předsíni tiše telefonuje. Zatajil jsem dech, ale nepodařilo se mi zaslechnout ani jediné slovo z toho, co říkala. Zarazil mě ale její tón; měl jsem pocit, že se v něm ozývá cosi jako něha, cit, který vůči mně nikdy neprojevila a o kterém jsem se domníval, že ho ani nezná. V tom okamžiku všemi mými vnitřnostmi projela palčivá žárlivost. Když Viola odešla, běžel jsem hned k telefonu a zmáčkl tlačítko *redialu*...

„Ozval se někdo?“

„Ano, ozval se Nereus.“

„Mořský bůh?“

„Třeba ano, co já vím. Uslyšel jsem hluboký mužský hlas. Řekl ‚Nereus‘ a já zavěsil.“

Ještě jsem se zeptal malíře, jestli pořád maluje obrazy proměnlivými laky.

„Dlouho jsem nemaloval vůbec nic a teď teprve znovu pomalu začínám.“

„Věci už na vás zase mluví?“

„Většinou mlčí, jen čas od času zašeptají něco, čemu moc nerozumiím. Ale já jsem teď vděčný i za to. Maluju jejich nesrozumitelný šepot. A francouzské laky už nepoužívám. Uvědomil jsem si, že je to zbytečné. Tvary na obrazech mizí tak jako tak, ztrácejí se v paměti a zapomínání důkladněji, než to může udělat nějaká chemie.“

A malíř otočil několik pláten, která stála u zdi, lícem ke mně. Na každém z nich bylo několik jednoduchých linií, které se splétaly, některé obrazy připomínaly zašmodrchané nitě, jiné vlny cigaretového dýmu. Připadalo mi, že malíř má pravdu, že nevyjadřují nic než život vlnění a ohýbání, splétání a rozplétání, který je uzavřený sám do sebe a netouží se zformovat v žádný tvar; a pokud linie na obrazech něco říkaly, byla jejich řeč tak stará, tak vzdálená našim jazykům, že nemáme naději, že bychom jí mohli někdy porozumět.

„Málem bych zapomněl,“ řekl malíř. „Asi měsíc poté, co ode mne Viola odešla, jsem se ještě jednou setkal se znakem, který měla vytetovaný na těle.“

Nechal jsem obrazy být a zeptal jsem se malíře, kde znak viděl.

„Vlastně jsem ho neviděl,“ řekl. „Ale četl jsem v jednom literárním časopise povídku, ve které byl přesně popsáný, nemohlo jít o nic jiného. Napsal ji nějaký Jiří Zajíc. Stavil jsem se tenkrát v redakci, abych se zeptal, kdo to je, ale řekli mi, že povídka přišla poštou a že jméno jejího autora je pravděpodobně pseudonym. Ani se prý nepřihlásil o honorář. Někde tu ten časopis mám; jestli o něj máte zájem, dám vám ho. Je to poslední památka na Violu a rád se ho zbavím.“

Malíř se chvíli hrabal ve vysoké hromadě časopisů, která stála na podlaze, opřená o kredenc. Nakonec časopis našel a podal mi ho.

Rozloučili jsme se; vyšel jsem na temnou chodbu a seběhl dolů po schodech.

14. kapitola

Ženy z papíru

Když jsem se zase octl na ulici, zamířil jsem hned do blízké hospody. Byla skoro prázdná, jen u jediného stolu seděli nad zvětralým pivem tři muži v montérkách a dívali se na fotbalový zápas v televizi, která stála na polici vysoko na zdi, vedle figurky Myšáka Mickeyho spletené z černého drátu. Výčepní si k nim přisedl a sledoval utkání spolu s nimi. Posadil jsem se ke stolu u širokého okna, položil před sebe na stůl časopis a díval se chvíli ven, na ulici bez lidí, která se už ponořila do teplého večerního stínu, jen balkony v nejvyšších patrech domů na protější straně ještě ozařovalo sluneční světlo: měl jsem pocit, že se ze dna hlubokého průzračného jezera dívám nahoru na vzdálený břeh.

Jako filmové klipy přede mnou vyvstávaly scény z malířova vyprávění; rozvinul se rychlý sled obrazů z francouzského městečka, z výstavní síně, z malířova ateliéru; k tomu zaznívalo překotné drmolení sportovního reportéra z televize. Když na obrazovce pomínila dramatická situace před brankou, výčepní se zvedl a přišel ke mně; dozvěděl jsem se, že se nevaří, protože kuchař má dovolenou, a tak jsem si objednal alespoň dvojitou porci tlačenky a pivo. Za chvíli přede mne výčepní postavil talíř a sklenici a vrátil se zase k sledování fotbalového zápasu. Když jsem dojedl, našel jsem v časopise povídku, o které mluvil malíř. Napil jsem se piva a začal číst.

Jiří Zajíc
NOČNÍ PÍSMENA

Byla letní noc, Tomáš nemohl spát, ještě dlouho po půlnoci se převaloval ze strany na stranu na velké manželské posteli.

Jeho žena odjela s dětmi na prázdniny a Tomáš nebyl zvyklý být v noci sám; ke všemu ještě bylo nesnesitelné horko. Odhodil přikrývku, posadil se na posteli v temné místnosti a díval se otevřeným oknem na město, v jehož ulicích už svítily jen pouliční lampy a barevné neony. Chtěl rozsvítit lampu a chvíli si něco číst, aby odehnal dotěrné myšlenky a mohl konečně usnout, ale pak si uvědomil, že by za chvíli uslyšel protivné pískání komárů a zmatené drnění mūr. A tak vzal z poličky nad postelí triedr a přiložil jej k očím; pomalu jím pohyboval sem a tam a v okuláru se objevovala stále nová barevná slova neonových nápisů.

Pak uviděl dvě slova, první mělo šest písmen spletených z modře svítící neonové trubky a druhé osm – co je to však za písmena? Tomáš taková nikdy v životě neviděl. Obě slova začínají stejnou literou: její horní část se podobá nejspíš řeckému psí, dolní část Tomášovi připomene vidličku, úplně dole je ležatá nula nebo snad brambor, do kterého je vidlička zapíchnutá. Tomáš teď má na sebe vztek, že bral triedr vůbec do ruky: záhada nápisu ho tak zaujala, že zmizely poslední zbytky ospalosti; teď už do rána neusne. Nápis podle všeho není daleko, a tak se Tomáš oblékne a vyrazí do nočních ulic, aby ho prozkoumal zblízka.

Zanedlouho se Tomáš octne před plechovou branou nějakého podniku; je obtížné rozhodnout, jestli v nízké světlé budově sídlí dílna, nebo nějaký úřad. Nad branou se tyčí rám z kovových trubek, který vyplňuje drátěná síť; k síti jsou přichycená svítící modrá písmena, která viděl v triedru. Prohlíží si je teď zblízka, ale nerozumí nápisu o nic víc než předtím. Do velkých vrat je zabudovaná malá branka. Je pootevřená, a tak nahlédne dovnitř a vidí, že v jednom přízemním okně se ještě svítí. Třeba tam bude někdo, kdo mu smysl nápisu vysvětlí, říká si, a on se bude moci vrátit do postele; možná že se mu ještě podaří usnout. Přikrade se k zavřenému oknu a opatrně nahlíží

do místnosti. Uprostřed rozlehlého pokoje, jasně osvětleného zářivkami ve stropě, stojí oválný mahagonový stůl a za ním sedí sedm mladých žen v bílých blůzičkách a šedých, béžových nebo světlefialových kostýmcích, před každou z nich leží na stole hromada listin. Jedna z židlí je prázdná, ale i před ní leží na stole spisy. Právě mluví světlovlasá žena v brýlích s černými hranatými obroučkami, která sedí v čele stolu, Tomáš vidí, jak otvírá rty, ale přes zavřené okno neslyší ani slovo. Žena vypadá jako šéfkka, i když je snad ještě mladší než ostatní, může jí být nanejvýš devatenáct let. Vedle ní na podlaze spí neklidným spánkem dog a lesklou šedou srstí.

Ženy mají zřejmě nějaké důležité jednání, které se protáhlo do pozdní noci; Tomáš se neodvažuje je rušit, ale také se mu nechce jen tak se vzdát úmyslu, s kterým sem přišel, a tak nerozhodně stojí u okna. Počkám ještě chvíli, říká si, třeba budou mít ženy přestávku v jednání a některá si půjde ven zakouřit. Ale pak žena s hranatými brýlemi zahlédne Tomášův obličej, vstane a jde otevřít okno.

„Pojďte dál, už na vás čekáme,“ říká. „Máte zpoždění.“

Tomáš se rozmýšlí, jestli by neměl raději rychle utéci, ale jedna z žen už přičinlivě vstává od stolu, otvírá dveře a strká ho dovnitř. Další žena odtahuje od stolu prázdnou židli a s úsměvem mu ji nabízí. Tomáš si tedy sedá, překvapí ho, že židle je podivně měkká, má pocit, jako by seděl na hromadě starých hadrů, také stůl, který vypadal tak pevně, se pod jeho pažemi prohne. Rozhlíží se kolem sebe a zmateně se usmívá. Šéfkka zase usedá na své místo v čele stolu a říká mu: „Tak rychle, čekáme na výroční zprávu.“ Ženy teď mlčí a dívají se na něj. „To je omyl,“ říká Tomáš, „s někým si mě pletete.“ Ženy se smějí. „Dobrá, oceňujeme váš smysl pro humor,“ říká netrpělivě šéfkka, „ale teď už dost, nemáme čas. Výroční zpráva leží před vámi, tak prosím nezdržujte.“ Tomáš se rozpačitě přehrabu-

je v papírech na stole, ale vidí na nich stejné znaky jako nad branou podniku. V nesrozumitelném textu jsou také ilustrace, jednak nějaké grafy, jednak černobíle oxeroxované fotografie; na některých fotografiích jsou složité stroje, jiné vypadají jako ilustrace z pojednání o jednobuněčných organismech, další, jak se zdá, pocházejí z nějakého pornografického časopisu. Tomáš se zachvěje, když na jednom takovém snímku pozná obývací pokoj svého bytu. Na pohovce klečí mezi dvěma tetovanými muži s měkkými povislými břichy nahá žena; i přes špatnou kvalitu xerokopie poznává, že je to jeho manželka. Na polici nad gaučem jsou v rámečku fotografie jejich dětí.

„To je má žena!“ nařiká Tomáš a vyčítavě se dívá na šéfku. Uvědomuje si, že celý život ho provázela zvláštní úzkost; nikdy nedokázal určit, čeho se vlastně obává, a teď najednou ví, že to bylo tohle, cítí, že teď je to konečně tady. Pronikne jím děs, ale zároveň se do děsu mísí pocit štěstí, který bezpochyby pochází z vědomí, že to nejstrašnější se už stalo, že teď už bude navždy od své úzkosti osvobozený. „A kdo by to měl být jiný než vaše žena?“ říká ironicky a netrpělivě šéfka. „Tak budete už konečně číst, nebo ne?“ „Nebudu nic číst,“ blekotá Tomáš a odsunuje papíry po desce stolu co nejdál, „nebudu číst, neznám vaše písmo a ve vašich spisech jsou hnusné fotografie.“

Dogu probral z dřímoty zvýšený hlas její paní; snad si myslí, že jí někdo ubližuje a je třeba ji chránit; vyskočí na všechny čtyři a s vyceněnými zuby se blíží k Tomášovi. Její vrčení je pořád hrozivější, Tomáš v panice vstává, ani si neuvědomuje, že v ruce stále ještě křečovitě svírá výroční zprávu podniku s fotografií své ženy. Židle se za ním kácí k zemi, Tomáš ustupuje ke dveřím, ale ty jsou teď zamčené. Doga se k němu pořád přibližuje a temně vrčí, Tomáš se opře zády o dveře a pomalu se sesouvá, až sedí na podlaze. Copak mu žádná z žen nepomůže, copak jej nechají roztrhat krvelačnou bestii jen za to, že jim něco nepřečetl? Ale

ženy sedí za stolem, dívají se na něj a nehýbají se. „Všechny jste zlé!“ volá na ně Tomáš, pes už se ho málem dotýká čenichem, Tomáš cítí na tváři jeho horký rychlý dech, schoulí se, zakryje si hlavu rukama a čeká, až se do něho zahryznou ostré tesáky.

Ale celou minutu, možná dvě, se nic neděje, a tak udělá malou škvíru mezi rukama, které drží před obličejem, a podívá se před sebe. Doga pořád stojí před ním, ale zdá se, že jí není dobře, prolamují se jí nohy, a co je nejpodivnější, na jejím těle vystupují zvláštní vodorovné pruhy, které Tomáš nedovede vysvětlit. Ty změny jej tak zaujaly, že zapomene na strach, složí ruce na kolena a prohlíží si dogu zblízka. Pes stojí stále vratčeji a pruhy na jeho těle jsou stále výraznější. Tomáš se podívá na ženy u stolu a s překvapením zjistí, že i na jejich tělech se objevují stále zřetelněji pruhy a totéž rýhování zasáhlo dokonce i stůl, za kterým ženy sedí. Z dogy už nejde strach, Tomáš se jí dívá zblízka do očí, ale už to vlastně nejsou oči, stejně jako otevřená tlama není tlama, zvíře sice ještě trochu, jakoby z posledních sil, zachovává své obrysy, ale už se skoro dokonale proměnilo v hromadu starých roztrhaných a rozmoklých papírů.

Tomáše ještě víc zajímá, co se stalo se ženami. Vede se jim stejně jako psovi, také jejich obrysy se ještě dají rozeznat, ale i jejich těla jsou už více hromadami starých papírů než lidskými postavami. Vstane a jde si je prohlédnout zblízka. V siluete jedné hromady je možné stále jasně poznat profil šéfky, na některých místech se ještě zachovala její hebká kůže, Tomáš po ní jemně přejíždí bříškem ukazováčku a cítí, jak přitom kůže sesychá a rozpukává se v okraje listů papíru; nejdéle vydržely namalované rty, cítí ještě jejich teplo, když se jich dotkne, dokonce se ještě trochu hýbají, ale nevychází z nich už žádný zvuk, Tomáš neví, jestli mu ještě v této chvíli chce šéfka nadávat, anebo jestli se pokouší zašeptat slova smíření, ale za okamžik se i rty promění ve staré papíry.

Tomáš poodstoupí a prohlíží si šéfku, z níž se stala vratká hromada na sebe naskládaných balíků starých časopisů a novin, popsaných školních sešitů, formulářů, reklamních letáků a rozpadlých knih. Tomáš do ní strčí, hromada se zakývá, nejdřív odpadne balík, který tvořil horní polovinu hlavy, pak se rozpadne celá šéfka; na podlaze teď leží rozházené balíky, které se zřejmě válely venku na dešti, protože papíry jsou zvlněné, spleené dohromady a pokryté hnědými skvrnami.

Tomáš se podíval na ostatní ženy, i ony se proměnily v balíky rozmoklých časopisů a novin a také kancelářský stůl, za kterým seděly, se stal hromadou starého papíru. Tomáš je zaražen všeobecnou proměnou v papír, s obavami si pozorně prohlíží kůži na svých rukou a prohmatá si tělo: ne, naštěstí se zdá, že on se ve staré roztrhané časopisy zatím neproměňuje. Podívá se z okna; venku už svítá, Tomáš v kalném světle pečlivě zkoumá omítku domů, ale nenachází v ní žádné stopy po vrásnění a třepení, jaké probíhá uvnitř. Oddechne si, protože se mu na chvíli vetřela do mysli představa města proměněného i s jeho obyvateli v hromady starého papíru. Jediné, co se venku změnilo, jsou neonová písmena nad vchodem. Vidí teď sice nápis v drátěné síti zezadu v zrcadlově obrácené podobě, ale i tak poznává, že každé z písmen se změnilo v jiné, stejně velké písmeno, takže teď nad vchodem místo záhadného nápisu svítí slova SBĚRNÉ SUROVINY. Proměna se dosud úplně nezavršila, a tak na denních písmenech ještě někde zůstávají nevstřebané kousky nočního písma; například první písmeno obou slov už je sice zcela zřetelné S, ale v jeho horní části ještě zůstávají jako zakrslé výrůstky krátké a tenké zbytky obou postranních oblouků. Ale výrůstky se před Tomášovýmá očima rychle zkracují a za malou chvíli se už obě S ničím neliší od jiných S.

15. kapitola

Starosti vedoucího sběrný

Odložil jsem na chvíli časopis, dopil pivo a objednal si další. Slunce osvětlovalo už jen komíny na vrcholcích střech, v hospodě nepřibyl žádný host, fotbalový zápas v televizi pořád ještě neskončil; teprve teď jsem si uvědomil, že hlas reportéra zazníval po celou dobu, co jsem četl povídku. Napadlo mě, že by bylo možné povídku ilustrovat technikou, kterou vymyslel Dominik: hromady papíru by byly namalované francouzskými laky přes postavy žen a v určité chvíli by se v ně ženy na obrázku proměnily (nebo by to mohlo být naopak). Přemýšlel jsem také o tom, jestli by věc ze skládky mohla nějak souviset s modrým neonovým písmenem; už na skládce mi přece připadalo, že je součástí nějakého nápisu. Ale pak jsem si zase říkal: sběrna z povídky je přece výmysl, proměňující se písmena stejně jako ženy z papíru nepatří do skutečného světa. Kolem Violina případu vyvstává tolik dohadů, tolik fantastických fikcí, pomyslel jsem si. A pocítil jsem obavu, že za nějaký čas bude těch obrazů tolik a budou tak naléhavé, že přestanu rozlišovat mezi nimi a skutečností. Ale zatím jsem pořád ještě v realitu papírových žen nevěřil. Napil jsem se a vrátil se zase ke čtení.

Teprve teď si Tomáš uvědomí, že pořád ještě drží v ruce výroční zprávu, podívá se na ni a vidí, že i ona se proměnila v roztrhané číslo nějakého časopisu věnovaného automobilům. Pečlivě a s úzkostí obrací stránky plné žlutých skvrn, ale ani po neznámém písmu, ani po strašné fotografii není nikde ani stopy. Přesto ho to zcela neuklidní, nemůže se zbavit úzkostného pocitu, že fotografie se některé noci znovu objeví. Chvíli váhá, jestli má časopis zahodit; pak jej složí a zastrčí do kapsy.

Tomáš slyší rachocení klíče v zámku dveří; lekne se – čeká ho nějaký další útok? Rozhlíží se, hledá něco, co by mohl použít k obraně, ale kolem jsou jen balíky starého papíru. Do místnosti však vstupuje drobný holohlavý muž, který vypadá neškodně, dokonce dobromyslně. Nijak ho neudivuje, když uvidí Tomáše mezi hromadami papíru. Směje se a volá na něj už od dveří: „Neříkejte mi nic, určitě vás potrápily ženy z papíru. Pojd'te, uvařím vám kafe. Až ženy zase uvidím, řeknu jim, aby se trochu krotily.“ Tomáš si oddechne a ptá se, co je to za bytosti. „Jsou to ženy z papíru,“ krčí muž rameny, jako by k tomu nebylo co dodat. „Objevují se tu každou noc?“ vyzvídá Tomáš a muž, patrně vedoucí sběrný, přikývne. „Jsou to pořád stejné ženy?“ ptá se dál Tomáš. „Ano, už je všechny znám a ony mě znají taky.“ Tomáš přemýšlí a poté řekne: „Pak ale nerozumím jedné věci. Předpokládám, že lidé pořád přinášejí do sběrný papír a ten se z ní zase čas od času odváží. To by znamenalo, že stále tytéž ženy se rodí z různého papíru.“ „Já tomu taky moc nerozumím,“ připouští vedoucí, „ale je to skutečně tak. Opravdu jsou tu každou noc tytéž ženy a tentýž pes, zrodí se vždycky z toho papíru, který tu zrovna je, jen musí být dostatečně starý a zvlhlý. Párkrát se stalo, že přivezli nový papír, například nepoužité reklamní letáky, a pak se v něm ovšem objeví nanejvýš tu a tam ženská hlava nebo prsty.“

Vedoucí se pohodlně usadil na balících, které byly před chvílí noční šéfkou, vypadalo to, že je rád, že si má komu postěžovat. „Nevím, proč se v poslední době papírové ženy tak rozmohly, před deseti lety byly jen na dvou nebo na třech místech v republice, a teď už jsou skoro v každé sběrně. Když jsem tady nastoupil, snažil jsem se zjistit, jak je odstranit; každý měl nějaký zaručený prostředek, vyzkoušel jsem snad všechny, ale ani jeden nepomohl. Nakonec jsem si řekl, že je nejlepší nechat je být. Jsou neškodné, ať si tu po nocích řeší ty svoje záležitosti, když o to tolik stojí. Občas sem sice přilákají nějakého nočního chodce a pak na něj pouštějí hrůzu, ale

nikomu doopravdy neublíží, ani nemohou, vždyť jsou jen z papíru, i ten jejich pes má zuby z papíru. V zimě, když je dlouho tma, se tu s nimi setkávám ještě ráno, zkoušejí se vytahovat i na mne, ale já si jich nevšímám, piju si svoje kafe, vyřizuju dodací listy, jen občas na ně mrknu, abych viděl, jestli už se proměnily v papír. A řidiči nákladů, ti se s nimi vůbec nepárou; když ráno za tmy pospíchají s odvozem papíru, naházejí klidně ženy na korbu a vůbec si nevšímají jejich výhrůžek a jekotu.“ „Ale co písmena nad vchodem?“ zeptal se Tomáš. „Máte pravdu, to je jediný vážnější problém,“ připouští vedoucí sběrný. „Většinou nevadí ani tohle – kdo by si všiml toho, že nad sběrnou je v noci nějaký nesrozumitelný nápis? A když už by si toho někdo náhodou všiml, asi by neměl náladu chodit si pak někam stěžovat. Ale párkrát se to přece jen stalo, lidé jsou divní, nevím, co jim vadí na tom, že pár hodin v noci je nad sběrnou jiný nápis než ve dne. A co s tím mám dělat já?“

Ale Tomáš už žvanění vedoucího neposlouchá, musí myslet pořád na fotografii své ženy. „Víte,“ říká rozpačitě a ztišuje hlas, jako by se bál, že ho ženy mohou pořád ještě slyšet, i když se proměnily v papír, „viděl jsem tu v noci hodně ošklivou fotografii. Já vím, že to byla jen součást toho jejich panoptika, ale přesto... Nemyslíte si, že by to přece jen mohla nějakým způsobem být pravda?“ „Ale prosím vás, snad byste si s tím nedělal starosti, je to všechno jen svět ze starých papírů,“ říká vedoucí, ale Tomáše tím příliš nepřesvědčí, zdá se mu, že jej chce vedoucí uchlácholit a neříká mu všechno, co ví. Je mu podezřelý, že byl před chvílí tak hovorný a teď tu stojí a mlčí. Neukázaly i jemu ženy z papíru něco podobného? Tomáš ví, že doma schová časopis na dno zásuvky a že se ještě dlouho bude uprostřed noci tajně chodit dívat, jestli se opět neproměnil v listiny nočních žen. Když vidí, že z vedoucího nic víc nedostane, rozloučí se a jde domů. Ze svých nočních příhod má mizerný pocit, a ví, že se ho jen tak nezbaví. Když je na ulici, říká si, že až příště uvidí nějaký nesrozumitelný nápis, raději se bude dívat jinam.

Nebyl jsem si jist, jestli poslední věta byla morálkou povídky, ale možná bych si tu moudrost zrovna já měl vzít k srdci. Přemýšlel jsem, jaká spojitost může být mezi třemi záhadnými postavami: Violou, Zajícem a bývalým majitelem továrny ve Francii, kromě toho, že Violu se Zajícem spojuje znak dvojitého trojzubce a Violu s francouzským chemikem mizící laky. Mé pátrání po Viole bylo na samém počátku, a už teď mě přepadl pocit marnosti, zdálo se mi, že žádnou souvislost mezi postavami, které se vynořovaly, nikdy neobjevím; a i kdybych ji snad jednou objevil, nebude mi k ničemu: je dost pravděpodobné, že se ukáže, že znak na Violině těle je emblém nějaké rockové skupiny, který si nechala vytetovat v šestnácti letech, a věc ze skládky je týž emblém, který skupina věšela na jeviště při svých koncertech. A Viola se také opravdu mohla vyptávat na francouzské laky jen kvůli zájmu o malování, i když Dominikova žárlivost v jejím chování pořád nacházela nějaké skryté motivy a nakonec si vysnila vynález zkázy a tajemný detektor.

Přemýšlel jsem také, jestli motiv mladých žen, které žijí v zvláštním nočním prostoru mimo náš svět, není nějakým symbolem, který by mohl něco napovědět o místě, kde se Viola skrývá nebo kde ji někdo drží. Uvědomil jsem si, že dojem, jakým na mne při čtení povídky působila noční kancelář, byl dost podobný pocitům, jaké jsem měl, když jsem se snažil představit si místo, kde teď Viola žije, i když bylo obtížné vybavit si zjev, který by se elegantním nočním manažerkám podobal méně než Viola, tak jak jsem ji viděl na portrétu a na fotografiích.

Jedinou opravdovou spojitostí mezi povídkou a Violou tak zůstávala shoda nočního písmene s Violiným tetováním. Ale dokonce i tohle spojení bylo pochybné. Autor písmeno popsal dost povšechně; je pochopitelné, že malíř i já jsme si při četbě hned představili znak, který nám oběma ležel v hlavě. Ale když jsem znovu pročetl slova, jimiž autor povídky písmeno vylíčil, uvědomil jsem si, že také mohlo vypadat dost odlišně. Zajíc se třeba vůbec nezmiňoval o vo-

dorovné čáře, která oddělovala horní a dolní část znaku. A i kdyby měl autor doopravdy na mysli stejný znak, neznamená to ještě, že něco ví o jeho významu. Dost možná je na tom stejně jako já nebo jako malíř, setkal se někde se záhadným obrazcem, přemýšlel, co asi znamená, a když nic nevymyslel, napsal o něm aspoň povídku, aby se s ním nějak vypořádal.

Celkově jsem se tedy nic moc nedozvěděl. Autor možná mluví o znaku, který jsem znal, možná ne. Pokud mluví o stejném znaku, možná povídka nějak souvisí s Violou, ale možná také ne. Pokud souvisí, mohla by mi při pátrání po Viole nějak pomoci, ale spíš ne. Raději jsem na Zajíce a jeho prózu přestal myslet. Opět jsem uslyšel hlas televizního reportéra a šum hostů v místnosti, ucítil jsem cigaretový kouř a pachy vanoucí z kuchyně. Rozhlédl jsem se kolem sebe; v hospodě už přibýlo hostů, ale pořád ještě byla většina židlí prázdná. Domy na protější straně ulice se už celé ponořily do stínu, ze slunečního svitu zbyly jen oranžové a fialové pruhy na spodní straně oblak. Zaplatil jsem a šel domů.

Když jsem ležel v posteli, musel jsem myslet na malířovo vyprávění i na povídku, kterou jsem četl v hospodě. Ještě jednou jsem si opakoval, co jsem slyšel a co jsem četl. Nepodaří se mi ve všech těch slovech přece jen objevit něco, co by mohlo být stopou vedoucí k Viole? Zarazil jsem se, když jsem si vzpomněl, jak malíř vyprávěl o Violině telefonování. Dejme tomu, že Viola hledá vynález zkázy anebo že se snaží objevit poklad v podzemní jeskyni – ale nebudu věřit tomu, že mořský bůh má telefon. Vstal jsem z postele, rozsvítil jsem, vzal do ruky telefonní seznam s bytovými stanicemi a našel písmeno N: Nerad, Neradil, Nergl, Neruda. Sáhl jsem po seznamu podniků: Neos Computer, a. s., Neoset, Neostavoservis, a. s., Nepa, s. r. o., Nepřetržitá zámečnická pohotovost, Neptun plus, s. r. o. – vida, bozi se už ohlašují –, Nera, s. r. o., Neret, s. r. o., Nereus, a. s. Zapsal jsem si na kus papíru telefonní číslo a adresu a šel si zase lehnout. Tentokrát se mi podařilo usnout docela brzy.

16. kapitola

Nereus

Probudil jsem se až po desáté hodině. Uvařil jsem si kávu, sedl si s ní k telefonu a vytočil číslo, které jsem v noci napsal na kus papíru. Když v telefonu mužský hlas vyslovil jméno mořského božstva, zeptal jsem se, čím se akciová společnost Nereus zabývá. Po chvilce udiveného mlčení hlas takřka uraženě řekl: „Přece výrobou čerpadel.“ Vypil jsem kávu a vydal se hledat sídlo společnosti.

Ten den bylo poprvé po dlouhé době zataženo, přitom nepřestalo být horko; ze všeho kanula vlhkost a měnila se v hutné pachy. Přetrpěl jsem několik stanic v tramvaji a vystoupil jsem už na začátku ulice, jejíž jméno jsem v noci našel v telefonním seznamu. Byl tu dost rušný provoz, procházel jsem pod novorenesančními a secesními fasádami bank a úřadů, jen o něco málo nižších, než jaké stojí v centru města; nad hlavou mi nevšimavě proplouvaly štukové nahé ženy se zaprášenými ňadry polehávající nad vchody a ještě výš se sunuly do neviditelné země, která se prostírá za našimi zády, hlavy národních buditelů vyrůstající z fasád jako velké choroše. Za většinou skel, kolem nichž jsem procházel, stály figuríny, navlečené do značkového oblečení a ustrnulé v záhadných gestech. Řekl jsem si, že Nereus musí být asi velká mezinárodní firma, když se usídlila v blízkosti těchto skvělých jeskyní luxusu.

Jenže ulice se nenápadně měnila. Její proměna se nejdřív projevila ve výlohách; zmizely z nich figuríny, za sklem se teď kupilo čím dál víc věcí v čím dál větším nepořádku; za nějakou dobu už jsem měl pocit, že se některá z výloh přede mnou pod nápořem věci roztříští a zboží se vysype na chodník. Potkával jsem stále méně chodců, automobily postupně mizely v příčných ulicích a po nějakém čase i tramvajové koleje kamsi uhnuly a ztratily se. Ucítíl jsem

na tváři dotek teplého mžení; měl jsem dojem, že kapky nepadají seshora, ale srážejí se z přesycených pachů.

Ulice pokračovala dál pod stejným jménem, ale teď už to vypadalo, jako by ji proměnilo nějaké kouzlo. Ještě jsem pořád míjel výlohy obchodů, ale jejich unavený a rezignovaný výraz vyprávěl smutnou historii: jejich majitelé neměli dost peněz na pronájem prostorů v elegantním úseku ulice, a tak se usídlili alespoň v jeho blízkosti s nadějí, že se něco z rušného života přelije až do těchto míst; ta naděje se však ukázala klamná. Za výlohami některých obchodů pokračovalo chaotické kupení, jiné se naopak vyprazdňovaly a nabízely pohled na zaprášené police, které vystavovaly jen mrtvé mouchy, ležící na zádech. Už dlouho kolem mne neprojel žádný automobil.

Ale to už jsem viděl na druhé straně ulice nad korunami stromů velký nápis NEREUS; jeho písmena plula na třech pravidelných vlnkách, představujících vodní hladinu. Hranatá dvoupatrová budova se skleněným pláštěm zřejmě pocházela z šedesátých let; sklo fasády od té doby patrně nikdo nemyl. V otevřených oknech v prvním patře jsem zahlédl rýsovací prkna a rozsvícené obrazovky počítačů. Dům byl přilepený k nižší budově se zubatou střechou. Řekl jsem si, že ve skleněné budově asi budou ateliéry projektantů a kanceláře a v nižší budově montážní hala. Skleněná budova měla vlastní vchod; když jsem vešel, nikdo mě nezastavil, a tak jsem vystoupil po schodišti do prvního patra. Octl jsem se na světlé chodbě pokryté zeleným plstěným kobercem, po jedné straně se táhla skleněná stěna, kterou byly vidět střechy dílen a povadlé koruny stromů za nimi, na druhé straně chodby se táhla řada zavřených dveří. Chvilí jsem chodil nerozhodně z jednoho konce chodby na druhý, pak jsem se osmělil a namátkou jedny z dveří otevřel.

Octl jsem se v rozlehlé místnosti plné lidí, kteří byli skloněni nad papíry ležícími na stole, stáli u rýsovacího prkna nebo pozorovali obrazovku počítače. Teď jsem viděl, že jsem mohl vstoupit do kte-

rýchkoliv dveří; do místnosti vedly všechny. Nikdo si mě nevšímal. Přistoupil jsem k muži, který seděl nejbliž dveří, položil jsem před něj na stůl fotografii Violy a zeptal se ho, jestli ji nezná. Roztržitě se na fotografii podíval a řekl: „Ano, to byla naše zákaznice, vzpomínám si na ni. Myslím, že její zakázku měla na starosti Julie.“ Ukázal na mladou ženu, která seděla zády ke mně o několik stolů dál, a pak se zase věnoval svým papírům. Julie měla na sobě jednoduché letní šaty, vlnité černé vlasy spadaly na opálená záda. Zdálo se, že soustředěně sleduje obrazovku počítače; pohybovala jemně myší a na obrazovce se otáčela světelná pavučina, asi prostorové schéma nějakého přístroje.

Prošel jsem uličkou mezi stoly a rýsovacími prkny k místu, kde Julie seděla, sklonil se k ní a zeptal se jí, jestli zná Violu Jonášovou. Trhla sebou a otočila ke mně hlavu; z vln černých vlasů se vynořil snědý obličej s hustým obočím a plnými rty. Než odpověděla, důkladně si mě prohlédla. Nakonec řekla: „Ano, před časem jsem pracovala na její zakázce, ale od té doby jsem ji neviděla.“

Lhostejnost, s jakou to říkala, nebyla moc přesvědčivá. V jejích slovech jsem slyšel podobný neklid, jaký se ozýval i v malířově hlase a jaký zřejmě Viola zanechávala ve všech lidech, s nimiž se znala. Už jsem nevěřil, že Viola pro ni byla jen jedním ze zákazníků, kteří si v podniku objednali pumpu; to bylo pro mne dobré znamení. Chtěl jsem ji vyzkoušet, a tak jsem řekl: „Tak se na mne nezlobte, že jsem vás vyrušil od práce; doufal jsem, že bych se od vás mohl o Viole něco dozvědět,“ a předstíral jsem, že chci odejít.

„Proč se na Violu ptáte? Stalo se jí něco?“ Julie se na mne dívala s výrazem úzkosti, který se už nepokoušela skrývat. Řekl jsem jí, že se Viola už před dvěma lety ztratila a že se ji pokouším najít, že jsem ale teprve na počátku pátrání, které zatím nevypadá nijak slibně.

„Myslíte, že ji potkalo nějaké neštěstí?“ zeptala se Julie.

Bylo vidět, že má o Violu opravdu strach. „Nevím, ale myslím, že ne,“ uklidňoval jsem ji. „Její zmizení je podivné a moc mu nero-

zumím, ale mám spíš pocit, že se Viola z nějakého důvodu někde skrývá.“

„Ráda bych vám pomohla,“ řekla Julie. „Ráda bych pomohla Virole; třeba se mýlíte, možná je opravdu v nebezpečí a čeká na pomoc. Když jsem pro ni pracovala, spřátelily jsme se, hodně pro mne znamenala, asi pro mne pořád ještě hodně znamená... Ale dlouho jsem ji neviděla a netuším, kde by mohla být.“

„Zmizela jednoho dne bez rozloučení?“ zeptal jsem se, protože mě napadlo, že to byl Violin obvyklý způsob, jak se rozcházet s lidmi.

„Ano,“ řekla Julie. „Ale nezlobila jsem se na ni. Tušila jsem, že k tomu dojde; Viola se celou dobu k něčemu nebo někomu snažila proniknout, a zřejmě přišla chvíle, kdy už se u mne nemohla zdržovat, i když nám spolu bylo dobře.“ Zamyslela se a pak řekla: „Ano, myslím, že jí se mnou bylo dobře.“ A po malé odmlce se zeptala: „Jak víte, že mě opustila a nic mi neřekla? Udělala vám něco podobného? Proto po ní pátráte?“

Najednou mě napadla představa Violy a Julie jako dvou malých dětí, držících se za ruce; jedno zamračené a vzpurné, druhé úzkostné.

„Ach ne,“ řekl jsem rychle, abych ji uklidnil. „Nikdy jsem se s Violou neseťkal. A jestli mám být upřímný, nevím, proč ji vlastně hledám. Jeden z důvodů je, že mi bylo líto jejího nemocného otce. Zнала jste ho?“

„Ne, Viola nás nikdy nepředstavila, a já o to ani nestála. Už jste našel nějakou stopu?“

„Nestojí to za řeč. Vlastně jsem zatím mluvil jen s jedním člověkem, který Violu znal, a přečetl jsem jednu povídku, která by mohla s jejím zmizením nějak souviset. A to, co jsem slyšel a četl, mi příliš nepomohlo, spíš se všechno ještě víc zamotalo a zatemnilo. Doufal jsem, že se od vás dozvím něco víc.“

„Obávám se, že vás zklamou,“ povzdechla si Julie. „Viola se mi s ničím nesvěřovala, myslím, že o některých věcech nemluvila s ni-

kým – anebo jen se svými tajemnými společníky, s kterými si občas telefonovala a o kterých mi nikdy nic neřekla. Od samého počátku jsem měla pocit, že skrývá nějaké tajemství, ale doteď vůbec netuším, co by to mohlo být.“

Zdálo se, že v téhle věci se budou výpovědi všech lidí, kteří Violu znali, shodovat. „Co kdybychom si spolu někam sedli a vy byste mi vyprávěla o Viole?“ navrhl jsem. „Třeba se nějaká maličkost, o které si myslíte, že nemá význam, spojí s něčím, co jsem se dozvěděl já, a aspoň trošku nám poodhalí Violino tajemství.“

„Dobře, zkusíme to. Musím teď něco dodělat, ale za půl hodiny budu mít přestávku na oběd. Naproti přes ulici je kavárna Modrý papoušek. Počkejte tam na mne, přijdu za vámi.“

17. kapitola

Modrý papoušek

Venku pořád jemně mžilo. Na štítu kavárny byl namalovaný pestrý papoušek, v jehož peří převládala modrá barva; nakláněl hlavu, jako by si chtěl dobře prohlédnout zákazníka vstupujícího do dveří. Ve skle okna byly vidět stromy na protější straně ulice, budovy Nerea a hieroglyfický nápis, ve který zrcadlení proměnilo písmena nad branou podniku. Přitiskl jsem čelo a nos na sklo; odlesky se rozplynuly a pod nimi se objevila malá místnost, přeplněná stolky a židlemi. Zdálo se, že uvnitř nikdo není. Vstoupil jsem do kavárny bez hostů a bez personálu; ucítil jsem vůni zapálené tyčinky ze santalového dřeva, na zdech visely kopie afrických masek a tibetské mandaly. Pomyslel jsem si, že v okolí sotva asi bydlí lidé, kteří chodí do kaváren, a pocítil jsem dojetí nad vzdorem, s jakým se majitel zřejmě už dlouhý čas bránil tomu, aby svůj podnik, který nikdo nenavštěvoval, proměnil ve výčep nebo hernu.

Místnost asi původně sloužila jako malý obchod, představoval jsem si, že tu dřív byla mlékárna nebo krámk se zeleninou. Musel jsem si udělat uličku mezi židlemi a stoly, abych se dostal k oknu, které určitě bývalo výlohou. Šoupání židlí přivolalo zezadu číšníka, který byl patrně zároveň majitelem podniku; byl to hubený mladík s dredy sahajícími do půli zad. Měl na sobě nepálskou nebo andskou halenu a byl ověšený barevnými dřevěnými korálky. Objednal jsem si kávu, sundal jsem z věšáku dřevěný rám s novinami, ale zjistil jsem, že noviny jsou měsíc staré; a tak jsem je zase pověsil nazpátek, jen jsem seděl, poslouchal bzučení ventilátoru, který se otáčel na stropě, a díval se z okna na ulici. Nebylo toho moc k vidění; po chodníku pomalu přešla stará paní, která za sebou táhla pravidelně skřípající tašku na kolečkách, za ní se na křivých nožkách belhal tlustý pes, po

ulici přejela dodávka – a pak už se za oknem nic nepohnulo. Ještě jsem ani nedopil kávu, když jsem uviděl, jak ulici přebíhá Julie.

Objednala si jen velkou láhev vody, a když ji číšník přinesl, začala vyprávět. „Viola se před dvěma lety v polovině srpna objevila v Nereu u mého stolu a oslovila mě. Nevím, proč si vybrala zrovna mne; vlastně se zákaznice obracejí vždycky na mužské kolegy. Řekla mi, že potřebuje zkonstruovat speciální čerpadlo. Začala jsem se jí vyptávat, kde by mělo být umístěné, jakému účelu by mělo sloužit a pro jaký typ vody je určené. Viola mi na žádnou otázku neodpověděla, namísto toho vyndala z kapsy u kalhot složený lístek. Rozložila ho přede mnou a já viděla, že je to xeroxová kopie schématu čerpadla. Byla to vlastně soustava dvanácti malých čerpadel, které byly upevněny na konci dvanácti různě dlouhých hadic; nejdelší měřila pět metrů a třicet centimetrů, nejkratší dva metry deset centimetrů. Hadice nahoře ústily do komory ve tvaru válce, ve které se voda ze všech čerpadel mísila.

Všimla jsem si hned jedné zvláštní věci: někdo při kopírování zakryl dvěma listy papíru horní část kresby a její pravou stranu. Bylo zřejmé, že čerpadlo muselo být umístěné na začátku soustavy strojů, která mohla být dost rozsáhlá; napadlo mě, že kopie dost možná zachycuje jen první list z dlouhé skládačky ve tvaru leporela, na které je zachyceno celé soustrojí, do něhož čerpadlo patřilo. A bylo také zřejmé, že Viola nechce, aby se někdo o ostatních částech soustrojí cokoliv dozvěděl. Později jsem ještě mnohokrát přemýšlela o tom, k jaké řadě strojů je čerpadlo připojeno a čím ta řada asi končí, v co se proměňuje voda, kterou stroj nasává, jaký má celé soustrojí smysl. Pochopitelně jsem se také snažila uhodnout, do čeho je dvanáct čerpadel ponořeno; představovala jsem si nejrozličnější studně a prameny; pak mě jednou napadlo, že by čerpadla také mohla být umístěna v nádobách s nějakou tekutinou, kterou zpracovalo další soustrojí; samo soustrojí, do kterého čerpadlo patřilo, by tak mohlo být jen malou součástí daleko rozsáhlejší soustavy strojů.“

„Předpokládám, že jste se nic z toho nedozvěděla dodnes,“ řekl jsem. Julie jen vzdychla.

„Co jste Viole řekla, když vám ukázala svůj výkres?“

„Víte, kdyby mi kdokoli jiný přinesl kus zmuchlaného papíru, chtěl po mně, abych podle něho vypracovala projekt čerpadla, a ani mi neřekl nic o tom, k čemu má být použito, vůbec bych se s ním nebavila. Ale s Violou to bylo jiné...“

Vzpomněl jsem si na malíře. „Viole se nedalo nic odepřít,“ řekl jsem.

„Viole se nedalo nic odepřít, je to tak,“ povzdechla si opět Julie.

„Nezdálo se vám, že Viola lidi zneužívá?“

„Ne, to ne. Nemyslete si, že Viola chtěla někoho ovládat. Určitě jí nedělalo radost, že k tomu, aby dosáhla svého cíle, potřebuje někdy pomoc od druhých lidí a že se k nim přitom nemůže chovat tak, jak by se měla chovat k někomu, kdo jí pomáhá. Když jsem viděla náčrt, v prvním okamžiku mi její žádost připadala jako drzost, složila jsem zase papír a chtěla jsem jí ho hned vrátit. Ale když jsem se na ni podívala, zarazila jsem se; uviděla jsem v jejím pohledu zoufalou prosbu, abych pro ni udělala, o co mě žádá; pochopila jsem, že jí na čerpadle nesmírně záleží a také že má vážný důvod k tomu, aby mlčela o účelu stroje a o místě, pro které je čerpadlo určeno; Viola mi nic nevysvětlovala, neomlouvala se mi ani mě nepřemlouvala, ale já si najednou uvědomila, že jsem její poslední naděje a že bude zoufalá, když ji odmítnu. Tak jsme se na sebe nějakou chvíli mlčky dívaly, já pak znovu její papír rozložila a začala si podrobně prohlížet schéma. Nakonec jsem jí řekla, že se s tím pokusím něco udělat. Viola jen něco zamumlala, ani později nikdy nedávala příliš najevo své city, ale já viděla v její tváři vděčnost a pocit úlevy...“

„Už jste se jí neptala, čemu má čerpadlo sloužit?“

„Ten den už ne, ale později jsem se jí vyptávala ještě mnohokrát.“

„A opravdu jste se vůbec nic nedozvěděla?“

„Viola to zpočátku vždycky nějak zamluvila a později, když jsme se lépe poznaly, mi obvykle odpovídala nějakým žertem, vymýšlela

si různá fantastická a absurdní užití čerpadla. Jednou mi vykládala, že stroj slouží k čerpání nektaru z kalichů dvanácti gigantických květin, které objevila jakási expedice na jednom palouku v amazonském pralese. Jindy zase tvrdila, že je čerpadlo určené k čerpání vody z podzemního jezera, které se nachází v jeskyni hluboko pod městem; vede prý k němu dlouhé točité schodiště, které začíná za dvířky v zadní straně šatníku v jednom bytě na periferii města. Ze začátku jsem se na ni zlobila, když mi vykládala takové věci, ale pak jsem se k ní přidávala, vymýšlely jsme historky o čerpadle spolu, někdy jsme se tím bavily dlouhé hodiny a skončily jsme až pozdě v noci. V té době ke mně Viola často chodila; bydlím u rodičů ve vile, a tak jsme seděly na terase nebo na zahradě a bavily se příběhy o čerpadle.“

„Nezlobte se, ale musím se vás na něco zeptat: opravdu jste nikdy neměla pocit, že Viola přátelství jen předstírá, protože vás potřebuje?“

Julie se usmála a řekla: „Ne, tak to určitě nebylo. Viola se hnala za něčím, pro co asi byla ochotná všechno obětovat, když by to bylo třeba. Ale neměla žádný důvod předstírat přátelství; věděla, že bych pro ni udělala, co potřebuje, ať by se ke mně chovala jakkoliv. Nikdy mi nic nepředstírala, nevlichocovala se mi, nezískala ode mne nic lstí a nezůstala mi nakonec nic dlužna. Nikdy jsme o tom nemluvily, ale bylo mezi námi jasno ve všem, na čem opravdu záleželo: že ode mne něco důležitého potřebuje, že je mi vděčná za mou pomoc, že je vděčná i za mé přátelství a má z něho radost. Myslím, že pro ni v té chvíli přece jen něco znamenalo, i když třeba jen to, že si u mne odpočinula, ale ani to nemuselo být málo. Viola mi někdy připadala strašně unavená. A když odešla, bylo mi jasné, že přišel okamžik, kdy se se mnou už nemohla zdržovat; prožívala jsem to dost těžce, ale nikdy jsem jí to neměla za zlé. A bylo hezké, jak se mi po těch pár týdnu, co jsme se stýkaly, snažila udělat radost; pokaždé když ke mně přišla, přinesla mi nějaký dárek, jednou to byla stará kniha

s krásnými kolorovanými rytinami brouků na zažloutlých stránkách – vzpomínám, jak jsme si ji dlouho společně prohlížely –, jindy zase čínská skládanka, z jejíchž kousků jsme na terase sestavovaly různé květiny a živočichy, anebo krabička s krásnými barevnými motýly z lehkého hedvábného papíru, jimž stačil dech našeho rozhovoru k tomu, aby se vznášeli pokojem. Teď si myslím, že mi nosila dárky předem jako omluvu za to, že jednou bez rozloučení zmizí z mého života.“

„Říkala jste, že jste si na zahradě vymýšlely příběhy o čerpadle. Vyprávějte mi některý.“

Julie se usmála. „Už si je všechny nepamatuju. Vymyslely jsme třeba, že nektar z amazonských květů je zvláštní droga: ten, kdo se ho napije, slyší místo lidských slov krásnou hudbu. A k příběhu o podzemním jezeru jsme se pořád vracely, vytvořily jsme z něho dobrodružný román, ve kterém jsme byly samy hlavními postavami. Vnikly jsme do bytu s tajnými dvířky a sestoupily jsme po točitých schodech do podzemní říše s kovovými městy na březích jezera; jejich obyvatelé uctívali nestvůru, která žila v jezeře, jako božstvo a přinášeli jí lidské oběti. Už jsem zapomněla, jak to vlastně bylo; myslím, že nás kněží podzemního kultu zajali a chtěli nás obětovat nestvůře, ale na poslední chvíli se nám podařilo uniknout, utíkaly jsme nahoru po nekonečných točitých schodech a pod sebou jsme slyšely dupot nohou pronásledovatelů a chřestění jejich zbraní...“

Už jsem se bál, že se podzemní obluda neobjeví. „A dala by se čerpadlem, které jste navrhovala pro Violu, vyčerpávat vodu z podzemního jezera?“ zeptal jsem se.

„To určitě ne,“ smála se Julie. „Čerpadlo bylo dost slabé, jeho výkon by sotva stačil na vyčerpání obyčejné studny. Ale je pravda, že někdy může v jeskyni i slabé čerpadlo uvolnit přístup ke skrytému jezeru, totiž v těch případech, kdy stačí vyčerpávat vodu z přeplavu, který k jezeru uzavírá cestu – asi jako sifon pod kuchyňským dřezem.“

„Myslíte si tedy, že Violino povídání o čerpadle byly jen výmysly, které neměly nic společného se skutečností?“

„To bych si netroufla říci. Viole se nedalo věřit nic z toho, co říkala, dokonce se jí nedalo věřit ani to, že její lži byly doopravdy lži.“

„Neuráželo vás to?“

„Vím, že se Viola bála, že mě urazí lhaním, a zároveň mi nemohla říci pravdu; a tak situaci, která pro ni určitě nebyla příjemná, vyřešila tím, že na mé otázky odpovídala žertem. Žert neříká pravdu, a přitom vlastně nelže. Samozřejmě jsem nikdy nebrala řeči o podzemní nestvůře vážně. Ale už tenkrát mě napadlo, že Violiny výmysly mohly být nějakým vzdáleným echem toho, co se tak zoufale snažila zatajit, a že možná ukazují cestu k pravdě. A kromě toho...“ Julie se na chvíli zarazila. „Kromě toho jsem dvakrát s Violou zažila něco, co si neumím vysvětlit a co jako by podivně potvrzovalo její nefantastičtější výmysly.“

Zase se odmlčela, jako by si vybavovala zasuté vzpomínky, pak pokračovala: „Stávalo se, že Violu někdo volal na mobil, zrovna když byla se mnou. Pokaždé jsem natahovala uši, aby mi neuniklo žádné slovo. Ale Viola vždycky odpovídala úsečně, většinou říkala jen ‚ano‘, ‚ne‘, ‚možná‘; nedalo se vůbec poznat, s kým a o čem mluví. Jednou se ale věc, o kterou šlo, patrně nedala vyřídit jednoslabičnými a dvouslabičnými slovy; a Viola tenkrát odešla s mobilem do vedlejšího pokoje, abych ji neslyšela. Přiznávám se, že jsem se vykradla po špičkách z místnosti a poslouchala na chodbě za dveřmi. Zaslechla jsem jen pár útržků vět, které nedávaly moc smyslu. Nejdřív jsem zřetelně slyšela, že Viola vyslovila jméno ‚Tannhäuser‘, pak jsem dlouho nemohla rozeznat vůbec žádné slovo, až jsem zaslechla, jak říká: ‚... ptáček už bude v pořádku, budeme se muset věnovat loutkáři...‘ A nakonec přišlo to nejpodivnější: Viola řekla do telefonu: ‚... bude třeba se podívat, jaká je hladina vody v jeskyni...‘“

„Třeba s člověkem, s kterým mluvila, žertovala stejně jako s vámi.“

„Určitě ne. Slyšela jsem v jejím hlase vážnou starost.“

„Jak si tedy Violina slova vysvětlujete?“

„Neumím si je nijak vysvětlit. Když jsem slyšela Violu mluvit o jeskyni, přeběhl mi mráz po zádech. V tu chvíli mi napadlo, že třeba alespoň něco z toho, co mi vykládala o podzemním jezeru a obludě, je pravda.“

„A co Tannhäuser, ptáčník a loutkář?“

„Netuším, o jakého ptáčníka a loutkáře by mohlo jít a jak by mohli souviset s čerpadlem. Viola se nikdy o nikom takovém nezmiňovala. Pokud jde o Tannhäusera, jestli se dobře pamatuju, děj opery se částečně odehrává v jeskyni ve Venušině hoře, na břehu podzemního jezera...“

Julie se odmlčela. Přemýšlel jsem, jak by Tannhäuser, ptáčník a loutkář mohli souviset s tím, co jsem slyšel od Jonáše a od malíře, ale nic mě nenapadlo. A tak jsem se zase obrátil k Julii a připomněl jí: „Mluvila jste o dvou zážitcích...“

„Druhý zážitek byl ještě znepokojivější,“ řekla Julie. „Viola u mne někdy přespala; jednou jsem se v noci probudila a uviděla jsem ve slabém světle venkovní lampy, které pronikalo oknem do pokoje, že strnule sedí na posteli. Podívala jsem se na budík na nočním stolku, fosforeskující ručičky ukazovaly deset minut po třetí hodině. Zeptala jsem se jí, proč nespí, ale Viola mi nevlídným hlasem, který jako by patřil někomu úplně jinému, řekla, abych byla zticha. V té chvíli jsem si uvědomila, že něčemu soustředěně naslouchá. Zaposlouchala jsem se také do ticha...“

„Co jste slyšela?“

„Nevím, možná že nic. Byl nejtišší čas noci, kdy už usnuli ti, kteří byli dlouho vzhůru, a kdy se ještě neprobudili ti, kteří brzy ráno vstávají. Slyšela jsem šumění krve v uších a z toho šumu se vynořovala a zase se v něm ztrácela tichounká směs nočních zvuků, ztlumených nesmírnou dálkou nebo mnoha silnými zdmi. Byly to zvuky na samé hranici ticha, anebo spíš zvuky, ze kterých je samo ticho upředeno, a sotva bylo možné oddělit jeden od druhého a utřídit

je. Bylo dokonce obtížné říci, jestli ty zvuky vůbec byly skutečné; možná že byly, ale byla to tak slabá skutečnost, že se takřka nelišila od představ přicházejících ze spánku, který se opět blížil. Byl to divný pocit; masa beztvareho ticha na mně v tu chvíli ležela tíživěji než nejstrašnější rámus.“

„Opravdu se vám nepodařilo rozpoznat žádný hlas?“

„Některé šelesty snad mohly být hlasem nesmírně vzdáleného vlaku, noční tramvaje, rádia, které někdo zapnul v jiném domě, v jiné ulici... A do těch hlasů byl vpleten jeden zvuk, který se mi vůbec nepodařilo zařadit, bylo to tichounké rytmické drnčení, něco jako tohle...“

A Julie vzala ze stolu plastickou láhev a přejížděla nehtem po jemném vroubkování v zúženém místě. Zvuk nebyl hlasitější než tiché hučení ventilátoru, musel jsem sklonit hlavu, abych jej zaslechl.

„Mohl to být hlas nějakého drobounkého hmyzu, který vlétl oknem do pokoje,“ pokračovala Julie, „mohlo to být vrčení nějakého stroje, které přicházelo z velké dálky, mohl to být také hlas neznámého zvířete ozývajícího se z hlubin země...“

„Byl to zvuk, jemuž naslouchala Viola?“

„Myslím, že ano.“

„Zeptala jste se jí na to ráno?“

„Když jsem se ráno vzbudila, Viola v pokoji nebyla. Už za mnou nikdy nepřišla; když jsem se na ni dívala v noci, bylo to naposledy, co jsem ji viděla.“

18. kapitola

Mořská sasanka

„Povězte mi ještě něco o čerpadle,“ řekl jsem. Připadalo mi, že se Julie odpoutá od smutných vzpomínek na Violu, když bude mluvit o stroji.

„Řekla jsem, že jsem netušila, co na směsnou komoru čerpadla navazovalo. To ale není tak úplně pravda. Komora na plátku, který mi Viola dala, nahoře končila standardním uzávěrem; nad ním bylo prázdné místo. Ale list papíru, kterým byla zakrytá horní část původního nákresu, se zřejmě ve chvíli, kdy se k němu přiklopilo víko kopírky, trochu posunul; to stačilo k tomu, aby byl přece jen nepatrně vidět spodek té části stroje, která byla nahoře na komoru posazená. Přemýšlela jsem, co vlastně bylo na plátku v těch místech nakreslené, už v době, kdy ke mně chodila Viola, ale tenkrát jsme žily příběhy o fantastických květech a podzemních nestvůrách a mně se nechtělo zabývat tak nepatrnou stopou. Ale poté, co ode mne Viola odešla, jsem trávila dlouhé hodiny tím, že jsem pozorovala proužek, který nebyl vyšší než milimetr, a přemýšlela, čeho asi je fragmentem. Byl sice nepatrný, ale byl to jediný kousek zbytku soustrojí, který jsem mohla vidět. A pro mne bylo tehdy hodně důležité zjistit, jaké bylo nejbližší okolí čerpadla; doufala jsem totiž, že pak najdu nějaký další spoj, který mě zavede zase o kus dál, a že se tak nakonec dostanu až k Virole. Tenkrát se mi po ní moc stýskalo.“

Julie se zasnula, a tak jsem jí připomněl: „Pozorovala jste celé hodiny úzký proužek nad komorou čerpadla...“

„Uhodnout alespoň přibližně vzhled konstrukce nad čerpadlem bylo obtížné. Nápadné byly tři věci; za prvé: její spodek byl šrafovaný stejným způsobem jako hadice dole pod komorami – a dalo se předpokládat, že je tak šrafovaná celá horní konstrukce –; za druhé:

obrysové linie na obou stranách konstrukce nebyly kolmé k uzavěru komory, ale tvořily mírně tupý úhel, asi tak sto stupňů; a za třetí: šrafování se v pravidelných intervalech zhušťovalo a rozvolňovalo. Z toho jsem musela vycházet.“

„Přiznám se, že bych asi nevěděl, co si s takovými pozorováními počít.“

„Usoudila jsem, že šrafování znamená, že konstrukce nad komorou je ze stejné, nebo alespoň podobné ohebné látky jako spodní hadice; tupé úhly prozrazují, že přinejmenším dolní část konstrukce má tvar komolého kužele stojícího na menší podstavě; zhuštěné šrafování je náznakem stínování a označuje pravidelně se opakující prohlubně či rýhy v plášti. To všechno dohromady mi dalo představu jakési rýhované roury z měkkého materiálu – z gumy nebo umělé hmoty –, rozšiřující se směrem vzhůru. Pak jsem si položila otázku, z jakého důvodu se potrubí rozšiřuje. Mohlo by to být třeba proto, že někde nahoře ústí do širšího otvoru. Ale ohebnost materiálu spolu s pravidelným rýhováním spíše vyvolávaly jinou představu: představu pružné hadice, jejíž rýhy se směrem vzhůru stále prohlubují, až se celý tvar jakoby rozpukne, rozdělí se do mnoha hadiček, jakýchsi chobotů, které stoupají vzhůru a patrně se zužují, přitom se následkem své váhy rozevírají – a právě tím dávají celku přibližný tvar obráceného komolého kužele. Říkám ‚přibližný‘, protože v horní části musí být obvod tělesa aspoň nepatrně konkávní. Nevěděla jsem ovšem, jak jsou trubice dlouhé. Pokud by byly kratší, směřovaly by celé vzhůru, asi jako květiny ve váze, a voda by z nich tryskala do výšky; ale když by jejich délka a váha přesáhly určitou mez, trubice by se v určitém místě ohnuly zpět, takže by celý útvar vypadal jako mořská sasanka. Přikláněla jsem se spíš k druhé variantě; voda tryskající vzhůru by dopadala zpátky na stroj a bylo by obtížné ji znovu zachycovat pro další zpracování, kdežto v případě, že by se konce trubic obracely dolů, by bylo snadné umístit pod ně nějaké kruhové korýtko, do kterého by voda padala. Jestli jsem

se ve svém odhadu nemýlila, mohla by vypadat celá konstrukce i s čerpadlem nějak takhle.“

A Julie vzala z alpakového stojánku na stole čistý ubrousek, nakreslila na něj tužkou svislý obdélník, k jeho dolní straně přikreslila dvanáct různě dlouhých a všelijak zprohýbaných čar (to byla zřejmě směsná komora a hadice zakončené čerpadly) a k horní straně sasankovitý útvar z mnoha ohýbajících se chobotů. Kresba připomínala nejspíš nějaké mytické zvíře. I Julie z ní asi měla podobné pocity. Řekla: „Od počátku mi připadalo, že bych odhalila tajemství Violy, kdyby se mi podařilo rozluštit záhadu stroje. Ale řekněte sám – co si počít s tímhle fantomem?“

Díval jsem se na kresbu na ubrousku a říkal si, kolik takových přízraků se při mém pátrání ještě objeví. Pak jsem se zeptal: „Nezmiňovala se Viola někdy o proměnlivých lacích?“

„Ne, co by to mělo být?“

Nechtělo si mi před Julií mluvit o malíři, a tak jsem jen řekl: „Viola se zajímala o laky, které citlivě reagují na nepatrná množství různých látek ve vzduchu. Bylo by je také možné použít třeba jako detektoru odhalujícího skryté věci.“

Julie chvíli přemýšlela a pak řekla: „Myslíte, že chtěla jejich pomocí odhalit původ hlasu, který jsme slyšely v nočním tichu?“

Pokrčil jsem rameny. Najednou jsem měl všech záhad dost, zase jsem litoval, že jsem Jonášovi něco sliboval. Sedět doma a pracovat na novele mi teď připadalo jako neskonalé štěstí a vyčítal jsem si, že jsem se ho tak lehkomyšlně zřekl. Ale když už jsem tu seděl s Julií, bylo třeba položit ještě jednu otázku. Vzal jsem tužku, která pořád ležela na stole, nakreslil jsem na ubrousek vedle Juliina obrázku čerpadla dvojitéj trojzubec a zeptal se: „Viděla jste někdy tohle?“

„To je ornament, který měla Viola vytetovaný na břicho,“ řekla hned Julie.

„Zeptala jste se jí, co znamená?“

„Ano, ale odpověděla mi jako obvykle žertem. Řekla, že je to znamení tajné alchymistické společnosti. Ale mne pak napadla jiná věc, totiž že by mohlo docela dobře jít o schematické zobrazení čerpadla s vrchním nástavcem.“

Podíval jsem se na ubrousek; Julie měla pravdu, oba obrázky, které na něm byly namalované, se podobaly. Ramena dolního trojzubce by mohla představovat spodní trubice s čerpadly, prostřední část směsnou komoru a horní trojzubec sasankovitý trs trubic nad komorou. Co by pak představoval ležatý ovál?

„A ovál?“ řekl jsem a zvedl hlavu k Julii.

„Jestli je znak schématem čerpadla, musí ovál znázorňovat záhadnou nádrž, ze které stroj vyčerpává vodu.“

Bylo to tak. Díval jsem se na ovál a představil si hladinu podzemního jezera, pod kterou žije Godzilla. Panebože, dozvím se někdy, v jakém podivném prostoru se Viola ukrývá?

Zase jsme dlouho mlčeli, každý ponořený do svých myšlenek.

Pak Julie řekla: „Když bylo čerpadlo hotové, Viola pro ně přijela do dílen taxíkem. Byla to bílá dodávka, pamatuju se, že na její karoserii byl velký obrázek ledňáčka držícího v zobáku rybku. Viola mi řekla, že přijede ve čtyři hodiny odpoledne, ale přijela už ve dvě. Pak tvrdila, že musela změnit původní termín, protože jí do toho něco důležitého přišlo, ale já vím, že mi schválně udala jiný čas, abych neviděla, s kým přijede. Jenže jsem zrovna náhodou musela jít dolů do dílen, a tak jsme se tam setkaly. Poznala jsem, že jí to není příjemné. Já jsem se také necítila dobře. Připadalo mi, že čerpadlo je naše společné dítě, Viola byla jeho otcem a já matkou, obě jsme se těšily na jeho narození, čerpadlo nás spojovalo, tvořily jsme něco jako rodinu...“

„Maminka, tatínek a velké kovové dětátko...“

„Přesně tak, a teď se Viola objevila s cizím člověkem, odvážela naše dítě pryč a ani mi neřekla kam.“

„S kým přijela?“

„Z dodávky vystoupili dva muži. Jeden byl malý a kudrnatý, to byl určitě řidič taxíku. Druhý muž byl asi padesátiletý, s krátce přistřiženým prošedivělým plnovousem. Nakládali jsme čerpadlo společně, i když Viola nechtěla, abych jim pomáhala. Všimla jsem si přitom jemných rukou Violina známého; řekla bych, že to byly ruce pianisty nebo houslisty.“

„Představila vás?“

„To jsem od ní ani nečekala. Jenže zrovna když jsme dostali čerpadlo do dodávky, ozval se její mobil...“

Vida, zase telefon, pomyslel jsem si. Nebýt zrádných telefonů, neměl bych v tomhle případě vůbec žádné stopy.

„Viola zase odpovídala jen samé ‚Ano‘ a ‚Ne‘, ale jak byla z nečekaného setkání se mnou nervózní, v jednu chvíli řekla: ‚Ano, Čj stojí vedle mne‘ a podala mobil muži s šedivými vousy. Pak se zatvářila vylekaně; uvědomila si, že přede mnou vyslovila něco, co neměla.“

„Počkejte, co že to řekla?“

„Řekla něco, co znělo nejspíš jako ‚Čj‘, a myslela tím muže, s kterým přijela. Nevím, jestli to bylo jméno, přezdívka, povolání nebo hodnost...“

„A potom?“

„Muž s plnovousem vzal mobil, řekl do něho několik ‚Ano‘ a ‚Ne‘, vrátil ho Viole, pak všichni tři nastoupili a odjeli. Týden nato se mi Viola ztratila.“

„Pamatujete si, kolikátého to bylo?“

„Jistě, viděla jsem Violu naposledy patnáctého září ve tři hodiny ráno.“

„Její otec říkal, že od něho odešla v noci z šestnáctého na sedmáctého září.“

Julie se podívala na hodinky a polekaně vyskočila. „Strašně jsem se zdržela, budu muset utíkat. Stejně už nevím nic, co bych vám ještě řekla. Jestli najdete Violu nebo jestli se o ní něco dozvíte, prosím, ozvěte se mi, nezapomeňte na mne.“

Pak už jsem ji viděl, jak utíká přes ulici. Objednal jsem si sklenici vína a chvíli se pokoušel nějak utřídit to, co jsem slyšel. Panoptikum se rozrostlo o další postavy: přibyl záhadný „Čj“, ptáčník, loutkář, Tannhäuser a stroj-fantom... Raději jsem zaplatil. Mladík si vzal peníze, ale pořád nade mnou stál, jako by mi chtěl něco říci a neodvažoval se. Pak se přece jen rozhodl, sklonil se ke mně, až se konečky dredů dotkly mé paže, a řekl: „Nezlobte se, že jsem vás poslouchal. Ale já znám člověka, který se jmenuje Čj. Tedy vlastně ho neznám osobně, ale vím, kdo to je. Čj není jeho pravé jméno, ale umělecký pseudonym.“

„Copak si někdo může dát tak strašný pseudonym?“

Zdálo se, že se číšník urazil. „Mně se náhodou líbí. Křestním jménem si říká Vhlm.“

„Ten člověk si dal pseudonym Vhlm Čj? A co je to za umělce? Nikdy jsem o nikom takovém neslyšel.“

„To není jeho vina, ale vaše. Vhlm Čj je nejlepší současný hudební skladatel, jakého znám.“

„Máte pravdu, je to opravdu moje vina. Moc se v hudbě nevyznám. A ten pseudonym je nezvyklý, ale vlastně pěkný.“

Mladík vzal na vědomí mou omluvu a řekl shovívavě: „Nedělejte si nic z toho, že ho neznáte. Vhlma Čje bohužel neznají ani hudební kritici, ale to nic nemění na tom, že jeho skladby jsou tím nejzajímavějším, co se v hudbě v poslední době objevilo.“

„Určitě si od něho něco poslechnu. Nevíte snad také, kde bych ho mohl najít?“

„To nevím, ale kompakt s jeho skladbami si můžete koupit v Tam-tamu.“ A vysvětlil mi, že Tam-tam je obchod, kde se dají nakoupit kazety a kompakty s různou alternativní hudbou, a také mi prozradil, že sídlí na jednom nádraží na okraji města.

Večer jsem si na chvíli sedl k psacímu stolu a prohraboval se v popsaných papírech, ale brzy mi bylo jasné, že se na psaní novely nedokážu soustředit. Posadil jsem se do křesla, a abych nemusel

myslet na trojzubec a Violu, vzal jsem do ruky knihu, kterou jsem začal číst před týdnem, ale v posledních dnech jsem na ni neměl čas. Bylo to Lovecraftovo Volání Cthulhu; otevřel jsem knihu na stránce, kde jsem ji založil tramvajovým lístkem, a začal číst: „Zdálo se, že jde o jakousi stvůru či symbol představující stvůru, takové podoby, kterou mohla zplodit pouze chorobná představivost. Pokud uvedu, že má poněkud výstřední fantazie ve vyobrazení poznávala zároveň chobotnici, draka a karikaturu lidské bytosti, nijak se nevzdám duchu této věci. Groteskní a šupinaté tělo se zakrnělými křídly bylo zakončeno houbovitou hlavou s chapadly...“

Představil jsem si strašlivého Cthulhu a náhle se mi jeho podoba prolнула s obrazcem, který mě v posledních dnech pronásledoval, napadlo mě, že dvojitý trojzubec je vlastně primitivním zobrazením Lovecraftovy hrůzná bytosti přicházející z hvězd: jeho horní část je chobotnicí, kterou má obluda místo hlavy, vodorovná čára jsou zakrnělá křídla, dolní trojzubec zobrazuje nohy a ocas. A ovál? Ten jistě představuje otvor vedoucí do citadely předvěkého města R'lyehu, v níž Cthulhu spal, otvor, kterým se obluda jednoho dne vysoukala ven, do našeho světa...

Vzpomněl jsem si na podzemní nestvůru, která se mi pořád pletla do mého pátrání po Viole; najednou dostala tvar bytosti, o které psal Lovecraft. Co když jeho vyprávění není jen čirá fantazie, co když měl spisovatel opravdu přístup k tajnému vědění? Chtěla Viola vypátrat Cthulhu? Octla se v jeho spárech? Nachází se R'lyeh někde v hlubinách pod tímto městem? Byly to samozřejmě jen zmatené myšlenky, na jejichž zrodu se už podílel přicházející spánek, ale přesto jsem se nedokázal zbavit úzkosti...

19. kapitola

Tam-tam

V noci jsem se na chvíli probudil a slyšel jsem, že prší, ale když jsem se ráno podíval z okna, zase už jsem nad střechami uviděl jasnou oblohu. Na nádraží jsem se dostal kolem desáté; bylo už horko, ale v prázdné nádražní hale vydechovaly bílé zdi, pokryté velkými hnědavými skvrnami, navlhlý chlad; hladká kamenná podlaha se leskla studeným světlem. Rozhlédl jsem se a uviděl jsem nad tmavou výlohou, která se tísnila mezi bufetem a prodejnou popcornu, malovaný štít, na němž se ve spleti lián a palmových listů takřka ztrácel nápis TAM-TAM. Malíř vytvořil jeho písmena ze stylizovaných stonků bambusu, na vrcholcích obou A seděly opičky a házely si kokosovým ořechem, který malíř zobrazil v okamžiku, kdy prolétal nad pomlčkou mezi oběma částmi slova. Řekl bych, že autorem byl stejný umělec, který namaloval papouška nad kavárnou, kde jsem včera seděl s Julií.

To, že se obchod s kazetami a kompakty nachází na nádraží, mě nijak zvlášť neudivilo. Jeho majitel se tu zřejmě usídlil na začátku devadesátých let, v době, kdy se chaoticky utvářel nový prostor města a kdy se podniky často ocitaly na bizarních místech; vzpomínal jsem, že tak vznikala nečekaná a někdy docela poetická sousedství. Od té doby se podniky buď přestěhovaly do prostředí, které jim bylo přiměřenější, anebo si kolem sebe takové prostředí samy vytvořily; ale znal jsem také pár obchůdků, jejichž majitelé si krajinu, do které je zanesla náhoda a zmatená doba, zamilovali a odmítali ji opustit – a mne vždycky potěšilo, když jsem například v hale strohé administrativní budovy objevil prodejnu polodrahokamů nebo když jsem míjel krámek s ezoterickou literaturou, který se tiskl k vrátnici továrny na hřebíky.

Než jsem vstoupil do obchodu, prohlédl jsem si výlohu. Většinu kazet a kompaktních disků, které tu byly vystaveny, jsem v žádném z jiných obchodů neviděl. Byly to nahrávky etnické a experimentální hudby; na jejich obalech byly často vyobrazeny podivné hudební nástroje, které jsem neznal. Otevřel jsem těžké skleněné dveře a vešel dovnitř. V obchodě byl ještě větší chlad než v hale; tichounce tu zněla melodie, kterou hrál nějaký dechový nástroj se zastřeným zvukem, za pultem seděl v houpacím křesle, zabalený do kostkované deky, muž, kterému mohlo být asi padesát let. Měl řídké dlouhé vlasy a mušketýrský knír a četl knihu. Zvedl oči nad kulaté brýličky, odpověděl na můj pozdrav němým kývnutím a zase se zadíval do knihy.

Brzy jsem našel kompaktní disk, na jehož obalu bylo světlefialovými písmeny napsáno:

Vhlm Čj
DVĚ SKLADBY

Pozadí písmen tvořily nepravidelné černé a bílé skvrny. Chvíli jsem je zkoumal; napadlo mě, že by to mohl být drobný čtvercový dílek vyříznutý z čínského tušového obrazu a mnohokrát zvětšený. Otočil jsem disk a strnul jsem, protože jsem na něm uviděl černý dvojitý trojzubec. Nad ním jsem četl: *Sonáta ‚Zjevení a zánik Oranžové knihy‘, kterou hraje za zdmi pianista ve tři hodiny ráno.* Dvojitý trojzubec měl stejnou velikost jako verzály písma, kterým byla tato slova vytištěna. Vypadalo to, že jsou názvem první skladby a dvojitý trojzubec je názvem druhé.

Podal jsem kompaktní prodavači a zeptal se ho, jak se druhá skladba jmenuje. Ukázal na dvojitý trojzubec a řekl: „Tohle je název skladby.“ Pak se zase věnoval knize.

„Tomu nerozumím. To je nějaký piktogram? Jak jej mám číst?“

Prodavač byl zřejmě mrzutý, že ho někdo vyrušuje od četby. Řekl: „Nevím, jak se má číst. Myslím, že to není žádné písmeno ani hieroglyf a že se nečte nijak.“

A zadíval se zase do knihy. Jeho nezdrovořilost mi začínala jít na nervy. Asi zdivočel tím, jak tráví celé dny sám na houpacím křesle ve své skleněné jeskyni; předpokládal jsem, že moc zákazníků nemá, hudba, která se tu prodává, asi zajímá jen pár lidí ve městě, a ti třeba ani nedokážou do obchůdku schovaného na nádraží najít cestu.

„Mohl byste mi tedy prozradit, jak se skladba doopravdy jmenuje?“ naléhal jsem.

Prodavač se nedal vyrušit ze svého klidu. „Ale vždyť jsem vám to řekl. Proč by názvem hudební skladby musela být vždycky nějaká slova? Je na to snad nějaký zákon? Proč by názvem nemohl být třeba nějaký obraz nebo ornament nebo třeba jen skvrna? Autor hudby mi řekl, že se skladba jmenuje takhle, tak jsem takový název uvedl na obalu a na nic jsem se ho neptal.“

„To vy jste Čjův kompakt vydal?“ zeptal jsem se překvapeně.

„Jistě, Tam-tam je především hudební vydavatelství,“ přikývl prodavač, ale než se zase stačil začíst do knihy, řekl jsem: „Nutně potřebuju znát pravé jméno Vhlma Čje a jeho adresu.“

Prodavač se zamračil, podezíravě si mě prohlédl a pak řekl: „Poslal vás za mnou Bernet?“

„Myslíte toho multimilionáře? To ne, proboha, jak jste na to přišel? Znáám Berneta jen z televize,“ bránil jsem se. Věděl jsem o Bernetovi, že je jedním z nejbohatších lidí ve státě, že byl často podezírán, že svůj obrovský majetek získal nezákonným způsobem, ale nikdy mu žádný trestný čin nikdo nedokázal. Vybavila se mi tvář asi třicetiletého muže, kterou jsem párkrát viděl na obrazovce, tvář, jež byla skoro bez výrazu a jejíž myšlenky nebylo možné uhodnout – co může mít mladý zbohatlík společného s Vhlmem Čjem a dvojitým trojzubcem?

Prodavače uklidnilo, když viděl, jak mě vyděsila představa, že bych mohl být v nějakém spojení s tímhle člověkem. Řekl: „Bernet se tu před časem objevil a také se mě vyptával na Čje.“

„Tušíte, proč ho Čj zajímal?“

„Ne. Nebavil jsem se s ním dlouho. Začal hned mluvit o penězích, sliboval mi obrovské sumy, když ho s Čjem seznámím, říkal, že si za ně budu moci zařídit obchod v centru města. Tak jsem ho vyhodil,“ řekl prodavač spokojeně. „A proč potřebujete znát Čjovu adresu vy? Jste jeho ctitel?“

„Ne, dozvěděl jsem se o Čjovi teprve včera a ještě jsem od něho nic neslyšel, i když se na jeho skladby už těším. Potřebuju ho najít, protože hledám dívku, která se ztratila před dvěma lety a která se s ním podle všeho znala. Její zmizení také nějak souvisí se znakem, o kterém tvrdíte, že je názvem Čjovy skladby. Vy znáte toho... Vmlh... Vlhm...“

„Vhlma Čje. Ano, trochu ho znám. Jeho jméno – anebo vlastně jeho pseudonym – znám už skoro dvacet let, ale osobně jsem se s ním seznámil před dvěma lety. Vydal jsem mu tenhle kompakt, ale mluvil jsem s ním jen dvakrát. A moc vám asi nepomůžu. Nevím, jak se Čj jmenuje skutečným jménem, nevím ani, kde bydlí... Ale ta dívka, o které mluvíte – nebyla to hubená, nakrátko ostříhaná blondýna?“

Rychle jsem vytáhl fotografii Violy a ukázal ji prodavači.

„To je ona,“ řekl. „Byl jsem u toho, když se s Čjem seznámila... I když možná, že se už znali z dřívějšíka, nevím, jejich setkání bylo dost divné, moc jsem té scény neporozuměl. Vypadalo to, jako by ji Čj buď znal a zapomněl na ni, anebo jako by si ji s někým spletl...“

Měl jsem radost z toho, že se prodavač stává sdílnějším. Teď dokonce zavřel knihu a odložil ji na pult. Chtěl jsem toho využít a řekl jsem: „Vyprávějte mi, prosím, jak jste se setkal s Čjem a Violou.“

„A vy jste policajt nebo soukromý detektiv nebo co?“ řekl zase nedůvěřivě.

„Vypadám snad na policistu nebo detektiva? Prostě jsem slíbil jejímu nemocnému otci, že se Violu pokusím najít nebo o ní alespoň zjistit nějaké zprávy. A když už jsem se pustil do pátrání, začal mě ten případ samotného dost zajímat. Byl bych vám moc vděčný, kdybyste mi řekl od začátku všechno, co víte.“

Prodavač-vydavatel se zamyslel a pak řekl: „Jenže ten začátek je až v raných osmdesátých letech.“

„To nevadí, já teď nechodím do práce a mám pořád dost času. Můžete klidně začít první republikou, jestli to bude zapotřebí. Nechci vás teď zdržovat od práce, ale nemohl byste si udělat čas třeba dnes večer?“

Vydavatel se zasmál: „To je hloupost, jaképak rušení v práci? Sem za celý den obvykle nikdo nepřijde. Tamhle za pokladnami je automat na kafe, přineste mi espresso s cukrem, a jestli chcete, tak si taky něco dejte; já vám pak budu vyprávět třeba do půlnoci o Čjovi, Újovi a Nmovi, o Bílém trianglu a Oranžové knize.“

Řekl jsem mu, že se už nemůžu dočkat, a rozeběhl jsem se k automatu, který se leskl v šikmých slunečních paprscích před bílou zdí na druhém konci haly. Nazpátek jsem musel jít pomaleji, protože jsem držel v každé ruce jeden kelímek vrchovatě naplněný vařící kávou; ve zvuku mých kroků na kamenné podlaze zněl rozlehlý prázdný prostor nádraží. Otevřel jsem si ramenem skleněné dveře obchodu, postavil oba kelímky vedle kasy a sedl si na nízkou bednu, která ležela vedle prodavače.

Prodavač usrkl pěnu z kelímku, pak si otřel vousy a začal vyprávět: „O Vhlmu Čjovi jsem poprvé slyšel někdy na začátku osmdesátých let. Celý život jsem se zajímal o hudbu, pár let jsem hrál na různé nástroje ve všelijakých ilegálních a pololegálních skupinách, pak jsem se věnoval spíš rozšiřování nahrávek. Po revoluci jsem založil hudební vydavatelství a zařídil si tenhle obchod. Skoro nikdo sem sice nechodí, ale nestěžuju si, těch devět let, která jsem na nádraží prožil, bylo nejšťastnějším obdobím v mém životě. Čtu

si tady, poslouchám kompakty a přemýšlím; a věřte mi, že věčně pusté nádraží je lepším místem pro meditaci než srub v čínských horách. Čas od času sem najde cestu někdo, koho zajímá stejná hudba jako mne, a něco si koupí. Nepotřebuju moc peněz, platím tu malý nájem a ve vydavatelství nemusím vyplácet nikomu žádnou mzdu, protože jediným zaměstnancem jsem já sám.“

Prodavač se spokojeně pohupoval v křesle. Dokázal jsem si představit, že kráček na nádraží je pro něj místem azylu, o jakém snil dvacet let, a že se dosud nemůže nasytit štěstím, že tu může nerušeně sedět mezi svými kazetami a kompakty a střídavě naslouchat tichu nádražní haly a hudbě, kterou miloval. Asi si ve své samotě opravdu odvykl navazovat známosti s lidmi, ale když teď překonal nedůvěru a ostych, uslyšel jsem v jeho hlase tón, který byl laskavý a uklidňující; připadalo mi, že bych ho vydržel poslouchat až do noci.

„V sedmdesátých a osmdesátých letech se můj život točil okolo utajovaných koncertů, které se většinou konaly v sálech venkovských hospod,“ vyprávěl. „Dneska se mi všechny ty místnosti plné kouře a pachu zvětralého piva pletou dohromady; když si na ně chci vzpomenout, vybaví se mi jeden jediný sál svítící do noci.“

Odmlčel se, upíjel horkou kávu a díval se přes sklo dveří do stále prázdné haly. „Tenkrát jsem velkou část života trávil v hospodách, kde jsme s přáteli donekonečna mluvili o hudbě a literatuře. Pro režim jsme byli špinavý hmyz. Byl to zvláštní svět, kde se zprávy šířily jen ústně a šeptem, a tak se leccos překroutilo nebo obrátilo naruby, leckdy se přes noc stala z domněnky zaručená zpráva a naopak; ale přesto byl náš svět mnohem skutečnější než ten mdlý sen, kterému se tehdy říkalo realita. Když režim padl, cítil jsem, že by mi bylo líto, kdyby se na to všechno mělo zapomenout; a tak jsem si řekl, že se pokusím napsat vzpomínky na tehdejší dobu.“

A prodavač vytáhl z police na vnitřní straně pultu silný svazek papírů popsaných propisovací tužkou a položil jej na pult. „Občas na svých pamětech ještě pořád pracuju, ale moc mi to nejde. Je to

strašně těžký úkol; hlavní potíží spočívá v tom, že všechny tváře a příběhy, všechny postavy a události tenkrát obestírala a prosakovala mytologie, která se neustále obnovovala, neustále se zachycovala na každé nepatrné události a vyživovala se těmi nejskrovnějšími fakty – a tak bylo na začátku devadesátých let už takřka nemožné určit, co z toho, o čem se tehdy mluvilo, mělo původ v nějaké skutečné události a co bylo čirým snem zrozeným z touhy. Byly postavy, o jejichž skutečnosti nikdo nepochyboval, ale přitom se s nimi, jak se zdá, nikdo nikdy nesetkal, a byly zase nepravděpodobné postavy, které všichni pokládali za fantomy zrozené z dobového snění, a pak se najednou ukázalo, že jde o zcela reálné lidi.“

20. kapitola

Bílý triangel

V hale se ozval mužský hlas, který nějakou chvíli promlouval v nerozumitelném barbarském jazyce nádražních amplionů; prodavač se odmlčel, trpělivě čekal, až bude zase ticho, a pak pokračoval ve vyprávění.

„Tenkrát se po hospodách často mluvilo o uměleckém sdružení Bílý triangel, ke kterému měli patřit tři lidé s podivnými pseudonymy. Pseudonymy se vyskytovaly v nejrůznějších podobách; byla to tak nezvyklá, tak těžko vyslovitelná a tak obtížně zapamatovatelná slova, že se jejich znění často proměnilo, než dospělo k sousednímu stolu. Dnes vím, že všechny jejich podoby, které jsem tehdy slyšel, byly zkomolené, ale všechny kroužily kolem správného znění: členové Bílého triangu si říkali Vhlm Čj, Iui Nm a Vga Ú.“

Zdálo se mi, že vyslovovat ta divná jména činí prodavači potěšení, dával pozor, aby nepotlačil žádnou hlásku a pečlivě a labužnický je všechny odděloval, jako by v ústech převaloval lahodnou ústřici; nakonec se na chvíli odmlčel, aby si vychutnal doznívání dlouhého Ú v tichu nádražní haly. Byla to nakažlivá slast; i já si bezděky všechna tři jména zopakoval němou pantomimou rtů a jazyka.

„Říkalo se, že Čj je hudební skladatel, Ú sochař a Nm spisovatel. Myslím, že nikdo tehdy nevěřil, že jsou skuteční, ale tím raději jsme si o nich vykládali, asi tak, jako si lidé za války vyprávěli historky o Pérákově. Vzpomínám, jakou jsme cítili radost, když jsme poslouchali někoho, kdo tvrdil, že se přes noc objevily na výstavě oficiálního umění, uspořádané k nějakému výročí, Úovy abstraktní sochy nebo že Bílý triangel pronikl na vlnovou délku státního rozhlasu a odvysílal tam oratorium *Chladné štěrbiny zoufalství* – i když jsme všichni věděli, že to jsou jen fantazie, jen příběhy z mýtu smutné

doby. Také já si myslel, že Čj, Nm a Ú jsou jen přízraky. Počítal jsem s tím, že patří k postavám tehdejšího folkloru, jež měly podivuhodně vytrvalý život, jako byli například členové tajemného spolku, kteří v tlačenici na nástupišti metra shazovali lidi na koleje před příjezdějícím vlakem – vzpomínáte si? O Bílém trianglu vlastně nevěděl nikdo vůbec nic, a tak byl prázdnou představou, kterou si každý mohl vyplnit vlastními sny; vzpomínám si, že nikomu moc nevadilo, že při nekonečných rozhovorech o něm si všichni odporují anebo že sám říká něco jiného, než říkal včera a předevčírem.

Předloni v zimě za mnou zašel redaktor jednoho hudebního časopisu, který se doslechl, že sepisuju vzpomínky na sedmdesátá a osmdesátá léta, a požádal mě, abych napsal pro jeho časopis článek o životě hudebníků, které jsem znal. Tak jsem se do toho pustil. Zdálo se mi, že by chybělo něco podstatného, kdybych se nezmínil o postavách z tehdejší hospodské mytologie, a vzpomenu si také Bílý triangl a jeho členy s podivnými proměnlivými jmény. Asi týden poté, co článek vyšel, se v obchodě objevil zdvořilý pán s prošedlým plnovousem. Řekl, že si se zájmem přečetl, co jsem napsal, že se dozvěděl adresu Tam-tamu v redakci časopisu a přišel za mnou, aby mě upozornil na jednu malou chybu, která se v článku vyskytla. Zeptal jsem se ho, o co jde. ‚Zmýlil jste se,‘ řekl, ‚když jste psal, že Bílý triangl byl jen výplodem kolektivní fantazie té doby. Samozřejmě, že většina z toho, co se o něm vyprávělo, byly výmysly a sny, ale taková skupina skutečně existovala.‘ Zeptal jsem se ho, jak to může tak určitě vědět, když se s tajemnými bílými trianglisty zřejmě nikdy nikdo nesetkal, a on mi odpověděl: ‚Vím to, protože jsem byl jejím členem.‘ Zeptal jsem se ho užasle na jméno. Uklonil se a představil se mi jako Vhlm Čj.

Nejdřív mě napadlo, že si ze mne dělá legraci, ale pak jsem se podíval do jeho vážného, poctivého obličeje a pochopil jsem, že to, co říká, je pravda. Tak se stal zázrak, starý sen se najednou proměnil ve skutečnost. Návštěvník dodal, že ‚Vhlm Čj‘ je samozřejmě pseudonym, a omlouval se za to, že mi neprozradí své skutečné

jméno. Namítl jsem, že zatajování jmen už dnes nemá žádný smysl, ale Čj se usmál a řekl: ‚Je to stará hra a bylo by mi líto ji po létech kazit. Kromě toho mě váže slib, který nebyl zrušen.‘ Tak tady stál a mluvil se mnou, a já měl přitom asi stejný pocit, jako kdyby se u mne v krámě objevil Batman.“

„Mohl byste mi říci, kdy to přesně bylo?“

Prodavač se zamyslel a pak řekl: „Muselo to být před dvěma lety, někdy začátkem června sedmadvadesátého roku. Vyprávěl jsem Čjovi, jak jsem poslouchal vyprávění o fantastických symfoniích, eposech a sousoších, které členové Bílého trianglu vytvořili. ‚Já jsem všechny ty pověsti poslouchal taky,‘ usmál se Čj. Řekl, že ví, kolik se toho o Bílém trianglu napovídalo; cílem spolku ale podle něho nebylo podporovat legendy a nikoho z jeho tří členů na počátku ani nenapadlo, jaké bujení mýtů podniknout, když si dají tajemně znějící pseudonymy a když se stáhnou do ještě tiššího ústraní, než bylo tehdy zvykem. Nechtěli prý nic jiného než zůstat v anonymitě – částečně proto, že to bylo přece jen bezpečnější, ale částečně také proto, že anonymita či podivná pseudonymita proměnlivých, neskutečně znějících a mizících jmen byla výrazem jejich estetiky, tak jak se zformovala někdy na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let. Čj mi vyprávěl, jak se tehdy při jejich debatách zrodil program jakéhosi minimalismu, který vyžadoval od umění fragmentární tvary, podněcující fantazii posluchače, diváka nebo čtenáře – a autorská jména, která byla spíše pahýly slov, jména, která skoro každý slyšel špatně a která nebylo možné udržet v paměti víc než několik minut, která se stále měnila a která spíše než k určité osobě a rozeznatelné tváři poukazovala k nejasným, zmateným gestům v přítomnosti, se dobře hodila k autorům děl, jež sama nepřinášela žádný uzavřený celek, ale jen nikdy se nezavršující zrod.“

Pořád jsem nechápal, jak to všechno souvisí s Violou, ale nevadilo mi to, nepožadoval jsem na prodavači, aby mluvil k věci – stejně jsem nevěděl, co vlastně „věc“ v tomhle zamotaném případě je.

„Čj říkal, že program Bílého trianglu z té doby by se dal stručně shrnout do dvou požadavků: říkat toho co nejméně a neuzavírat celky. Zrodil se jako reakce na užvaněnost oficiálního umění, ale zřejmě také z nápadu využít určité míry utajení a skrytosti, které doba vyžadovala, jako estetického činitele. Trianglisté tomu tenkrát také říkali *homeopatické umění* a tvrdili, že dílo je neúčinnější, když se podává v extrémně malých dávkách. Lui Nm sepsal jakýsi manifest, v němž se snažil vyjádřit hlavní myšlenky tehdejšího trianglovského minimalismu. Text manifestu se už dávno ztratil, ale Čj se ještě na jeho hlavní zásady pamatoval. Nm v něm dokonce estetiku Bílého trianglu převedl na exaktní formuli.“

A prodavač napsal na bílý okraj jednoho z papírů vzorec:

$$0 < EF < 0,1C$$

„Co to je, proboha?“ zeptal jsem se.

„To prý mělo znamenat: ‚Předmět nabývá estetické funkce tehdy, když kvantum vztahů zajišťujících v rámci současné společnosti jeho celistvost je redukováno na míru menší než jedna desetina jejich celkového počtu.‘ Čj mi s úsměvem řekl, že ani on, ani Ú sice nevěděli, jak Nm přišel zrovna na tohle číslo, ale oba byli připraveni přít se dlouhé hodiny, že je zcela přesné – kdyby ovšem bylo s kým; Čj, Nm a Ú se skoro s nikým jiným nestýkali a své debaty vedli jen mezi sebou.“

V amplionu se zase ozval chropot, prodavač se znovu odmlčel a pokračoval, až když hlášení skončilo.

„Manifest také napadal názory, podle nichž je základem uměleckého díla organická jednota všech jeho částí, a zejména Aristotelova Poetika byla pro Nma snůškou nejhorších bludů. Nm tvrdil, že dílo má být fragmentární a nesouvislé, a své tvrzení zdůvodňoval mysticky laděnou teorií. Podle ní ta osoba, které jsme zvyklí říkat ‚Já‘ a která instinktivně touží po jednotě, se fragmentárností díla cítí

zaskočená a zmatená; ve svém zmatku začne pobíhat po celé rozloze vědomí a hledá něco, pomocí čeho by nějakou jednotu mohla nastolit; přitom otvírá desítky dveří, které se nacházejí na chodbách vědomí, včetně těch, které obvykle zůstávají zavřeny – a ve šťastném okamžiku se může stát, že náhodou otevře petlici třinácté komnaty, v níž se ukrývá tajemství zrodu Já a zrodu světa, zrodu všech možných Já a všech možných světů. Většinou sice k zvednutí téhle petlice nedojde, ale estetická slast je vlastně tušením té možnosti.

Mne ale spíš než programy a manifesty zajímalo, jaká díla jednotliví členové Bílého trianglu vytvářeli, a poprosil jsem Čje, aby mi o nich něco řekl. Čj se nejdřív rozpovídal o Vga Úovi. Ten zpočátku dělal sochy, které vypadaly jako úlomky záhadných soustrojí. Později se jeho sochy začaly proměňovat, zlomky dorůstaly, ale namísto aby se uzavřely do tvaru celistvého stroje, přecházely v podmořské organické tvary; sochy jako by zachytily tvar strojů v okamžiku, kdy se ozubené kolečko začíná proměňovat v klobouk medúzy anebo kdy se prolamovaná hřídel mění v úhoře. Kvůli ploutvím a chapadlům prý bylo svého času hodně sporů mezi Úem a Nmem, který v době, kdy Ú už opouštěl ortodoxní fragmentarismus, stále ještě trval na původních principech Bílého trianglu – i když ani on prý nezůstal minimalistickému programu věrný po celý život. Čj mi také řekl, že teoretické spory, které v pozdní době Bílého trianglu často propukaly, byly možná víc výrazem osobních neshod, ale když jsem se ho zeptal, oč šlo, neodpověděl mi a zavedl řeč jinam.“

Když jsem slyšel o fragmentech strojů, které se proměňují v mořské živočichy, vzpomněl jsem si hned na včerejší Juliinu kresbu na ubrousku. „Nevytvořil Ú také sochu čerpadla, ze kterého nahoře vyrůstala mořská sasanka?“ zeptal jsem se.

„Nevím,“ řekl prodavač, „o ničem takovém Čj nemluvil. Ostatně ani období, kdy Ú dělal sochy, ve kterých se spojovaly strojové a organické tvary, prý netrvalo příliš dlouho. V další fázi Ú vytvářel

sochy pouhým zaměřením pohledu, tedy tak, že se díval na různé věci všedního života – na požární hydranty, pouliční lampy, různé stroje nebo domácí spotřebiče – jako na sochařské výtvoř vyjadřující určité pocity a myšlenky, určitý svět a přisuzoval je imaginárním autorům, o kterých pak psal rozsáhlé studie. Například jedním z fiktivních umělců byl depresivní sochař, jehož díly byl zmuchlaný přehoz v Úově obývacím pokoji, Čjův lustr, parkovací hodiny na chodníku, jakási rozbořená zeď, kterou bylo vidět z autobusu, a otevírací odpadkový koš, jiným imaginárním sochařem byl autor polštáře, kompresoru, radiátoru a plotu z vlnitého plechu – to byl patetik, který šel Úovi dost na nervy rozmáchlostí svých gest mířících do kosmu, nicméně se snažil jeho tvorbu bez předsudků pochopit a ocenit. Takový způsob vytváření soch měl po čase za následek, že se Úovi změnil celý svět v obrovskou galerii. Cítil se nesmírně unavený; bylo to, jako by celé dny od rána do večera procházel sály gigantického muzea a nemohl najít východ. Za nějaký čas Ú emigroval ze země; Čj říkal, že v té době se už nestýkali – zdálo se mi, že se členové Bílého trianglu nerozešli v dobrém –, ale že jedním z důvodů Úova odjezdu mohla být naděje, že v jiném prostředí konečně unikne z gigantického muzea.

Druhým členem Bílého trianglu byl Iui Nm. Byl to cizinec, který se naučil dobře česky a žil tu několik let. Ptal jsem se Čje, jaké byl Nm národnosti, ale Čj dělал, že mě neslyší; Nmův původ zřejmě patřil k věcem, o kterých Čj z nějakého důvodu odmítal mluvit. Nm napsal v období Bílého trianglu čtyři romány. Psal je na stroji a Ú mu strojopis pokaždé pečlivě ve třech exemplářích svázal do knihařského plátna. Je pravda, že pokud jde o psaní na stroji, nedaly romány Nmovi příliš práce. Mívaly sice kolem tří set stran, ale většina stránek byla zcela prázdná a na zbylých stránkách bylo rozseto pouze několik slov nebo útržků vět, nanejvýš fragment odstavce. Podle Nmovy minimalistické teorie si měl čtenář z těchto fragmentů vytvořit sám cosi jako příběh. S tím byly problémy; Nm

přísně střežil ortodoxii, kterou sám stanovil, a zachovat se přesně v duchu jeho záměrů bylo obtížné.

Hlavní potíží nespočívala ani tak v domýšlení vztahů mezi fragmenty; Čj říkal, že vzdálená slova navazovala lehce přes bílé stránky celé trsy souvislostí, prázdná místa mezi slovy a fragmenty vět zarůstala příběhy takřka bez úsilí čtenáře, jenže Nm právě o takové příběhy nestál, protože se v nich podle jeho názoru jen v jiné podobě vracel celek, který se snažil ze svého díla vypudit.“

„Tak co vlastně chtěl, když mezi fragmenty textu nemělo být ani prázdno, ani příběh?“

„Chtěl právě něco mezi tím, prázdno rozpukávající se do děje, příběh, který se dosud zcela nevyklubal z vejce prázdna. Nm požadoval, aby čtenář-tvůrce nechal rozvinout rodící se děje jen do určitého stupně, příběh měl být uvařený jen naměkko, měl zůstat ve stadiu, kdy měl podobu jen jakéhosi rytmického vlnění a pulsování, ze kterého se ještě zcela nevynořily věci, těla, prostory, činy a myšlenky. Nm nesnášel hotové tvary a prohlašoval, že nepíše fragmentaristická díla proto, aby z nich někdo znovu dělal celky.

Nm se svou tvorbou nebyl pořád spokojen, jeho díla mu připadala příliš mnohomluvná; a tak v jeho třetím románu, který se jmenoval Znovuzrození a měl tři sta šedesát stran, už byl text jen na straně 24 (slova ‚zelené sklo‘), na straně 76 (slovo ‚hvězda‘), na straně 173 (slova ‚třásně stínítka‘) a na straně 248 (slova ‚naslouchal tichému šplouchání‘). A v posledním románě Kentaur se na bílých stránkách už objevovala jen osamocená písmena a neidentifikovatelné fragmenty slov; Čjovi připadalo, že Nm směřuje k rovnici $EF = 0$, k prázdné stránce, na níž by bylo v zavinuté podobě přítomno vše. Čj ovšem nevěděl, jak se Nmovo dílo vyvíjelo dál, protože Nm se po rozpadu Bílého trianglu vrátil do své rodné země.“

21. kapitola

Oranžová kniha

Prodavač se odmlčel a dopil vystydlou kávu. „Ještě jste nemluvil o tom, co dělal sám Čj,“ připomněl jsem mu tu postavu z Bílého triangu, která mě zajímala nejvíc.

„Hned se k tomu dostanu. Ale vyprávět o Čjovi už není tak důležité, protože na rozdíl od tvorby jeho dvou přátel se alespoň část jeho díla zachovala – dvě Čjovy hudební skladby si můžete sám poslechnout na kompaktu, který držíte v ruce. Čj tvrdil, že každý ze tří členů Bílého triangu vlastně dospěl k homeopatickému umění vlastní cestou, a vyprávěl mi o příhodě, která se stala podnětem k jeho vlastní verzi minimalismu. Byl to úplně banální zážitek, ale zřejmě v Čjovi uvolnil něco, co se v něm už delší dobu připravovalo. Někdy na začátku osmdesátých let šel se svou tehdejší přítelkyní na koncert klasické hudby a v koncertním sále před nimi seděl člověk, který pořád šustil sáčkem od bonbonů. To je vlastně všechno. Čjovu přítelkyni to rozčilovalo, ale Čje směs hudby a šustění přivedla do zvláštního stavu. V té době prožíval tvůrčí krizi; nesnášel svá stará díla, a přitom nevěděl, jak dál. Na koncertě najednou cítil, že se jeho neklid vzdaluje a že se v něm rozlévá zvláštní slast; a bylo mu jasné, že jeho stavy nějak souvisejí se spojením hudební skladby a nepatřičného šustění. Řekl si, že tomu musí přijít na kloub, a ještě v koncertním sále začal o svých pocitech přemýšlet.

Určitě necítil potěšení z toho, že nevhodné zvuky hudební skladbu pokazily – hráli zrovna dílo skladatele, kterého měl rád. Odkud tedy přichází ta nepřestávající radost? říkal si. A pak si uvědomil, co se vlastně stalo: tóny hudby se rozpomněly na příbuznost s šustivými zvuky, na společný původ a na zázračný svět tohoto původu, šustění sáčku tak setřelo z tónů hudby jemnou blanku, která je

předtím potahovala. Čj se poprvé dotkl tónů v tom stavu, v jakém žijí pod ní. Připadalo mu najednou, že vnímáme hudbu vždycky jen přes tento povlak, a že proto hudbě doopravdy nerozumíme, nedokážeme slyšet něco podstatného, co nám říká. Tóny s sebou nesou svůj zrod, ale hygienický povlak, kterým jsme je přikryli, nepustí nečisté šťávy jejich rození, a tak k nám tóny přicházejí jako něco, co je už hotové.“

„Tomu moc nerozumím. Vy ano?“

„Já ano. Asi bych tomu taky nerozuměl, kdybych děj, o kterém Čj mluvil, poznal jen jako teorii. Ale já si hned vzpomněl, že jsem několikrát sám zažil podobnou zkušenost jako Čj. Proto jsem věděl, o čem mluví.“

„Taky vedle vás někdo na koncertě šustil sáčkem od bonbonů?“

„To ne, ale i mne několikrát překvapilo, jak nezřetelná hudba, která se ozývala třeba z oken sálu a mísila se se zvuky provozu na ulici, přináší zvláštní, neslýchané, dojemné sdělení. Čj to vysvětloval tím, že čisté tóny, které zní v koncertním sále, dobře známe; zařazují se hladce do našich klasifikací, a to znamená, že se okamžitě a bez odporu poddávají jazykům, které pro ně máme připraveny, a nestačí nám sdělit to, co nám chtějí říci, to, kvůli čemu vytryskly a co umí vyslovit jen ve své vlastní řeči. Vždycky si jejich sdělení hned převedeme do svého jazyka, jenže při takovém překladu se ztratí to, co je na sdělení tónů nejzajímavější, totiž to, co pronášejí svým vlastním jazykem, jazykem svého zrodu. Teprve v okamžicích, kdy jsou příliš tiché, na samé hranici slyšitelnosti, nebo kdy se mísí s jinými zvuky, teprve v této nečistotě jsou s to odolat našim jazykům a uchovat si svůj dávný vlastní jazyk, všechny ty prastaré podivné pády a gramatické kategorie, které je spojují s ostatními zvuky a snad také s barvami, chutěmi, vůněmi a hmatovými počitky.“

„Dobře, ale jak jim porozumíme, když nebudou mluvit našim jazykem? Copak se slast, kterou Čj cítil, zrodila z naprosté nesrozumitelnosti?“

„Čj říkal, že vlastní jazyk tónů odkudsi známe, snad z jakéhosi minulého života nebo divného snu, a můžeme se na něj rozpomenout. Už na koncertu se mu zdálo, že se mu konečně opět otevřela cesta k hudbě, a nemohl se dočkat, až začne pracovat na novém díle. Cítil, že z jeho zážitku už vyrůstá program nové práce a zároveň že se mu v něm vracejí dávné vzpomínky, že nové poznání náhle shrnuje a vyjasňuje mnoho rozptýlených a nejasných zkušeností jeho života – najednou začal vzpomínat, že skladbu z nečistých tónů vlastně dobře zná, že jí naslouchal celý život, jen jí dostatečně nevěnoval pozornost. Teď mu připadalo, že všechny hudební skladby, které slyšel, byly jen součástí té nepřetržité skladby a jejich tóny a melodie byly jen jednou z forem původní zvukové materie tryskající z nečistého pramene, nebyly od ostatních zvuků nijak zvlášť odlišné a nabývaly smyslu jen tehdy, když se nezříkaly tohoto příbuzenství. V hloubce svého vědomí rozuměl sdělení nekonečné skladby, její myšlenky, která byla smrtí i zrodem všech myšlenek. A skutečně pak po dobu několika měsíců komponoval hudební skladby, které vyjadřovaly nové místo, jež si našel ve světě zvuků.“

„Jak takové skladby zněly?“

„Čjova skladba z tohoto období je na kompaktu; nejlepší bude, když si ji sám poslechnete.“

„Jsem strašně zvědavý. Ale jedna věc mě zaráží – opravdu bylo jediným podnětem k novému stylu tvorby a k metafyzickým teoriím jen zašustění sáčku s bonbony? Tomu přece jen nemůžu uvěřit.“

Prodáváč se chvíli zamyšleně houpal v křesle. Pak řekl: „Tady se dostáváme k něčemu divnému. Já jsem měl také z Čjova vyprávění pocit, že existoval nějaký zdroj, který měl na něj i na ostatní členy Bílého trianglu zásadní vliv. Pořád si myslím, že tu byla nějaká společná zkušenost; Čj se k ní ve svém vyprávění několikrát z různých stran přiblížil, ale pokaždé v poslední chvíli uhnul a zavedl řeč na něco jiného. Jako by ta tajemná událost jeho vyprávění neodolatel-

ně přitahovala, a zároveň jako by se bál o ní mluvit, anebo jako by to měl dokonce zakázáno.

Ano, v jeho vyprávění byla jakási slepá skvrna, které se Čj pořád vyhýbal, ale kolem které zároveň všechno kroužilo. Přitom se mi dokonce zdá, že událost, jež se ve slepé skvrně ztratila, znamenala pro členy Bílého trianglu mnohem víc než jen společný zdroj jejich tvorby. Už jsem řekl, že některé podrobnosti svého příběhu Čj tajil – patřilo k nim například to, jak se členové Bílého trianglu seznámili a proč se rozešli, jaká jsou jejich pravá jména, jaké národnosti byl Nm a do které země odjel Ú. Myslím, že o těch věcech nechtěl mluvit proto, že nějak souvisely se záhadnou událostí a mohly by o ní něco prozradit. Bez ní ale zůstává celá historie Bílého trianglu jen nesrozumitelným fragmentem.“

„Pak je to ale v duchu homeopatického umění a fragmentarismu naprosto v pořádku.“

„Jenže podle Čje všichni tři minimalistickou estetiku už před mnoha lety opustili – tak proč by jí přizpůsoboval své vyprávění?“

Samozřejmě mě napadlo, že ta tajemná událost, o které Čj odmítal mluvit, nějak souvisí s Violou, třebaže v době, kdy k události mělo dojít, byla Viola ještě malé dítě.

„Opravdu vůbec netušíte, o co by mohlo jít?“ zeptal jsem se.

„Když jsem o tom později přemýšlel, něco mě napadlo; je to ale dost možná jen falešná stopa... Když mi Čj vyprávěl historii Bílého trianglu, nabídl jsem mu, že vydám jeho skladby na kompaktu. Čj dlouho váhal, ale pak souhlasil a slíbil, že nějaké skladby vybere a přinese mi jejich nahrávky, které si sám pořídil. Čj totiž nikdy nezažil koncertní provedení žádné ze svých skladeb a zdálo se, že po tom ani nijak zvlášť netoužil. Jeho skladby z minimalistického období vůbec nebylo možné uvádět na koncertním pódiu a Čj je uchovával na magnetofonových páscích; zřejmě mu připadalo, že takový způsob existence je pro jeho hudební skladby nejvhodnější, a tak i svá pozdější díla nahrával na magnetofonový pásek, a kdyby

mu někdo nabídl koncertní provedení, asi by to odmítl. Domluvili jsme se, že se u mne zase staví za týden ve stejnou dobu; vzpomínám si, že to mělo být v pondělí v pět hodin odpoledne. Přinesl mi dvě nahrávky, jedna z nich pocházela z minimalistického období a druhou, označenou obrazcem, složil o deset let později, dlouho po rozpadu Bílého trianglu. Divil jste se názvu druhé skladby, ale mne spíš zarazilo, jak Čj pojmenoval první, starší skladbu. Nevím, jestli jste někdy slyšel o Oranžové knize...”

„Ne, četl jsem o ní poprvé až na zadní straně kompaktu.“

„O Oranžové knize se mluvilo před patnácti dvaceti lety. Patřila v té době stejně jako Bílý triangel k častým tématům hospodských debat, také ona v nich nabývala nejrůznějších podob, protože si do ní každý promítal své představy, a její skutečná existence byla ještě pochybnější než existence Bílého trianglu. A tak když jsem viděl, že Čj podle ní pojmenoval jednu ze svých kompozic, hned jsem se ho zeptal, co o ní ví. Čj začal rychle vykládat, že Oranžová kniha je jen mýtus a že nikdy neexistovala. Já jsem do té chvíle na existenci Oranžové knihy nevěřil, ale má otázka vzbudila v Čjovi takový neklid, popíral její skutečnost tak úporně, že ve mně okamžitě vzbudil podezření, že Oranžová kniha není jen fikce a že o ní Čj něco ví. A hned mi napadlo, že slepá skvrna jeho vyprávění zakrývá právě cosi, co s Oranžovou knihou souvisí. Když Čj odešel, řekl jsem si, že se možná mýlím a špatně si jeho jednání vysvětluju. Ale když jsem si poslechl Čjovu skladbu, zase se mi mé podezření vrátilo. Slyšel jsem v ní zoufalství, které mi připadalo příliš skutečné, než aby se týkalo jen fikce nebo mýtu.“

Povzdychl jsem si: ke všem záhadám přibyla další. Jak asi spolu souvisí tajemná Oranžová kniha, homeopatické umění, zmizení Violy, proměnlivé laky, čerpací stroj a dvojitý trojzubec? A co s tím vším má ještě společného ptáčník, loutkář a Tannhäuser? Připadal jsem si jako čtenář nějakého Nmova románu, kde jsou na stovkách prázdných stran rozeseta jen tato osamocená slova.

„Říkal jste, že o Oranžové knize před léty kolovaly různé pověsti. Pamatujete se ještě na některé?“ zeptal jsem se.

„Většinu těch zkazek jsem dávno zapomněl, vím jen, že se tvrdilo, že je to nějaký hermetický traktát, který napsal vysoký zasvěcenec, alchymistická příručka nebo dávné proroctví týkající se současnosti. Zřejmě to všechno byly nesmysly.“

22. kapitola

Setkání

Už jsem to nevydržel a připomněl prodavači: „Pořád jste mi ještě neřekl, jak jste se setkal s Violou.“

„Právě jsem o ní chtěl mluvit. Ta dívka, která se podle vás jmenuje Viola, se v Tam-tamu objevila tři dny po Čjově první návštěvě. Řekla mi, že hledá Vhlma Čje; vzpomínám si, že mě zarazilo, že tu podivnou směs souhlásek vyslovila tak plynně, jako by to pro ni bylo to nejběžnější jméno na světě. Adresu obchodu získala v časopise, kde otiskli můj článek, tam se také dozvěděla, že se jim Čj ozval a že se mě chystá navštívit. Řekl jsem jí, že se s ním minula, že bohužel nevím, kde bydlí ani jaké je jeho pravé jméno, ale jestli s ním chce mluvit, zastihne ho u mne v pondělí v pět hodin.“

Čj přišel do obchodu ve smlouvenou dobu a přinesl mi své nahrávky. Projednávali jsme některé detaily a já se na něm marně snažil vyzvědět něco o Oranžové knize. Ve čtvrt na šest se otevřely dveře a objevila se v nich Viola. Její příchod na Čje zapůsobil zvláštním způsobem. Zmlkl a chvíli na ni zíral; pak se vzpamatoval, jako by se probral ze sna.“

„A Viola?“

„Ta se chovala úplně klidně. Řekla Čjovi jen: ‚Přišla jsem za vámi.‘ Čj se nakonec usmál a řekl tiše: ‚Jistě, tak je to v pořádku.‘ Rychle se mnou probral zbylé záležitosti, které se týkaly připravovaného kompaktu, a když jsem se s ním chtěl bavit o honoráři, mávl jen rukou. Dívka celou dobu nehybně stála a mlčela. Když jsme skončili, Čj se se mnou rozloučil a odešel; dívka ho doprovázela. Když jsem byl sám, pustil jsem si pásek. Připadal jsem si jako ve snu:“

poslouchal jsem skladby Vhlma Čje, kterého jsem léta pokládal za pohádkovou bytost.“

„Nebyl jste zklamaný?“

„Ne, obě skladby se mi moc líbily a dojaly mě. První skladba byla jen změtí tichých zvuků, ve které by asi většina lidí nenašla žádný smysl a nedokázala by ji poslouchat, ale já dobře věděl, o co Čjovi šlo, věděl jsem, že chtěl narušit dvojí hranici hudby – jednak hranici, která ji dělí od jiných zvuků, a jednak tu, která ji odděluje od ticha –, a se vzrušením jsem poslouchal zvuky ozývající se na území, které nepatří ani říši hudby, ani říši hluků, ani říši ticha, na území, které nepatří nikam, slyšel jsem, jak zní v prázdnotě a rozpomínají se na jakýsi prastarý řád. Druhá skladba byla podobnější tomu, čemu se obvykle říká hudba; převládaly v ní tóny zoufalství, které se střídaly s tóny rezignovaného smutku.“

„Už jste Violu nikdy neviděl?“

„Neviděl jsem ani Violu, ani Čje. Doufal jsem, že se ukáže, když vyšel kompakť s jeho skladbami, ale už nikdy nepřišel.“

To už bylo zřejmě všechno, co prodavač o Čjovi a dvojitém trojzubci věděl. Poděkoval jsem mu za jeho vyprávění, zaplatil za kompakť a spěchal domů, abych si ho poslechl. Prodavač se usadil pohodlněji do houpacího křesla, vzal z pultu knihu a zamával mi. Podíval jsem se na kulaté hodiny na zdi nad pokladnami; byly už tři hodiny odpoledne. Když jsem došel doprostřed haly, ozvalo se za mnou volání. Viděl jsem, jak ke mně prodavač běží po lesklé podlaze.

„Na něco jsem zapomněl,“ volal na mne; jeho hlas se rozléhal prázdňou halou. „Nevím, jestli vám to nějak pomůže, ale znak, kterým Čj pojmenoval svou skladbu, jsem viděl z okna vlaku na zdi jedné budovy. Není to odsud daleko; vlak tu objíždí okraj města, a když pojedete západním směrem, uvidíte budovu po několika minutách, asi v polovině cesty mezi zastávkami.“

Prodavač se vrátil do obchodu a já stál chvíli nerozhodně uprostřed haly. Nemohl jsem se dočkat, až si poslechnu Čjovy skladby, ale zároveň jsem byl strašně zvědavý na budovu s trojzubcem. Nad automatem na kávu visel jízdní řád, sestavený z velkých černých písmen a číslic. Dozvěděl jsem se, že příští vlak pojede až za dvě hodiny; neměl jsem tolik trpělivosti, abych na nádraží tak dlouho čekal, a tak jsem se rozhodl, že pojedu domů.

23. kapitola

Dvě skladby

Když jsem vyšel z nádraží, pronikl mi do plic odpolední vzduch jako horká kaše; rozeznal jsem v něm pachy asfaltu, drolící se omítky a shnilého ovoce z blízkého tržiště. Autobus tu měl konečnou, odpočíval s vypnutým motorem na protější straně ulice. Když přijel, sedl jsem si na zadní sedadlo; pozoroval jsem zdi proměňující se za okny a přemýšlel o návštěvě na nádraží. Ještě jsem nevěděl, jestli mi rozmluva s majitelem obchodu nějak pomůže v pátrání po Viole, ale přesto ve mně zanechala pocit radosti.

Občas jsem potkával lidi, jako byl majitel Tam-tamu. Jejich životy se podobaly jeden druhému. Nemuseli mi svůj příběh vůbec vyprávět, dal se rozpoznat z pohybů jejich rukou, které pluly na lehkých, neviditelných proudech, pro něž byla ostatní těla moc těžká. Když se před třiceti lety skutečnost v zemi změnila v divný sen a když se ze světa ztratila naděje, odešli tiše do prázdna, které mohlo mít různé podoby, nedokázali žít na žádném místě světa, který se tehdy rodil, a tak si našli nemísto a usadili se tam, dlouhá léta žili nikde; a když se před deseti lety sen rozplynul, zvykli už si tak na prázdno, ve kterém dlouho žili, tak si zamílovali své místo nikde, znali už tolik jeho magických kouzel, tak už se sžili s jeho záračnou faunou a flórou, že jim připadalo, že to, co jim začal nabízet svět, je strašně málo. Za všechna léta, kdy popíjeli úžasný nektar nicoty, se stali vybíraví a už jim žádný jiný pokrm nechutnal, žádná stavba se nevyrovnala skvělému paláci prázdna. A tak v něm zůstali. Nemuseli žít zrovna na opuštěném nádraží; často chodili mezi námi, ale přitom byli pořád nikde, nosili si své prázdno s sebou jako lehký stan. Ostatním lidem jich bylo trochu líto a trochu jimi pohrdali, říkali o nich: ‚Nedokázali se vrátit do reality.‘ Ale přitom možná ti,

kteří tak mluvili, tušili, jak moc náš svět potřebuje pohled těch, kteří se nevrátili; ten pohled zachraňoval nemocné věci našeho světa tím, že kolem nich rozestíral hojivé prázdno, balzám nicoty, který zrál dlouhá léta a který byl plodem minulosti, a dával jí tak smysl, přinášel smíření, naději a radost.

Doma jsem vložil kompak do přehrávače a lehl si na pohovku. Jako první tedy měla zaznít skladba s podivným názvem *Sonáta ‚Zjevení a zánik Oranžové knihy‘, kterou hraje za zdmi pianista ve tři hodiny ráno*. Majitel Tam-tamu mě připravil na to, co mohu čekat, a přece jsem byl z hudby, kterou jsem slyšel, nejdřív hodně zmatený. Dlouho bylo jen ticho, asi po pěti minutách se ozvalo něco, co snad mohl být hlas vzdáleného vlaku; a musel jsem ztišit dech a napnout uši, abych zaslechl zvuky, jež se z ticha vynořily. Pak bylo znovu dlouho ticho, než se ozvaly nezřetelné zvuky vzdáleného rozhovoru. Brzy se přes ně přelila další vlna ticha; pak jsem mezi bloky ticha postupně slyšel různá šelestění, skřípání, něco někde do něčeho narazilo, něco se po něčem kutálelo a pak se to zastavilo, něco zašpičatělého škrábalo něco drolícího se... Snad to byly tichounké zvuky na vnější straně domovní zdi, snad to byl hlomoz ztlumený velkou dálkou.

Skladba trvala už půl hodiny, a ať jsem sebevíc zatajoval dech, nikde jsem neslyšel žádné tóny klavíru. Není těch zdí, za kterými sedí klavírista, tolik, že ze skladby, kterou hraje, neuslyším vůbec nic? Asi bych nebyl zklamaný ani sonátou, kterou pohltily zdi. Začínal jsem rozumět majiteli Tam-tamu; zvuky na hranici ticha proměnily mé chápání zvuků i ticha, už se mi nezdálo, že je mezi nimi nějaký velký rozdíl: ticho bylo plné rodících se zvuků a zvuky byly dosud prosáklé tichem, z kterého se zrodily. A tak mi stačilo klidně naslouchat tichu jedné dávné noci z počátku osmdesátých let, o které Čjova skladba vyprávěla, a vědět, že v sobě klavírní sonátu obsahuje.

Ale sonáta se nakonec přece jen ozvala. Klavírní tóny tlumené dálkou a mnoha zdmi se jemně vysypaly mezi ostatní zvuky, které

je přátelsky přijaly; a klavírní hudba se nevyvyšovala nad ostatní zvuky, tóny byly v tu chvíli děti ticha stejně jako ony, stejně jako ostatní zvuky především uchovávaly a chránily látku ticha, jejíž oddechování pořád ještě tvořilo život všech zvuků bez rozdílu. Klavírista musel hrát opravdu daleko, za mnoha zdmi, a sonáta se několikrát ztratila nadlouho v tichu nebo byla přehlušena nějakým šelestem nočního města, jen o něco málo hlasitějším než zvuk kláves.

Snažil jsem se rozeznat, jaké nálady a pocity vzdálená skladba vyjadřuje. Bylo to obtížné, protože všechny jako by ještě tkvěly v matečné látce ticha a plně se z ní nevydělily, všechny se podílely na jejím poklidu. A přece tou měrou, jak z této látky vystupovaly, se v nich objevovalo temné zoufalství, které se pak zase ztrácelo v tichu, jež vše smiřovalo. Ve chvílích, kdy skladba zněla o něco hlasitěji, bylo možné rozeznat neustále se vracející melodii, která variovala základní motiv čtyř tónů: *d, as, b, c*, smutný oblouk počátečního vzmachu a rezignovaného poklesu a návratu. Po nějakém čase se sonáta zase ztratila v tichu; ticho trvalo asi deset minut, ještě se ozvalo nějaké zaškrábání a zaskřípání a byl konec.

Nejspíš bych skladbu přirovnal k bílému plátnu, na kterém je pouze několik jemně našedlých, na první pohled takřka nerozeznatelných čar. Trvala skoro hodinu a po většinu té doby bylo slyšet jen ticho. Myslel jsem na majitele Tam-tamu; chápal jsem, proč se mu taková hudba líbila; musel si za celý svůj život vypěstovat jemný smysl pro nicotu, musel umět vychutnávat nuance prázdna. A musel jsem myslet i na Violino naslouchání nočním zvukům; přemýšlel jsem, jestli je mezi tichem noci, o které vyprávěla Julie, a tichem noci před dvaceti lety nějaká spojitost. Není skladba svědectvím o tom, že i Čj v té době seděl v noci ve zhasnutém pokoji a cosi se snažil zaslechnout? Hledal mezi tichými nočními zvuky tíž hlas, na jaký čekala Viola? Pořád jsem také nevěděl, co je Oranžová kniha, po které byla pojmenována skladba ve skladbě. Snad se právě v ní

skrýval klíč k tajemství Violy i dvojitého trojzubce. Poznal jsem ze skladby jen to, že je s knihou spjat nesmírný smutek.

Pak následovala klavírní skladba označená dvojitým trojzubcem. Kdo by ji poslouchal nesoustředěně, řekl by asi, že se příliš neliší od tradičních skladeb. Neměl jsem ale pocit, že se Čj po období experimentů navrací pokorně k tradici; spíše to znělo, jako by ticho na území tradice podnikalo dobovačné tažení. Připadalo mi, že poté, co skladatel strávil nějakou dobu v hraniční oblasti zvuků a naučil se tam rozumět životu ticha, slyšel už rytmy ticha v každém zvuku, v každém tónu a teď chtěl ověřit jejich moc v říši, která byla mumláním ticha nejvzdálenější a kladla mu největší odpor: v říši čistých tónů, rytmů a tónin, hudebních motivů a melodií.

Na začátku skladby se ozývala změť desítek různých motivů, které se proměňovaly a přecházely jeden v druhý, splývaly v jakém-si snovém víření. Svět, který se v této hudbě otvíral, byl světem chaosu, který byl plný naděje a očekávání. Zároveň mi připadalo, že je zastřený melancholií vzpomínky – jako by si skladatel vybavoval dávnou dobu jakéhosi šťastného počátku. Z víru se ustálily a vyčlenily tři různé motivy; každý z nich přijímal echa druhých motivů, stále více se sobě navzájem podobaly, aniž však ztratily svou jedinečnost. V další části skladby se propletly do jednotné melodie; ani v ní však zcela nesplynuly, zachovávaly si pořád svou samostatnost: vybavila se mi představa provazu spleteného ze tří pramenů. Byly to však opravdu jen tři prameny? Stále zřetelněji jsem v trojjediné melodii rozeznával ještě jednu linii, lehkou a světelnou, která se lišila od tří původních melodií. Skladatel jako by ji chtěl zatajit, jako by se o ní nechtěl nebo snad nesměl zmiňovat, ale zároveň jako by na ni musel pořád myslet. Měl jsem přitom pocit, že temnější a těžší linie tuto zapíranou linii následují; jako by to byla tenká, světlá, takřka nepostřehnutelná nit vinoucí se provazem, která je ale ve skutečnosti nesmírně pevná a nese skoro sama všechnu tíhu břemene.

Při poslechu jsem si hrál s obalem od kompaktu; v jednu chvíli mi padl pohled na znak dvojitého trojzubce, kterým byla skladba označena na zadní straně, a najednou jsem si uvědomil, že by mohl být jakýmsi diagramem hudební skladby; dolní ovál představoval počáteční nerozlišený vír, tři ramena dolního trojzubce tři linie melodie, které se z něho osamostatnily, přibližování ramen odpovídala rostoucí podobnost mezi jednotlivými motivy a svislé čáře, do které ramena dolního trojzubce vyústila, spletení motivů do jediné melodie. A hned mi také napadlo: není obsahem hudební skladby historie Bílého triangu? Nevypráví Čjova hudba o tom, jak se Čj, Ú a Nm postupně sblížovali, až vzniklo jakési společenství, které možná v té době ještě nebylo Bílým trianglem. Uvidíme, řekl jsem si, jestli bude obrazec i nadále odpovídat vývoji hudební skladby.

Co ale měla znamenat čtvrtá, světelná linie? Něčím mi připomínala melodii, kterou v předchozí skladbě hrál noční klavír za zdmi. A pak se v ní skutečně proměnila, znovu zazněly tóny *d*, *as*, *b*, *c*; pak se ale motiv Oranžové knihy opět rozplynul ve světelné linii, z které se zrodil. Co by to mohlo znamenat? Cítil jsem, že se Oranžová kniha nějakým způsobem zavřela, zmizela ze světa; snad ji někdo ukradl nebo zničil. Pokud skladba opravdu poukazovala k době před dvaceti lety, mohlo se samozřejmě docela dobře stát, že Oranžová kniha, ať už to bylo cokoliv, existovala jen v jediném strojopisném exempláři a ten se ztratil; vzpomněl jsem si, že jsem sám podobné případy znal.

Krátce nato náhle zmlkla i sama světelná linie. Skladba pokračovala dál, ale teď bylo v tónech slyšet čiré zoufalství. Zánik světelné linie tvořil takový zlom, že jsem byl přesvědčen, že právě tento okamžik v diagramu znázorňuje vodorovná čára protínající svislou linii a rozdělující tak znak na dvě poloviny. V další části skladby mezi třemi zbylými liniemi rostly disonance, tři spletené melodie se zase oddělovaly; svislá čára se rozestoupila do tří ramen horního trojzubce; Čj, Ú a Nm se rozešli. Všechno končilo tóny smí-

ření a smutku, jaké se ozývaly už v první skladbě; ve všech liniích se stále vracely magicky proměněné tóny světelné linie a ozvěny motivu Oranžové knihy.

Měl jsem pocit, že Čj mi prozradil o záhadě, kterou jsem se snažil rozluštit, úplně všechno, že nic nezatajil – jenomže mi to řekl řečí hudby, kterou jsem nedokázal převést do řeči slov a obrazů. Nejneproniknutelnější zůstávaly události, o kterých vyprávěla střední část skladby a které znázorňovalo zkřížení linií uprostřed znaku. To byla slepá skvrna, o níž mluvil majitel Tam-tamu; vztahovala se k době, kdy se zrodila nebo objevila záhadná Oranžová kniha a kdy zřejmě brzy nějakým způsobem zmizela ze světa. Řekl bych, že se v té době také poprvé objevil znak dvojitého trojzubce; dvojitý trojzubec tak byl diagramem znázorňujícím svůj vlastní zrod.

Ještě dlouho jsem přemýšlel, o jakých událostech Čjova hudba vypráví; nakonec mne z toho rozbolela hlava. Nedokázal jsem se zbavit neklidu, nemohl jsem vydržet v bytě, a tak jsem si řekl, že se pokusím najít budovu s dvojitým trojzubcem, o které mi vyprávěl majitel Tam-tamu, a vyběhl jsem ven, abych se dostal na nádraží ještě za světla.

24. kapitola

Ve vrátnici

Podle majitele Tam-tamu měla být budova vidět někde u trati mezi dvěma stanicemi vlaku objíždějícího okraje města. Chtěl jsem se vrátit na nádraží, ale pak jsem si uvědomil, že druhá stanice je blíž, a rozhodl se vyjet odtamtud. Když jsem přišel na peron, cestující zrovna nastupovali. Sotva jsem si našel prázdné kupé a usadil se v něm, vlak se rozjel.

Koleje mírným obloukem lemovaly pás nízkých průmyslových budov, nepravidelně rozházených na okraji města. Hranice mezi stínem a narudlým světlem, do něhož se promítaly skvrny špíny na okenním skle, se pomalu posouvala po šedé koženice sedadel na protější straně kupé. V okně na chodbičce jsem viděl stoupající a klesající vlnu kopců porostlých žlutou travou, tu a tam se objevovaly záhadné krychle a kvádry z betonu; téhle straně trati zřejmě nebudu muset věnovat pozornost, řekl jsem si a obrátil se k oknu kupé. Nebylo snadné v něm něco uvidět, vrstva špíny na skle svítila ve světle večerního slunce jako zlatý prach, v němž se rozpouštěly tvary; ohnivě slunce přitom sestoupilo tak nízko, že se už zaplétalo do konstrukcí, které se bez ustání sunuly podél vlaku, mizelo za bloky temného betonu a zase se objevovalo v mezerách mezi stavbami, blikalo mezi pilíři rozestavěné haly, proplouvalo kovovým síťovým stožárů, na čas se ztratilo za vysokým dřevěným plotem, a když plot odletěl jako cár papíru, zarylo se mi bolestivě do očí.

Ve hře ostrého světla a přitmě bylo obtížné rozeznat tvary věcí od jejich stínů a vjem od představy; ve změti tvarů, která proudila oknem, jsem spíše uhadoval než poznával opuštěná skladiště, kde byly naskládány betonové skruže a kde ležely spletence bílých vroubkovaných rour z umělé hmoty, trafostanice s keramickými

izolacemi, navlečenými na dráty jako velké korále, dlouhé a nízké sádrokartonové ubytovny s mřížemi na oknech.

Za chvíli se slunce přehouplo na druhou stranu vlaku, ale ani potom pozorování okolí trati nebylo o moc snadnější. Musel jsem v přítmí sledovat neklidnou hru proměnlivých průhledů a clon, před mýma očima se míhaly domy a dílny, jeřáby, hranaté věže sestavené z kontejnerů, jejichž jedna strana zachycovala sluneční světlo a zářila růžovým leskem, řady zaparkovaných nákladních automobilů. Všechny věci a stroje nehybně odpočívaly na asfaltových plochách, a přece všechno bylo v bláznivém pohybu, jako by se tohoto strnulého světa zmocnila obří ruka patřící démonu okrajů města a hrála se všemi předměty bláznivou hru v kostky.

Viděl jsem mnoho písmen a mnoho znaků, v průhledech se objevovaly a zase mizely fragmenty nápisů a emblémy firem, nesrozumitelné kusy slov dorůstaly, ale než se celé slovo stačilo objevit, štěrbina průhledu se uzavřela. Zoufale jsem se snažil v tomto vynořování a mizení tvarů a znaků, v roztahování slov a jejich ubývání objevit dvojitý trojzubec – ale smířoval jsem se už s představou, že budu muset trať projet znovu za jasného denního světla. Také jsem si říkal, že se prodavač mohl zmýlit; já sám jsem zahlédl mnoho znaků, písmen a kovových konstrukcí, z nichž má fantazie a netrpkost málem vytvořily obrazec, který jsem hledal.

V jednom okamžiku se mi zdálo, že se na okraji mého zorného pole, mezi dvěma hromadami dřevěných palet, mihl jakýsi oblý a nahoře se rozvírající znak; zmizel, než jsem k němu stačil otočit pohled, opět se na zlomek vteřiny vynořil na druhé straně okna a zase se ztratil, jako by si se mnou hrál na schovávanou; už jsem přestal doufat, že ho toho dne ještě uvidím, když se náhle střechy přitlačily k zemi a nad nimi, přímo před mýma očima, zvolna jako plachtící kondor letěl ničím nezakrytý dvojitý trojzubec namalovaný na zdi bílé budovy, která se nořila do houstnoucího stínu.

Když jsem procházel kolem známých pokladen, viděl jsem, že v obchodě s kompakty je už zhasnuto. Koupil jsem si u automatu kávu a pomalu ji vypil uprostřed prázdné, špatně osvětlené haly; když jsem vyšel z nádražní budovy, byla už skoro úplná tma. Vypravil jsem se k místům, kde by měla stát budova se znakem dvojitého trojzubce, šel jsem pod vysokými lampami podél drátěných plotů a zdí, u nichž rostly zaprášené trsy trávy, na obloze nad dlouhými nízkými staveními se rudý pás stále ztenčoval. Procházel jsem kolem osvětlených vrátnic skladišť a garáží, odkud se ozývaly zvuky nějakého thrilleru, který dávali v televizi, tlumené výstřely, výkřiky a zvuky rozjíždějících se a brzdících automobilů.

Brzy jsem našel budovu s dvojitým trojzubcem. Byl namalovaný černou barvou na čelní zdi a osvětlovala jej blikající zářivka. Budova měla půdorys řeckého pí, které se otevíralo do ulice a obemykalo asfaltový dvůr. Zastavil jsem se před zavřenou širokou branou z kovových tyčí a prohlížel si tmavou siluetu stavby, jež se rýsovala v dohasínajícím rudém přísvitu, který se ještě odrážel na asfaltu dvora jako na temné hladině. Hned za branou byla prosklená vrátnice, ke které vedlo několik betonových schůdků. Uvnitř kupodivu nebyla zapnutá televize, v místnosti svítilo jen ostré světlo stolní lampy. Všechna ostatní okna budovy byla temná. Teď jsem si teprve uvědomil, jaká byla hloupost, když jsem se vydal hledat hieroglyf na zdi v tak pozdní hodinu; mohl jsem čekat, že tu bude jen vrátný, který o znaku asi sotva něco ví. Přijdu zítra ráno, řekl jsem si, a důkladně se na všechno vyptám některého úředníka firmy.

Dveře vrátnice se otevřely a na schůdkách se objevil vrátný v rozepnuté košili a šedých kalhotách, které zřejmě patřily k uniformě; asi si všiml, že někdo postává před branou. Z otevřených dveří vyběhl na dvůr mohutný huňatý vlčák, posadil se na asfalt a nazlobeně na mne vrčel.

„Hledáte někoho?“ zavolal na mne vrátný.

Vsunul jsem obličej mezi dvě svislé tyče brány. „Jen jsem se zastavil a hned zase půjdu,“ omlouval jsem se, i když stát na ulici jistě nebylo zakázané. Vrátný se ostatně netvářil nijak přísně, zdálo se mi, že se nudí a je rád, že může s někým mluvit, a tak jsem se ho zeptal, čím se zabývá firma, jejíž sídlo hlídá. Řekl, že se tu vyrábějí kancelářské stroje. Tak tedy žádná záhada; sice jsem něco tak banálního čekal, ale přece jen jsem cítil zklamání. „Zajímá mě emblém firmy,“ řekl jsem ještě, „potřeboval bych vědět, jak vznikl a jestli něco znamená. Přijdu zítra v pracovní době – mohl byste mi poradit, na koho bych se měl obrátit?“

Vrátný sešel po schůdkách na dvůr. Světlo lampy se zalesklo na zpoceném holém temeni a zdálo se, že ještě více napjalo tenkou kůži na orlím nose; stíny, které rozesešlo po tváři, ještě zvýraznily vystouplé lícni kosti a ještě více prodloužily hubený obličej, který mohl patřit poustevníkovi nebo asketickému mnichovi. Přišel až k mříži a řekl: „Nemohl, protože od zaměstnanců podniku se o emblému nic nedozvíte. O historii znaku nikdo z nich nic neví.“

„No, myslím, že to zítra přece jen zkusím.“

„Klidně přijďte, ale dopadne to tak, jak jsem předpověděl,“ řekl vrátný. Pořád se nehýbal. Když vlčák viděl, že vrátný se mnou přátelsky rozmlouvá, přestal vrčít, prostrčil čumák mezi tyčemi a vesele na mne funěl. Pohladil jsem ho a chystal se, že se rozloučím s jeho pánem, když najednou vrátný řekl: „Existuje jeden člověk, který toho o znaku firmy dost ví.“

„Mohl byste mi říct, kdo to je? Je to pro mne moc důležité,“ prosil jsem jej.

„O emblému společnosti tady něco vím jen já,“ řekl vrátný klidně. „Jestli máte čas, můžu vám jeho historii vyprávět. Bude dost dlouhá, ale není to žádné firemní tajemství. Stejně tu nemám nic na práci. Mám nemocné oči, a tak nemůžu číst, a v televizi dávají nějaký hloupý film.“

Řekl jsem, že mám čas třeba až do rána. Vrátný chvíli rachotil visacím zámkem na těžkém řetězu a pak pootevřel jedno křídlo brány; vlčák se ke mně radostně vrhl a začal mi olizovat ruku.

Vrátnice byla malá místnost, do které vecpali starý psací stůl, židli a křeslo s ošoupaným manšestrovým potahem; vedle křesla byla na zemi složená deka. Okna na ulici a na dvůr byla otevřená dokořán. Vrátný mi pokynul, abych se posadil do křesla, sám si sedl na židli ke stolu. Vlčák si lehl na deku, prostrčil hlavu pod rozviklaným opěradlem křesla, položil mi ji na klín a zavřel oči. Seděl jsem v křesle a čekal, co mi vrátný řekne.

„Nebude vám vadit, když začnu s vyprávěním v hodně vzdálené minulosti?“ zeptal se mě. Musel jsem se usmát; připadalo mi už úplně samozřejmé, že všechny události, které nějak souvisejí se zmizením Violy a s dvojitým trojzubcem, mají své kořeny v době před dvaceti nebo třiceti lety. „Můžete klidně začít třeba tím, co se stalo za Františka Josefa,“ řekl jsem. Spíš mě zarazilo, že se mě vůbec nezeptal, proč se o znak firmy tak zajímám.

Ted' se zase usmál vrátný. „Začnu tedy s dovolením ještě o něco dřív, totiž za panování císaře Anastasia před patnácti sty lety.“

To mě přece jen trochu překvapilo, ale pak jsem si řekl, že se klíč k Violině záhadě třeba opravdu skrývá v událostech, ke kterým došlo v tak dávné době.

25. kapitola

Zánik athénské Akademie

„Slyšel jste někdy o novoplatónském filosofovi, který se jmenoval Dionysios z Gazy?“ zeptal se vrátný.

„Přiznám se, že ne.“

„Dionysios z Gazy se narodil někdy mezi lety 503 a 506 – přesný letopočet neznáme. Jeho otec byl Řek, matka Syřanka. O jeho dětství víme málo, i když pravděpodobně v dětských úzkostech a snech pramenily výstřední a temné rysy Dionysiovy povahy, z nichž se rozvinul příběh jeho života. Snad byl nemanželským dítětem, zdá se, že matka pocházela z mnohem nižší vrstvy a otec se k němu veřejně nehlásil. To jsou ale jen dohady, o prvních letech jeho života vlastně nemáme žádné určité zprávy; je tu jen pozdější Dionysiův dvojznačný a pokřivený vztah k autoritě, touha být přijímán a milován a zároveň neustálá potřeba dráždit ty, kteří ho měli rádi, a ubližovat jim. Myslím si, že všechno, co se napsalo o prvních letech Dionysiova života, vzniklo tak, že se rysy Dionysiova charakteru z doby jeho dospělosti historikům promítly do jeho neznámého dětství v Gaze, o kterém se Dionysios, pokud je známo, v žádném ze svých traktátů, v žádném ze svých dopisů nezmínil; tak se zrodila především mlhavá postava nedostupného otce, milovaného a nenáviděného, a mnoho historiků s ní začalo zacházet jako se skutečným člověkem. Samozřejmě si takovou kořist nenechala ujít psychoanalýza; ale stín otce, který se vynořuje z hlubinných analýz Dionysiova díla, není o nic určitější ani skutečnější než božstvo, jež mu za otce přisoudila legenda šířená v Asii stoupenci jeho pozdního učení.

Dionysios byl zřejmě od raného mládí neobyčejně bystrý. Dopřívál v Gaze, kde se seznámil se základy rétoriky a filosofie; už tam do něho jeho učitelé vkládali velké naděje a už tam je rozčiloval

svou neukázněností a zlomyslností. V devatenácti letech odešel do Alexandrie, kde navštěvoval přednášky tamějších pohanských platoniků; také tam se o něm mluvilo jako o budoucí hvězdě školy, také tam se jeho učitelé dlouho snažili přehlížet úšklebky a ironizování, kterými doprovázel svá vystoupení, a doufali, že z toho jednou vyroste. Dionysios za čas nasedl na loď plující do Athén; byl po celý život neklidný, putoval z místa na místo, až se nakonec dostal do míst, odkud už nemohl nikam dál. Ale to předbíhám.

V athénské Akademii už znali jeho jméno; Dionysiova počínající filosofická sláva se už rozšířila přes moře, ale zprávy o jeho nesnesitelném charakteru ještě ne, a tak v Akademii přijali mladého filosofa s otevřenou náručí a dychtivým očekáváním. Učení, které vyznávali a milovali, bylo staré už devět set let, před třemi sty lety je oživil svými krásnými spisy Plótinus, ale od té doby se znovu objevovaly známky stáří; Plótinova stavba, čirá jako křišťál, potemněla a propadala v myslích jeho následovníků baroknímu bujení, athénští platonici se smutkem cítili, že se přes jejich úsilí o věrnost nezadržitelně mění v barbarský labyrint. A tak snad tajně snili o tom, že mladý filosof z Gazy a Alexandrie oživí učení a vrátí je k čirosti a jednoduché vážnosti počátků.

Hned první den, kdy se Dionysios objevil v Akademii a zúčastnil se dispute v kruhovém pavilonu, mezi jehož bílými sloupy byly vidět vysoké stromy zahrady, se akademici obdivovali jeho intelektu – a už první den je všechny pobouřil nízkým výpadem, jedovatou poznámkou namířenou vůči jednomu z přítomných. Jeho intelekt se v Akademii rozvíjel a zároveň se jeho chování stávalo stále nesnesitelnějším. Nejvíce všechny rozčiloval tehdy, když seděl opřený o sloup, naslouchal řečem druhých, nic neříkal a jen se ironicky poškleboval. Stěžovali si na něj scholarchovi Damaskiovi, ale ten se ho zastával, omlouval jeho chování mládím a steskem po domově, říkal, že se z toho za čas dostane, a prosil ostatní, aby k němu byli shovívaví. Damaskios přitom zřejmě trpěl Dionysiovým nemožným

chováním nejvíc ze všech, protože ho měl opravdu rád, snil o tom, že se Dionysios po něm stane hlavou školy a obnoví slávu Akademie. Chudák Damaskios netušil, že je posledním scholarchou, že brzy upadne filosofie do dlouhého spánku, z něhož se začne zvolna probouzet až v bagdádských palácích. Nebude vám vadit, když budu kouřit?“

Zavrtěl jsem hlavou, vrátný si zapálil cigaretu a pokračoval: „Ale Dionysiovo chování se nezlepšovalo; naopak, jeho myšlenky se stávaly temnějšími. Už neprovokoval jen drzími úšklebky a ironií, ale i výstředností svých názorů. Vypadalo to, jako by chtěl Damaskiovi schválně působit bolest; a jeho záměr se mu výborně dařil...“

Připadalo mi, že vrátný cítí smutek nad tím, jak se Dionysios choval ke scholarchovi Akademie, že se ho to dotýká stejně, jako kdyby někdo ubližoval jeho příteli. Naslouchal jsem mu a přitom pozoroval, jak se bílý dým zvolna kroutí jako pohyblivá kresba na černém plátně noci, postříkaném barevnými světly železniční trati. Vzpomněl jsem si na neklidný obrazec na obrazovce v grafickém studiu, který mě přivedl do Jonášovy vily; asi by mě ani nepřekvapilo, kdyby se i cigaretový dým zformoval do tvaru záhadného dvojitého trojzubce, stejně jako mě už neudivovalo, že znak, který měla Viola vytetovaný na svém těle, má něco společného s dávno mrtvým řeckým filosofem a ten zase s firmou vyrábějící kancelářské stroje. Ale kroutící se vlnovky dýmu se do žádného tvaru neuzavřely.

„Dionysios totiž začal do svých teorií vnášet gnostické myšlenky a představy, které pocházely z orientálních kultů. Ani ochablý platonismus ostatních filosofů školy nebyl vůči temnému dechu z Asie imunní, dávné světlo athénskému myšlení už svítilo jen matně, ale platonici pořád ještě pokládali svět za božský výtvar nadaný palčivou krásou, děsili se gnostické nenávisti vůči světu a nikdy by se nesmířili s myšlenkou zlého stvořitele. Dionysios s nimi hrál zlomyslnou hru; přednášel myšlenky, které podle všech znaků pocházely z gnostické kuchyně, ale když to někdo z přítomných nevydržel,

když vyskočil a vyčítal mu, že zrazuje Platónovo světlo, Dionysios mu jízlivě dokázal, že jeho myšlenkám vůbec neporozuměl, a udělal z něho hlupáka; filosof pak zase usedal rudý hanbou a vztekem.

Nebylo jasné, jestli Dionysios opravdu takovým myšlenkám věřil, nebo jestli je vyslovoval jen proto, aby dráždil své druhy a scholarchu. Myslím, že postupně to přestalo být jasné i samému Dionysiovi. Damaskios si s bolestí uvědomoval, že už nebude moci obhájit Dionysiovo působení v Akademii a že ho bude třeba vyloučit. To bylo v roce 529 a Dionysiovi bylo něco mezi dvaceti třemi a dvaceti šesti lety. Ale toho dne, kdy chtěl Damaskios nechat hlasovat o Dionysiově vyloučení, se na cestičce mezi stromy, na které ležely ranní stíny, objevil posel se zprávou, že císař Justinianus zakázal filosofické školy. Akademie měla být po devíti stech letech uzavřena.

Ta zpráva všemi otřásla a bolest všechny stmelila. Neurotický Dionysios se rozplakal a zhroutil – a zdálo se, že tentokrát nic nepředstírá. Damaskios ho objal, konejšil ho jako malé dítě. A tak Dionysia nakonec toho dne všichni utěšovali a všechno mu odpustili. Zachoval se dojemný fragment dopisu, kde neznámý platonik líčí, jak se Damaskios s ostatními členy Akademie, mezi nimiž byl i Dionysios, naposledy procházeli po zahradě Akademie, nikdo nemluvil, jen mlčky naslouchali šumění listí ve večerním vánku a dívali se, jak se bílé stavby mezi stromy noří do soumraku. Když Damaskios spolu se Simplikiem a několika dalšími platoniky odjížděli do perského Ktésifóntu ke dvoru Chusrawa Anóšarvána s nadějí, že tu filosofie bude moci dál žít, Dionysios nasedl v Peiraieu na loď spolu s nimi.“

Vrátný se během svého vyprávění díval z okna do tmy, ve které svítily hvězdy a barevná světla nad železniční tratí. Na chvíli se odmlčel, pak se ke mně otočil a zeptal se: „Nepřipadá vám divné, že se takové věci dozvídáte ve vrátnici?“

„Nepřipadá,“ řekl jsem po pravdě. Hned jak se vrátný objevil na nádvoří, poznal jsem, že patří k lidem, na které jsem odpoledne

myslel, k lidem, jako byl majitel obchodu s kompakty. Mnoho z nich bylo ve stejném věku jako vrátný. „Řekl bych, že je vám kolem padesáti let, není to tak?“

Vrátný přikývl: „Padesát dva.“

„Pravděpodobně jste tedy začal studovat koncem šedesátých let filosofii, historii nebo klasické jazyky, skončil jste školu v polovině sedmdesátých let; pak jste buď nemohl, nebo nechtěl pracovat v oboru, který jste vystudoval, žil jste v maringotkách, skladech nebo vrátnicích a studoval jste si věci, které vás zajímaly, třeba řeckou filosofii nebo dějiny Byzance. Když přišel převrat, bylo vám něco přes čtyřicet; viděl jste, jak ti, kteří byli starší než vy, se vrátili tam, odkud je na začátku sedmdesátých let vyhodili, a ti, kteří byli mladší, měli pocit, že je ještě možné opožděně začít. Vy jste se neměl kam vracet, na to jste byl příliš mladý, ale zároveň vám připadalo, že jste příliš starý na to, abyste někde začínal – a tak jste zůstal ve vrátnici; možná jste si zpočátku říkal, že si časem najdete nějaké pořádné zaměstnání, ale myslel jste na to čím dál tím méně. Čtete si tu při nočních směnách knížky, studujete a přemýšlíte; řekl bych, že i přes den máte rozevřenou knihu o konci Římské říše nebo o novoplatonismu schovanou pod knihou návštěv. Není to tak?“

Zatímco jsem mluvil, vrátný uznale a pobaveně pokyvoval hlavou. „K tomu skoro není co dodat,“ řekl. „Zmýlil jste se jen v jedné věci: bohužel mě v poslední době trápí oční nemoc natolik, že už nemůžu skoro vůbec číst. Ale vraťme se zase k Dionysiovi. Kde jsme ho vlastně nechali?“

„Na lodi plující k břehům Malé Asie.“

26. kapitola

Dionysios v Persii

„Dionysiovo smíření se školou netrvalo dlouho. V Ktésifóntu brzy zase začal se svými posměšky a bizarními teoriemi. Všechno bylo teď ještě horší než v Athénách. Představuju si, že v athénských bílých sloupořadích nebylo možné zcela propadnout nějaké barokní teologii či démonologii. Když se octl v Asii, jeho myšlení začalo prosakovat jako houba všemi podivnými kulty kontinentu, jeho gnosticismus se stal ještě výstřednějším a ještě více nepřátelským Zemi. Přitom se za zády Řeků stýkal s perskými hodnostáři, a tak Damaskios po čase s úžasem zjistil, že Peršané i sám Chusraw mluví o Dionysiovi jako o nejúctyhodnější postavě mezi Řeky.

Damaskios si asi řekl, že se nebude nad takovým jednáním rozčilovat a nenechá se podlostí svého bývalého chráněnce odvádět od duševní práce, ale přesto se mu v srdci usadila hořkost a nepouštěla ho ani na vteřinu. Seděl dlouhé hodiny na terase svého domu a mlčky pozoroval pomalý a kalný tok Tigridu, snad viděl na hladině bílé sloupy mezi listím v zahradách Akademie. Co mu zbývalo jiného než dívat se na obrazy na hladině? Věděl, že už nikdy neuvidí Athény; ukázalo se, že sen o obnovení Akademie v Asii byl jen dětinským blouzněním; člověk, v němž kdysi viděl svého syna, nejen pošpinil učení, které Damaskios v době jeho soumraku miloval víc než kdy dřív, ale také proti svému učiteli intrikoval na dvoře cizího vládce. Dionysios kolem sebe shromáždil skupinku žáků, mezi kterými byli Řekové, Peršané i Syřané. Vždycky mu hodně záleželo na tom, aby ho ostatní uznávali a milovali...“

„Počkat, tomu nerozumím. Když toužil po uznání a lásce, proč se potom choval tak přišerným způsobem v Akademii?“

„Protože ho dráždilo, že tam musel vystupovat jako rovný mezi rovnými a dokazovat své myšlenky. Dionysios toužil po tom, aby mu naslouchali jako velkému učiteli a zasvěcenci a aby uznávali jeho myšlenky jen proto, že je vyslovil právě on. V Ktésifóntu konečně našel žáky, po jakých toužil, takové, kteří jeho slova přijímali jako zjevení a nevznesli proti nim jedinou námitku ani v duchu, natož nahlas. A mysterijní, extatická nauka, kterou přednášel svým žákům tichým hlasem a s dlouhými dramatickými odmlkami mezi slovy, se podobala filosofii čím dál méně. V akademických vyvolávalo setkání s ním nepříjemné pocity. Když se objevil na jejich shromáždění, zkazilo to všem přítomným náladu; naštěstí ale už na jejich schůzky skoro nedocházel. A byl asi opravdu nesnesitelný, teď už obvykle během filosofických debat nic neříkal, jen seděl v koutě a dělal všelijaké grimasy. Jednou přišel na filosofickou hostinu, na níž akademici rozmlouvali o povaze procesu, kterým se počáteční nerozlišené Jedno vylévá ze sebe; Dionysios mlčel a pil hodně vína, pak vpadl do řeči Simplikiovi; vstal, trochu se kymácel a začal vykládat jakýsi blábol o zlém Démiúrgovi a slepých archontech...“

„Rozuměl jsem vašemu vyprávění tak, že Dionysios měl opravdu skvělý intelekt a že dobře věděl, co to je vážnost myšlení. Člověk ale přece na něco takového obvykle nezapomíná kvůli zmateným bájím. Čím si vysvětlujete takovou ztrátu soudnosti?“

„Dionysios zřejmě soudnost neztratil. Pochybuju o tom, že v ktésifóntské době sám věřil učení, které vykládal, ale ty nauky byly výborným prostředkem k tomu, aby k sobě připoutal obdivovatele a aby zároveň provokoval své učitele. Je možné, že v pozdější době snad sám uvěřil tomu, co učil, že se stal – jako poslední ze svých žáků – pozdním neofytou vlastního učení. Ale ať tomu bylo jakkoliv, po vystoupení přioopilého Dionysia na symposiu zřejmě došla Damaskiovi trpělivost. Vstal, bylo vidět, jak se mu třesou ruce. Řekl rozechvělým hlasem, že takové oplzlosti nebude poslouchat, pak

přikázal Dionysiovi, aby odešel a už nikdy do shromáždění Řeků nechodil. Dionysios se ušklíbl a odešel vratkým krokem ze sálu.“

Přemýšlel jsem, odkud vrátňý takové podrobnosti ví. Zachovaly se nějaké zprávy v dopisech, které athénští akademici psali z Persie? Ale těch pár dnů pátrání po Viole, naslouchání všelijakým podivným příběhům a setkávání s náznaky příběhů ještě podivnějších už mě pomalu začínalo zbavovat zdravého rozumu, a tak ve mně pohled na protáhlou tvář vrátňého s hlubokýma černýma očima, která mi teď připomínala postavy na byzantských mozaikách, probudil fantastické myšlenky na to, že se vrátňý rozpomíná na minulý život, ve kterém byl Damaskiem, nebo snad dokonce Dionysiem.

„Po téhle scéně už se Dionysios s athénskými filosofi nestýkal. Žil uprostřed malé skupinky svých žáků, kteří s nadšením a děsem naslouchali jeho přednáškám, v nichž míchal myšlenky z Platónova Timaia s vyprávěním o zešilevším Démiúrgovi, který stvořil tento svět. Po třech letech Justinianus zmírnil svůj zákaz, a filosofové se rozhodli odejít do mezopotamského Charránu, který už ležel na území byzantské říše, třebaže daleko od Konstantinopole a ještě dál od Athén. Damaskios ještě poslal k Dionysiovi posla s listem, ve kterém mu nabídl, aby odešel s nimi, ale Dionysios vůbec neodpověděl...“

Vrátňý se odmlčel; díval se z okna na černou oblohu, přes kterou se jako prasklina táhl tenký rudý proužek; oknem pořád ještě pronikal do místnosti pach teplého asfaltu.

„A jak to se všemi dopadlo?“ vyzvídal jsem.

„Damaskios se Simplikiem dožili svůj život v Charránu. Pohanský platonismus v tomto městě nezanikl, přežíval v mrákotách do doby, než se tu s ním setkali Arabové; pak se probudil a vydal se na dlouhou cestu návratu do Evropy, která vedla přes pobřeží severní Afriky a maurské Španělsko. Dionysios byl nějakou dobu Chusrawovým oblíbencem, ale pak došlo k jakémusi skandálu, zdá se, že zneuctil dceru králova rádce, a Dionysios musel za noci se svými věrnými

uprchnout z Ktésifóntu. Odešel na opačnou stranu než Damaskios a Simplikios, vydal se s žáky na východ a stopy po něm se brzy ztratily. Nikdo z těch, kdo jej znali v Gaze, v Athénách a v Ktésifóntu, už o něm nikdy neslyšel. Nevíme, co bylo tím hlavním důvodem jeho cesty k okrajům známého světa. Šel na východ především proto, že v pustině bylo snadnější uniknout Chusrawovým vojákům, kteří ho hledali? Ozvala se v něm stará nenávisť ke všemu, co by mohlo být domovem, a chtěl se dostat co nejdál od Athén? Anebo jej vábil nějaký temný dech, cítil, jak vane z nitra Asie? V každém případě se Dionysios svým současníkům dokonale ztratil.“

„Stejně museli mít Řekové obdivuhodnou trpělivost, že to s ním tak dlouho vydrželi. Měli přece dost jiných starostí než poslouchat jeho přidržené žvásty.“

„Ano, ale je tu ještě něco jiného. Víte, oni možná Dionysia potřebovali, aniž si to jasně uvědomovali... Podle teorie jednoho historika filosofie z Cambridge – jeho jméno jsem bohužel zapomněl – byl Dionysios spojen s Akademií jemnou a spletitou sítí sympatií, nenávisti a soucitu a vidět tu jen vztah marnotratného syna a shovívavých otců by bylo velkým zjednodušením...“

„Nechápu, co mohlo filosofy k němu poutat.“

„Dionysios nezastával jen role nadějného filosofa, nevděčného syna, zvrhlého premianta a zrádce nauky, hrál v Akademii ještě jeden důležitý part: ačkoliv by si to filosofové asi nikdy nepřiznali, chovali si ho jako užitečné zvíře, jako černou opici nauky. Potřebovali ho v té roli, proto si ho s takovým masochismem hýčkali. To, co Dionysios veřejně a bezostyšně říkal, je pohoršovalo, ale jeho slova k nim nepřicházela z úplně cizího světa, slyšeli v nich hlasy, které zněly i v jejich nitru, ozývaly se v jejich vlastních myšlenkách, třebaže rozředěné, potlačované a všelijak zamaskované. A filosofové potřebovali postavu, v níž by se stala viditelnou nemoc, které se děsili ve svém nitru a ze které se nedokázali uzdravit, potřebovali ji, protože zlu v takové viditelné a koncentrované podobě bylo snadné

se postavit a protože se chtěli ubezpečit, že proti němu vůbec ještě bojují. Potřebovali nenávidět Dionysia, aby nemuseli nenávidět sami sebe...“

„Zvláštní, pěstovat si zvíře, ve kterém sídlí náš běs, abychom měli nějaké tělo, ve kterém bychom ho mohli bičovat... To už je konec vyprávění o Dionysiovi? Myslím, že jste zapomněl říct, jak tyhle dávné příběhy souvisejí s emblémem podniku.“

„Ne, to ještě není konec. Ale budeme teď muset přeskočit třináct set let. Navrhuju, abychom udělali přestávku, a já zatím dojdu do sklepa pro víno.“

To byl výborný nápad, byl jsem po všech zážitcích toho dne unavený a vyprahlý a už dlouho jsem myslel na to, že bych se potřeboval něčeho napít. Vrátný odešel, za chvíli se vrátil a postavil na stůl láhev. Podle viněty to bylo hodně drahé francouzské víno. Udivilo mě, že vzácné víno nabízí neznámému člověku, ale na mé námitky jen řekl, že mu udělám radost, když s ním láhev vypiju, a že má svůj důvod k tomu, aby láhev otevřel. Pak nalil víno do sklenic a pokračoval ve vyprávění.

27. kapitola

Divokým Afghánistánem

„V roce 1807 se v Londýně narodil vysokému státnímu úředníku Samuelu Archerovi syn Archibald. Kromě prvorozeného Archibalda měli Archerovi ještě tři dcery a syna Edwarda; toho si zapamatujte, protože se v mém vyprávění později ještě objeví, ale prozatím si o něm řekneme jen to, že se stal inženýrem a konstruoval parní lokomotivy. Archibald vystudoval v Oxfordu klasické jazyky a archeologii; překládal Sofokla a sám se pokoušel psát básně, přednášel o archeologii, účastnil se divokých pitek, během nichž byl několikrát zatčen pro výtržnictví, oblékal se s výstřední elegancí, k jeho přátelům patřili Wordsworth a Thomas de Quincey, ale hlavně utrácel rodinné jmění tím, že podnikal dobrodružné výpravy na různá místa v Přední Asii, kde podnikal archeologické výzkumy. Zkrátka takový tehdejší Indiana Jones.

Koncem třicátých let se na jedné z cest dostal do divoké krajiny v severním Afghánistánu. Cestoval sám, jel na mule a v snědém vousatém jezdcí v domorodém oblečení málokdo poznal cizince. Archibald mluvil plyně persky a jazykem paštů a domluvil se několika dalšími místními jazyky. Po dvou týdnech cestování se dostal na rozlehlou planinu, na níž se klikatila široká chladná řeka a na jejímž vzdáleném severním okraji se zvedal namodralý pás vysokých hor. Nehmotná plocha pohoří rozpouštějící se v bílém světle nebe projasňovala Archibaldovu cestu jednotvárnou plání. Ale jak se blížil k úpatí pohoří a modrá barva hor se začínala proměňovat v béžovou a okrovou, pozoroval, že pohoří pro vesničany představuje temnou hrozbu. Stavěli si příbytky s okny odvrácenými od jeho svahů a jen zřídka k nim zvedali pohled. Hory pro ně byly sídlem démonů a po kraji se z nich rozléval tichý a neurčitý, ale

všudy přítomný děs. Lidé z vesnic si pořád nesli v krvi nomádský prostor bez hranic, i když se tu usadili už před staletími, a podnikali daleké cesty na koních, ale žádný z nich se nikdy nevydal do hor, které se zvedaly půl dne cesty od jeho domu. Stateční muži, kteří chodili s dýkou za pasem a pokládali boj s lupiči za běžnou cestovní příhodu, měli strach z hor a nikdo se jim kvůli tomu nevysmíval. Archibaldovi se teď hory zdály ještě lákavější.

Když se Archibald dostal až k samému úpatí hor, narazil na tábor výpravy, kterou do těch míst vyslala britská geografická společnost. Její velitel sice nevěřil v démony, ale přesto i on zrazoval Archibalda před výstupem do neznámých hor. Když padal soumrak, seděl Archibald se svými krajany u ohně, ale nevnímal příliš jejich vyprávění o prožitých dobrodružstvích ani vzpomínky na život v Londýně, díval se na tmavnoucí kamenité svahy, které se bez přechodu zvedaly z rovné travnaté pláně do obrovské výšky a které teď i na něj působily tísnivým dojmem. Ptal se v duchu, kdo asi vyšlapal nežřetelnou stezku, která se vinula po svahu, když nikdo z domorodců do hor nikdy nechodil. V houstnoucím soumraku mu připadalo, že to opravdu může být cesta, po níž sestupují démoni do světa lidí, aby se vkrádali do jejich obydlí a vyvolávali v nich zlé sny. Pak hory zmizely v neprostupné tmě, z níž se jen čas od času ozval skřek ptáka a tiché rachocení kamínku uvolněného nohou nějakého zvířete. Archibald vypil s krajany u ohně láhev whisky a pak si ustlal na zemi mezi stany. Ráno se probudil do kalné mlhy, rozloučil s velitelem a odejel směrem, kde se v mlze skrýval nejbližší svah. Své putování pohořím později vylíčil v dopise jedné ze svých sester...

Vrátný se zarazil. „To jsem vlastně neměl říkat, prozradil jsem vám, že všechno dobře dopadne, a připravil jsem tak vyprávění o napětí. No, co se dá dělat.“

Abych mě odškodnil za svou nešikovnost, dolil mi víno. „I když viděl jen pár kroků před sebe, Archibald rychle stoupal po úzké stezce démonů, mulu vedl za sebou. Pak mlha začala řídnout, zaleskl se v ní

meandr řeky. V úzkém ohbí cesty se zřítíla mula i se zásobami jídla a vody do propasti a málem Archibalda strhla s sebou. Archibald se ale nechtěl vracet. Konečně se octl na vrcholu: otevřela se před ním vyprahlá náhorní planina. Stezka zmizela, klopýtal přes kameny, které už před polednem rozpálilo slunce, občas minul uschlý, podivně zkroucený kmen stromu. Kdykoliv zvedl zrak, uviděl orla, který pomalu kroužil vysoko na jasném modrém nebi, občas mezi kamením zašramotilo nějaké drobné zvíře; jinak se nic nepohnulo.

Archibald strávil na náhorní planině bez vody a jídla dva dny, kdy na něj pražilo neúprosné slunce, a dvě noci, kdy se třásl zimou a naslouchal skřekům zvířat ve tmě. V poledne třetího dne narazil na průrvu, která vedla do úzkého údolí, obklopeného strmými horskými svahy. Sestoupil dolů a pak scházel po mírně se svažujícím dně rokle. Svahy nad ním byly porostlé keříky, které okusovaly černé kozy s hustou dlouhou srstí.

A pak se před ním zjevila vesnice, skoro až ve chvíli, kdy do ní vstoupil. Bylo to, jako když ve změti čar skrývačky najednou vystane obrys nějaké věci: primitivní obydlí, která stála na rozšířeném dně údolí, byla takřka neviditelná, protože byla postavená ze stejných kamenů, jaké ležely všude kolem, a domky vypadaly na první pohled spíše jako hromady kamení než jako lidské příbytky. To už z nízkých černých otvorů, které sloužily jako dveře, vylézali po čtyřech zamračení muži se scvrklými vousatými tvářemi a s kusy černé látky omotanými kolem hlavy, z tmavého nitra chatrcí zvědavě a bázlivě vykukovaly ženy a zase se rychle schovávaly, když se jejich oči setkaly s Archibaldovým pohledem. Muži Archibalda obklopili, vzrušeně gestikulovali a něco na něj všichni najednou vykřikovali. Archibald jejich brebentění rozuměl jen málo; znal dobře dialekty, kterými se mluvilo v podhůří, ale jazyk těchto lidí se jim podobal jen vzdáleně, zdálo se, že se vyvíjel po staletí v horském údolí v úplné izolaci. Mezi neklidně podupávajícíma nohama mužů se propletlo asi osmileté děvčátko a podalo mu kožený měch s vo-

dou. Podívalo se na něj s bázlivým úsměvem, řeklo ‚Idur‘ a rychle se schovalo za vesničany. Archibald dlouho pil. Pak ho muži odvedli do jedné z chýší a postavili před něj misku s obilnou kaší. Spolykal ji a okamžitě usnul.

Když se příští den probudil, žhnulo už slunce vysoko na obloze. Archibald vyšel z domu a poprvé si pořádně prohlédl vesnici. Bortící se stavení šplhala do kamenitých svahů, v úzkých pruzích stínu spali prašiví psi, nad vesnicí kozy okusovaly suché bodláčí rostoucí mezi kamením. Vysoko nad posledním domkem vesnice Archibald uviděl osamělé stavení, které se od ostatních lišilo. Jeho dveře sice také tvořila jen černá díra a také nemělo žádná okna, ale před vchodem byly naskládané kameny, které trochu vypadaly jako schody; po každé straně vchodu stály dva křivé sloupy z plochých kamenů, položených na sebe jako lívance; na sloupech leželo břevno a na něm kdosi navršil kamení takovým způsobem, že vytvořilo jakýsi trojúhelníkový štít. Vedle chrámu stálo něco, co zpočátku pokládal za strom, ale pak si uvědomil, že je to asi tři metry vysoká konstrukce z nějakého kovu. K velkému plochému kameni byl připevněn eliptický tvar, z něho stoupala tři ramena, která se nakonec spojila. Uprostřed všech tří ramen byly připevněny jakési kulaté terče...”

Netrpělivě jsem se vrtěl v křesle, protože bylo zřejmé, co přijde dál; vlčák otevřel jedno oko, podíval se na mne a zase je zavřel. Připadalo mi, že vrátný se mnou od počátku svého vyprávění hraje hru na schovávanou; pokaždé když jeho vyprávění dospělo do nového města, jsem se v duchu ptal, jestli se v některé z ulic, na některém náměstí nebo dvorku objeví dvojitý trojzubec. Vrátný však přede mnou nechal vyvstat a zase zmizet Gazu, Alexandrii, Athény, Ktésifón a Londýn, a po obrazci pořád nebylo ani stopy. Nakonec se tedy trojzubec přece jen objevil, kdesi na konci světa; teď jsem byl zvědav, jak se vysvětlí terče, které se nevyskytovaly v žádné z jiných verzí trojzubce.

„Nad místem, kde se ramena spojila, se zvedal kříž,“ pokračoval vrátný tak, jak jsem očekával, „a z jeho vrcholu se rozevírala opět tři ramena, delší než ta dolní; konce obou krajních ramen se obracely dolů. Také uprostřed horních ramen byly umístěny tmavé terče. Za několik okamžiků byl Archibald zase obklopen vesničany. Když viděli, kam se dívá, začali všichni tím směrem ukazovat a cosi jeden přes druhého vykřikovali. Archibald jejich křiku nerozuměl, zdálo se mu však, že ve spleti hlasů stále znovu zaznívají slova ‚nauz‘ a ‚piruma‘. Slovo ‚nauz‘ mu připomnělo řecké slovo ‚naos‘ – ‚chrám‘; a když se podíval na bortící se stavení nad vesnicí, napadlo mu, že opravdu vypadá jako podivný sen člověka kamenné doby o řeckém chrámu.

Vesničané do té chvíle tvořili souvislou stěnu těl, teď se z ní konečně oddělil muž s koženými řemínky omotanými kolem čela, postavil se před Archibalda a cosi mu začal vzrušeně vykládat. Protože ostatní hned zmlkli, pomyslel si Archibald, že muž bude pravděpodobně něčím jako starostou vesnice. Když už nemluvili všichni najednou, začínal Archibald jednotlivým slovům pozvolna rozumět; uvědomil si například, že domorodci vyslovují *u* tam, kde se v podhůří říká *o*, že jejich *e* se spíše podobá *i* a že se ve slovech vyskytují složité, patrně archaické skupiny souhlásek, které se v jazyce podhůří slily do jediné hlásky. Některé výrazy se ale nepodobaly žádnému slovu z okolních jazyků. Archibald z těchto nezařaditelných slov cítil jakousi zvláštní nevolnost a dlouho nemohl objevit proč. Pak mu hlavou bleskla fantastická myšlenka, zapudil ji, ale ona se nutkavě vracela – a Archibald za nějaký čas musel s úžasem připustit, že jeho bizarní nápad je pravdivý: v nelibozvučné řeči, do jejíhož zvuku jako by se otiskl rachot kamení padajícího na skalnatých svazích, mečení koz a skřeky dravců kroužících nad údolím, v řeči, v níž jako by nepřetržitě zněla úzkost a zlost, se stále znovu vynořovala slova, která byla zkomolenými řeckými výrazy. Kupříkladu slovem ‚nauz‘ vesničané označovali groteskní chrámek

nad vesnicí a slovem ‚idur‘ vodu – toto slovo vzniklo zřejmě z řeckého ‚hydór‘.

Když trochu pochopil povahu domorodého jazyka, začal si konečně také všímat toho, co mu starosta vlastně říká. Uvědomil si, že pořád dokola opakuje, že kdosi, koho nazýval Dum Isi, očekává cizince v nauzu. Archibald přerušil starostovo vzrušené naléhání; pokoušel se mluvit řečí domorodců. ‚Dobrá,‘ řekl, ‚půjdeme na návštěvu.‘ Když to slyšeli vesničané, začali opět cosi vykřikovat a radostně se objímali.“

28. kapitola

Objevy v chrámu

„Vypravili se ke kamennému chrámku. První šel starosta, lezl po kamení hbitě jako koza, takže mu Archibald sotva stačil, za nimi v uctivé vzdálenosti stoupali po kamenité stezce muži z vesnice. Když se blížili k nauzu, vystoupil ze stavení podivuhodně vysoký stařec s dlouhými bílými vlasy, ještě vyzáblejší než ostatní muži ve vesnici, a očekával nehnutě výpravu před kovovou sochou. Vesničané začali divoce mávat rukama a volat: ‚Dum Isi! Dum Isi!‘ Když se Archibald konečně vyšplhal k plošince, na které stál podivný chrám, stařec si ho přísně a zkoumavě, ale přitom uctivě prohlížel. Archibald se díval do tváře rozryté vráskami, s bezzubými ústy a hluboko zapadlými očima, a zdálo se mu, že v ní čte jakousi nadějí a úzkost. Pak prozkoumával konstrukci stojící před stavením; všiml si, že horní a spodní terče jsou spojeny třemi provazy; jeden provaz spojoval levý dolní terč s levým horním, druhý spojoval prostřední terče a třetí provaz pravý dolní terč s pravým horním. Řekl si, že je to asi nějaký idol, který vesničané uctívají. A ani ho zvlášť nepřekvapilo, že na plochem kameni, na kterém konstrukce stála, uviděl hromadu kostí a zčernalou krev. Kostí mohly být zvířecí, lebky byly většinou kozí a psí, ale z hromady také vyčnívaly dvě lebky, které byly zcela jistě lidské. Archibald zalitoval, že jeho puška a pistole zůstaly na dně horské propasti.

Vesničané i se starostou tiše zmizeli, Archibald zůstal se starcem na plošince vysoko nad vesnicí sám. Stařec se posadil na schodiště chrámu a pokynul Archibaldovi, aby si sedl k němu. Archibald se ho chtěl zeptat na podivný idol, ale stařec o něm začal vyprávět sám. Je to socha, říkal, která je věrným obrazem horského démona jménem Piruma. Démon v noci sestupuje z vrcholků hor do vesnice a te-

rorizuje vesničany. Archibald se zeptal, kolik vesničanů ho vidělo, a stařec odpověděl, že skoro každý. Tomu se Archibald ani nedivil, pohoří bylo plné bizarních skalních útvarů, které jako by s každou změnou osvětlení měnily svůj tvar; když bloudil třetí den horskou planinou, viděl sám ve světlech a stínech kamení leccos. Zeptal se, co znamená šest terců, a stařec mu řekl, že to jsou démonovy ‚kifali‘ – Archibaldovi napadlo, že by to mohly být ‚kefaloi‘, hlavy. ‚Skáče z jednoho kamene na druhý,‘ šeptal mu vyděšeně do ucha stařec. Archibald si představil, jak po kamenech rokle skáče monstrum s třema nohama, třema rukama a šesti hlavami. Pochopil, že stařec je něčím jako obětníkem nebo knězem, který má za úkol smiřovat démona zvířecími oběťmi. Zdálo se, že kněz stejně jako vesničané věří, že démon může za každou smrt ve vesnici, ať přirozenou, nebo nepřirozenou. Když někdo spadne do skalní průrvy, svrhnul jej tam démon; když někdo umře stářím, zardousil ho démon, který na sebe vzal neviditelnou podobu a vkradl se do chýše. Na lidské lebky na kameni se Archibald raději neptal.

Stařec mu vysvětloval, že démon je vlastně v podstatě dobrák, ale zlobí se na vesničany proto, že pořád ještě nesplnili jeho jediné přání, které po nich už po staletí chce. Až se to stane, dá vesničanům pokoj, přestane je zabíjet, a dokonce jim bude ve všem pomáhat. Vesničané už nebudou umírat, stanou se nesmrtelnými; Piruma pak také naučí kozy, aby se navzájem dojily a přinášely vesničanům mléko. Nato Archibald řekl, že démon chce po vesničanech asi něco, co je nemožné splnit, když mu pořád ještě nebyli schopni vyhovět, třebaže je za splnění úkolu čekaly tak lákavé odměny. Na knězově tváři se objevil ztrápený výraz. ‚Vůbec ne, je to ta nejlehčí věc na světě,‘ vzdychl. ‚Proč ji tedy neuděláte, abyste měli pokoj?‘ zeptal se Archibald. Kněz se zatvářil ještě zkroušeněji. ‚Protože nevíme, co to je,‘ zašeptal. Archibald se dozvěděl, že démonovo přání je zapsáno v knihách, které démon před dávnými léty sepsal a ve kterých vylíčil své osudy před příchodem do horského údolí. Knihy jsou napsány

magickými znaky, které nikdo z vesničanů neumí přečíst. Když se kněze zeptal, kde jsou démonovy spisy ukryty, stařec vstal, vzal ho za ruku a zavedl ho do stavení.

Archibald se octl v tmavé místnosti bez oken, trochu světla dovnitř propouštěly úzké dveře za jeho zády a před ním se jako přízračný sloup tyčil světelný proud, který sem dopadal dírou ve střeše. Měl nepříjemný pocit, že křivé zdi, navršené z kamenů, které nebyly ničím spojeny, se na něj každou chvíli zřítí. Ve tmě u zadní zdi stála na jakémsi kamenném oltáři skříňka; Archibald se k ní sklonil, přejížděl prsty po hladkém povrchu, po mělkých prohlubních a výstupcích; byl to nějaký kov, asi bronz, Archibald se namáhavě snažil rozeznat v přitmní jeho tvary. A jak si oči postupně přivykaly na šero, začaly se před ním vynořovat reliéfní scény zobrazující Achillea zápasícího s Hektórem, Laistrygony házející kameny po Odysseových lodích a Odyssea tesknícího na břehu ostrova nymfy Kalypsó po domově, objevoval další a další obrazy z Iliady a Odysseje... Okamžitě se v něm probudil archeolog; určil skříňku jako výtvar nějakého byzantského umělce z pátého nebo šestého století.

Na čele ho zašimraly vousy starce, který se sklonil ke skříňce, špinavé kostnaté prsty odklopily víko. Archibald uviděl, že skříňka je až k okraji plná svitků a knih. Roztáhl jeden ze svitků, i v šeru bylo zřejmé, že je na něm řecký text. ‚Tak tohle jsou tedy knihy, které napsal démon,‘ pomyslel si. Stařec se ohlédl, a když viděl, že ve dveřích nestojí třínohý a tříruký démon s šesti hlavami, řekl Archibaldovi tlumeným hlasem: ‚Podle starého proroctví se jednou ve vesnici objeví cizinec, který dokáže přečíst Pirumovy knihy; pak nám prozradí démonovo přání a my konečně dosáhneme nesmrtelnosti.‘ A po chvíli dodal: ‚Staré vyprávění o cizinci také říká, že ten, kdo knihy nepřečte, má být obětován Pirumovi.‘ Archibald si vzpomněl na lidské lebky před chrámem a zneklidněl. Ale pak si řekl, že pokud budou všechny texty na svitcích a v knihách v řečtině, neměl by pro něj být žádný problém je přečíst. Posadil se se svitkem, který

držel v ruce, na schody a začal číst první slova. A zanedlouho zapomněl na to, co mu hrozí, zapomněl na kněze, na vesnici, na Londýn, Evropu i Asii. Vstoupil do světa, který se mu otevřel v textu, a užasle a dychtivě jím procházel dál a dál.

Od té chvíle trávil celé dny na kamenech před svatyní a pročítal drobné znaky na svitcích a v knihách. Kněz se kamsi vytratil, ale ve dne i v noci stáli před chrámem tři vesničané jako mlčenlivá čestná stráž. Zanedlouho Archibaldovi došlo, že tu vesničané nestojí jen proto, aby vzdali poctu člověku, který dokáže číst písmo démonů, ale především proto, aby ho hlídali a zabránili mu v útěku. To však byla zcela zbytečná starost, Archibald by svatyni se svitky nikdy nepustil. Našel tu poklad, o kterém se jako archeolog neodvážil nikdy ani snít, a později často říkal, že na schodech kamenného chrámu prožil nejkrásnější týden svého života. Dívka, která mu první den podala vodu, mu každý den nosila z vesnice jídlo a pití. Postupně před ním ztratila ostych a často ještě dlouho poté, co Archibald dojedl, seděla mlčky a bez hnutí na schodech a pozorovala ho při práci. A Archibald měl radost, když zvedl oči od starého textu a uviděl její usměvavý obličej, který se tak lišil od zamračených obličejů vesničanů, neustále zkřivených jakousi prastarou zatrpklostí.“

Před branou se ozvaly hlasy, vlčák hned otevřel oči, zvedl hlavu z mého klína a naježil srst. Vrátný se podíval z okna, ale byli to jen nějací strážníci, kterým skončila služba a na cestě domů právě míjeli bránu podniku. Uklidnil psa a dolil poslední zbytek vína.

„Asi jste si už domyslel, že Archibald Archer v chrámu vesničanů objevil písemné památky, které zbyly po sektě stoupenců Dionysia z Gazy,“ pokračoval. „Dá se říci, že to byl jakýsi jejich archiv. Byly v něm shromážděny texty, které vznikaly v období dvou set let. Nejstarší z nich pocházely ještě z Ktésifóntu, některé z nich psal Dionysios vlastní rukou. Z dalších svitků bylo možné vyčíst historii sekty po odchodu ze sídelního města perského krále. V nejranějších svitcích se ještě vynořovaly bolestné vzpomínky na Athény,

na jejich sloupořadí a zahrady. Athény byly městem, před kterým Dionysios celý život utíkal a o kterém do smrti nepřestal snít.

Řekl jsem vám už, že jeho myšlení prosakovalo výstřední gnosí a temnými kulty už v Ktésifóntu. Texty v kamenném chrámu byly svědectvím o tom, co se dělo po útěku před Chusrawem: jak Dionysios se svými věrnými postupoval pořád dál a dál na východ, stávaly se jeho myšlenky a vize stále temnějšími, spletitějšími a chorobnějšími. Zaznívaly v nich hlasy z Indie a Číny i hlasy šamanismu z nitra kontinentu.“

„Ale musely takové hlasy nutně znamenat úpadek, nemohlo být setkání s nimi také obohacéním? Jsou Athény opravdu středem světa?“

Vrátný se usmál. „Nejsou. Myslím, že svět žádný střed nemá. A setkání s Asií by jistě pro čisté myšlení mohlo být velkým dobrodružstvím a pramenem nového smyslu. Ale Dionysios všude nacházel jen zrcadlení stínů své vlastní duše a ozvěny úzkostného sténání, které znělo na dně jeho myšlenek. A tak se ze starých indických zpěvů neučil odvaze přemýšlet o velkých silách světa, ale objevil v nich jen jakési tísnivé, blátivé absolutno; nenašel v Buddhově učení tichou laskavost a soucit, nýbrž tupou katatonii, která měla být únikem před hrůzou bytí, ale nakonec se ukázala být stejně děsivá jako svět, před nímž měla poskytnout útočiště; v šamanismu nerozpoznal imaginaci vyrůstající z porozumění rytmům přírody, ale pochopil jej jako strategii beznadějného ústupového boje lidí proti divokému světu démonů.

Jak Dionysios pronikal pořád dál do nitra Asie, měnily se Platónovy a Aristotelovy pojmy ve jména zlých božstev a věty z Plótinových Ennead v magická zaklínadla. Archibald se ptal sám sebe, jestli Dionysios opravdu tak dokonale zapomněl na nauky, které slychal v Gaze, v alexandrijských školách a v Akademii. Prameny, které objevil v chrámu, byly mnohoznačné, Archibaldovi připadalo, že je možné na jejich základě vytvořit mnoho postav, které by všechny mohly nést

Dionysiovo jméno. Někdy viděl ješitného a krutého svůdce, toužícího po moci, jindy tragického filosofa, který pozoroval se sebetrýznivou rozkoší, jak nemoc a hniloba rozežírají myšlenkový svět, který pořád ještě miloval.

Archibald také často přemýšlel o tom, proč se Dionysios se svými žáky zastavil právě v divoké krajině na okraji tehdejšího světa. Bylo to proto, že už neměli sílu jít dál? A vyčerpaly je více útrapy cesty, nebo věroučné rozbroje, které se mezi jeho žáky začaly projevat už na cestě a které způsobily, že se na několika místech od hlavní skupiny oddělily skupiny heretiků? Archibald četl Dionysiova pojednání z jeho stáří a zděsil se nad tím, s jakou lačností kroutil řecké věty do labyrintických barbarských syntaxí. Seděl na schodech vesnického chrámu, díval se na kamenité vrcholky a přemýšlel, na co asi Dionysios myslel, když umíral v daleké a nevlídné cizině – vracel se k stinným pavilonům athénské Akademie, nebo se zděšeně díval do tváří barbarských božstev, které si vysnily jeho děs a nenávist?

Po Dionysiově smrti se rozklad ještě urychlil. V té době žili dionysiáni v několika osadách na úpatí hor. Tehdy ještě pěstovali misijní činnost mezi místními obyvateli a získávali pořád nové stoupence. To mělo také za následek, že se v jejich vesnicích mluvilo jakousi směsí řečtiny a místního jazyka; řeckých slov se však používalo stále méně a ta, která zbyla, se měnila k nepoznání. Filosofie se pořád víc proměňovala v teologii nebo démonologii, množily se hádky o správnou interpretaci učení mrtvého Mistra, které ústily v šarvátky mezi jednotlivými skupinami a pak v noční přepady a podřezávání krků. Vůdce jedné ze sekt, který si začal říkat Dionysios Obnovitel, prohlásil styk s těmi dionysiány, kteří neuznávali jeho verzi učení, za nečistý; odešel se svými stoupenci do hor a odnesl s sebou archiv sekty, který za noci uloupil. To byli předkové dnešních vesničanů. A jedině v horské vesnici se zachovala jakási zmatená vzpomínka na prvotní učení, jedině v jazyce jejích obyvatel zůstalo několik řeckých slov. Výraz ‚Dum Isi‘, kterým vesničané nazývali svého kněze,

byl zkomoleninou Dionysiova jména; démonovo jméno ‚Piruma‘ snad vzniklo z řeckého slova ‚Pléróma‘. Dionysiánství v podhůří smetl islám, který sem dorazil brzy po odchodu Obnovitele a jeho stoupenců; po učení proroka z Gazy tu nezbyla žádná stopa.

Nejmladší texty pocházely pravděpodobně z osmého století. Byly už psány podivně pokroucenou abecedou a jejich řečí byla tehdejší forma místního jazyka, ve které se tu a tam objevovala zkomolená řecká slova. Byly to už jen modlitby k zlým bohům a zařikávací démonů; texty vyjadřovaly jediný životní pocit: nikdy neustávající děs z nepřátelské přírody a krutého a nesrozumitelného nadpřirozeného světa. A na úplně posledních listech už byly jen neuměle namalovaná písmena, rozrůstající se v labyrintickou zmet' čar – už nebyl nikdo, kdo by uměl psát a kdo by psaným slovům rozuměl. Kněží vesničanů jen ještě po nějaký čas obkreslovali znaky, které zřejmě pokládali za magická znamení, a nechali je zarůstat složitými ornamenty svého strachu. Učení se pak předávalo jen ústně a za staletí se proměnilo v úzkostnou démonologii, s níž se Archibald ve vesnici setkal.

Archibald při čtení pozdních svitků pořád cítil slast archeologa, ale zároveň se v něm zvedaly i jiné pocity; nemohl se ubránit tomu, aby necítil odpor k jazyku, který se zrodil temným rozčvachtáním řečtiny, pokroucením místních jazyků, proniknutím zvuků mumlavých zařikávací, která nebyla ani tak výrazem fascinace tajemstvím jako zbabělého, všudypřítomného strachu spojeného s podlézavostí a podlostí. Přitom si dobře uvědomoval, že tento úpadek řeči nebyl snad způsoben tím, že by se Platónův jazyk pošpinil jazykem necivilizovaných a nekulturních kmenů. Znal dobře hrdé a pohostinné domorodce z podhůří a také zprávy dávných cestovatelů se zmiňovaly o jejich smyslu pro čest. A hrdost a jasný pohled na svět, který se snad rodil z neustále přítomného širokého obzoru, byly přítomny i v jejich jazyku. Ponurost jazyka pozdních dionysiánů byla plodem nemoci, kterou si s sebou nesli už od Ktésifóntu a která

se cestou pořád zhoršovala. Nedokázali udržet umírající řečtinu při životě a podléhali domorodým jazykům s myšlenkou na vlastní slabost a s odporem vůči cizincům; a protože domorodé jazyky pro ně byly jen zrcadlem jejich nenávisti, přijímali jejich slova a syntax v pokřivené, groteskní a zruďné formě.“

29. kapitola

Zrození kosmu z Horečky

„Hned prvního dne uviděl Archibald Archer v jedné z knih obrazec, který vypadal stejně jako idol před svatyní; pak ho našel ještě v mnoha svitcích a knihách. Obrazec byl jakýmsi tajným znakem učení a pravděpodobně se zrodil už na Chusrawově dvoře; podle jednoho z textů Dionysios znak poprvé nakreslil hůlkou do písku cestičky v zahradě královského paláce. Obrazec byl jakýmsi diagramem zobrazujícím zrod kosmu. Elipsa znázorňovala nerozlišené Jedno. Na původním obrazi byl tradičnější kruh, ten se změnil v elipsu až někdy během cesty na východ; Dionysia napadlo, že elipsa je vhodnější, protože znázorňuje neustálý spor uvnitř Jedna, jeho neustálé rozestupování do dvou center. Ten neklid byl nicméně ve své pravé povaze pouze neklidem, jaký cítíme ve snu, a škodil stejně málo, jako mohou ublížit rány, které našemu tělu zasazují postavy v nočních snech.

Z počátečního neklidu se však zrodila Horečka a její horký dech rozleptal to, co se sice snově rozestupovalo, co se však zároveň drželo ve vzájemném objetí: obě centra elipsy se postavila proti sobě a dvojitost, která se tak zrodila, pokračovala v rozdělování i uvnitř obou protikladů a zplodila Mnohost. Když Jedno uvidělo, že má ve svém nitru Mnohost, zachvělo se na okamžik hrůzou před tím neznámým, co se hýbalo v jeho útrobách, protože si v první chvíli neuvědomilo, že Mnohost je jen jeho horečnatým zlým snem a není od něho odlišná. Mnohost využila okamžiku úleku, krátkého zaváhání, ochabnutí dostředivé síly, a pomocí sil Horečky, která v ní našla zalíbení, prorazila v hranicích elipsy otvory, a unikla tak Jednu.

Únik Mnohosti zobrazují tři čáry, které vycházejí z elipsy. Mimo Jedno už Mnohost neměla dostatek energie k tomu, aby se dále

množila, mnohé zůstalo ve stejném počtu a z jeho útvarů se staly Ideje či Archetypy. Když Ideje unikly z Jedna, pocítily děs ze své osamocení v prázdném prostoru a chtěly se opět spojit. Hledaly něco společného, ale jakožto mnohé nic takového nenacházely; toužily po Jednu, ale zároveň se bály do něho vrátit, protože uvěřily tomu, co jim namluvila Horečka, totiž že mají samostatnou existenci, a děsily se jejího zániku v Jednom. Horečka mezitím obcovala s postavami z těžkých snů, které vyvolávala, a z tohoto spojení se zrodila Vůle. Když Istitivá Horečka viděla, jak Ideje-Archetypy touží po Jednu, oblékla svou dceru Vůli do šatu, který ušila z paprsků vycházejících z Jedna, a přivedla ji před Ideje. Ty se zaradovaly, že k nim přichází Jedno, které je přijme, aniž by se musely vzdát své samostatné existence, a spojily se s Vůlí v manželském svazku. Když v noci po svatební hostině Archetypy spaly, Vůle na radu své matky Horečky své manžely pohltila. Svatba Vůle a Archetypů se předváděla o hlavním dionysiovském svátku jako rituální drama, které, jak se z některých náznaků zdá, bylo v pozdějších dobách doprovázeno sexuálními orgiemi.

Archetypy tedy vplynuly do neklidné jednoty Vůle. Vůle se poté, co pozřela své manžely, cítila osamocená; ve snu měla vidinu, že ve vzdálené krajině na ni čeká Věčnost, její budoucí choť. A tak se Vůle vydala na cestu za Věčností. Horečka ji doprovázela; říkala Vůli, že ji bude ochraňovat na její cestě, ale ve skutečnosti měla docela jiné záměry. Období putování Vůle znázorňuje svislá čára, do níž se spojila dolní ramena. Po nějakém čase Vůle přišla ke kalnému jezeru Látky; okamžik setkání s Látkou vyznačuje průsečík s vodorovnou čarou uprostřed obrazce. Když se Vůle s Horečkou octly na břehu jezera, začala Horečka naříkat, že umírá žízni, a prosila Vůli, aby jí přinesla vodu z jezera. Ta jí nechtěla vyhovět, bála se, že na blátivém břehu sklouzne do jezera a utopí se; Horečka Vůli vybidla, aby jí donesla vodu, celkem třikrát a pokaždé stupňovala svůj nárek. Napotřetí se Vůle konečně vydala k jezeru; matka šla

tiše po špičkách za ní, a když Vůle stála na břehu, strčila do ní a Vůle spadla do kalné vody.

Volá na pomoc svou matku, ale ta se neozývá. Vůle se začne topit, slyší jen temný hukot Látky; uvědomuje si, že je jí povědomý, je podobný hlasu její matky i jejímu vlastnímu hlasu. Poznává, že Látka je druhá dcera Horečky, neznámá ztracená sestra, o které jí matka kdysi vyprávěla. Horečka měla Látku vždycky raději než svou druhou dceru a zoufale toužila znovu ji vidět. Doprovázela Vůli s nadějí, že se na cestě se ztracenou dcerou opět setká. Když se to doopravdy stalo, Horečka a Látka se objaly a domluvily se, že společně Vůli zabijí. Horečka Vůli nikdy příliš nemilovala, a poté co Vůle na její radu spolkla Archetypy, začala k ní její matka cítit nenávist, protože se jí zdálo, že se příliš podobá Jednu... Tyhle pasáže jsou asi zajímavější pro psychoanalytika než pro historika filosofie či náboženství. Všimněte si také motivu milované a nemilované dcery, který je tak častý v pohádkách.

Vůli tedy dusí bahno, už umírá, ale v poslední chvíli se jí vybaví, co matka vyprávěla o Jednu, a vzpomene si, že v sobě chová Archetypy, které kdysi v Jednu pobývaly a mohly by jí snad pomoci proti Látkce. Z posledních sil si rozerve břicho, Archetypy vyskočí ven do bláta a mocí jednocení, která jim zbyla z doby jejich pobytu v Jednu, začnou Látku pořádat do jsoucen. Mezerami mezi jsoucný pronikne vzduch a Vůle se může opět nadechnout. Archetypy se však teď obrátí proti ní, aby ji potrestaly za to, co jim provedla o svatební noci. Roztrhají ji na kusy, uspořádají hostinu a snědí ji. Od té chvíle do sebe vstřebaly sílu Vůle a ta se v jejich nitru spojila se silou sjednocování, kterou si přinesly z Jedna; obojí sílu používají k tomu, aby se bránily proti odporu Látky a její matky Horečky.

Vytváření jsoucen z Látky však není dokonalým vítězstvím nad Horečkou. Horečka přispěchala na pomoc Látkce a opět se s ní spojila do jediného těla, a tak se spolu s Látkou dostala do nitra věcí. Odtud proměňuje tvary; její jedovatý dech proniká póry věcí ven, děsí

Archetypy a vyvolává v nich záchvaty melancholie. Okamžik, kdy z nitra Vůle vystupují Archetypy, je zobrazen místem, kde začíná horní větvení znaku, a ramena horního trojzubce znázorňují cestu uvolněných Archetypů bahnem Látky, cestu, která je současně vznikem věcí. Při sjednocování Látky se některé z Archetypů začínají rozpomínat, že jejich práce v Látce je jen matným obrazem sjednocení, které zažívaly v Jednu, a toto rozpomínání vede k tomu, že se – i s Látkou, do které pronikly – obracejí zpět k Jednu, ke svému domovu. Tento počátek obratu je zobrazen ohybem obou krajních ramen horního trojzubce. Tak cesta Archetypů v Látce je neustálým přecházením mezi rozpomínkou na dávné světlo Jednoho a záchvatu šílenství, které vyvolává chorobný dech Horečky, přicházející z nitra věcí.

Archibald se v rukopisech setkával s obrazcem znovu a znovu, na některých vyobrazeních byl vztah jsoucen k archetypům znázorněn tím způsobem, že k ramenům dolního trojzubce byla připsána velká písmena řecké abecedy – Alfa, Beta a Gama – a k odpovídajícím horním ramenům stejná písmena, ale malá. A když si pozorně prohlédl zčernalé terče na idolu před svatyní, objevil i na nich stopy po velkých a malých počátečních písmenech abecedy, která do nich byla kdysi vyryta. Archibald si představil, že v dávných dobách, kdy terče ještě nebyly hlavami démona, při dionysiánských rituálech kněz tahal za dolní terče; pohyb, který provazy přenášely na horní terče, měl znázorňovat závislost věcí na ideách.

Sedmého dne Archibald seděl brzy ráno na schodech do svatyně a prohlížel si na stránce, na níž ještě leželo růžové světlo, kresbu zobrazující kosmogonickou Horečku; napadlo mu, že tak nějak si v dětství představoval čarodějnic z pohádky o perníkové chaloupce. Myslel na to, že Dionysios tak pevně spojil Horečku s bytím proto, že v ní zobrazil neklid a hnus, které cítil ve svém nitru a které na něj vanuly ze všech věcí, ze všech tvarů, s nimiž se setkával. Najednou si zřetelně představil Dionysiovu tvář a pocítil nekonečnou lítost

k té postavě, která celý život bloudila z místa na místo a nikde nešla domov. Když zvedl oči od knihy, uviděl nezvykle tichý zástup vesničanů, který se po klikaté stezce blížil k svatyni. V jejich čele rozpoznal vysokou postavu kněze. Vesničané došli na plošinu před chrámkem a zůstali stát v uctivé vzdálenosti. Kněz předstoupil a žádal Archibalda, aby prozradil, co démon sděluje ve svých knihách.

Archibald se vždy dokázal dobře vcítit do duše domorodců, s kterými se na cestách setkával; takové porozumění už mu několikrát zachránilo život. Ve chvíli, kdy před ním stál kněz, však na to nějak pozapomněl, snad byl pořád zaujatý přemýšlením o Dionysiově osudu, snad neodolal touze mluvit s někým o svých objevech. Když o té chvíli později vyprávěl v londýnských salonech, neopomněl nikdy říci, že se zachoval jako idiot. Bylo samozřejmě zapotřebí vymyslet si nějaké historky ze života démona, přednést je s divokou gestikulací, jakou měli vesničané rádi, a nakonec jim sdělit, že si démon přeje, aby nosili dřevěný kroužek v pravém uchu nebo mašli na levém zápěstí. Vesničané by byli spokojeni, určitě by přestali vidět ve skalních útvarech děsivé postavy a libovali by si, že démon konečně zmizel z jejich údolí. Jejich kozy by se navzájem dojit nezačaly, ale Archibald by jistě vesničanům dokázal vysvětlit, že zvířatům bude trvat nějaký čas, než se to naučí. Pak by odešel, doprovázen poctami vesničanů.

Namísto toho Archibald začal mluvit o tom, co se dočetl v rukopisech, vyprávěl vesničanům o Dionysiovi a dionysiánech, jejich předcích, a o jejich cestě od Tigridu do afghánských hor. Během jeho řeči se ozývalo ze zástupu temné mručení. Vesničané nerozuměli ničemu z toho, co jim Archibald říkal, bylo jim však zcela jasné, že příběhy, které slyšeli, nemohou být skutečným obsahem jejich svatých písem, a že si tedy cizinec vymýšlí – každý přece ví, že ve sveticích se líčí historie heroických a krutých bojů skalních démonů, a především je v nich zapsáno velké nesplněné přání strašného Pirumy, jehož vyplnění jim přinese nesmrtelnost. Vesničanům

zkrátka připadala historická skutečnost ve srovnání s mýty, kterým věřili, stejně fantastická a nepravděpodobná, jako obvykle připadá nám ve srovnání s našimi mýty. Brzy usoudili, že cizinec vykládá nesmysly proto, že jim nepřeje nesmrtelnost, kterou mají na dosah ruky, a chce jim škodit.

Když si Archibald uvědomil svou chybu, bylo už pozdě. Vesničané se na něj vrhli; první dva ještě srazil pěstí, ale pak už ho uchopilo mnoho rukou, vlekly ho k bronzovému idolu a přivázaly ho za zápěstí ke krajním ramenům horního trojzubce. V hukotu hlasů rozeznával hysterické vřískání kněze, který vesničany povzbuzoval k lynči. Když se změť rukou a těl kolem něho rozpletla a vzdálila, visel nešťastný Archibald na idolu. Muži se o něj přestali zajímat, odcházeli pomalu po stezce ke svým domkům; ženy na něj ještě chvíli vykřikovaly nějaké strašné kletby a plivaly na něj, pak odešly také. Archibald zůstal sám.

V tu chvíli se nad hřebenem hor objevilo slunce, jeho paprsky se mu zaryly do očí. Vesničané mu nechali nohy volné, a tak visel celou vahou těla na provazech, které se mu zařezávaly do zápěstí. Bolest se trochu zmírnila, když se postavil nohama na terče připevněné k ramenům dolního trojzubce. Potíž byla v tom, že v témže okamžiku se pohnul horní terč, spojený s dolním terčem provazem, a začal se Archibaldovi zařezávat do ramenou. A tak přešlapoval z terče na terč, díval se dolů do vesnice, kde se vesničané zabývali svými obvyklými denními pracemi a nikdo z nich k němu už nezvedl hlavu. Jak slunce stoupalo po jasné obloze, musel před ním zavírat oči, ale sluneční svit byl nesnesitelný i přes zavřená víčka; zdálo se mu, že jeho tvář ve strašném žáru vzplane jako pochodně. Večerní chlad ho trochu osvěžil, ale trval jen krátce, brzy se proměnil v strašný noční mráz. Na počátku noci uslyšel ve tmě kroky, pak se ozval tichý hlas. Bylo to děvčátko, které znal. Vylezlo na kámen, který stál vedle idolu, a přiložilo mu k ústům misku s vodou. Archibald ji hltavě vypil. Další den se bdění střídalo s horečnatými sny, mezi

zmatenými vizemi se ze tmy opět vynořila tvář děvčátka, opět se mohl alespoň napít vody.

Pak se úplně propadl do blouznění. V jednom ze svých snů měl vizi, která se zřejmě zrodila z toho, jak přešlapoval z jednoho terče na druhý, a do které se přimíchaly vzpomínky na dionysiánskou kosmogonii. V té vizi stál na bílé, měkké ploše, která se táhla k obzoru, vzdálenému statisíce mil; nad ní byla černá prázdnota bez hvězd. Za obzorem se tyčil gigantický mechanismus ze zvláštní hmoty připomínající křišťál. Byl podobný idolu, ke kterému byl Archibald připoután, ale na rozdíl od něho se na dolním i horním konci větvil do obrovského počtu ramen. Na každém dolním rameni byl terč, na něm bylo napsáno jedno písmeno jakési neznámé abecedy, a každé dolní rameno bylo křišťálovým lanem spojeno s horním ramenem, ke kterému byl připevněn terč s týmž písmenem, ale provedeným v negativním reliéfu. Z prostoru za obzorem se zvedla velká průsvitná ruka, její prsty se začaly dotýkat dolních terčů; kdykoliv nějaký dolní terč klesl pod tlakem obrovského prstu, křišťálové lano, které k němu bylo připojené, stahovalo horní rameno, na němž byl terč s týmž písmenem. Ukázalo se, že horní ramena jsou na svém spodním konci opatřena kloubem; lano z křišťálu ohnulo horní rameno v kloubu a to kleslo závratným obloukem k bílé pláni; horní terč na ni dopadl obrovskou rychlostí. Když průsvitný prst přestal tlačit na dolní terč, terč s reliéfním písmenem se opět zvedl; na pláni zůstal otisk písmene. Dovedete si představit, o čem mluvím?“ obrátil se na mne vrátňý.

„Ale ano. Něco mi to připomíná. Vypadá to jako...“

„K tomu, jako co to vypadá, se ještě dostaneme. Archibald tedy v horečce snil, že stojí na bílé pláni, na kterou dopadají ramena gigantického mechanismu; některá udeřila stovky mil daleko, jiná se zabořila do povrchu pláně hned vedle něho. Pochopil, že se dívá na vznik vesmíru z archetypů nebo idejí. Archibald chodil po pláni a prohlížel si rozmanité tvary, které se na ní objevovaly. Najednou

hluk úderů zesílil a současně jejich rytmus ztratil pravidelnost, zrychloval se a zase zpomaloval, ramena s formami dopadala na pláň s ničivou silou a při každém dopadu se vymrštil gejzír bílé látky do výšky mnoha mil. Tvary, které teď na pláni zůstávaly, se silným úderem znetvořily nebo úplně rozpadly. Archibald zvedl hlavu ke kosmickému mechanismu a s hrůzou uviděl, že na dolních terčích tančí pomatený tanec Horečka; skákala jako šílená z terče na terč, viděl její tvář, která byla chvílemi stažená zlobou a chvílemi se na ní objevoval tupý úsměv imbecila. Ramena teď dopadala z kosmické výšky v jeho těsné blízkosti a při každém dopadu se zachvěla celá pláň, Archibald utíkal před strašlivými kladivy, která bušila do pláně, a křičel přitom hrůzou.

Jeho křik ho probudil; když otevřel oči, viděl nad sebou zelené plátno, pak otočil hlavu a uviděl tvář děvčátka, které mu nosilo vodu. Ještě pořád nic nechápal, ale pohladil dívku po vlasech. Odkudsi se ozývaly hlasy mluvící anglicky. To už si Archibald uvědomil, že leží ve stanu. Za okamžik dovnitř vstoupil velitel expedice, se kterým se před deseti dny rozloučil.“

30. kapitola

Návrat do Londýna

„Když se Archibald dlouho nevracel, poslal velitel do hor pět ozbrojených mužů, aby po něm pátrali; ti ho našli visícího v bezvědomí na idolu. Muži z vesnice se jim snažili zabránit, aby ho sundali, ale stačilo pár výstřelů do vzduchu, aby se vesničané rozutekli. K suchému kmenu vedle idolu bylo připoutané děvčátko; vesničané přišli na to, že pomáhá Archibaldovi, a rozhodli, že za trest zemře spolu s ním. Angličané vzali dívku s sebou do tábora. Odnesli také bronzovou skříňku s dionysiánskými texty – ty pak byly v Anglii postupně vydávány v pečlivé dvojjazyčné edici. Nastal zkrátka happy end jako z nějaké britské koloniální povídky.

Trvalo několik dnů, než byl zesláblý Archibald vůbec schopen vstát z lůžka. V té době přemýšlel o dionysiánských rukopisech a o všem, co prožil v horském údolí. Když vzpomínal na snovou vizi kosmogonického stroje, napadlo ho, že jeho princip by bylo možné využít. Nejprve si nejasně představil klávesy označené písmeny a spojené prostřednictvím nějakých převodů s podobnými pákami, jaké viděl ve snu, na rozdíl od nich by však písmena byla provedena ve vysokém reliéfu; páky by se při zmáčknutí klávesy ohýbaly a písmeno umístěné na jejich konci by se otisklo na papír. Ale jak na reliéfní písmeno nanést barvu? Bylo by třeba, aby se písmeno cestou k papíru ještě ponořilo do nádoby s nějakým barvivem... Ne, to by bylo moc složité a barva by se rozstříkovala, pomyslel si Archibald. Lepší by bylo, kdyby reliéf pokaždé přejel štětec. A nešlo by to udělat tak, že by mezi typy a papír byla vložena páska napuštěná barvou? Jenže to by se barva brzy setřela a páska by se musela každou chvíli vyměňovat... V tu chvíli vešel lékař výpravy a začal odvinovat pás gázy, aby převázal krvavé

jizvy, které do Archibaldových chodidel vyryly ostré okraje terčů – a Archibalda náhle napadlo: ano, takhle to musí být, páska může být hodně dlouhá, když bude svinutá do kotouče a když se bude pomalu posouvat a navíjet na další kotouč. A posunování pásky by se možná ani nemuselo zajišťovat samostatným pohybem ruky, ale jen zvláštním převodem, který by využil síly úderu na klávesu...”

„Zkrátka Archibald Archer vynalezl v Afghánistánu psací stroj.“

„Archibald nakreslil už v táboře první plánky přístroje. Když se vrátil do Londýna, ukázal je bratrovi inženýrovi, ten byl jeho nápadem nadšen, celý rok věnoval tomu, že zdokonaloval afghánské náčrty a důkladně promýšlel všechny detaily, a když nastalo první výročí dne, kdy vojáci sundali Archibalda z idolu, přinesl bratrovi ukázat hotový prototyp psacího stroje. Oba bratři založili podnik na výrobu psacích strojů. Když se dohadovali o emblému firmy Archer & Archer, navrhoval Edward, aby měla – vzhledem k jejich příjmení a k rychlosti a přesnosti psaní – ve znaku šíp, ale Archibald trval na tom, že se emblémem podniku stane tvar idolu, na kterém málem zemřel a bez kterého by na myšlenku psacího stroje nikdy nepřišel.

No a to je vlastně všechno. Firma Archer & Archer prosperovala, a když se vynořily i jiné firmy vyrábějící psací stroje, specializovala se spíše na luxusní a mechanicky dokonalé, ale dost drahé přístroje. Proto nebyla tak známá jako třeba Underwood nebo Remington, ale mezi znalci měla a pořád má dobré jméno, je něco jako Rolls-Royce mezi výrobci psacích strojů. Ještě vloni se tu například vyrobil pro bahrajnského sultána psací stroj ze zlata s páčkami posázenými drahokamy. Rodina Archerových pořád ještě drží majoritu podnikových akcií. Archerovi potomci byli také natolik prozíraví, že předvídali rozšíření osobních počítačů a už od sedmdesátých let se postupně zaměřovali na jiné druhy kancelářské techniky, jako jsou kopírovací stroje nebo faxy, takže firma přežila pokles poptávky po psacích strojích bez větších potíží.“

Chvilí jsem ještě seděl ve vrátnici, hladil jsem vlčáka po hlavě a přemýšlel, jestli mi vyprávění vrátného v něčem pomůže v mém pátrání po Viole. Souvisí znak, který měla Viola vytetovaný na těle, s Dionysiem či dionysiány, nebo jde jen o nahodilou podobnost? Napadlo mě, že v době zájmu o východní nauky v druhé polovině devatenáctého století docela dobře mohl někdo na základě textů publikovaných v Anglii obnovit Dionysiovo učení – různí mystagogové už přece vydávali za zjevení absolutně ještě větší hlouposti, než byla dionysiánská kosmogonie, a nikdy netrpěli nedostatkem posluchačů. Tak mohla vzniknout nějaká tajná společnost neodionysiánů.

Viola ovšem nepůsobila dojmem někoho, kdo by snadno propadl učení nějaké pochybné sekty. Ale dovedl jsem si také představit, že z utajenosti nějakého okultního spolku se mohlo stát podhoubí pro zločin a alibi pro nezákonnou činnost, sekta se mohla snadno proměnit ve spikleneckou společnost podobnou mafii, obzvláště když její učení mělo tak nečisté kořeny jako dionysiánství. Obával jsem se, že Viola mohla někde (snad v New Yorku?) narazit na takovou zločineckou organizaci a nějakým způsobem se s ní zaplést. Ale jak s tím souvisí čerpadlo a podzemní jeskyně, o které Viola mluvila do telefonu? V mých představách se sice pořád tvrdošíjně vynořovala podzemní nestvůra, ale můj rozum odmítal vysvětlovat Violino zmiizení tím, že se vydala hledat Godzillu, spící pod městem. Daleko spíš by mohlo jít o poklad ležící na dně nějakého podzemního jezírka. Viola mohla v New Yorku získat nějaké informace, například mapu, do které byla zakreslena poloha jeskyně, kde se poklad ukrývá; zločinecká organizace se o tom dozvěděla a pronásledovala ji; Viola se teď buď před nimi někde ukrývá, anebo ji dostihli, zajali ji nebo zabili.

Pak jsem si vzpomněl na Violino tetování; to by svědčilo spíš o tom, že se Viola sama dobrovolně přidala k tajné zločinecké organizaci. Tahle domněnka se mi však moc nezamlouvala. Znal

jsem Violu jen z vyprávění, ale nepřipadala mi jako někdo, koho přitahuje zločin. Také jsem si řekl, že znak vytetovaný na jejím těle možná nebyl ani tak znamením dionysiánů jako emblémem firmy, v jejíž vrátnici jsem seděl. Julie mi přece říkala, že čerpadlo bylo zjevně součástí rozsáhlejšího soustrojí, a je docela možné, že hlavní části tohoto mechanismu vyrobila firma Archer & Archer. Proč ale kolem toho muselo být tolik utajování? Šlo o zboží, jehož export je zakázaný? Zapletla se Viola do obchodu se zbraněmi? Musela zmizet, protože věděla o ilegálních transakcích firmy příliš mnoho? Ani tohle vysvětlení mě moc neuspokojovalo, a tak jsem si nakonec řekl, že dnes už nebudu na Violu, na dionysiány ani na firmu Archer & Archer myslet. Poděkoval jsem vrátnému za vyprávění a víno a rozloučil se s ním.

Stál jsem na ulici ve tmě, vrátný omotával řetěz kolem železných tyčí a vlčák lítostivě kňučel. Podal jsem skrze mříž vrátnému ruku a pohládl naposledy psa. Když vrátný odcházel k vrátnici, blesklo mi hlavou, že jsme na něco zapomněli, a zavolaal jsem na něj: „Neřekl jste mi, co se stalo s domorodou dívkou.“

Vrátný se otočil a vrátil se k bráně. „Archibald ji vzal s sebou do Anglie, našel jí pěstounku a zaplatil jí dobré vzdělání. Dal jí jméno Mildred a dovolil jí užívat své příjmení. Když Mildred vyrostla, stala se jednou z nejvzdělanějších a nejduchaplnějších žen viktoriánské Anglie...“

„A Archibald se do ní zamiloval a oženil se s ní.“

„To zrovna ne, Mildred se vdala za majora britské armády, major po několika letech padl někde v Paňdžábu a Mildred zůstala sama. Její salon se stal proslulým střediskem londýnského literárního života, chodili sem kupříkladu i Tennyson a Browning. Ještě jako stará dáma okouzila Henryho Jamese, když přijel do Anglie z Bostonu. Málo se ví, že jeho prostřednictvím zanechala stopu v moderní literatuře. Mildred byla totiž úžasná vypravěčka. Nikdy však nemluvila o sobě – není divu, život ve viktoriánském Londýně

jí připadal příliš nudný na to, aby stál za vyprávění, a o svém dětství v Afghánistánu zase nechtěla mluvit, protože to pro ni byly příliš bolestivé vzpomínky. Ale Mildred měla neobyčejný dar naslouchání a dokázala zaslechnuté příhody vyprávět dalším lidem takovým způsobem, že všem připadalo její vyprávění mnohem zajímavější než původní příběh.

O tom také svědčí anekdota, která se v devadesátých letech devatenáctého století vyprávěla o Oscaru Wildovi. V té době se do Londýna vrátil jistý cestovatel, který podnikl nebezpečnou výpravu do neprobádaných končin rovníkové Afriky, ale byl také známý svým nudným a rozvláčným způsobem řeči. Když byl jednou hostem jakéhosi londýnského salonu, hostitelka přistihla Oscara Wilda, jak prchá zrovna ve chvíli, kdy byl cestovatel uprostřed líčení, jak jeho tábor přepadli lvi. ‚Copak si nechcete poslechnout vyprávění do konce?‘ zeptala se Wilda a ten prohlásil: ‚Ne, děkuji. Počkám si, až naše dobrá Mildred udělá z těchto nudných výmyslů pravdivý příběh.‘ A také Henry James nadšeně naslouchal Mildredinu vyprávění o příhodách jiných lidí, fascinovalo ho, jak se dokázala vžít do jejich pocitů a myšlenek a vidět celý příběh jakoby jejich očima, v jednom dopise se zmínil o ‚that magnificent and masterly indirectness‘ a pak stejný princip nepřímé řeči sám užil ve svých románech a také ho teoreticky obhajoval.“

Co si počít s tímhle, jsem už vůbec nevěděl, a tak jsem se s vrátým a psem znovu rozloučil a odcházel jsem podél dílen a skladišť na zastávku autobusu. Ještě se budu muset podívat blíž na dionysiány i na firmu Archer & Archer, říkal jsem si, ale zítra se pokusím zjistit něco o Bernetovi.

31. kapitola

Kamery nad branou

Architektura Bernetova domu vzbudila před časem dost velkou pozornost. Laikům se nelíbila, odborníci ji přijímali různě; někteří chválili formální čistotu domu, jiní mluvili o chladu a nehostinnosti. Podle mnohých byl dům neobyvatelný a z tónu, jakým o něm psali někteří novináři, jsem cítil úšklebek nad snobismem boháče, který obětuje pohodlí a pocit domova brilantní, ale strohé geometrické kráse. A protože se nepředpokládalo, že by tak bohatý člověk mohl mít nějaký umělecký vkus, došlo se k závěru, že si Bernet nechal postavit takový dům jen z potřeby působit na okolí a být obdivován. Jeden z novinářů se Bernetovi vysmíval, že z ješitné touhy vlastnit nejmodernější architekturu se uzavřel do asketického kláštera, kde vládne geometrie, kov a prázdno. Bernetovo vyjádření se nepodařilo získat. Bernet především, jak se zdá, není nikde k zastížení, nechodí na tenisové turnaje, na rauty s hvězdami populární hudby ani na dobročinné akce; a když se nějakému reportéru podaří někde ho dohonit, neodpovídá na žádné dotazy.

Z fotografií jsem si nedokázal udělat o domě příliš jasnou představu, a tak jsem byl docela zvědav, s čím se vlastně setkám. Zapamatoval jsem si alespoň, kde je třeba dům hledat: měl by se nacházet někde mezi vilkami, které v různých dobách vyrostly na vrcholku jednoho z kopců na okraji města. A tak jsem teď procházel kolem zanedbaných stavení s oprýskanou omítkou; u jejich zdí se tyčily hromady pomačkaných a zlámaných věcí a záhadných součástí; domky stály uprostřed zahrádek, kde mezi záhony rajčat marně čekaly na déšť smaltované vany s hustým tmavým roztokem na dně a se stěnami potaženými šedo zeleným povlakem. Do vůně suché trávy a tlející vody se mísil pach benzínu, oleje a smažených řízků, ozývala se hudba

z rádia, hlasy dětí a z kteréjsi vzdálené zahrady monotónní bas benzinové sekačky, připomínající vrčení nějakého rozzlobeného zvířete.

Střecha Bernetova domu se vynořila v místech, kde ulice, po které jsem šel, náhle končila nad prudkým svahem. Přešel jsem vozovku, jejíž asfalt se mi mlaskavě lepil k podrážkám, a podíval se dolů: pod strání, porostlou travou a nízkými keři, se leskla ve slunci smyčka konečné tramvaje, po které právě bezhlesně klouzal miniaturní vůz, viděl jsem zadní strany činžáků a svítící beton dvorků, jež se vtěsaly mezi domy a příkrý svah. Vzadu město slastně rozpouštělo své tuhé vertikály a horizontály v namodralém oparu, který na jednom místě propaloval ohnivý bod, asi vzdálené sklopené okno, odrážející sluneční svit. Odkudsi se ozýval uspávající zvuk pravidelně přerušovaného šustění; tiché hlasy, které stouply z města malátně se rozvalujícího dole pod kopcem, se do něho ukládaly jako drobné korálky padající na samet. Vozovka, která oddělovala poslední řadu vil od svahu, se kolem Bernetova sídla stáčela do oblouku; v jeho středu, přímo naproti vysoké bráně, se tyčilo pevné zábradlí, které zřejmě mělo ochránit nepozorné řidiče před pádem do propasti. Sedl jsem si na horké zábradlí, abych si prohlédl Bernetovo sídlo.

Za plotem z vysokých tyčí, zakončených hrozivými, stříbrně se lesknoucími špicemi, byl vidět pečlivě udržovaný trávník. Na mírné vyvýšenině stál světlý dům, který zabíral skoro celou šířku parcely, ale zdálo se, že za ním zahrada ještě pokračuje. Na přední stranu domu se z hladiny bazénu promítala světelná hra. V poloviční vzdálenosti mezi domem a branou se otáčel kropicí přístroj; pravidelné kmity clony, jež rozptylovala proud vody, vytvářely rytmický šustot, který jsem slyšel. Pomalé otáčení kovového ústí, z něhož tryskala voda, a mihotání světel na bílé fasádě byly jediné pohyby, které jsem na zahradě zaznamenal.

Na obou stranách brány byly ke špicím mříží namontovány kamery. Neuběhlo ještě ani čtvrt minuty od chvíle, kdy jsem se posadil

na zábradlí, a jedna z kamer se ke mně pomalu otočila. Za chvíli ji následovala i druhá; zůstaly na mne civět jako hlavy nějakého velkého agresivního hmyzu z vědeckofantastického filmu. Upřený pohled dvou temných kyklopských očí ve mně vyvolával nepříjemný pocit.

Odtrhl jsem pohled od hypnotických očí kamer a začal si prohlížet dům. Působil dojmem, že jeho materiálem je nějaká nesmírně lehká látka. Dům tvořilo mnoho nízkých kvádrů, které vypadaly, jako by se vznášely ve vzduchu a jako by je závan větru složil do nahodilé sestavy, která se za chvíli může s novým zafoukáním větru změnit. Pocit lehkosti vyvolávalo jednak zdánlivě ledabylé navržení kvádrů – které ve skutečnosti muselo být dokonale promyšlené –, jednak to, že přední strany kvádrů byly celé ze skla. V jednom z článků o Bernetově domě jsem četl, že průhledné stěny se skládají ze skleněných panelů, které je možné buď otočit podél svislé osy, anebo všechny stáhnout ke straně; v tom případě se přední stěna zcela otevře. A skutečně jsem viděl, že v několika kvádrech skleněné stěny zmizely, takže se celá místnost stala jakousi krytou terasou. Některé z takto obnažených místností se chránily před sluncem a před pohledy zvenčí bílými záclonami, sahajícími od stropu až k podlaze. Když zafoukal vítr, kvádry se nerozlétly, ale záclony v místnostech beze skel se zvedly a zavlály do zahrady jako bělostné prapory.

Díval jsem se na dům asi půl hodiny a pořád jsem nedokázal říci, jestli se mi líbí nebo ne. Za branou se po celou tu dobu nikdo neobjevil, jen kropicí přístroj se pravidelně otáčel; ani kamery se už nehýbaly. Pak jsem si vzpomněl, že jsem nepřišel proto, abych si prohlížel Bernetovo sídlo, seskočil jsem ze zábradlí a vykročil směrem k bráně. Obě kamery se okamžitě pohnuly a bedlivě sledovaly, jak přecházím ulici – někdo mě zřejmě nespustil z očí po celou dobu, kdy jsem seděl na zábradlí. Zmáčkl jsem tlačítko na kovové desce, která byla proděravělá drobnými otvory, seřazenými do několika soustředných kruhů; na desce nebylo žádné jméno. Po chvíli jsem

uslyšel hlasitý šum a pak nepříjemný mužský hlas, který se mě ptal, co chci. Řekl jsem, že potřebuju mluvit s panem Bernetem.

„Pan Bernet není doma,“ řekl hlas. Stačil jsem se ještě zeptat, kdy by mě mohl přijmout, a hlas odpověděl, že mě pan Bernet nepřijme. Pak hučení náhle přestalo; ještě dlouho jsem vztekle mačkal zvonek, ale už se neozval žádný zvuk.

Odcházel jsem pomalu podél vysokých mříží a díval se na bílé nedostupné stavení. Vteřinu předtím, než zmizelo za ozdobným keřem, který rostl v rohu zahrady, jsem uviděl, jak z hlavního vchodu domu vychází vysoký muž ve světlých letních šatech a v bílém klobouku a míří k bráně. Mohl by to být Bernet? Když se bílá postava přiblížila k mřížoví vchodu, obě křídla brány se nehlučně pootevřela, a když muž stál na chodníku, s tichým cvaknutím se za ním zase zavřela. Šel jsem schválně pomalu a ve chvíli, kdy mě muž míjel, jsem se mu podíval do tváře, skryté ve stínu široké krepky klobouku. Bernet to nebyl, ale opálený, hladce oholený obličej s živými očima mi byl povědomý. Zastavil jsem se a přemýšlel, kde už jsem jej viděl – a najednou jsem si vzpomněl: bylo to na fotografii v jednom časopise, kde psali o Bernetově domě. Muž, jenž teď šel přede mnou po ulici a jehož bílé oblečení svítilo ve slunci, byl architekt, který dům navrhl. Scházela svižně ulicí, která dole končila u tramvajové smyčky. Rozeběhl jsem se za ním; nemyslel jsem v té chvíli ani na Berneta, ani na Violu, chtěl jsem jen využít setkání s architektem k tomu, abych se jej vyptal na jeho výtvar.

„Jsem rád, že jsem vás potkal,“ řekl jsem udýchaným hlasem, když jsem ho doběhl a vyrovnal s ním krok. „Právě jsem si půl hodiny prohlížel váš dům.“

Architekt se na mne podíval a usmál se. „To jste statečný muž,“ řekl. „Obávám se, že pro většinu lidí je obrovské utrpení dívat se na něj třeba jen minutu. Pořád ještě dostávám anonymní dopisy od obyvatel čtvrti, ve kterých mi hrozí, že si na mne počkají a zmlátí mě. Vy se zajímáte o architekturu?“

„Trochu ano, ale vlastně jsem nepřišel kvůli vaší stavbě. Potřeboval jsem se setkat s Bernetem, ale nepřijali mě.“

Architekt se zamračil a ještě více zrychlil krok. „Jestli si myslíte, že vám pomůžu dostat se dovnitř, tak se pletete,“ řekl chladně. Asi už měl s podobnou dotěrností své zkušenosti.

„Ale ne, opravdu mě nenapadlo vás k něčemu využívat. A dům mě tak zaujal, že jsem skoro zapomněl, proč jsem nahoru přišel,“ snažil jsem se architekta udobřit.

To ale nebylo tak snadné, architekt zůstával nedůvěřivý. „Proč se chcete dostat k Bernetovi? Chcete mu nabídnout nějaký úžasný obchod?“ vyptával se mě přísně. „Tak jděte raději jinam. Desítky takových pobíhají denně před plotem sem a tam a všichni hledají, kudy by vnikli dovnitř, nebo alespoň civí přes mříže na zahradu, jestli se někde neobjeví Bernet, aby na něj zavolali své skvělé nabídky.“

Teď jsem se rozzlobil i já. „Já žádné obchody nedělám a na Bernetovy kašlu,“ řekl jsem. „Potřeboval jsem s ním mluvit o soukromé záležitosti.“

Nezdálo se, že bych tím architekta přesvědčil. Chtěl jsem mu vyprávět o trojzubci a Violině zmizení, ale uvědomil jsem si, že je to tak nepravděpodobný příběh, že by mi asi nepomohl, abych se stal důvěryhodnějším. Architekt mi pořád dával najevo, že už se mnou nechce mluvit, zarytě mlčel a dělal svýma dlouhýma nohama tak obří kroky, že jsem mu nemohl stačit. Jak jsme scházeli točitou ulicí, vilky se zahradami zmizely; nahradily je šedé zdi činžáků, počmárané klikyháky sprejerů. Nenechal jsem se odbýt, klopytal jsem za architektem, pořád jsem ale zůstával vzadu a musel ho dohánět. Dostal jsem na něj vztek a rozhodl jsem se, že si vyslechne příběh mého hledání za trest; ať si s ním počne, co chce.

A tak jsem na něj zezadu vykřikoval: „Hej, zpomalte, pane Uražený. Chcete vědět, proč potřebuju mluvit s Bernetem? Budu vám vyprávět krásný příběh. Na skládce se mi zabodl do nohy

hrot nějaké věci, možná to byl nástroj, možná socha, možná velké písmeno, kdoví; za pár dní nato jsem uviděl ornament, který se proměňoval na obrazovce počítače a který měl v jedné fázi stejný tvar jako věc na skládce; dozvěděl jsem se, že úplně stejný znak se v určitých hodinách zjevuje na portrétu jisté Violy, dcery bývalého teoretika socialistického realismu, dnes restituenta a majitele vily; ten mi řekl, že jeho dcera před dvěma lety beze stopy zmizela; malíře, který její portrét maloval, jsem našel podle hrocha, snícího na střeše; malíř mi vypravoval o obraze, na kterém je namalovaný šílený vědec a který visí v hospodě na náměstí jednoho francouzského městečka, a o chemikovi, který po sobě zanechal nezvyklou recepturu. Jak se vám to líbí? To ještě není všechno. Setkal jsem se s ženou, která pro Violu projektovala čerpadlo, z jehož vršku vyrůstaly desítky hadic jako ramena mořské sasanky; také jsem mluvil s hudebním vydavatelem, který vydal kompakt s hudební skladbou jakéhosi Vhlma Čje, slyšel jste dobře, a ta byla tak tichá, že vlastně nebyla vůbec slyšet; ten samý večer mi ve vrátnici podniku, který vyrábí kancelářské stroje, vyprávěl vrátný příběh o jednom novoplatónském filosofovi z šestého století a jednom anglickém cestovateli z devatenáctého století. A s Bernetem jsem chtěl mluvit, protože se zdá, že by o zmizení Violy mohl něco vědět.“

Během mého vyprávění architekt zpomaloval krok, a tak ve chvíli, kdy jsem skončil, jsme zase šli vedle sebe. Podíval jsem se mu do tváře a viděl jsem, že už se zase usmívá. Zřejmě si uvědomil, že nikdo, kdo by se chtěl dostat k Bernetovi kvůli obchodním záležitostem, by si historku, kterou právě slyšel, nevymýšlel.

„Tak už se přece nezlobte,“ řekl mi, „a řekněte mi, o čem sní hroch na střeše.“

„Co já vím, patrně o rodném Nilu.“

„Samozřejmě, to mě mohlo napadnout. A ještě na něco bych se vás chtěl zeptat. Mluvil jste o jakémsi tvaru, s kterým jste se někdy setkal. Mohl byste mi popsat, jak vlastně vypadal?“

Zastavil jsem se a začal jsem na zed' domu, přes rudou čmáranici neznámého sprejera, kreslit prstem imaginární dvojité trojzubec. Nejdřív jsem nakreslil elipsu, pak dolní trojzubec a střední svislou čáru; když jsem se dostal k příčné čáře ve středu obrazce, položil architekt svůj ukazováček vedle mého a dokreslil zbývající horní polovinu obrazce sám. Chvíli jsme stáli a dívali se na počmáranou zed', na které jsme oba viděli týž tvar.

„To jsem mohl předpokládat,“ zamumlal architekt pro sebe. Pak znovu vykročil; šel jsem vedle něho a nic neříkal, čekal jsem, až promluví sám. Blížili jsme se ke konečné tramvaje. U nástupiště čekal prázdný vůz s otevřenými dveřmi, za refýží stála dřevěná bouda s nápisem Občerstvení a vedle ní lavička, na které seděl zpocený řidič a pil kávu z kelímku.

32. kapitola

Na konečné tramvaje

„Neposadíme se na chvíli?“ navrhl architekt. Koupili jsme si v kiosku dvě láhve piva a sedli si na lavičku vedle řidiče. Ten za chvíli hodil prázdný kelímek do koše, kolem kterého kroužilo několik vos, s hlasitým povzdechem nastoupil do prázdné tramvaje, zazvonil a odjel. Upíjel jsem pomalu studené pivo, díval se na asfalt, do něhož byly zasazeny koleje a z jehož prasklin se všude prodírala tráva a bodláčí, na tmavozeleně natřený plot z vlnitého plechu na druhé straně smyčky, za kterým vyčnívala stříška nějaké dílny; opírala se o slepou, žlutě natřenou boční zeď činžáku, posetou bílými skvrnami po dešti a rozdělenou šikmým stínem na světlou a tmavou polovinu. Odkudsi právě bilo poledne. Čekal jsem, až architekt začne vyprávět.

Vypil láhev do poloviny, postavil ji vedle sebe na lavičku a řekl: „Nevím, jak všechno to, o čem jste mluvil, souvisí s Bernetem. Ale připadá mi, že příběh ztracené dcery, který jste mi naznačil, se v něčem podobá příběhu Bernetova života – jako by to byly dvě novely, které napsal jediný autor a ve kterých je možné najít stejný styl... Potkal jsem poprvé Berneta před devatenácti lety, když začal chodit do stejné třídy jako já. Bylo nám oběma dvanáct let. Ale tenkrát jsem ho vlastně vůbec neznal, i když jsme celý jeden rok seděli vedle sebe v lavici. Berneta v té době neznal nikdo, byl to zamlklý, samotářský chlapec a s nikým ve třídě se nikdy nekamarádil. Neučil se nijak zvlášť dobře, připadal nám dokonce trochu zaostálý. Zdálo se, že ho nic nebaví. Když se v první polovině devadesátých let začaly objevovat v novinách zprávy o úspěšném finančníkovi Bernetovi, který rychle stoupal po žebříčku nejbohatších lidí ve státě, dlouho mě vůbec nenapadlo, že by to mohl být můj někdejší plachý spolužák.“

Architekt se zamyslel. „Ještě zvláštnější ale je, že plachým dítětem vlastně zůstal dodnes. A vůbec nejpodivnější je, že své jmění nabyl právě díky tomu.“

Napil se piva a pak pokračoval: „Bernet získal svůj obrovský majetek jen tím, že seděl doma u počítače. Jeho postava byla brzy opředena divokými pověstmi. Bernet dokázal předjímat pohyby finančního trhu s takovou bravurou, že se zdálo, že musí znát zatajovanou minulost a skrývanou přítomnost mnoha firem a bank – a z toho se rodily fámy o vyzvědačích, kteří za nocí procházejí po střechách jako Batman a dokáží se dostat do zamčených kanceláří, o senzibilech, kteří čtou myšlenky bankéřů, o geniálních hackerech, kteří na webu proniknou do nejpřísněji chráněných souborů. Slyšel jsem vyprávět o exotických krasavicích, které v ložnicích vyzvídají na manažerech velkých podniků obchodní tajemství, a o tom, jak Bernet v tu chvíli ve své kanceláři poslouchá s doutníkem v ústech a sklenicí koňaku v ruce jejich rozhovor, který mu předává vysílka zabudovaná do rubínové náušnice. Došlo to tak daleko, že když se na chodbě banky nebo v předsíni správní rady nějakého velkého podniku objevila neznámá krásná žena, hned se o ní šeptalo, že určitě pracuje pro Berneta. Bernet vždycky žil dost samotářským životem a jeho uzavřenost ještě více podněcovala pověsti, ve kterých hrál roli hlavního hrdiny. Čím méně lidí bylo kolem něho vidět, tím větším počtem fantastických bytostí zaplnila imaginace finančního světa jeho okolí. Protože se zdálo jisté, že Bernet přistupuje ke svým finančním krokům na základě informací, které musel získat nelegálním způsobem, zajímala se o jeho podnikání mnohokrát policie, ale nikdy se nenašel sebemenší důkaz nějaké nezákonné činnosti, nic, co by stačilo k uvalení vazby.“

Bylo zvláštní, že architekt tohle všechno vykládal člověku, kterého neznal ještě ani půl hodiny. Nepřipadalo mi, že by byl nějak obzvláště upovídáný; ale i on znal dvojité trojzubec – možná byl obrazec i pro něj trýznivou záhadou, možná doufal, že když společně

rozebereme, co o něm víme, podaří se nám jeho tajemství odhalit. A třeba bylo vysvětlení jeho sdílnosti ještě prostší: architekta mrzely pomluvy, které kolovaly o jeho bývalém spolužáku, a vítal každou příležitost, aby mohl věci uvést na pravou míru.

„Jednoho dne u mne v ateliéru zazvonil telefon; volal Bernetův tajemník, sdělil mi, že by si Bernet se mnou přál mluvit kvůli zakázce. Vůbec jsem nepředpokládal, že by si na mne mohl Bernet pamatovat a že by věděl, že jsem se stal architektem. A tak jsem byl dost zmatený, když jsem jel k Bernetovi vozem, který pro mne poslal. Nevěděl jsem, jestli mám věřit dětským vzpomínkám nebo současné finanční mytologii, jestli mám očekávat zaostalého asociála nebo neurvalého mafiána, který po mně bude chtít, abych mu postavil zmenšenou repliku Tádž Mahalu vyzdobenou hanáckým dekorem.

Člověk, který mě přijal, nepřipomínal mafiána ani se nepodobal mlčenlivému spolužáku, kterého jsem znal. Nevypadal dokonce ani jako proslulá postava finančního světa. Choval se uvolněně a prostě. Pamatoval se na mne dobře, ale ukázalo se, že si mě nevybral jen proto, že jsme spolu chodili do školy. Znal dobře mé dosavadní práce a dokázal se o nich zasvěceně bavit. A už po několika minutách rozhovoru mě úplně opustil strach, že budu muset navrhovat hollywoodské sídlo s barokními věžičkami. Nevěděl přesně, jaký dům by si přál, ale řekl mi, že doufá, že na to společně přijdeme. K mému velkému překvapení rozložil na stole fotografie všech domů, které jsem navrhoval, a ukazoval mi na každém z nich, co se mu líbí. Během tří hodin, které jsme strávili nad fotografiemi, se v nás obou začala rýsovat představa domu. Za týden jsem mu přinesl první náčrty, Bernet si je dlouho prohlížel a pak mi řekl své námítky, podle kterých jsem návrhy předělal. To se opakovalo ještě mnohokrát, Bernet si teprve na mých kresbách pozvolna ujasňoval, jaký prostor by chtěl obývat, a já zase na základě jeho představ hledal nové tvary a hmoty. Snad s nikým se mi nepracovalo tak

dobře jako s ním. Bylo také příjemné, že mi hned napsal šek na velkou zálohu a za dokončenou práci mi nabídl honorář, který mě pak nadlouho zbavil starostí o živobytí.

Bernet se lišil od všech ostatních zákazníků tím, že jeho vize domu se pořád víc odhmotňovala. Pořád mu připadalo, že je na stavbě příliš mnoho neprůhledné hmoty, pořád chtěl dům ještě víc otevřít do zahrady. Byl jsem sice zastáncem skleněných stěn, ale připadalo mi, že to Bernet přehání, a varoval jsem ho, že v opticky zcela otevřeném prostoru se nedá bydlet. Ale Bernet jako by vůbec netoužil po tom, na co kladli největší důraz jiní klienti: po intimitě uzavřenosti. Navrhoval jsem také, aby se skleněné stěny zakrývaly žaluziemi, ale Bernet prosadil záclony. Uchvacovala ho představa domu, kde budou jen pravé úhly a pak nepopsatelné a proměnlivé tvary vlnících se záclon, jen geometrie a chaos. Stejně ho fascinovalo spojení hladkého lesklého kovu a vysokých měkkých koberců. Později jsem si uvědomil, že všechny jeho zvláštnosti zřejmě souvisely s tím, jak se naučil v jednom okamžiku svého života, v době, kdy pracoval v otcově firmě, vyprázdnit svou mysl, milovat prázdnotu, sledovat její pohyby a naslouchat jejím hlasům. Ale k tomu se ještě dostaneme.

Bernetovy architektonické vize však nebyly tím, co na něm bylo nejzvláštnější. Rád jsem se s ním vídal, ale pořád byl pro mne záhadou. Nebyl už tím zamlklým a nespolečenským tvorem, který na otázky spolužáků odpovídal jednoslabičně nebo také vůbec ne, ale viděl jsem, že se mu pořád protiví společenský život. Na druhé straně jsem nikde kolem něho neviděl žádné hackery, senzibility ani krásné vyzvědačky, kterými měl být podle všeobecného mínění obklopen. O svých finančních transakcích nikdy nemluvil.

Záhada jeho života se mi objasnila toho večera, kdy jsem mu přinesl definitivní návrh domu. Dlouho si ho spokojeně prohlížel, zeptal se mě ještě na několik detailů a nakonec výkres stvrdil svým podpisem. Potom vytáhl z baru láhev dvacet let staré skotské whis-

ky a dvě skleničky. Když jsme se dostali do poloviny láhve, řekl, že by mi rád vyprávěl jednu příhodu ze svého dětství... A hned jak o ní začal mluvit, jsem pochopil, že byla tím nejdůležitějším, co se mu v životě přihodilo.“

Architekt dlouhým douškem dopil pivo a postavil prázdnou láhev na zem. „Ta příhoda vlastně nebyla nijak zvláštní. Měla sice nádech záhadnosti, ale každý, kdo trochu důkladněji zapátrá v paměti, najde ve svém dětství alespoň jednu takovou tajemnou příhodu. Většinou nikomu nedělá potíže žít se vzpomínkou na ni normální život; pro někdejší záhadu se buď během let najde nějaké jednoduché vysvětlení, anebo sice zůstane neobjasněná, ale říkáme si, že je to jen proto, že jsme nepoznali všechny její okolnosti. A to, co zažil Bernet, opravdu nebylo žádné mysterium, nesetkal se ani se skřítkem, ani s přízrakem; řekl bych dokonce, že já sám jsem v dětství zažil podivnější věci. I pro příhodu, která se mu zasekla v paměti, by bylo možné najít desítky normálních vysvětlení, ale Bernet jako dítě všechna normální vysvětlení odmítl a svému dětskému vzdoru zůstal věrný...“

Architekt musel vidět, jak se na lavičce vrtím samou nedočkavostí, kdy mi konečně prozradí Bernetovu dětskou záhadu. Zdálo se mi, že vyprávění ze zlomyslnosti protahuje, aby mě potrápil.

„No tak už mě netrapte a řekněte mi, co se Bernetovi vlastně stalo,“ prosil jsem jej.

Ale architekt se zvedl a řekl: „Dopijte pivo, dojdou pro dvě další, tak to ještě chvíli vydržte. Zatím vám prozradím, že šlo o poklad z potopené pirátské lodi.“

Ohlédl jsem se ke kiosku, o okénko se opíral další řidič tramvaje a otíral si kapesníkem pot z červeného obličejce. Pak jsem se zadíval na stín, který vyšplhal o něco výše po prázdné zdi domu, a přemýšlel jsem, co mě asi ještě čeká v architektově vyprávění. Pochází Bernetovo jmění ve skutečnosti z pokladu na mořském dně? Kdyby mi někdo něco takového řekl před týdnem, vysmál bych se mu, ale

ted' mi takové vysvětlení nepřipadalo nijak nepravděpodobné. Nebylo to ani poprvé, co se v souvislosti se zmizením Violy objevil náznak, že by mohlo jít o ztracený poklad. Dozvěděla se snad o něm něco Viola? Byla při hledání pokladu Bernetovým spojencem, nebo soupeřem? Uslyšel jsem bouchnutí dvířek ledničky a dvojí zasyčení; za chvíli se zase objevil architekt a podal mi orosenou láhev.

33. kapitola

Ztracený poklad kapitána Bustrofedona

„Bernetovi rodiče se brzy po jeho narození rozvedli a Bernet žil po celé dětství sám s matkou,“ začal architekt, když se zase posadil. „Když mu bylo deset let, přijela k nim na návštěvu matčina vzdálená sestřenice a několik dní u nich bydlela. Bernet ji předtím viděl jen dvakrát nebo třikrát, protože žila ve vzdáleném městě. Bernetova matka zrovna ležela s chřipkou, a tak teta chodila s malým Bernetem na procházky po městě. Jednou ho vzala na návštěvu ke své přítelkyni, která bydlela v tmavém bytě se starým nábytkem a spoustou knih. Byla doma sama s malou dcerkou. Ženy si povídaly, Bernet se nudil, děvčátko, kterému byly asi tři roky, sedělo na gauči a mračilo se na něj. Přítelkyně tety mu půjčila obrázkovou knížku na prohlížení. Byl s ní brzy hotov, zábava dospělých byla pořád stejně nudná a holčička pořád stejně nesympatická, a tak se dal do prozkoumávání bytu.

Vešel do vedlejšího prázdného pokoje; uprostřed stál velký kulatý stůl. Ležela na něm tlustá kniha v nějaké cizí řeči. Vzal ji do ruky, protože ho lákalo nahlédnout do zaprášené škvíry mezi koženým hřbetem a vazem. Když se dost vynadíval na tajuplnou chodbu, ze které vanul pach klišu, chtěl knihu zase vrátit na místo, všiml si však, že pod knihou byl schovaný malý kousek papíru, na který někdo tužkou naškrábal nějaké poznámky. To, co bylo na papíru napsáno, uměl Bernet ještě po létech odříkat nazpaměť – a později jsme se spolu o záhadném textu bavili tolikrát, že jej umím nazpaměť i já. Stálo tam: „S. Clara, pir, Ben. Ztrosk. Fol. 1572. Drahok., diam. zv. – mořský kon., chob. (oko – 2. nejv. kám. na sv.). Perly, b. a č. Nal. 1954. Obýv. p., knih., páčka za 11. dílem Ott. sl. Adr.: Žena a drak, meč, zel. znak na oranž. štítu. Věci na třech pol. – první písm. Bustrofedon.“

„Tomu vůbec nerozumím,“ řekl jsem.

„Bernet tomu zpočátku taky moc nerozuměl, ale od první chvíle nepochyboval o jednom: že je to zpráva o pokladu. Když se vraceli domů, vyzvídal na tetě, kdo je její přítelkyně, ale ta o ní z nějakého důvodu nechtěla mluvit. Pak teta odjela a Bernet už se s ní nikdy nesetkal. Po nějakém čase se s jeho matkou pohádaly a přestaly se stýkat; za dva roky přišlo parte, z kterého se Bernet a jeho matka dozvěděli, že teta zemřela při automobilové nehodě. Po několika letech se vydal hledat dům, kam ho tenkrát teta zavedla, a zjistil, že ho zbourali s celým blokem kvůli stavbě stanice metra. Bernet od chvíle, kdy si přečetl záhadný text, nepřestal přemýšlet o tom, co vlastně sděluje. Bylo to zrovna v době, kdy seděl vedle mne v lavici, a já přitom neměl ani ponětí, na co pořád myslí...“

„A podařilo se mu text rozluštit?“

„Bernet po čase dospěl k názoru, že ve zprávě se říká toto: Benátská pirátská loď Santa Clara roku 1572 ztroskotala. V jejím podpalubí byl ukrytý velký poklad; jeho součástí byly bílé a černé perly a šperky z diamantů a drahých kamenů ve tvaru mořských zvířat (oko diamantové figurky představující chobotnici bylo z nějakého draho-kamu, který je druhý největší svého druhu na světě). V roce 1954 kdosi poklad vylovil a ukryl ho ve skrýši, k níž vedou tajná dvířka v zadní straně knihovny, která stojí v obývacím pokoji jakéhosi bytu; dvířka je možné otevřít tak, že se zmáčkne páčka, která se nachází za jedenáctým svazkem Ottova slovníku naučného. Adresa bytu je zašifrovaná v něčem, co by mohlo být kresbou, obrazem nebo sochou; dílo zobrazuje ženu, která drží v jedné ruce meč a v druhé štít, na němž je zelený znak v oranžovém poli, a bojuje s drakem. Kresba, obraz nebo socha také znázorňuje skříň nebo vitrínu, na jejíchž třech policích leží různé věci. Adresu bytu, kde se skrývá poklad ze Santa Clary, je možné zjistit tak, že čteme počáteční písmena názvů věcí.

Bernetovi ovšem nebylo jasné úplně všechno. Nevěděl, co znamená ‚Fol.‘ (na to ostatně nepřišel dodnes), a také tehdy neznal význam

slova ‚bustrofedon‘. A tak mi Bernet s úsměvem vykládal nad láhví whisky, jak si vymyslel, že Bustrofedon je jméno kapitána pirátské lodi, která s pokladem ztroskotala. Vysnil si ze znění jednotlivých slabik jeho jména povahu a osudy drsného piráta; ve zvuku slabiky *bu* znělo jeho dupání po palubě, ve *stro* slyšel Bernet jeho hromový hlas, prokládající každou větu klením, a ve *fe* pirátovo svižné ohánění rapírem, zatímco v *don* se ozýval zvuk láhví otvíraných při slavnostech, které piráti pořádali po úspěšném boji. A z každého z těch obrazů se postupně zrodily desítky dalších obrazů, až malý Bernet viděl vnitřním zrakem do nejmenších podrobností postavy a tváře všech členů posádky a všechny prostory lodi, od strážního koše na vrcholu stožáru až po nejspodnější podpalubí, plné krys.

Bernet mi vyprávěl, jak se každou noc v tmavé místnosti, kde se ozývalo oddechování jeho matky na vedlejší posteli, dlouho procházel po lodi, nahlížel v podpalubí do kajut a zdravil se s piráty; pak vyšel na palubu, opřel se o zábradlí, cítil příjemný chladný vítr, který vanul z mořské hladiny a cuchal mu vlasy, díval se na oblaka, ještě osvětlená sluncem, které se už schovalo za obzor, a na jejich odraz na kovově lesklé hladině. Za chvíli se za ním ozvaly dunivé kroky, kapitán Bustrofedon se postavil vedle něho, nějakou chvíli s ním mlčky pozoroval hladinu, pak na Berneta promluvil, vyprávěl mu o tom, co se na lodi přes den událo, a jeho drsný hlas se při rozmluvě s Bernetem zmírňoval; pak zase mluvil Bernet a Bustrofedon pozorně poslouchal, když Bernet líčil své drobné objevy v dětském světě nebo si stěžoval na zlé a tupé spolužáky; kapitán mu vždycky říkal, že nemá smysl rozčilovat se kvůli tak bezvýznamným lidem.

Bernet znal kapitána Bustrofedona lépe než své příbuzné a spolužáky, znal jeho osudy, dopodrobna znal i všechny místnosti benátského domu, kde Bustrofedon prožil své dětství a mládí. Plavil se mnoho let ve službách Benátské republiky, ale intrika jakéhosi zbabělého markýze, který se nedokázal vyrovnat s tím, že krásná dcera florentského vyslance před ním dala přednost Bustrofedonovi,

způsobila, že byl nespravedlivě obviněn ze zrady; Bustrofedon uprchl dobrodružným způsobem z benátského vězení a stal se obávaným kapitánem pirátské lodi.

Jednou se Bernet díval s matkou na televizi, kde dávali cestopisný film o vykopávkách na Krétě; když komentátor mluvil o zákoníku vytesaném do kamene v dávném městě Gortys, dozvěděl se Bernet, kterému bylo tenkrát třináct let, že slovo ‚bustrofedon‘ znamená text, ve kterém je třeba číst každou následující řádku z té strany, kde skončilo čtení předcházející řádky. Bernet mi vyprávěl, že v okamžiku, kdy se dozvěděl, že žádný kapitán Bustrofedon nikdy neexistoval, pocítil palčivou bolest, jakou ještě v životě nikdy nepoznal. Musel utéci z místnosti; běžel do svého pokoje, zabořil hlavu do polštáře a dlouho vzlykal.

Později se snažil přesvědčit sám sebe, že jméno není tak důležité, říkal si, že pirátská loď nějakého kapitána určitě měla, a snažil se zachovat při životě milovaného Bustrofedona pod jiným jménem. Pojmenoval ho teď Giuseppe Nero, to bylo jméno nějakého tehdejšího fotbalisty z AC Milán, které zahlédl v novinách, ale nebohý Bustrofedon byl natolik srostlý s hláskami svého jména, z nichž se zrodil spolu s celou pirátskou lodí a její posádkou, že se změnou jména se pozvolna změnil i kapitánův vzhled, jeho povaha a osudy. Bernet se spřátelil i s Giuseppem Nere, ale ten se přece jen nemohl slavnému kapitánu Bustrofedonovi vyrovnat a také už si s Bernetem tak dobře nerozuměl. Bernetovi se po Bustrofedonovi pořád stýskalo – a myslím, že se mu po něm stýská dodnes.“

Během architektova vyprávění jsme oba dopili svá piva; pro změnu jsem teď šel pro nové dvě láhve já. V okénku nebylo nikoho vidět, z kiosku se ozývalo štrachání a cinkání skla. Opíral jsem se o dřevěnou desku a přemýšlel o pokladu. Zdálo se mi, že se představa pirátského pokladu skrytého v obývacím pokoji v nenápadném městském činžáku do Violina příběhu docela hodí, připadalo mi teď, že lesk diamantů a perel probleskoval za všemi slovy, která

jsem vyslechl od doby, co jsem začal pátrat po Viole. Znovu se také vynořil obraz podzemní nestvůry a já si představil, jak vyndávám z knihovny v cizím bytě tlustý svazek Ottova slovníku, jak mačkám páčku v zadní stěně knihovny a jak se se skřípotem otvírá branka, za níž je chodba vedoucí k podzemnímu jezeru, kde obluda střeží poklad z pirátské lodi. V okénku se konečně ozval hlas prodavačky a já si řekl o další dvě piva.

„Bernet po mnoho let vůbec nezapochoyboval o tom, že v jednom z pokojů města je ukrytý poklad,“ pokračoval architekt, když jsem se vrátil. „Když šel po ulici, prohlížel si fasády domů (matka mu vždycky říkala: ‚Dívej se na cestu, nebo upadneš!‘); okna, ve kterých bylo vidět kus stropu nebo fragment nábytku, byla tak tajemná, že mu připadalo, že není možné, aby se za některým z nich poklad neskryval... Je hodně dětí žijících ve fantastických říších víc než v té zemi, které se říká skutečný svět a která si podle všeobecně rozšířeného mínění zaslouhuje mezi ostatními světy privilegované postavení,“ vykládal architekt. „Některé z takových dětí dospějí a kajícně vstoupí do skutečného světa, jiné uvíznou v zázračné a neskutečné krajině navždycky; vyrostou z nich muži a ženy, kteří budou žít sami, budou celý život vykonávat nějaké nudné povolání a každý den se těšit, až skončí práce, až se budou moci zavřít s láhví vína v zešeřelém prázdném bytě a vrátit z cizího světa do rodné země.“

Ale Bernet se kupodivu vyhnul oběma cestám osudu. Na rozdíl od jiných zasněných dětí měl důkaz, že jiný svět existuje a že je s naším světem propojený; to mu už v dětství propůjčovalo sílu – ve třídě jsme se mu posmívali, ale také jsme se ho všichni trochu báli. Když se pak na něj jako na každé dítě v době dospívání vrhl svět, aby ho porazil a získal, aby ho přesvědčil, že musí přijmout jeho řád a uctívat v něm zjevení pravdy, bránil se déle a statečněji než jiné děti. Ustaraná matka vodila samotářského syna, který skoro nemluvil, po ambulancích dětských psychiatrů, ale Bernet si v duchu

pořád opakoval: „Ne, nikdy mě nedostanou, viděl jsem na vlastní oči důkaz, že to, co se mi všichni snaží namluvit, není pravda.“

Architekt se odmlčel. Přijela tramvaj, z níž namáhavě vystoupila stará paní, šikmý stín na zdi domu se blížil k velké skvrně ve tvaru chobotnice.

„Ale byl to nerovný zápas, a dítě v něm nakonec přece jen podleho. Bernet uznal svět jako vítěze, ale na rozdíl od jiných poražených se s ním odmítl smířit. Jako by říkal světu: „Dobrá, zřejmě jsem se mýlil, zdá se, že opravdu neexistují žádné poklady ukryté v městských bytech, že nejsou jiné zákony než ty tvoje; měl jsi tedy asi pravdu, to ale neznamená, že ta tvoje pravda za něco stojí a že ji budu obdivovat.“

34. kapitola

Zrození multimilionáře

„Když se ho matka ptala, čemu se chce věnovat, krčil rameny. Matka si z něho zoufala, Bernet se nevyznal v životě, nedokázal zařídit sebejednodušší věc; zpočátku tajně doufala, že z něho třeba vyroste umělec, ale brzy se ukázalo, že nemá ani žádné umělecké nebo vědecké zájmy. Potom co z jeho života odplula Santa Clara, už Berneta nebavilo nic.

V době, kdy chodil do posledního ročníku gymnázia, mu jednou matka dlouze vychvalovala syna nějaké známé, který vystudoval ekonomii; Bernet sice neposlouchal, co říká, ale aby jí udělal radost, podal si přihlášku na ekonomickou školu. Když školu někdy v první polovině devadesátých let dokončil, byl pořád stejně lhostejný, uzavřený a samotářský jako předtím. Jeho otec se vrhl hned po převratu do světa obchodu a po kuponové privatizaci založil firmu, která podnikala na novém trhu s akciemi. Nedělal si o obchodních schopnostech svého syna žádné iluze, ale cítil výčitky svědomí kvůli tomu, že opustil rodinu a že se synovi nikdy pořádně nevěnoval, a tak mu nabídl místo ve svém podniku. Bernet je s pokrčením ramen přijal; byl rád, že se nemusí zabývat sháněním zaměstnání...

Když jsem o Bernetově volbě povolání později přemýšlel, dospěl jsem k závěru, že šlo o něco víc než o pouhou pohodlnost a lhostejnost. Rozhodnutí věnovat se obchodu s cennými papíry snad bylo především výrazem zoufalství, které se za lhostejností skrývalo. Myslím, že si Bernet tehdy řekl: ‚Když svět, ve který jsem tak dlouho věřil, neexistuje, pak má všechno stejnou hodnotu, to znamená, že je všechno přibližně stejně bezcenné, a můžu se tedy klidně věnovat té činnosti, která mi vždycky připadala jako nejzbytečnější, nejzoufalejší a nejnudnější: získávání peněz z jiných peněz.‘ Někdy se stává,

že zoufalý člověk cítí zvláštní slast z toho, že udělá něco, co mu bylo nejodpornější, jeho utrpení se tím stupňuje a mění se v podivnou rozkoš; tak básník napíše společensky angažovaný román, žena se vdá za muže, kterého nesnášela.

Bernet měl v otcově firmě za úkol zjišťovat a zpracovávat informace, které by umožnily odhadnout vývoj kursu akcií. Práce ho nebavila, nedařila se mu, připadala mu nekonečně namáhavá a přitom zbytečná – na záchvěvy trhu měly vliv stovky příčin, z nichž každá opět závisela na stovkách dalších příčin a ty opět na dalších. Díval se na obrazovce počítače na svítící jména firem z celého světa a připadala mu jako jména démonů, díval se na měnící se čísla, která je doprovázela; ta zase vnímal jako odporná malá zvířátka s těly z číslic.

Trpěl neustále úzkostí, že se mu nepodaří splnit úkol, který dostal, přepínal se, pracoval pozdě do noci a pak se cítil zcela vyčerpaný. Přesto výsledky jeho práce za moc nestály; a nebýt toho, že majitelem firmy byl jeho otec, už dávno by dostal výpověď. Otec si brzy uvědomil, že od něho nemůže nic čekat. Nevyčítal mu nic, netoužil po tom, aby se z Berneta stal úspěšný burzovní makléř, ale cítil bolest, když myslel na to, že jeho syn je příliš slabý, než aby zvládl kterýkoliv z úkolů, jaké lidé většinou musí v životě řešit, na to, že nikdy nedosáhne úspěchu v žádném zaměstnání, nikdy nepřekoná úzkost a topornost natolik, aby se dokázal uvolněně bavit, nikdy nebude mít dost energie, aby cestoval po cizích zemích, nikdy neokouzlí žádnou ženu.

Přidělil mu malý kumbál s počítačem a čas od času mu dával nějaký nedůležitý úkol. Bernet tam žil tak trochu jako Řehoř Samsa; a když otec mýjel jeho dveře, pocítil vždy smutek a zrychlil krok. Bernet nad úkolem obvykle trávil celé noci. Pak přišel za otcem, vyčerpaný a nevyspalý, a přinesl mu složku s výsledky své práce; když odešel z místnosti, otec ji založil do pořadače, aniž se do ní podíval. Mzdu, kterou synovi vyplácel, pokládal za soukromou apanáž.

V tu chvíli to vypadalo, že Bernetova cesta mezi lidi skončí tak, jak začala: se světem ostatních lidí ho spojovalo jen pouto nepřijemné a úmorné práce, která ho ničila; to nebylo moc pevné spojení, a tak se opět pozvolna od světa odpoutával a tiše se uzavíral do sebe. Jeho shrbenou postavu plížící se po chodbách spolupracovníci přestali oslovovat a pak i vnímat; proměnil se v neškodný, neviditelný přízrak. Byl rád, že ho všichni nechávají na pokoji; jen někdy se mu do srdce zaryla ostrá bolest – když ho minula mladá krásná žena...“

Architekt se odmlčel; sluneční paprsky pronikly korunami stromů stojících na pokraji svahu a vytvořily v nich mozaiku zelených světél a tmavých stínů; všechny zvuky města se ztišily, bylo slyšet jen uspávající bzучení vos.

„Bernet zažil dvě události, které změnily jeho život. První, tou vůbec nejdůležitější událostí byl objev zprávy o pokladu, k druhé události došlo v jeho kumbálu v otcově firmě poté, co tam rok vedl svou přízračnou existenci. Jednoho večera seděl před obrazovkou počítače, z vedlejší místnosti se ozývala hudba, hovory a smích, protože ostatní zaměstnanci slavili čísi narozeniny. Cítil se nesmírně unavený, ještě daleko víc než jindy. A snad to byla únava, co způsobilo, že se jeho obvyklé vnímání proměnilo. Díval se na obrazovku, po níž plula světelná čísla a měnila se, napínal pozornost, jak nejvíc mohl, ale pořád nebyl vůbec schopen za pohybem čísel vidět jakýkoliv smysl, nedokázal nastolit souvislost mezi pohyblivými světlymi body a jakoukoliv jinou skutečností. Světelné tvary na obrazovce nechtěly mít nic společného s cenami akcií, a už vůbec ne s povahou zboží vyráběného v jednotlivých podnicích, s vnitřními poměry ve firmách, s pracovitostí a morálkou lidí, s politickou situací, s technologickými novinkami a šťastnými událostmi, nezdarý nebo katastrofami při dobývání surovin ve vzdálených zemích. Číslice si zachovávaly ještě jakési spojení se světem velikostí, počtů a počítání, ale sám tento svět se proměnil; matematické děje se teď Bernetovi jevily jako něco, co se nijak zvlášť neliší třeba od růstu

a vadnutí stromů nebo pohybu mořských vln. Písmena a číslice se odtrhly od nekonečného kořání příčin a začaly tančit v prázdnu svůj osvobozený tanec, jako se okvětní lístky na podzim oddělují od stvolu a nechají se volně unášet větrem.

A Bernet tanec číslic okouzleně sledoval. Cítil přitom, že tichý dech prázdna má svůj zvláštní rytmus, že dění, jehož je svědkem, není úplně beze smyslu a bez zákonitosti. Byla to však úplně jiná zákonitost než ta, kterou se doposud marně snažil vysledovat a která mu stále unikala; nejspíše se podobala zákonitosti tanečního rytmu. Bylo zároveň mnohem obtížnější i mnohem snadnější se této nové jednoty dotknout. Bylo to nesmírně těžké proto, že nebylo možné se v prázdnu, které se všude rozestřelo, o cokoliv opřít, bylo třeba na vše zapomenout, odhodit všechny vědomosti a všechny vzpomínky. A bylo to snadné, protože ve chvíli, kdy se Bernet k takovému odpoutání odhodlal a skočil po hlavě do vířícího prázdna – možná proto, že měl méně co ztratit než ostatní lidé –, stačilo oddat se rytmu nového tance a nechat se jím vést.

Světelný svět na obrazovce náhle překypoval významem. Bernet se vcíťoval do rytmu jeho tance a najednou si uvědomoval, že ví, jaký pohyb bude následovat v příštím okamžiku, šeptal mu to přítomný rytmus, ve kterém už byla ztajena i minulost a budoucnost; a Bernet znal budoucnost, tak jako žena ví při tanci, jakou figuru rozvine její partner, její tělo to ví ještě předtím, než nastane první nepatrný pohyb figury, ví to z napětí, která se počínají zvedat v těle jejího partnera ještě dříve, než bude on sám vědět, co udělá. A stejně jako tančící žena Bernet najednou dokázal odpovídat na pohyby tance číslic ještě dříve, než se zrodily a rozvinuly.

Tak se v jediné chvíli dosavadní úmorná práce proměnila v lehký tanec, v hru, a začala ho bavit. Bernet si uvědomil, že otcova firma by mu neposkytla pro jeho tanec vhodný parket a dal výpověď. Otec ho přemlouval, aby zůstal, a nakonec přijal výpověď pln obav, že se stane svědkem synova konečného ztroskotání. A Bernet se doma

posadil k počítači a začal hrát svou hru s finančním trhem; připadal si jako potápěč tančící tanec s nekonečně pružným rejnokem, který dokáže pohybovat každou částí měkkého tvárného těla, a přitom ze všech jeho pohybů stoupá jednotný rytmus. Úspěchy se dostavily skoro okamžitě. Tehdy začali být všichni přesvědčeni, že Bernet musí mít nějaký přístup k tajným informacím. Nikdo by asi neuvěřil, že Bernet toho ve skutečnosti ví mnohem méně než všichni ostatní, že nemá informace vůbec žádné a že ho ani nezajímají...”

Architekt se na mne podíval, usmál se a dodal: „Nikdo – možná s výjimkou někoho, kdo chodí po městě a poslouchá vyprávění o zjeveních na obraze, novoplatónských filosofech a neslyšných skladbách, aby objevil význam záhadného obrazce a našel neznámou dívku... Teď tedy víte, jak vznikly všechny pověsti o Bernetově finanční moci, o jeho soukromé legii hackerů, vyzvědačků a nindžů. A bohatá bernetovská mytologie se ještě víc rozbujela, když si přivedl do svého domu dvě mladé dívky a začal s nimi žít. Pak už bylo jasné úplně všem, že Bernet je bezskrupulózní mafiánský boss, který neví, co je morálka, a který se v zájmu svého podnikání nebude štítit nejhorších zločinů. Na Bernetova konta se tedy hrnuly peníze, ale Bernet to moc nevnímal, bavila ho především hra se světly na obrazovce, kterou si vymyslel v kumbálu otcovy firmy...”

„Počkejte, to už je trochu moc i na mne,“ skočil jsem architektovi do řeči. „Dokážu snad uvěřit, že Bernet nemyslel na to, že za proměnami čísel existují nějaké výkony, výrobky a trhy, ale nechtějte po mně, abych věřil, že si vůbec neuvědomoval, že se za čísla z jeho bankovních účtů skrývají peníze. Na to si přece musel aspoň občas vzpomenout, ne? A jestli mu peníze byly opravdu tak lhostejné, proč je nerozdal chudým, namísto toho, aby zbytečně ležely v bance? A vůbec, co jeho sídlo? To asi nebylo moc laciné, nemám pravdu?“

„Neřekl jsem, že pro něj peníze nic neznamenaly,“ bránil se architekt, „ale jeho finanční tanec pro něj určitě byl zajímavější a důležitější než to, co z něho nakonec vzešlo. Bernet ví, kolik má na

svých kontech peněz, a své peníze umí užívat. Uvolněnost, kterou objevil ve své hře, se po čase rozlila i do jeho života a Bernet se do značné míry zbavil topornosti a věčného napětí. Má rád dobré jídlo a pití a rád nakupuje hezké věci. Zajímavé je, že to jsou často věci, které nějak připomínají jeho dětský sen o pokladu: diamanty, perly, šperky z drahých kamenů a ze zlata...”

„Řekl jste, že Bernet vlastně získal své jmění díky tomu, že neztratil svou dětinskost. Jak tomu mám rozumět?“

„Přemýšlel jsem dlouho o tom, co se vlastně stalo toho památného večera v jeho kumbálu. Myslím, že se Bernet na cosi rozpomněl, že se začal dívat na finanční svět podobným pohledem, jakým se v dětství naučil hledět na věci a jaký později zase zapomněl. Snad to bylo tak, že ve chvíli, kdy jako malý chlapec objevil zprávu o pirátském pokladu, se všechny věci vysmekly z účelů, kterými jsou připevněny ke světu. Zdálo se nám tehdy, že Bernet nic kolem sebe nevnímá, ale ve skutečnosti to bylo úplně jinak; očekával od všech věcí, že by mu mohly něco sdělit o pokladu, a proto sledoval chování každé věci nesmírně pozorným pohledem, naučil se vnímat děje, které nikdo nevidí, i když probíhají na povrchu, nepovšimnutý život věcí, jejich pohyby, skrytá směřování, napětí a uvolnění, vnitřní sváry, chvění, pulsace, rytmy a jednoty, přátelství a nepřátelství, uzavírání se do sebe a rozpukávání navenek. Bernet byl v dětství snílek, ale všiml jsem si mnohokrát, že snílci dokáží být dobří pozorovatelé a vidět víc než ostatní lidé.“

„Jak je to možné?“ zeptal jsem se; zvláštní spiklenectví snu a věrnosti věcem jsem zaznamenal u mnoha lidí i já sám a nedokázal jsem si je vysvětlit.

„Řekl bych, že je to proto, že nepovšimnutý život věcí má se snem hodně společného; ty dva světy se nejen navzájem podobají, ale také jeden v druhém nacházejí potravu pro svůj růst. Bernet mi vyprávěl, jak se mu v dětství začaly věci na základě svého tajného života skládat do zcela nových druhů, rodů a tříd, rodila se úplně

nová klasifikace světa, v níž například do jednoho druhu patřil prasklý plod kaštanu, jistý typ činžovního domu (který se dá jen těžko vymezit našimi pojmy), plechová krabička s barevnými nitěmi a úzký pás území na okraji vesnic. Myslím, že kdyby poznání, že poklad neexistuje, nevyústilo v zoufalství, v němž Bernet zničil celý svůj dosavadní svět, mohl svůj pohled na věci trpělivě pěstovat a stát se umělcem.“

„A namísto toho se, chudák, stal jen multimilionářem. Nezlobte se na mne, ale zdá se mi, že jste k Bernetovi příliš shovívavý. Je vidět, že ho máte rád, ale já bych jeho přítelem být nechtěl. Zním lidi, kteří také hráli podobné osamělé hry jako on, ale jejich hra byla čistá. Nevynášela jim žádné peníze, a kdyby se to nějakým zázrakem stalo, myslím, že by buď svou hru přestali hrát, anebo by možná začali vydělávat peníze, aniž by si pro to vytvářeli chatrné alibi a snažili se někoho přesvědčit, že jejich příjmy jsou vedlejším účinkem hry, o který vlastně vůbec nestojí. Vadí mi, že se Bernet hlásí do jejich klubu; je jiný než oni. To, že se Bernetovi v jeho kumbálu zjevilo tao burzovního světa, anebo co to vlastně bylo, je asi pozoruhodné, ale nemění to nic na skutečnosti, že je pořád finančníkem. A možná nejvíc ze všeho mě mrzí, že zradil malého chlapce, který hledal poklad. Když o tom přemýšlím, zdá se mi, že by mi Bernet byl možná sympatičtější, kdyby byl tím tajuplným intrikánským šéfem, za jakého jej všichni považují.“

„Na tom, co jste řekl, je hodně pravdy,“ odpověděl s povzdechem architekt. „Vlastně se ve svém vztahu k Bernetovi sám moc nevyznám. Kdyby mi někdo vyprávěl jeho život tak, jak jsem vám ho vyprávěl já, snad bych měl podobné pocity jako teď vy. A přece pořád cítím potřebu Berneta obhajovat. Jak bychom se asi chovali my, kdyby se na nás z ničeho nic sesypal tak obrovský majetek? Nedělali bychom daleko horší věci? Možná že jsem vám neřekl to nejdůležitější, co mě k Bernetovi poutá – neřekl jsem vám to, protože nevím, co to je. Třeba je to dávná dětská bezradnost, která čas

od času prosvitne jeho úsměvem nebo zabloudí do jeho gest, třeba udivený pohled, kterým se někdy dívá na své sídlo a který jako by říkal: ‚Bože, kam jsem se to dostal?‘ A třeba mě k němu nejvíc poutá výraz, který se někdy na jeho tváři objeví uprostřed rozhovoru a kterým, jak se mi zdá, mě prosí, abych ho neopouštěl. Poté co se seznámil s Andreou a Barborou, už není tak sám, ale přesto pořád zůstávám jediným přítelem, kterého má.“

Když jsem slyšel, jak se mi architekt rozpačitě omlouvá za své přátelství s Bernetem, bylo mi ho líto a nechtěl už jsem ho dál trápit. Poprosil jsem ho, aby mi dovyprávěl Bernetův příběh.

35. kapitola

Cesta do Garmisch-Partenkirchenu

„Říkal jsem, že Bernet nakupoval drahokamy a šperky. Najal si znalce, který obcházel starožitnictví ve městě a fotografoval pro něj náhrdelníky, brože a náramky, které by ho mohly zajímat. Vloni v březnu Bernetovi předložil fotografii brilantového náramku. Jiskřící náramek ležel v kazetě vystlané červeným sametem; nalevo od kazety stála sklenice z broušeného skla, napravo zrcadlo v pseudorokokovém pozlaceném rámu. Když si Bernet prohlížel náhrdelník, jeho pohled náhodou sjel k zrcadlu. Na poškrábaném, napůl osleplém povrchu se nezřetelně odrážela věc, která stála vedle zrcadla, ale nevešla se už na fotografii. Byla to zřejmě soška, či spíše miniaturní sousoší. V zrcadle byla vidět jen jeho část; Bernetovi nějaký čas trvalo, než barevné skvrny oddělil od škrábanců na zrcadle a než si je sestavil do podoby muže v klobouku a béžovém baloňáku, který kamsi pospíchá s aktovkou v ruce.

Za chvíli si uvědomil, že malá skulptura je pravděpodobně vytvořena ze dvou materiálů. Postava pána v klobouku byla zřejmě z porcelánu, porcelánový byl také chodník, po němž muž kráčel, a zeď domu, který míjel. Ve zdi byly dveře nějakého obchodu a kus výlohy; dveře a výloha byly pravděpodobně udělané ze dvou malých tabulek skla, které byly vsazeny do porcelánu. Zdálo se, že za skleněnými dveřmi je další postava nebo postavy. Ty byly ještě méně zřetelné než muž v baloňáku, protože je kromě rýh a odlesků na zrcadle ještě překryl lesk na skle, za kterým stály.

Bernet si vzpomněl na film Zvětšenina a řekl si, že by se z fotografie snad dalo získat víc, než na první pohled nabízí. Neměl sice zvětšovací přístroj, ale rozběhl se po domě hledat lupu. V tu chvíli nedokázal říct, jaký objev vlastně čeká; zachvátilo ho vzrušení,

kterému sám nerozuměl. Zrovna se rozezvučel telefon, ale Bernet ho nechal zvonit, vytahoval zásuvky a přehrabával je – až v jedné z nich konečně našel silnou lupu.

Pomocí lupy objevil za skleněnými dveřmi uvnitř obchodu postavu nahé ženy bojující s dráčkem, který se před ní vztekle vztyčoval na zadních nohách a otvíral tlamu s ostrými zuby. Žena mířila na dračí tlamu mečem, který držela v pravé ruce, a zároveň se chránila štítem, který pevně svírala v levé ruce. Měla světlou pleť a vlnité zrzavé vlasy, které jí sahaly až do poloviny stehen; nestvůra byla pokrytá smaragdově zelenými šupinami. Obě barvy se opakovaly ve výzdobě vnější strany štítu, kterou tvořil tmavozelený znak v oranžovém poli. Myslím, že jste uhodl, jak znak vypadal. Bernet jej tenkrát viděl poprvé; pak se s ním setkal ještě dvakrát, ale k tomu se dostaneme později.

Bernet si okamžitě vzpomněl na zprávu o pokladu. Už léta na ni nemyslel, ale pořád ji ještě uměl nazpaměť. Zaměřil lupu na výlohu obchodu vedle dveří; v zrcadle byla bohužel vidět jen její malá část. Bernet tu uviděl okraje tří polic. Po chvíli soustředěného pozorování se šedavá skvrna na nejvyšší polici proměnila v kameninový popelník s dvěma ledními medvědy, světlý tvar na prostřední polici byl zřejmě cylindrem petrolejové lampy, na dolní polici byla vidět docela zřetelně soška ženy sedící na hřbetě bílého býka a držící se ho úzkostně za rohy. Podle návodu, který Bernet znal z dětství, bylo třeba číst první písmena názvů věcí; ale tři písmena byla na určení adresy bytu s pokladem dost málo.

Bernetovi se rázem vrátily všechny sny o pokladu, které zavrhl. Prožíval okamžiky štěstí smíšeného se zoufalstvím; štěstí, které ho zaplavovalo, vyrůstalo z poznání, že právě získal důkaz, že svět, jehož se vzdal, přece jen existuje; zoufalství pramenilo z vědomí, že ten svět kdysi zradil a na tak dlouhou dobu opustil. Peníze, které za poslední léta vydělal, se mu zdály špinavé; připadalo mu, že jediný majetek, na který má právo, jsou diamanty a perly z pirátského

pokladu, říkal si, že na něj určitě pořád čekají v kterémsi bytě ve městě, ve skrýši za širokými hřbety slovníku. A také pocítil strašnou lítost nad ztraceným časem, který mohl věnovat pátrání po pokladu.

Okamžitě se vypravil do starožitnictví, ale prodavač mu řekl, že sošku si včera koupil německý turista. Při koupi spolu prohodili pár slov, prodavač se přitom dozvěděl, že turista bydlí v horském středisku Garmisch-Partenkirchenu v Bavorských Alpách, že přijel svým automobilem a že se ještě týž den vrací domů. Bernet nejdřív poslal do Garmische svého člověka, aby se tam pokusil něco vypátrat. Mezitím se sám snažil zjistit něco o soše tady. Opsal si v obchodě z knihy nákupů adresu muže, který sošku do starožitnictví prodal, ale ukázalo se, že je falešná; soška byla zřejmě kradená. Tehdy ho také kdosi upozornil, že znak, jakým je vyzdoben porcelánový štít, viděl na kompaktu se skladbami Vhlma Čje. Bernet se pak vyptával na skladatele v prodejně Tam-tamu, ale majitel obchodu ho zřejmě znal z televize jako podezřelého mafiánského podnikatele a neměl chuť se s ním bavit. V té době se také díky znaku seznámil s Barborou a Andreou.“

„Povězte mi o nich konečně také něco.“

„Barbora a Andrea jsou spolužačky a přítelkyně, obě studují operní zpěv. Náhodou jsem byl zrovna u toho, když se s nimi Bernet poprvé setkal. Stalo se to v kavárně; seděli jsme tam nad kresbou znaku a po tisíci jsme rozebírali, co by mohl znamenat. Dívky znak náhodou zahlédly a řekly nám, že viděly něco podobného nakresleného v jedné francouzské knize, kterou nedávno četly; ale zdá se, že šlo jen o náhodnou shodu. Nicméně od té chvíle už s Bernetem zůstaly...“

Během posledních architektonických vět se ozýval jakýsi temný, dunivý, tlumený zvuk. Architekt si ho všiml a zarazil se; vzápětí osvobodil z láhve vosu a pokračoval ve vyprávění.

„Bernetův vztah k ženám uváděl hodně lidí v úžas. V době studií a v době, kdy žil zavřený ve svém kumbálu v otcově firmě, měly

ženy na Berneta podivuhodně dvojaký vliv: byly tím jediným, co ho přitahovalo ke světu ostatních lidí, tím, co způsobilo, že se od světa úplně neodpoutal, ale zároveň jeho samotářskou mysl naplňovaly tak velkým nákladem fantazií, že ji stahovaly k hlubinám snu, kam ze skutečného světa nepronikl ani paprsek. Když si Bernet jednou přečetl Baudelairovu báseň *Le beau navire*, pochopil, že se do jeho zasněné erotiky převtělily zbytky dětského snu: vlny a odlesky, setkání a nebezpečí, neznámá pobřeží...

Později se naučil ve světě erotiky stejně jako na kapitálovém trhu proměňovat svou neznalost světa ve strategickou výhodu. Bernet se ani v době svého finančního vzestupu moc nevyznal v záležitostech všedního světa. Nemuselo mu to nijak zvlášť vadit, protože už si na všechno mohl najmout lidi. Od časů, kdy pro něj koupě housky představovala nezměrné utrpení, se ale dost věcí změnilo i podstatnějším způsobem; Bernet se sice nikdy nenaučil pravidla světa, ale podařilo se mu přelstít svět tím, že hrál podle možných pravidel, podle pravidel, která improvizoval na místě na základě okamžité situace. Tím obvykle všechny překvapil, protože málokdo měl tolik fantazie, aby si představil, že pravidla hry mohou být také úplně jiná, a Bernet využíval překvapení a zmatku soupeře k elegantním vítězstvím. Se snadností, a dokonce jistou ledabylostí řešil situace, které by ostatní možná vedly k neurózám a pokusům o sebevraždu, nebo alespoň k mukám bolestného rozhodování.

To se snad nejpozoruhodněji projevovalo právě v jeho vztahu k ženám; a v době před Andreou a Barborou poznal mnoho žen, které se dodnes snaží rozluštit, o co v jejich vztahu s Bernetem vlastně šlo – nedal se zařadit do žádné z mnoha erotických kategorií. Barbora a Andrea se do něj zamilovaly a Bernet začal mít rád obě zároveň. Ve chvíli, kdy dívky chtěly začít situaci složitě řešit, jim navrhl, aby žili všichni tři společně. Dívky to nejdřív šokovalo a urazily se, pak si řekly, že to zkusí, a teď už všichni žijí spolu přes rok jako v nejspokojenějším manželství.

Jestli vám to stačí, vrátíme se zase do Alp. Když Bernetův vy-
slanec už žil v Garmisch-Partenkirchenu půl roku a pořád nic ne-
vypátral, Bernet ho odvolal a vypravil se do Bavorska sám. Když
do Alp přijel, byl konec října, v ulicích Garmische vládla zvláštní
strnulost: městečko nabíralo dech k lyžařské sezoně, která měla
co nevidět začít. Bernet se vyptával na sošku každého, s kým se dal
do řeči; všichni jen krčili rameny. Po měsíci to vzdal a rozhodl se
vrátit. V polovině listopadu začal padat sníh, chodníky teď lemovaly
špinavé zledovatělé valy, ale Bernet si toho skoro ani nevšiml. Večer
před odjezdem z města ležel na posteli v hotelovém pokoji, díval
se na zasněžené vrcholky, které byly vidět ve spodní části okna,
myslel na to, že se bude muset zase vrátit ke svým hrám se světly
na obrazovce, jejichž konstelace se pomocí zvláštních kouzel pro-
měňovaly v peníze, a cítil přitom strašnou prázdnotu. Pak už nebyl
schopen myslet na nic, díval se na bílé svahy, po nichž se rozlilo
smutné nafialovělé světlo; najednou mu bylo líto, že se za celý mě-
síc vůbec nedostal z města; řekl si, že o den odloží odjezd a vypraví
se alespoň jednou do hor, které se po celou dobu jeho pobytu jako
fata morgana neustále vynořovaly nad všemi střechami. Číšník mu
při snídani doporučil cestu přes hory do Mittenwaldu, kam mohl
dojít před večerem a odkud se mohl do Garmische vrátit vlakem.

Nad městem kromě několika lesních dělníků nikoho nepotkal,
také horské chaty a hotely, které míjel, byly ještě zavřené. Po hodině
cesty vysvitlo slunce; zanedlouho ho jiskření sněhu tak pálilo do očí,
že musel jít s přivřenými víčky. Teprve po několika hodinách narazil
na horské planině na dřevěný hotýlek, jehož majitel nechal otevře-
ný malý výčep. Vešel do temné a teplé místnosti, oslněn sněhem,
a nějakou chvíli skoro neviděl. Poslepu se posadil ke stolu, do jehož
hrany narazil, a když se ze tmy, již zvolna proplouvaly barevné skvr-
ny, ozval uctivý mužský hlas, objednal si grog. Jeho oči si pozvolna
zvykaly na přítomnost, rozhlížel se po místnosti, jeho pohled putoval
od jedněch jeleních parůžků na zdi k druhým, od obrazu kamzíka

stojícího na vrcholku špičaté skály k reklamě na bylinný likér, na níž různolící myslivec v loubí horského stavení zvedal skleničku naplněnou hnědavou tekutinou – a pak náhle uviděl na polici mezi dvěma malovanými pivními sklenicemi věc, po které toužil nejvíc ze všeho na světě, věc, jež v jeho dětských snech nabývala tisíce různých podob a jejíž matný obraz viděl v zrcadle na fotografii... Výčepní mu řekl, že sošku dostal darem od bratra, který žije dole ve městě. Bernet za ni nabídl tak velkou sumu, že se výčepní ani nepokoušel smlouvat.“

36. kapitola

Rusovláska a drak

„Bernet si hned pronajal pokoj, aby si mohl sošku o samotě a v klidu prohlédnout. Postavil ji na stůl, na který dopadalo jasné a čisté světlo zasněžených hor. Teď teprve byla vidět celá scéna, kterou porcelánové a skleněné dílko znázorňovalo. Soška byla vysoká asi dvacet centimetrů a její zvláštností bylo, že zároveň zobrazovala interiér a venkovní prostor, oddělený zdi; Bernet se ještě nikdy s ničím podobným nesetkal. Spodní část sošky měla tvar pravidelného oválu; porcelánová zeď domu se skleněnými dveřmi a výlohou obchodu tvořila jeho podélnou osu. Na vnitřní straně zdi se nacházel interiér obchodu, vzadu stál pult a na něm pokladna; mezi pultem a výlohou se odehrával zápas rusovlásky s drakem nebo spíš s dráčkem, který sahal ženě jen k pasu, třebaže se vztyčil na zadních nohou. Teď Bernet viděl, že nejde o skutečný boj; je to hra, v níž se žena škádlí se svým domácím mazlíčkem, šimrá ho laškovně špičkou meče na šupinatém krku, ale jistě by mu neublížila a také dráček jen předstírá zlobu, seká po své paní prackou jako hrající si kočka. Bernet si teď také mohl přečíst, že na ceduli, která visí na klice, je napsáno *Polední přestávka*. Na druhé straně zdi, venku na chodníku, pospíchá pán v klobouku a baloňáku do práce; třebaže bylo skleněnými dveřmi do zavřeného obchodu vidět, muž si vůbec nevšiml, jaký podivuhodný zápas se vede několik kroků od něho.

Nejvíc byl Bernet pochopitelně zvědavý na předměty vystavené na třech policích ve výloze. Krásná prodavačka na každou z nich umístila šest věcí. V obchodě měli zřejmě dost rozmanitý sortiment, pravděpodobně to byl nějaký bazar. (A Bernet si představil, jak smaragdový dráček přes den dříme v zadní místnosti mezi kupami starých krámů; během polední pauzy jeho paní zamkne,

svlékne se a hrají si spolu.) Na horní polici stála bronzová soška římského orla, vedle lampa, jaká se na noc věší na ulici k výkopům, aby do nich nikdo nespádl, jeden svazek encyklopedie, plnicí pero s mramorovaným pláštěm, sádrová soška Osirida (patrně suvenýr, který si někdo přivezl z Egypta), kameninový popelník se dvěma ledními medvědy (ten už Bernet viděl na fotografii). Na prostřední polici stála aerodynamická bílá váza ve stylu Expo 58 s naštípnutým hrdlem, malá porcelánová kopie Apollóna Belvederského, vysunovací dalekohled, vějíř potažený papírem, na kterém byla natištěna zamlžená čínská krajinka, anděl z mléčného skla a ocazený cylindr z petrolejovové lampy. Na spodní polici stálo skleněné těžítka s barevným motýlem na dně, stínítko stolní lampy se stylizovanými květy mečíků, reprodukce obrazu okřídleného malého elfa v kovovém rámečku, otlučená sádrová soška Štěstěny sypající z rohu hojnosti proud ovoce, starý vojenský triedr, soška Európy na hřbetě býka. Podle dávného vzkazu bylo třeba utvořit text z prvních písmen názvů věcí, tedy z orla, lampy, encyklopedie, pera, Osirida a popelníku na horní polici, vázy, Apollóna, dalekohledu, vějíře, anděla a cylindru na prostřední polici, triedru, stínítka, elfa, Štěstěny, těžítka a Európy na spodní polici. A Bernet napsal na zadní stranu reklamního prospektu, který ležel na stole, tři řady písmen:

*OLEPOP
VADVAC
TSEŠTE*

To ovšem moc smyslu nedávalo, ale Bernet si vzpomněl, že nápis má být *bustrofedon*, a přečetl POPELOVA-DVACETŠEST. Okamžitě zavolał z mobilu svému sekretáři a ten mu ověřil, že na okraji města Popelová ulice skutečně existuje.

Příští den odpoledne už stál v Popelové ulici před číslem 26. Ukázalo se, že ulici v této části tvoří jen řada přízemních nouzových

domků, které nejspíš kdysi zapomněli zbourat. Domek, nad jehož dveřmi byla přibitá cedulka s číslem dvacet šest, byl obzvláště zchátralý, mezerami v hustém křoví, kterým byl ze všech stran zarostlý, bylo vidět, že má zatlučené okenice; zřejmě už v něm mnoho let nikdo nebydlel. Bernet ulomil zámek na zpuchřelé petlici a vešel dovnitř.

Za dveřmi byla jediná místnost; zatékalo do ní děravou střechou, všechny věci tu vydechovaly pach zatuchlosti a plísně. Uprostřed pokoje stál kancelářský stůl s horní deskou zvlhčenou vlhkem; o něj se opírala tři velká plátna, která byla přitlučená k ráámům z dřevěných latí a sahala skoro až ke stropu. Byly to zřejmě divadelní kulisy; každá z nich představovala jednu zeď obyčejného městského pokoje. I ony byly silně poškozené deštěm a sněhem; stály zřejmě v místnosti už mnoho let. V místnosti nebyla žádná knihovna, nikde neležel ani jeden svazek Ottova slovníku, ve zdi nebyla nikde vidět žádná páčka.

Bernet v domku prohlédl každý kousek prostoru, ale neobjevil nic, co by se mohlo vztahovat k pokladu. Zpuchřelé zásuvky psacího stolu byly prázdné, pobíhali v nich jen pavouci. Pečlivě prozkoumal stránku po stránce časopisy ze sedmdesátých let, které se válely na podlaze. Objevil mezi nimi utrženou polovinu sešitu; když sešit otevřel, uviděl, že obsahuje část partitury neznámé opery; na první straně byl krasopisně napsán její název – Medúzy minulosti –, nebyl tu však uvedený ani skladatel, ani autor libreta. Bernet si doma libreto opery pečlivě přečetl, ale o pokladu v něm nebylo ani zmínky. Najal detektivy ze soukromé kanceláře, kteří centimetr po centimetru proklepali zdi a podlahu, ale nikde nenarazili na žádnou dutinu, na žádnou stopu, která by vedla k pokladu. Nikde se nenašla ani druhá polovina sešitu s partiturou opery. Bernet si nechal udělat analýzu inkoustu a dozvěděl se, že partitura musela být zapsaná přibližně před dvaceti lety.

Cesta k pokladu se tedy zase zavřela. A ještě ke všemu se Bernetovi přestaly dařit jeho finanční hry; najednou si uvědomil, že si s rejnokem trhu už nerozumí. Lehkost jeho finančního tance vyrůstala z lhostejnosti a ta zase z rezignovaného příměří se světem. Když objevil, že jeho sen o pokladu byl snad přece jen pravdivý, starý smír se světem se najednou rozplynul; vystřídaly jej neklidné vzpomínky na někdejší vzdor a pocit zoufalství z prohry, k níž možná nemuselo dojít. Se smířením zmizela i lehkost jeho tance, dělal teď tápavé, nemotorné pohyby, jejichž důsledky na sebe nenechaly dlouho čekat: sumy na jeho účtech se brzy začaly ztenčovat. Bernet je pořád ještě boháčem, ale za pár měsíců nebo týdnů už nemusí mít vůbec nic. Ztracený svět pokladů, který se mu připomněl, se ukázal stejně nedosažitelný jako dřív, a navíc se mu začal bortit svět, který si kolem sebe vytvořil v posledních letech a ve kterém si už trochu zvykl žít.“

To byl zřejmě konec vyprávění o Bernetovi a pirátském pokladu. Nějakou dobu jsme mlčeli. Sluneční světlo dosud nezačalo měnit barvu, ale už osvětlovalo jen špičku holé zdi za kolejem. Bernetův finanční mysticismus na mne moc velký dojem neudělal a ani jeho sestup z výšin mě nedojímal. Ale architekt měl pravdu, když říkal, že Bernetův příběh se v něčem podobá mému a Violinu příběhu. Také Bernet se při svém pátrání setkával se stopami, které mnoho slibovaly, ale končily v prázdnu. Zvláštní bylo, že naše příběhy se protínaly v jednom jediném bodě: součástí obou byl dvojitý trojzubec. Napadlo mě, že některá ze stop, s nimiž se Bernet setkal, pro něj byla zcela neužitečná, ale mohla by být důležitým údajem pro pátrání po Viole. Taková stopa by se nejspíše mohla nacházet v partituře opery. Zeptal jsem se architekta, jestli bych si nemohl opatřit alespoň její kopii.

„To by možná šlo,“ řekl. „Když se Bernet rozhodl operu nastudovat, dal partituru přepsat a rozmnožit.“

„Opera už se někde provozovala?“ zeptal jsem se udiveně.

„Ještě ne,“ řekl architekt, „bude mít premiéru zrovna zítra. Medúzy minulosti jsou napsány – alespoň v té části, která se dochovala – pro dva hlasy a Berneta napadlo, že by v obou rolích mohly vystoupit Andrea a Barbora. Jedna z rolí byla sice mužská, ale Bernet řekl, že dílu jen dodá na půvabu, když bude v roli muže vystupovat mladá dívka.“

„V kterém divadle má být premiéra? Doufám, že ještě seženu vstupenku.“

„Obávám se, že to nebude tak snadné. Představení se bude konat na letní maškarní slavnosti na zahradě Bernetova domu. Slavnost je jen pro zvané hosty a pochybuju, že se vám tam podaří dostat.“

„Říkal jste, že Bernet žije samotářským životem a nemá žádné přátele, a teď najednou mluvíte o zahradní slavnosti!“

„S nápadem uspořádat maškarní zahradní party přišly vloni v létě Barbora a Andrea, vymyslely také loňské i letošní téma – před rokem byly tématem slavnosti *Mořské vlny*, letos to jsou *Noční světla*. Dívky pozvaly své přátele a spolužáky; Bernet kromě mne opravdu žádné přátele nemá, a tak vloni rozeslal pozvánky lidem, s kterými se čas od času musí stýkat ve finančním světě. Ti na sebe navlékli maškarní úbory a přišli jen proto, že se domnívali, že pozvání od multimilionáře se neodmítá, i kdyby to byla pozvánka do hladomorny. Když Bernet viděl, že celou dobu slavnosti protrpěli v nepohodlných maskách, pozval letos stejné lidi ze zlomyslnosti.“

„Neumím si dost dobře představit, jak vypadají masky mořských vln a nočních světel. To se hosté opravdu převléknou za vlnu nebo třeba za noční lucernu?“

„A proč ne? Barbora s Andreou prohlásily, že myslet si, že na maškarní zábavu se musí jít v kostýmu loupežníka, mušketýra nebo kolombíny, je jen předsudek, a Bernet s nimi hned souhlasil; já si ostatně také myslím, že měly pravdu. Loňská slavnost mořských vln se vydařila, na zahradě se procházeli hosté v maskách mírných vln prosvětlených sluncem, hrozivých temných vln, vln s hřebenem z pěny, vln narážejících na pobřežní skálu; vzpomínám si, že jedna

dáma přišla v kostýmu Deváté vlny od Ajvazovského. A letos hosté přijdou nejen v kostýmech pouličních luceren, ale také nočních domů, nádraží, odpočívajících automobilů, střech lesknoucích se v měsíčním světle...

„Jak to víte?“ zeptal jsem se nedůvěřivě. „A vůbec, kde hosté získali převleky? Masky mořských vln a nočních světel se asi nedají opatřit v půjčovně kostýmů a nějak si nedovedu představit, jak si lidé, kteří se celý rok věnují finančním záležitostem, takové kostýmy šijí.“

„Pár se jich do toho skutečně pustilo; myslím, že kvůli tomu, aby mohli proniknout do Bernetova sídla, které je pro ně jinak vždy uzavřené, by byli schopni toho podniknout ještě víc než jen ušít si kostým zpěněné vlny a několik hodin v něm trpět,“ zasmál se architekt. „Ale pro mnoho z nich šije kostýmy má žena. Vystudovala oděvní výtvarnictví a vymýšlet bláznivé masky ji baví.“

„Nemohl byste zařídit, abych se na zahradní slavnost dostal?“ prosil jsem architekta.

„To nepůjde. Kromě toho by to bylo zbytečné; v opeře žádnou stopu, která by vás zavedla k Viole, nenajdete; její autor ji přece složil před dvaceti lety.“

„To vůbec nic neznamena. Na případě, do kterého jsem se zapletl, je zvláštní také ta věc, že všechny děje jsou, jak se zdá, nějak zauzleny v minulosti. Nevím ještě přesně, která je to minulost; mé pátrání mě nejčastěji přivádělo do sedmdesátých a osmdesátých let, ale to mohou být jen první stupně schodiště, které sestupuje mnohem hlouběji. Zrovna včera jsem se setkal se svědectvím, které by mohlo naznačovat, že události, které se před dvěma lety udály, mají kořeny až v šestém století. Mám docela strach, že zítra nebo pozítří objevím stopu, která bude odkazovat třeba na dvůr nějakého egyptského faraona.“

„Nenašli náhodou obrazec, s kterým se pořád setkáváte, namalovaný na zdi v Altamiře?“

„Moc bych se tomu nedivil,“ povzdechl jsem si.

Architekt chvíli přemýšlel a pak řekl: „Možná bych věděl o způsobu, jak se na slavnost dostat. Manželce zbyl jeden maškarní úbor po hostu, který včera telefonoval, že nebude moci přijít. Mohl byste si jej obléknout; hosté budou přicházet kolem osmé hodiny a většinou už budou v maskách. Vmísíte se mezi ně; je ale třeba znát heslo, které řeknete u brány Zachariášovi – to je Bernetův bodyguard. Letošním heslem je ‚Giuseppe Nero‘, pamatujte si to. Až budete na zahradě, neodkládejte nikdy škrabošku. S nikým se raději moc nebavte, ale na druhé straně se nemusíte moc bát odhalení, kdyby vás někdo oslovil. Hosté se většinou navzájem neznají, a tak jim cizí hlas nebude nijak nápadný.“

Najednou mi v mysli vyvstal Jonášův arogantní hlas, jak jsem ho slyšel před dvaceti lety v rozhlase – kdyby mi tenkrát někdo řekl, že kvůli tomuhle člověku na sebe budu navlékat šaškovský oblek a ztrapňovat se v něm na zahradní party multimilionáře, myslel bych si, že se zbláznil. Architekt mi ještě řekl, že on sám na slavnosti nebude; odlétá zítra dopoledne přednášet do Haagu. Nebydlel daleko; jeli jsme tramvají a vystoupili na třetí stanici; architekt zmizel v jedněch domovních dveřích, za chvíli se znovu objevil a podal mi igelitovou tašku, ve které byla složená tmavá látka.

Doma jsem kostým na ramínku pověsil na knihovnu a prohlížel si jej. Měl tvar burnusu a představoval oprýskanou fasádu staré továrny, byly v něm vystřižené otvory ve tvaru oken; v těchto místech nahradil látku celuloid. K vnitřní straně oken byly připevněné malé žárovky, které tenké drátky spojovaly se strojkem ukrytým pod šaty; když jsem jej zapnul, strojek po řadě rozsvěcel okna a zase je zhasínal. Přemýšlel jsem, co to má znamenat, a po chvíli jsem pochopil, že noční vrátný prochází továrnou na pravidelné obhlídce.

37. kapitola

Cesta na slavnost

Večer příštího dne jsem čekal na refýži, přes rameno jsem měl přehozenou plátěnou tašku s maškarním úborem. Domy už se ponořily do stínu, ale jejich zdi ještě vydechovaly pachy horkého dne. Přijela osvětlená tramvaj; ve voze, do kterého jsem nastoupil, seděli dva pasažéři, na každém konci jeden, prázdná laminátová sedadla se leskla ve světle zářivek. Cesta po okrajích města trvala dlouho, tramvaj se vlekla od stanice ke stanici, občas někdo nastoupil a po jedné nebo dvou zastávkách zase vystoupil; řekl jsem si, že v těchto končinách nikdo nepodniká delší cesty než přes pět ulic. Mezitím se setmělo, na skle okna se objevil světelný obraz vnitřku tramvaje a pohyblivý pás tmavých fasád pod ním zmizel. Když se tramvaj blížila ke konečné, zůstal jsem ve voze sám, jen na předposlední stanici ještě vběhla do vozu skupinka rozesmátých maškar v dlouhých černých róbách s našitými kusy staniolu a s třpytivými flitry; masky zřejmě také mířily na Bernetovu party. Pak už tramvaj s prudkým trhnutím zahrnula na smyčku a zastavila, maškary vyběhly ven a vydaly se vzhůru ulicí vedoucí k vilám, cestou je předjel otevřený automobil, jeho řidič měl na sobě škrabošku a hlasitě na maškary troubil; hlas klaksonu se splétal s jejich smíchem.

Zastavil jsem se nerozhodně uprostřed smyčky kolejí, za mnou stála tichá tramvaj, přede mnou se z okénka kiosku, u kterého jsme si včera s architektem kupovali pivo, linulo jasné světlo a rozlévalo se po asfaltu. Stráž za kioskem byla tmavá, lehký vánek, který se zvedl, odtud přinášel vůni suché trávy. Dlouho jsem se díval na obrysovou linii zahradních stromů a střech vil na vrcholku kopce, která se táhla jako písmo nějaké snové Arábie. Na obloze, která si dosud zachovávala zbytek jasu, se rozsvěcela souhvězdí.

Nebylo mi dobře, když jsem pomyslel na to, že se za chvíli octnu mezi neznámými lidmi, na nepřátelském území, které střeží zvědavé, přísné hlavy kamer, v zahradě obehnané vysokou mříží, odkud nebudu moci nikam uniknout, až mě odhalí. Co se mnou udělají? Podle toho, co mi včera říkal architekt, Bernet asi opravdu není žádný gangster, jenže architekt také mluvil o neklidu a nervozitě, které se u něho v poslední době projevovaly, ať už jako následek obchodních neúspěchů, nebo ztroskotání jeho dětského, dětinského snu o pokladu. Dovedl jsem si docela dobře představit, že v takové situaci může vidět ve vetřelci zvěda vyslaného nepříteli z finančního světa, kteří ho chtějí zničit, a že se může uchýlit k těm nejhorším mravům své společenské vrstvy, obzvláště odehraje-li se vše na jeho soukromém pozemku – v paměti mi vytanuly různé obrázky z televizních zpráv, od fialových podlitin na tvářích nešťastníků, kteří se dostali do rukou ochranky nějakého příliš nedůtklivého boháče, až po potápěče vytahující z hlubokého dna přehrady kovové sudy s pozůstatky lidí, kteří udělali tu chybu, že si špatně vybrali své obchodní partnery. Stojí mi za takové riziko Viola, kterou jsem nikdy neviděl a která možná našla Bernetův pirátský poklad a teď vesele srká aperitiv v baru na nějakém vzdáleném pobřeží, stojí mi za něj otec, který zřejmě nikdy v životě neudělal nikomu nic dobrého?

Ale věděl jsem, že pout', na kterou jsem před několika dny tak nerozvážně vykročil, mě už omámila a zbavila svobodné vůle. Bylo to komické; v této chvíli, kdy jsem nerozhodně stál uprostřed smyčky na konečné tramvaje, se mi zdálo, že ani dobře nevím, co vlastně hledám, jestli je to zmizelá Viola, tajemství dvojitého trojzubce nebo snad Bernetův pirátský poklad či dokonce záhadná Oranžová kniha. Zdálo se mi, že skutečný cíl cesty není ničím z toho, že je to věc, která leží ve středu stříbrné, třpytící se sítě, jež všechny tyhle zdánlivé cíle a zástupné záhady spojuje; ale se smutkem jsem také musel myslet na nepochopitelnost a klamnost všech stop, které

jsem nacházel, na to, že ke středu sítě, kde se zauzlují všechny nitky, pravděpodobně nikdy neproniknu, že mi bude navždy unikat. A přece jsem byl tak posedlý jeho hledáním, že jsem se právě chystal vniknout na cizí pozemek a že mě od tohoto přestupku a od nepříjemností, které z něho mohou vyplynout, nedokázal odradit ani strach z Bernetových bodyguardů.

Došel jsem ke kiosku a sehnul se k osvětlenému okénku. Nikoho jsem neviděl, ale řekl jsem do prázdna, že bych chtěl skleničku mentolového likéru, jehož láhev jsem zahlédl na polici. V otvoru se jako na scéně loutkového divadla objevila baculatá dámská ruka, která opatrně držela skleničku až po okraj naplněnou jasně zeleným nápojem a přistrčila ji směrem ke mně. Opřel jsem se o dřevěný pultík, který byl připevněný z boku ke kiosku, a upíjel jsem sladký, lepkavý likér, abych otupil svou úzkost. Osvětlená tramvaj sebou trhla a pomalým obloukem přijela k prázdnému nástupišti, nějakou chvíli trpělivě čekala, než nastoupí všechny neviditelné přízraky, pak zacinkala, s tichým povzdechem zavřela dveře a odjela. Držel jsem v ruce skleničku se zelenou tekutinou, v níž plula světla zářivek, a díval se na blok domů, z jejichž fasád tma na noc odlepila římsy a ozdoby, které je tížily přes den. Oblouk lamp vyznačoval cestu vedoucí nahoru k vilám. Napadlo mě, že jsem mohl jít na *Party nočních světel* převlečený za noční kiosk s láhvemi barevných alkoholů anebo za svůj vlastní odraz na skle noční tramvaje, ale na nové poetické převleky už bylo pozdě.

Dopil jsem likér a vrátil skleničku do okénka. Vyndal jsem z tašky kostým, který jsem dostal od architekta, a zašel do tmy za kiosk; tam jsem si svlékl kalhoty a košili, složil je do tašky a pak si přes spodky a tričko navlékl masku noční továrny. Na tvář jsem si nasadil škrabošku zobrazující noční oblohu se souhvězdími Labutě a Orla. Když už jsem stál v trávě na okraji svahu, rozhodl jsem se, že vyběhnu nahoru přímo po strmé stráni; šplhal jsem ve tmě rychle po svahu zarostlém suchou trávou, jejíž trny se zachytávaly za lem

dlouhého obleku; nade mnou svítily první lampy zahradní čtvrti, čas od času jako světlo majáku projel tmou reflektor automobilu zahýbajícího v zatáčce. Když jsem se blížil k vrcholku, ohlédl jsem se dolů; ze zářivky nad smyčkou konečně i osvětleného okénka kiosku se už staly svítící body, které se přidaly k roji ostatních nočních světel vznášejících se ve tmě. Jak zvláštní nápad, zvolit jako téma maškarního plesu světla noci, pomyslel jsem si. Byl jsem zvědavý, co na Bernetově zahradě uvidím.

Pod vrcholkem stráně jsem už slyšel seshora hlasy, smích, boučení dvířek automobilů. Přelezl jsem zábradlí, na kterém jsem včera seděl a pozoroval Bernetovo sídlo, a vmísil se mezi hosty, kteří se shromažďovali před branou. V davu se vlnily temné látky, blikaly žárovky, které k nim byly přišité a představovaly různá noční světla. Přes mříže jsem viděl dům, jenž zářil na vyvýšenině uprostřed tmavé zahrady, zespondu nasvícený silnými reflektory. Podíval jsem se pokradmu na kamery nad branou; byly ve střehu, jejich pohled pomalu přejížděl po maskovaných tvářích hostů. Když jsem se dostal blíž k bráně, jedna z kamer se na mne zkoumavě zadívala, ale pak se lhostejně otočila jinam a prohlížela si další hosty. Brána byla jen pootevřená, mezi dvěma křídly mříží stál svalnatý mladík s vyholenou hlavou, který vypadal jako příslušník americké námořní pěchoty. S přísným výrazem ve tváři se sklonil ke každé z masek a pustil ji pootevřenou branou dovnitř až poté, co mu ústa pod škraboškou zašeptala dvě slova, jméno a příjmení člověka, který před dvaceti lety hrál v italském fotbalovém mužstvu, jméno, které se v Bernetově dětské mysli stalo jménem slavného piráta.

Masky postupovaly do zahrady jen pomalu, a tak před branou vznikla tlačence. Když jsem se blížil k mříži, zmocnil se mě opět strach. Třeba mi architekt lhal, je s Bernetem smluvený a vylákali mě sem, aby vyzvěděli, co vím o pokladu. Anebo snad mluvil architekt pravdu, ale během dneška změnili heslo, a tak budu za malou chvíli odhalen. Ještě ke všemu jsem začal pochybovat, jestli

se fotbalista jmenoval Giuseppe nebo Giovanni. Neměl bych raději odejít, dokud je čas? Ale to už tak jako tak nebylo možné; zezadu se na mne tlačily netrpělivé blikající maškary, a tak jsem se nechal postrkovat kupředu tak dlouho, až jsem narazil nosem do mohutné bodyguardovy paže, která svírala okraj pootevřeného křídla brány. Když ke mně strážce Bernetova sídla sklonil hlavu, řekl jsem přiškrceným hlasem fotbalistovo jméno. „Cože?“ zeptal se bodyguard zlověstně a sehnul se ještě o něco níž. Vyslovil jsem italské jméno o něco zřetelněji a instinktivně se příkrčil; ale bodyguard spokojeně přikývl a pustil ruku z mříže. Cesta do zahrady a k domu byla volná.

38. kapitola

Světla a hlasy

Za branou se zmačkaný chomáč látek rozpadl, látky se začaly vlnit po celé zahradě jako temné potoky; v jejich proudu se rozsvěcela a zhášela bílá i barevná světélka. Hned za bodyguardem se vynořil číšník v bílých rukavičkách a strčil přede mne podnos se sklenicemi šampaňského. Vzal jsem si jednu sklenku, chodil jsem po pečlivě sestříhaném trávníku a po cestičkách vysypaných jemným pískem, pomalu jsem upíjel víno. Kolem mne se v záhybech tmavých látek rozvínovaly a zase svinovaly obrazy, slyšel jsem sílící a zase slábnoucí šum hlasů jako mořský příboj, proploval jsem proudy a jezírky sladkých a trpkých parfémů. Ze všech záhybů, světélek a vůní se mi začala točit hlava, a tak jsem se raději postavil stranou, k tmavému křoví lemujícímu zahradu, abych si mohl z odstupu podrobně prohlédnout masky, které se na čas octly na okraji víru.

Byly to spíše důmyslné a neklidné živé sochy nočního města; a nad mnoha z nich jsem pocítil obdiv k fantazii a technické zručnosti architektovy manželky. Nejčastější maskou byla maska nočního domu, přitom však byl každý z domů úplně jiný. Jakási žena se vyprostila z davu a zůstala stát blízko mne, protože jí v kapse zvonil mobil; zatímco telefonovala, prohlédl jsem si podrobně její úbor. Představoval dům u trati; na přední straně jsem viděl okna, vystřižená stejně jako okna továrny na mém kostýmu z lesklého celofánu, ale v žádném z nich se nesvítilo, byla zřejmě hluboká noc a všichni nájemníci tvrdě spali – a přece jen se tu zjevoval noční svit, přece jen maska odpovídala tématu slavnosti: v přízemních oknech (jež byla na obleku ve výši lýtek) se odrážela světla nočního rychlíku, který právě projížděl po kolejích na druhé straně noční ulice.

Za chvíli se pár kroků ode mne zastavil drobný muž, který byl také převlečený za noční dům. Přinesl si talíř s obalovanými krabími klepítky, aby se tu v klidu najedl; namácel klepítka do jakési růžové majonézy a pak je vkládal do malého otvoru mezi tuhým límcem, představujícím střechu nočního domu s komínou, hromosvodem a televizními anténami, a škraboškou, znázorňující noční oblohu, na níž měsíc prosvětluje okraje roztrhaných oblak. Dvě z antén se zvedaly přímo před ústy a překážely při jídle; bylo třeba každé klepítko natočit do vhodné polohy, aby mezi nimi prošlo, přitom vždy ukápla majonéza a stékala dolů po střeše, po fasádě a po sklech oken.

Tohle stavení nebylo tak klidné jako předchozí, rozsvěcela se v něm a zhasínala světla, která představovaly malé žárovky, jež ovládal strojek schovaný kdesi pod látkou. Ve čtvrtém patře kdosi rozsvítil noční lampičku se zeleným stínítkem, ta způsobila, že se pokoj ponořil do podmořského světla; za chvíli byla v pokoji zase tma – snad žil v bytě nemocný, který si vzal svůj noční lék a pak zase uleh. Nějaký čas byla všechna okna tmavá; pak se v jednom okně v podkroví ozvalo vyzvánění telefonu (to obstaral bzučák všitý pod šaty); nějakou dobu trvalo, než se ten, kdo tu bydlel, probudil a než se v pokoji rozsvítilo světlo. Světlo dlouho nezhasínalo; přemýšlel jsem, kdo budí spáče tak pozdě v noci a o čem asi spolu vedou tak dlouhý rozhovor. Oznámil mu někdo smrt příbuzného nebo přítele? Volali mu z nemocnice, že někdo blízký měl vážnou nehodu? Nakonec světlo přece jen zhaslo; ale za chvíli se okno znovu rozsvítilo, tentokrát měňavým barevným světlem televizoru. Člověk, kterého probudil telefon, už nedokázal usnout, říkal jsem si, asi musel myslet na špatnou zprávu, kterou se právě dozvěděl, a tak si pustil nějakou satelitní televizní stanici (satelitní anténa byla upevněná hned vedle okna; byl to mírně konkávní knoflík z umělé hmoty, na kterém se chvěla kapka majonézy).

Nebyly tu však jen masky domů. Kostým jedné dívky znázorňoval noční městský potok, u jehož břehů se zachytily láhve z umělé

hmoty a kusy drolícího se bílého polystyrenu, u kterých se hromadila špinavá pěna; na hladině potoka se odráželo světlo lucerny. Jiná maska představovala rozsvícenou prázdnou noční tramvaj, opět jiná otevřenou popelnici, ve které nedopalek odhozený pozdním chodcem zapálil staré papíry (oranžová a zlatá škraboška představovala šlehající plameny), několik hostů se převléklo za noční lampy a zářivky, jedna žena přišla v masce prázdného továrního dvora, osvětleného osamělou lampou nad zamčeným vchodem.

Opět jsem se vmísil mezi hosty a nechal se unášet proudem, až jsem se dostal na terasu na přední straně domu, kde na stolech stály sklenice vína a velké kulaté podnosy, na nichž byly dovedně sestavené do symetrických ornamentů ryby a mořské plody. Vzal jsem si další skleničku a vrátil se do temné zahrady; cestou jsem míjel masky, které představovaly rozsvícenou noční vrátnici (vzpomněl jsem si na vrátného-historika), noční zdi popsané sprejem a ozářené zářivkou kývající se ve větru, světla benzinových pump a nočních barů, svítící nádraží, barevná světla semaforů, jejichž monotónní hra se odráží na kolejnicích, osvětlené průjezdy nemocnic, noční vlaky projíždějící periferií města. Jedna žena se převlékla za magistrálu s několika řadami červených a několika řadami bílých světél.

Z šumu se vynořovaly hlasy a zase se v něm rozpouštěly.

„... pořádá slavnost, aby ukázal, že je s ním všechno v pořádku, na to mu ale nikdo neskočí,“ dolehl ke mně vysoký, nepříjemný ženský hlas. Rozhlédl jsem se; zdálo se mi, že patří masce, která představovala parník ověšený barevnými žárovkami a plující po noční řece, ale nebyl jsem si tím úplně jist. Hlas pokračoval; bylo v něm zřetelně slyšet uspokojení: „Všichni vědí, že to s ním jde z kopce. Jsem si jistá, že Barbora a Andrea se už ohlížejí po nějakém novém mecenáši.“

„Divíš se?“ odpověděl přioopilý ženský hlas; mohl patřit masce představující vchod do baru, nad kterým pravidelně blikal růžový neonový nápis *Carioca*. „Bernetův majetek se za posledního půl roku zmenšil na polovinu.“

Mužský hlas zabručel: „Neřekl bych, že je taková tragédie, když se někdo stane z osmého nejbohatšího člověka ve státě devatenáctým. To já kdybych...“

„Raději mlč, když tomu vůbec nerozumíš,“ okřikl ho hlas, který jsem slyšel jako první. „Bernet je pořád ještě vysoko, ale už se řítí dolů v lavině a uvidíš, kde skončí.“

Hlasy se opět ztratily v šumu, bloudil jsem dál, až jsem po chvíli zaslechl jiný ženský hlas. „Chudák, ukázal, že je zranitelný, teď se na něj všichni vrhnou a roztrhají ho na kusy.“

Mužský hlas odpověděl: „Ty věříš těm povídačkám o jeho krachu? Nebuď naivní. Šíří je sám, to je starý, mazaný trik, ale já dobře vím, že...“

Vlna šumu se opět převalila přes konec věty. Zdá se, že okruh konverzačních témat není příliš široký, řekl jsem si. Za chvíli se mi těsně u ucha ozval tichý mužský hlas: „... našel v jeskyni pod městem poklad, proto se už nestará o své záležitosti...“ Ten, kdo promlouval, jako by dával svým tónem najevo, že je zasvěcen do mnoha věcí, ale nemůže o nich mluvit.

„Jak to, že o tom nikdo nic neví?“ zeptal se dívčí hlas s koketně hranou naivitou.

„Nebude to přece všude vytrubovat...“ odpověděl hlas zasvěceného.

Také tahle slova zhasla v šumu. Za mnou se skřehotavý ženský hlas vracel k tématu peněz: „Až budeš mluvit s Bernetem, ne abys mu hned začal vykládat o té půjčce. Musíš na něj jít opatrně, musíš...“ Vztekly mužský hlas nenechal ženu domluvit: „Prosím tě, nerad' mi! Až s ním budu mluvit! A nevíš, jak ho mám poznat, když všichni mají tyhle idiotské masky? Proč jsme sem vůbec chodili, připadám si jako šašek...“

Jiný mužský hlas si také stěžoval na masky: „Takovou hloupost jako maškarní ples na téma nočních světél mohly vymyslet jen Barbora a Andrea.“

Ženský hlas se přidal: „To víš, ty chtěly být vždycky originální za každou cenu. Příští rok prý bude tématem slavnosti *Poušť*.“

„Jen se neboj, příští rok žádná slavnost nebude, Bernet bude v kriminále a ty jeho děvky vyhodí ze školy a budou muset jít poctivě pracovat jako ostatní lidi.“

Pak jsem uslyšel dívčí hlas: „... je to prý dílo mladého Wagnera, které se teprve nedávno našlo...“ Masky se zřejmě bavily o chystané premiéře opery. Druhý dívčí hlas oponoval: „Já slyšela, že jde o dílo neznámého skladatele, který spáchal sebevraždu z nešťastné lásky k Barboře...“

Pak se všechny věty rozpustily v šumu, nevím, jestli to bylo proto, že se zábava stala hlasitější, nebo proto, že jsem byl unavenější a opilejší, už se mi nechtělo namáhavě lovit fragmenty vět, stačilo mi poslouchat cinkot sklenic a jednotlivá slova, která se objevovala nad hladinou šumu a zase mizela jako létající rybky; většinou to bylo Bernetovo jméno, jména jeho dívek a slova „peníze“, „krach“, „nemravnost“ a „kriminál“. Na počátku slavnosti jsem doufal, že se mi ve změti hlasů podaří zaslechnout něco, co by se týkalo Violy; připadalo mi, že vlnobití látek, jiskření barevných světél a rej slov, která unikla z vět, je tím pravým prostředím, kde bych se mohl něco dozvědět o ženě, jež se stala postavou ve fantastním příběhu a ztratila se v záhybech jeho nerozpletné fabule.

Ale rozhovory masek mě zklamaly a pobouřily; ve většině z nich zněla škodolibá radost nad finančními problémy člověka, jehož pohostinství hosté bez zábrán užívali, a pohoršení nad morálkou jeho dívek. Přibližně polovina hostů byla přesvědčena, že Andrea a Barbora jsou vypočítavé a cynické bytosti, jež naivního Berneta přivedly na mizinu a teď už si vybírají další oběť, na kterou se pověsí, až Bernet definitivně zkrachuje, zatímco druhá polovina se klonila k názoru, že mravně zpustlý Bernet dívky zkazil, byl za to po právu potrestán osudem a teď pravděpodobně s sebou strhne nebohé dívky do propasti, do které se řítí. Proč kamery tak přísně

střeží vchod, říkal jsem si, když nakonec dopustí, aby na zahradu pronikla taková bezcitná, krutá a nevděčná smečka? Znal jsem Berneta jen z architektova vyprávění, ale nízké řeči hostů ve mně vyvolávaly takový odpor, že jsem začínal cítit něco jako přátelství k té těžko představitelné postavě, kolem které tu kroužil roj nečistých a nenávisných slov a o které jsem ještě včera sám mluvil s pohrdáním, k muži, který od dětství hledal poklad z pirátské lodi a který měl odvahu žít s ženami, jež miloval, bez ohledu na morálku svých počestných hostů.

Rozhodl jsem se, že se poohlédnu po místě, kde se bude konat operní představení. Obešel jsem dům a objevil jsem na druhé straně další terasu. Byla osvětlená jen kulatou lampou nad zadním vchodem do vily a otvírala se do temné části zahrady za domem. Na terase dva muži v montérkách a s cigaretou v ústech mlčky připevňovali reflektor na vysoký stojan z kovových tyčí, ve tmě zahrady jsem zahlédl dva nebo tři objímající se páry; jinak tu nikdo nebyl. Uprostřed terasy už postavili kulisy z Popelové ulice; tvořily je tři čtverce plátna natlučeného na dřevěné rámy; každý ze čtverců byl široký i vysoký asi dva a půl metru. Na trávě pod terasou vratce stály tři lehké notové pulty; ke každému z nich byla nahoře připevněna malá lampička, v jejímž světle provozovaly trhavý tanec noční mušky. Lampa nad vchodem osvětlovala přední řady proutěných křesel a židlí rozestavěných na trávníku; konec zahradního hlediště se ztrácel ve tmě, úplně vzadu se pod hvězdami rýsovaly siluety vysokých stromů na kraji zahrady.

Prohlížel jsem si kulisy ze všech stran, ale nenašel jsem na nich nic zajímavého. Jejich tři díly představovaly tři stěny obyčejného městského bytu, tak jak obyčejné městské byty vypadaly před dvaceti nebo pětadvaceti lety. V dolní části levého panelu malíř realisticky zobrazil těleso ústředního topení i s nánosem prachu mezi žebry, v jeho horní části okno se zataženými záclonami; za vzorem záclon bylo možné rozpoznat městský park a za ním šedivé fasády

domů. Na prostředním panelu byla namalovaná hranatá pohovka – vzpomněl jsem si, že jsem se s takovými setkával v sedmdesátých letech v panelákových bytech – a nad ní polička se soškami a vázičkami, o něž se opíralo několik pohlednic s obrazy měst, jezer a mořských pobřeží. Tmavá vlhká skvrna, jejíž tvar připomínal obrys Jižní Ameriky, začínala u nefritového Buddhy na poličce a dotýkala se jemně Hoornovým mysem barevné obálky časopisu ležícího na pohovce. Na pravém panelu jsem viděl skříň, jejíž dolní polovinu tvořily dvě řady zásuvek a horní polovinu malá knihovna. Prohlédl jsem si pečlivě hřbety knih, na některých byla krátkými tahy štetce naznačena písmena, ale na žádném z nich nebylo možné přečíst ani jméno autora, ani název knihy. Také jsem nikde nezahlédl nic, co by se alespoň trochu podobalo dvojitému trojzubci.

Podíval jsem se na hodinky; bylo tři čtvrti na jedenáct; nechtělo se mi vracet do přední části zahrady mezi masky, nechtělo se mi poslouchat jejich hloupé rozhovory a také už mě bolela hlava z blikání všech světýlek, a tak jsem se posadil do proutěného křesla doprostřed prázdného hlediště a sledoval práci mlčenlivých osvětlovačů. Všiml jsem si, že na některých křeslech leží listy papíru; podíval jsem se na jeden z nich. Byl to program chystaného představení:

Medúzy minulosti

Fragment opery neznámého autora

Obsazení:

Vědec-exulant, asi 55 let Barbora Bernetová

Jeho žena, asi 35 let Andrea Bernetová

Hudba: Flétna, lyra, zvonky.

Barboře a Andree zřejmě nečinilo potíže užívat Bernetovo jméno, i když ani jedna z nich za něj nebyla provdána. Za chvíli muži na

pódiu dokončili montáž reflektorů, postavili ještě před kulisy stůl s umakartovou deskou a dvě čalouněné židle; pak zatáhli před kulisami oponu, která připomínala spíš velké prostěradlo sušící se na prádelní šňůře, a odešli. Hlasy z přední části zahrady do těchto míst, až na občasný hlasitý výbuch ženského smíchu, skoro nedoléhaly, a tak jsem si nějaký čas mohl užívat ticha a samoty. Ale brzy začaly první masky přicházet na představení, usedaly na křesla a židle kolem mne, znovu mě dostihla vlna šumu, z něhož se vynořovaly fragmenty vět pojednávajících o stále stejných tématech. K notovým pultům se rozesadili hudebníci. Přesně v jedenáct hodin zhasla lampa nad vchodem, reflektory osvětlily oponu tlumeným světlem; šum v hledišti ztichl.

39. kapitola

Exulanti

Do ticha zazněly první tóny. Od chvíle, kdy jsem slyšel Čjovu minimalistickou skladbu, jsem si myslel, že už mě v hudbě nemůže nic překvapit, ale podivnost přede hry ještě převyšovala bizarnost Čjovy neslyšné sonáty; ta mohla posluchače uvádět v úžas, ale její smysl nebylo zase tak obtížné najít, obzvláště když Čj princip, podle něhož své dílo vytvořil, sám tak důkladně vysvětlil. Hudba, kterou jsem na Bernetově zahradě slyšel, působila daleko méně chaotickým dojmem než noční sonáta, ale přesto na mne z jejích tónů vanula tíseň, jakou jsem ještě nikdy při poslechu hudby nepoznal. Má úzkost vyrůstala z toho, že bylo zcela nemožné určit řád či záměr této hudby, rozpoznat její smysl či najít svět, do něhož by mohla patřit – ani ne tak proto, že by poukazovala k nějakému vzdálenému a těžko pochopitelnému světu, jako spíš proto, že možnost jakéhokoliv světa vylučovala.

Slyšel jsem dost jednotvárné řady tónů, které hrály jednotlivé nástroje; tyto řady jako by se vzpíraly jakémukoliv členění. Nedal se v nich zachytit žádný pevný motiv – několikrát se sice zdálo, že se objevuje náběh k opakování a variacím skupiny tónů, ale po každé byla ustavující se souvislost náhle přerušena; řada tónů se jako kluzký had vysmekla posluchači, který se už už domníval, že ji pevně drží, a zkroutila se do tvaru, jenž nepoukazoval k ničemu, co posluchač slyšel dříve. Nechuť neznámého skladatele k jakékoliv artikulaci se projevovala ještě jiným způsobem: všechny tóny zaznívaly stejnou silou, a tak nejenže se přede hra zbavila všech motivů a témat, ale nebylo ani možné ji rozdělit na takty a říci, v jakém je psána rytmu. Za nějaký čas jsem si však na rozmary přede hry zvykl a našel jsem v této hudbě dokonce jakési zalíbení, které vyplývalo

z pocitu, že se nemusím namáhat s hledáním něčeho, co tak jako tak nenajdu, a že mohu poklidně sledovat nepředvídané kousky svíjejících se hadů tří melodií, jejich uhrančivý tanec.

Zvláštní byl i vztah mezi melodiemi, které hrály jednotlivé nástroje. Nespojovaly se a nijak se navzájem nepodporovaly, nespolupracovaly spolu na vytváření společné tkaniny hudby, ale ani si nepřekážely. Nevznikaly žádné disonance, ale přitom předehra vyvolávala pocit, že k tomuto nikdy nenarušenému souladu vůbec nedochází záměrně; každá z melodií se snově proplétala vlastním labyrintem, aniž by se přitom srazila v disonanci s jinou melodií. Vystala ve mně intenzivní představa rituálních tanečníků, kteří jsou opojeni posvátnou drogou; tančí v transu, každý z nich je, jak se zdá, hluboce ponořen do svého nitra a nevnímá okolí, a přece se rituální představení rozvíjí s jistotou, bez kolizí, a dokonce vytváří jakousi podivnou harmonii.

Pořád jsem si musel klást otázku, jestli autorem této hudby není přece jen Čj – nejen proto, že to byl nejměstřednější skladatel, jakého jsem znal, a nejen proto, že ho s operou spojovalo znamenité dvojitého trojzubce. Na první poslech se zdálo nemožné najít nějakou podobnost mezi předehtou a Čjovými skladbami. Nebyla tu ani fascinace vsakováním zvuků do záhybů měkké látky ticha, jaká byla přítomna v jeho raném díle, ani tragičnost jeho druhé, pozdější skladby, odkazující k neznámým dějům, které se splétaly z bolesti a smíření, vzpomínek a zapomínání, výčitek a pomsty. A přesto mi při poslechu předehty čím dál víc připadalo, že mezi strojovou lhostejností této hudby a trýznivým i extatickým světem skladby označené dvojitém trojzubcem je jakási příbuznost. Třeba je to tak, říkal jsem si, že lhostejnost, která zní v tónech předehty, je něčím, co se objevuje buď na počátku, nebo na konci světa zoufalství, kdy překvapivě splývá naplnění touhy a naprostá rezignace, kdy v kořenech prudkých citů vyvstává neočekávaný klidný rytmus, jenž je snad jejich tajným pojivem a o němž není jasné, přinese-li v budoucnosti štěstí smíření v jednotě smyslu, které nelze uniknout,

nebo nevyčísitelný děs z jednotvárnosti všeho, co je. Byl jsem zvědavý, jaký děj bude po takové předešlé následovat.

Sotva jsem si zvykl na hudbu bez taktů a motivů, vytrhly mě z mého poklidu tři tóny zvonků, *d, as* a *b*, začátek motivu Oranžové knihy. Ale po třech známých tónech melodie neklesla k *c*, jak jsem očekával. Motiv Oranžové knihy se uzavřel pouze v té neslyšné hudební skladbě, která zněla v mé mysli spolu s dílem, jež hráli hudebníci na trávníku pod terasou; melodie skutečné předešlé se v tomto okamžiku od skladby utvořené ze vzpomínek a očekávání odpojila; stoupala do výšky, namísto *c* zaznělo jednočárkové *es* a potom už z melodie zmizely jakékoliv stopy po motivu Oranžové knihy. Hudební skladba se tvářila, jako by se nic nestalo, jako by se tři tóny vůbec neozvaly, ale já se už nedokázal zbavit pocitu, že se mi hudba vysmívá, a nepomohlo mi, že jsem si říkal, že opera byla složena někdy před dvaceti lety, kdy Viola byla ještě dítě a já o ní nic nevěděl. Každý by mi asi řekl, že shoda tří tónů nic neznamená, ale já jsem od té chvíle už nepochyboval o tom, kdo je autorem opery. Lstivý Čj přede mnou v předešlé pootevřel Oranžovou knihu a zase ji rychle zaklapl, aniž jsem z ní stačil něco zahlédnout. Jen počkej, fantome, sliboval jsem mu v duchu, jednou tě přece jen dostihnu za houštinou tónů, za kterou se mi schováváš.

Hudba nesměřovala k žádnému finále; nejdřív se odmlčela flétna, po ní lyra, zaznělo ještě několik cinknutí zvonků a pak bylo ticho. Ozval se krátký rozpačitý potlesk. Zakončení předešlé působilo dojmem, že hudebníci jeden po druhém odcházejí, protože je už přestalo bavit hrát nebo je brní nohy. (Nepřekvapilo by mě, kdyby se v notovém zápisu nacházel prováděcí pokyn: „Hraje se tak dlouho, dokud to hudebníky baví, pak se skončí.“) Když jsem se však podíval pod terasu, seděli všichni tři hudebníci pořád na svých místech a soustředěně se dívali na noty osvětlené lampičkami.

Jeden z mužů, kteří montovali reflektory, stáhl oponu na stranu. Objevila se kulisa pokoje, znovu zazněla tichá monotónní hudba zvonků, lyry a flétny. U stolu teď seděla světlovlasá dívka v jedno-

duchých šatech, zřejmě Andrea, a listovala obrázkovým časopisem. Dívka s krátkými černými vlasy, hladce sčesanými dozadu a natřenými nějakou lesklou brilantinou, o něco menší a hubenější než Andrea, stála u namalovaného okna a dívala se zamyšleně na fasádu protějšího domu. To musela být Barbora. Připadalo mi, že maskér si nedal příliš práce s tím, aby ji proměnil v muže. Oblékl ji pouze do pánského vycházkového obleku; pod sakem měla tričko, které nijak nezatajovalo ženské tvary.

Po chvíli Andrea odložila časopis a obrátila se k Barboře stojící u okna. Zpívala:

„Včera mi představili
mladého vědce, který píše habilitační práci
o tvé knize The City and the Ocean.
Už léta má tvou fotografii pověšenou
nad psacím stolem, u něhož tráví
v pilné práci své dny,
hned vedle snímku své snoubenky.
Myslel si, že jsi dávno mrtvý.
Když se nedávno dozvěděl,
že jsi nezemřel, že žiješ
ve stejném městě jako on,
nechtěl tomu věřit.“

Andrein hlas se mi líbil. Zpívala tiše, její zpěv mi zprvu připadal stejně monotónní jako hudba, která jej doprovázela, ale postupně jsem v něm začal slyšet lehké tóny smutku, jako by na dně smířeného klidu stále ještě tiše dozníval tlumený sten nějaké dávné bolesti.

„Ani se neodvážil,“

pokračovala Andrea,

„požádat o rozhovor s tebou,
i když jsem viděla,
že po ničem jiném tak netouží.“

Barbora se během Andreina zpěvu otočila od okna. Opřela se o namalovanou okenní římsu – plátno se prohnulo, ale konstrukci vzadu podpíraly silné latě, a tak nehrozilo nebezpečí, že se kulisa zřítí – a dívala se na sedící Andreu. Svými pohyby a výrazem tváře vyjadřovala, že postava, kterou představuje, se probírá z hlubokého zamyšlení. Zdálo se, že vědci-exulantovi trvalo nějaký čas, než si uvědomil, o čem žena u stolu mluví. Když Andrea dozpívala, chvíli zněla jen hra zvonků. Pak Barbora v roli vědce začala zpívat:

„Nevím, jestli bych mu mohl pomoci.
Na ostrově jsme o těch věcech
něco tušili. Když růžové světlo slunce
vycházejícího nad mořem
po noci plné debat
dopadlo na stránky našich textů,
věřili jsme, že máme pravdu;
když se křik racka mísil
do formulací zákonů,
věděli jsme, že jsou
nevyvratitelné. Ale dnes,
dnes mi vše připadá tak nejisté,
zdá se mi, že řetězce bezchybných důkazů
se trhají jako vetchá tkanina...“

Barbořin hlas byl ještě tišší než Andrein; byl tak tichý, že se do jejího zpěvu mísily vzdálené zvuky města, podobně jako se šum ulic prolínal s hudbou v Čjově noční sonátě. I v Barbořině zpěvu byly slyšet přetrvávající tóny dávné bolesti, ale byly ještě tlumenější než

v Andreině hlase; jako by úleva nad tím, že skončilo zlé období vědcova života, spojená s nesmírnou únavou, zastínila všechny ostatní pocity. Vědec teď sice vzpomínal na okamžiky štěstí na jakémsi ostrově, který snad byl jeho vlastní, ale stíny v jeho hlase i v hlase jeho ženy naznačovaly, že šťastné chvíle na mořském břehu asi netrvaly dlouho, že byly vystřídány nějakou katastrofou. Únava, která zaznívala v Barbořině zpěvu, se projevovala i v pohybech rukou. Bylo zvláštní, jak zabarvení jejího hlasu i její pohyby vyvolávaly přes nedokonalý převlek silnou iluzi postavy, kterou představovala; mladá dívka jako zázrakem zmizela, viděl jsem unaveného muže, který všechno prohrál, ale cítí ještě jakési štěstí z toho, že boj už skončil. Žena vstala, šla k muži, který pořád stál u okna, a položila mu hlavu na rameno.

„Bolí mě, když takhle mluvíš,“

říkala žena, zpívala Andrea,

„čas vždycky rozpouští pevné tvary
a zvolna nechává unikat smysl ze slov.
Ale i vyprahlé věty, kde cáry dávného smyslu
jen tu a tam chabě povlávají nad slovy
jako zteřelé praporečky, pleskající
nad věžemi mlčenlivého, opuštěného města,
jsou stále ještě svědectvím
zaniklé nádhery a slávy
a můžeme jimi bloudit s dojetím a úctou,
jako vítězové.“

Vědec se pořád díval na podlahu, odmítavě vrtěl hlavou, ale svou ženu nepřerušoval. Ta pokračovala:

„Říkáš, že slavné zákony oněměly,
když se do jejich slov už nemísí
zpěv mořských ptáků – copak neslyšíš,
že kdykoliv vyslovíš stará slova,
ozve se spolu s nimi
křik racků a kormoránů? Neslyšíš,
jak se do jejich zvuku mísí
šumění příboje? Šťastné zvuky ostrova
se budou s dávnými slovy
vracet stále znovu.“

Vědec zvedl hlavu; Barbora zazpívala jeho tichou odpověď:

„Přízraky. To všechno jsou jen přízraky...“

40. kapitola

Medúza v ložnici

Muž a žena chvíli mlčeli, ticho vyplňovala jen monotónní hudba. Andrea poodstoupila od Barbory. Postavila se na okraj terasy, hleděla mlčky někam nad hlavy publika, do míst, kde černé siluety stromů ohraničovaly zahradu; postava, jejíž roli zpívala, se teď zřejmě dívala do čtvrté zdi pokoje, která pro mne byla neviditelná. Přemýšlel jsem, na čem asi její pohled ulpěl; představoval jsem si, že se dívá na potemnělý a popraskaný obraz, zřejmě nějakou krajinu, na níž už se téměř nedají rozlišit obrysy namalovaných věcí. Pak se žena znovu obrátila ke svému muži; v jejím hlase se teď kromě úcty a laskavosti ozval také náznak netrpělivosti a zloby:

„Copak jsi opravdu zapomněl, kým jsi byl,
kým nepřestáváš být,
i když teď celé dny stojíš u okna
a pozoruješ fasádu protějščího domu
nebo hry větru v korunách stromů?
Zapomněl jsi,
že jsi zakladatelem nové vědy
o vztazích mezi městskými prostory
a mořským dnem, že jsi býval ředitelem
urboceanologického ústavu
a rektorem ostrovní univerzity,
kterého studenti bezmezně milovali?“

Ocenil jsem, jak autor libreta prostřednictvím výčitek ženy dovedně diváka seznámil s minulostí vědce.

„Zapomněl jsi na krásné dny,
kdy jsi přednášel v největší posluchárně,
která byla vždy přeplněná?
Stál jsi před skleněnou stěnou, v níž jiskřila
ranní hladina moře, protkávaná bílými vlnami;
sám vládce přicházel na tvé přednášky,
skromně usedal mezi studenty
a zapisoval si tvé myšlenky,
v tichu, v němž byl slyšet jen tvůj hlas
a šumění moře za otevřeným oknem.“

Ve chvíli, kdy se žena zmínila o ostrově, se ráz hudby změnil; poprvé od začátku opery se začala uzavírat do rozpoznatelných motivů a zároveň se její monotónnost proměnila v klidné tóny přímořského štěstí; jako když v chaotické změti skvrn na optických hříčkách najednou vyvstane trojrozměrný tvar, vystoupily z mechanické hudby obrazy života na terasách nad mořem. Žena pokračovala v laskavých výčitkách:

„Zapomněl jsi, že tvé Město a oceán
bylo přeložené do dvaatřiceti jazyků?
Copak to všechno byl jen sen?
Tvá kniha pro nás zářila jako maják
v době, kdy na ostrově
zavládlo tmářství, kdy zrušili
Ústav pro urboceanologická studia,
kdy tví bývalí asistenti začali psát
knihy, v nichž popřeli své dílo
a bezostyšně tvrdili,
že žádný vztah mezi městem a mořským dnem
neexistuje. Vzpomínám,
jak jsme tajně opisovali

tvou knihu, a šťastlivci, kteří ji vlastnili,
ji v nejistých dnech schovávali
v hloubce knihovny.“

Zatímco lyra a zvonky ještě zachovávaly tóninu moře a ostrovního štěstí, flétna rozehrála nový, temný motiv; obě vrstvy se nějakou chvílí prolínaly. Muž naslouchal slovům své ženy se svěšenou hlavou. Pak šel pomalu ke stolu a sedl si na židli. Barbora teď zpívala:

„Přeháníš, uznávám, že v té knize
je pár dobrých myšlenek, ale psal jsem ji
narychlo, jen jako učební pomůcku
pro své studenty. Je v ní hodně nehotového,
teorie, které na počátku
mnoho slibují, otvírají se
jako slavnostní dráha vozatajů v cirku,
ale pak končí jako rozměklá,
bažinatá cesta, ztrácející se v polích.
Bylo by potřeba se ke knize ještě vrátit
a všechno důkladně znovu promyslet.
Snad se toho jednou někdo ujme.“

Žena se postavila za židli, položila muži levou ruku na rameno a pravou rukou ho hladila po vlasech. Vědec uhodl, co mu chce říci, a zase vrtěl hlavou; připadalo mi, že je to jeho nejvlastnější gesto.

„Ne, já už ne,“

zpívala Barbora,

„už nemám sílu vracet se
k vytištěným slovům a k bělobě papíru

mezi písmeny, v níž se rýsují
jako tvary rozlámaného nářadí
pod tenkým příkrovem sněhu
na dvoře zpustlého statku
fragmenty myšlenek, které
už nedokážu zacelit. Já už ne,
už nemám odvalu znovu rozebírat
všechny ty složité otázky, ale tehdy,
tehdy možná stačilo jen několik měsíců
k tomu, abych dal teorii ucelený tvar
a matematický výraz, navždy ji
řetězy souměrných rovnic spojil
s Newtonovým a Einsteinovým dílem
v jedinou zářící síť.
Kdyby na ostrově nedošlo k puči
a kdyby pak nevypukla ta strašná
občanská válka. Ach ano, myslím,
že se mi to mohlo podařit. Vzpomínám si,
že když jsme s přáteli z ústavu a studenty
po těžkých bojích v univerzitním areálu
ustoupili do hor, nosil jsem u sebe sešitek
a na každém tábořišti jsem do něho
zapisoval nové výpočty. Dodnes věřím,
že jsem byl tenkrát blízko
definitivnímu tvaru velké rovnice,
která by exaktně vyjadřovala vztah
mezi interiéry města a životem na mořském dně.“

Lyra a zvonky se postupně připojily k melodii flétny, která zřejmě evokovala dobu občanské války na ostrově. Neznělo žádné válečné *furioso*, *eroico* či *patetico*, hudba vyjadřovala jen beztvaré snové pohyby, ve které se proměnily dávné boje, když zvolna klesly do

světa vzpomínek. Nevěděl jsem, co si mám myslet o bizarním oboru, kterému se vědec věnoval. Řekl jsem si, že si počkám, co o něm ještě uslyším. Žena zřejmě něco o urbooceanologické problematice věděla, protože se muže zeptala:

„Bylo by pak opravdu možné
vypočítat, s jakými mořskými živočichy
jsou příbuzné věci našeho světa,
odhalit záhadu jejich mořského původu?“

Zdálo se, že vzpomínky na bádání, kterému kdysi věnoval všechny své síly, vědce trochu vytrhly z jeho netečnosti. Barbora zpívala:

„Bylo by možné ještě víc,
mohli bychom ve chvílích zoufalství
přivolat modravou světélkující medúzu,
jež by se vznášela v zešeřelém pokoji
před tapetami a skříněmi
jako definitivní útěcha,
kterou už nic nemůže ohrozit...“

Žena se zasněně přidala; viděl jsem, jak se Andree chvějí ruce, když zpívá (bylo to její vzrušení, nebo neklid postavy, kterou představovala?):

„Představuji si, jak proplouvá
pokojem, jak se k ní druží
a hned zase mizí
její svítící obraz v oválných
zrcadlech na dveřích šatníku.
Pak už by nebyl zapotřebí žádný alkohol,

nebylo by už třeba snít
žádné sny o ostrovních terasách...“

Andrea i Barbora na chvíli zmlkly. Zněla lehká hra tónů, která patrně vyprávěla o vláčném tanci světélkujícího mořského tvora v nočním pokoji. Dokonce se mi zdálo, že je v hudbě možné rozlišit pohyb medúzy, který znázorňovala nepřetržitá melodie flétny, od pohybu jejího odrazu ve skle, představovaného tóny lyry, jež se k melodii flétny připojovaly a zase zmlkaly. Lyra zazněla vždy jen krátce a vždy dvakrát za sebou, pak se na nějaký čas odmlčela; oba její vstupy trvaly přesně stejnou dobu, a tak se z hudby rodila představa světélkující medúzy, jež proplouvá temným pokojem a jejíž odraz se objeví vždy dvakrát za sebou, když medúza na své cestě míjí dvě zrcadla, která mají tvar úzkého a vysokého oválu a jsou přišroubovaná ke dvěma křídům tmavě nalakovaného pozdně secesního šatníku. (Kromě toho jsem se nedokázal zbavit dojmu, že hra zvonků vyjadřuje vzorek tapet, kterými jsou pokryté zdi ložnice, i když nevím, jak bych to mohl dokázat.) Bylo zvláštní, jak hudbě, která se zpočátku nechtěla podrobit ani prostému opakování hudebního motivu, najednou nevádí, že se stala nástrojem takové popisnosti – ale přitom jsem tuto nedůslednost nepocitoval jako něco, co by nějak narušovalo jednotu hudby; snad proto, že tato jednota byla tak vzdálená veškerým souvislostem našeho světa, že ji vlastně nic narušit nemohlo.

41. kapitola

Život guerilly

Když melodie líčící tanec medúzy skončila, obrátila se žena na urboceanologa civilním tónem:

„Mladý vědec, s nímž jsem mluvila,
ve své práci obhajoval tezi,
že nejprve existovaly
věci a prostory města a ty pak
v určitém stadiu vývoje
začaly působit na utváření
mořského dna. Ve své práci
například píše, že knihovny
v pokojích s okny do zahrady
pravděpodobně ovlivnily podobu
podmořských korálových útesů.“

Bylo zřejmé, že žena se snaží vytrhnout svého muže z netečnosti, ve které nyní žil, a opět ho přivést k zájmu o vědeckou práci. Žena ale také věděla, že přitom musí postupovat nesmírně opatrně, protože ho zároveň chtěla uchránit před zlými vzpomínkami, které byly s jeho minulou prací spojeny. Muž řekl, Barbora zpívala:

„O tom jsme hodně diskutovali,
na univerzitě a pak ještě v horách.
Mario se také přikláněl
k teorii městského původu
podmořských útvarů.“

Vzpomínám na jeho hádky
s Rufiem, který zastával myšlenku,
že naopak městské věci pocházejí
z mořského dna.“

Žena se zřejmě obávala, že se výklad opět dostává na příliš osobní rovinu, a tak se honem zeptala:

„Která z obou teorií
je podle tebe správná?“

Vědec se zamyslel, pak odpověděl:

„Pravda bude nejspíš někde uprostřed,
při vzniku města a při utváření mořského dna
patrně docházelo k oboustrannému ovlivňování,
a tak je moře snem o městech, město
snem o oceánu.

Že podmořské útesy by patrně nevznikly
bez knihoven, pokrytých prachem,
z nichž už jen zřídka
vrásčitá ruka vytáhne svazek,
dá se jen stěží popřít; a ti, kteří
stále ještě odmítají připustit,
že podoba a pohyby rejnoka byly ovlivněny
závěsy vlajícími v průvanu v prázdných pokojích
za letních odpolední, už tvoří spíše jen
bizarní sektu, kterou ve vědeckém světě
nikdo nebere vážně. Ale na druhé straně
je také bezesporu pravda,
že se mnohé plechové krabičky na čaj
vyvinuly ze schránek mořských měkkýšů,

dokonce se zachovaly i přechodné útvary,
v pokojích i na mořském dně,
lastury s horní miskou napůl proměněnou
ve víko a s nezřetelnými obrysy
mapy Cejlonu či Indického poloostrova,
jež na jejich povrchu začínají vyvstávat.
A o podmorském původu stolních lamp
se mezi seriózními vědci
vlastně nepochybovalo nikdy;
i pavěda, která dnes vládne na ostrově
a která lastury-krabičky prohlašuje za podvrh,
o tomto tématu raději mlčí.“

Tlustý muž navlečený do úboru z černé šustivé látky odcházel pryč a na chvíli mi zaclonil výhled na jeviště. Rozhlédl jsem se kolem sebe a zjistil jsem, že v hledišti sedí už jen asi čtvrtina z diváků, kteří tu byli na začátku. Hudba ani příběh opery hosty asi moc nezaujaly, a tak se vykrádali k osvětleným stolům na druhé straně vily, na nichž zůstalo ještě dost jídla a pití. Andrea zpívala k prázdným zahradním židlím:

„Ano, krásně jsi ve své knize popsal
na nezapomenutelných řádcích,
které už nikdo nevymaže z dějin vědy,
jak se v hlubinách moře
medúzy, trubýši a sasanky
pozvolna proměňovali v lampy,
jak sílil jejich svit, jak nejprve
vystoupili na slizké pobřežní skály
a pak se bázně přibližovali
k lidským příbytkům.
Co to bylo za sílu,

která v nich rozsvěcela světlo
a která je vyháněla na souš?
Byla to trýzeň, nebo
neznámá podmořská radost?“
„Nevím,“

zpívala Barbora,

„na ostrově jsme sice dokázali
kvantifikovat projevy této síly, a přesto
ji nikdo z nás nikdy zcela nepochopil.
A přitom nevyhasla ani na souši;
tady se projevuje steskem věcí
po mořském domovu;
věci by se chtěly vrátit
na mořské dno, ale
už je od něho odděluje
příliš mnoho zdí.
Stolní lampy navečer
volají vzdálené moře
a moře slyší jejich hlas,
vysílá za nimi osamělou vlnu,
která postupuje krajinou,
ale obvykle se jí nepodaří překonat
všechna schodiště a chladné předsíně,
jež se jí postaví do cesty, unaví se,
promění se v pěnu, která se
s tichým šuměním vsákne
do spár mezi dlaždičkami,
vsají ji žíznivé koberce
a třásně závěsů, jež v nočním vánku
šátrají po parketách.“

Ale vědec se nedokázal nadlouho odpoutat od šťastných i bolestných ostrovních obrazů, které se pořád znovu vynořovaly v jeho mysli, a vrátil se zase ke svým vzpomínkám:

„Mario s Rufiem se přeli o svých teoriích
ještě na terase ústavu, nad hladinou moře,
nad orosenými sklenicemi s barevnými koktejly.
V horách se ale všechno změnilo,
do jejich vědeckých sporů
začala pronikat nenávist.
Vzpomínám, jak se spolu hádali
v noci u ohňů. To bylo v době,
kdy už nikdo z nás nevěděl,
jestli ještě bojujeme, nebo už jen
bloudíme lesy jako zmatená zvířata
a větříme mořský břeh,
který by nás mohl zachránit...“

Žena ho přerušila:

„Vyprávěl jsi mi, že napětí,
které mezi těma dvěma vládlo,
pramenilo víc než z vědeckých sporů
z toho, že oba milovali Leonoru...“

Žena se sice snažila chránit muže před vzpomínkami, ale zřejmě i ona sama už žila v ostrovních příbězích, které vyprávěl její muž, víc než v přítomnosti, i ona se už ztratila v krajině minulosti plné mořského lesku a válečných ohňů a nedokázala z ní najít cestu ven. Muž se teď plně ponořil do vzpomínek z občanské války:

„Když Leonora zemřela v Bílé rokli,
doufal jsem, že se Mario s Rufiem smíří.
Ale nenáviděli se ještě víc.
Pak jsme se ztratili.
Myslel jsem, že padli,
když se roztroušené zbytky guerilly
pokoušely v malých skupinkách
proniknout obklíčením a dostat se k pobřeží.
Štvali nás v lesích jako zvěř.
Patřili však k těm několika, kteří
pochod k moři přežili,
a oba se po čase vynořili
na kontinentálních univerzitách.“

„Smířili se alespoň potom?“

zeptala se žena.

Barbora v roli vědce zpívala:

„Slyšel jsem, že jejich nenávisť nevyhasla
ani v přednáškových sálech
a na konferencích.
Nechci o tom nic vědět,
nechci na ně myslet jako na vzteklé profesory,
nenávidící se kvůli ženě,
která je už mnoho let mrtvá.
To jsou obrazy, které vybledly.
Uchovávám si oba ve vzpomínkách
jako jasné hlavy z ostrovní Akademie
a jako odvážné a veselé velitele guerilly
z počátku války. To ostatní
je jen špatný vtip osudu,

na který můžeme zapomenout,
jenom sen, který nemá platnost
a jehož obrazy brzy zaniknou.“

Zvykl jsem si už na podivnosti hudby, ale libreto mi činilo větší potíže, pořád jsem se nedokázal smířit s tím, že tak pevně a samozřejmě spojovalo dvě zcela rozdílné roviny, totiž svět lidských citů, kterému nebylo nsnadné porozumět (například bolest nad zánikem svobodné kultury na ostrově), s naprosto nesmyslnými myšlenkami, které vědec-exulant představoval jako plody hlubokého bádání v době rozkvětu ostrovní vědy. Dráždilo mě, že nejsem s to pochopit smysl takového spojení. Nezdálo se ani, že by urboceanologické motivy byly nějakým symbolem, který by bylo potřeba rozluštit. Proč autor libreta nenapsal buď příběh o osudech univerzitních badatelů v době občanské války, anebo surrealistický text o imaginárních vztazích mezi městem a podmořským životem? Jaká divná estetika ho vedla k tomu, aby oboje smíchal dohromady?

Ale zároveň jsem cítil, že nepochopitelnost takového spojení je znamením toho, že opera nějak souvisí se zmizením Jonášovy dcery, i když byla zkomponována v době, kdy Viola byla malé dítě. Pripadalo mi, že jestli se mi podaří Violu najít, vysvětlí se rázem se všemi ostatními záhadami i tato podivnost. A ptal jsem se sám sebe, kdo je asi autorem libreta – není to snad Lui Nm, který byl stejně jako Vhlm Čj členem Bílého trianglu? Pak se samozřejmě nabízela možnost, že autorem scény byl Vga Ú. Pane bože, jak to všechno souvisí? Cítil jsem se, jako kdybych skládal beznadějný puzzle, v němž každý další dílek přináší zcela nový, nezařaditelný tvar. Proč ti tři muži spolu stvořili dílo, které je ještě bizarnější než jejich samostatná tvorba? Jaké tváře a jaká jména se skrývají za pseudonymy, které nutí toho, kdo tyto změti hlásek chce vyslovit, k potupným grimasám, ke grotesknímu tělocviku, při němž se probouzejí svaly na obličejí a na krku, o nichž do té doby neměl tušení? V opeře se

dost možná ukrývá stopa vedoucí k Viole – ale kde ji mám hledat? Mám se soustředit na hudbu, nebo na děj? Je tajemný klíč ukrytý v nějakém obraze či slově? Měl bych si po představení ještě jednou podrobně prohlédnout kulisy? Ponořil jsem se rezignovaně znovu do příběhu urboceanologa a jeho ženy.

42. kapitola Čisté světlo

Andrea teď zpívala:

„Muselo být smutné,
když jste u ohně v horách debatovali
o vědeckých otázkách, zatímco dole
hořely univerzitní budovy..“

Muž odpověděl zamyšleně:

„Ano, ale v horách jsme také zpočátku
zažili období, kdy se rozestřel
jakýsi chladný jas,
v němž se lehce rodily
jako krystaly z přesyceného roztoku
neočekávané, vzácné myšlenky,
podivuhodnější než vše,
co jsme vymysleli na pobřeží
ve šťastných dnech.
Jako by hořící univerzita
mezi tmavými kmeny stromů
byla lampou přinášející nové světlo.
Necítili jsme žádnou lítost
nad knihami a rukopisy,
které se dole proměňovaly v dým.“

Vědec začal neklidně přecházet po místnosti. Zdálo se, že se dostal k vrcholu, který stále ještě vysoko vyčníval nad hladinu smíření

a lhostejnosti, jež v posledních letech pozvolna zaplavovala krajinu minulosti.

„Dodnes to příliš nechápu.
Jako by se nové myšlenky zaleskly
v holé půdě, která se obnažila
poté, co plameny zoufalství
spálily všechnu vegetaci.
Někdy jsem myslel i na to,
že nedostatek spánku a nepřetržitě napětí
snad způsobily fyziologické změny v mozku,
probudily zasutá centra;
otevřely se zamčené komnaty,
které jsou možná připravené
pro vzdálenou budoucnost.
Zvláštní bylo, jak nové světlo
lehce přijaly ženy, jak snadno
se v něm pohybovaly. Leonora a Laura
byly oslnivé už dole v kempusech,
ale v horách jsme najednou začali slyšet
nejpozoruhodnější myšlenky z jejich úst.
Cítili jsme, že je nedokážeme sledovat
k výhni, kde jejich ideje dostávaly tvar.
Tak se z přemíry světla rodily
obdiv, láska a žárlivost,
trýzeň mužů zplodila nenávisť
a nakonec podlost,
která pak na lodích připlula na kontinent
a bujela jako nechutná plíseň na katedrách,
v záštiplných poznámkách ve vědeckých statích,
v neupřímných úsměvech

při setkáních v konferenčních sálech,
v ubohých sporech o prvenství myšlenek,
s kterými jsme si na terasách ostrova
ve šťastné době legitimní vlády
radostně pohazovali jako s míčem,
a nikoho nenapadlo,
že by měly někomu z nás patřit.“

Žena vstala od stolu, šla k svému muži a objala ho:

„Nemysli už na ostrov.
Venku už polevilo vedro,
půjdeme se projít podél řeky
anebo si na chvíli sedneme
do zahradní restaurace...“

Muž byl ale stále ponořený do vzpomínek, zdálo se, že ženu vůbec neslyší. Vymanil se jemně z jejího objetí:

„Pořád se vrací zlé obrazy;
ať se podívám kamkoliv,
vystupují ze zdí, ze spleti větví.
Obličej neznámých lidí na ulici
se proměňují v dávné tváře,
jako by tomu nebylo už dvacet let,
co jsem se z paluby rybářského člunu
naposledy díval na svahy ostrova
rozpouštějící se v oparu žhavého poledne.“

Urboceanolog přecházel po pokoji stále neklidněji; jeho žena se opřela o stůl a smutně ho sledovala očima.

„Když v noci zhasnu a zavřu oči,
vidím stále tytéž scény, vidím,
jak večer před bitkou v Bílé soutěsce
Mario napadl Rufia. Křičel na něj,
že nerozděluje spravedlivě
poslední zásoby jídla,
které nám ještě zbyly.
Pak se mlčky rvali v suchém jehličí,
tloukli se pěstmi do obličeje,
než jsme je od sebe odtrhli.
V tu chvíli byli vládní vojáci
blíž, než jsme si mysleli.
Zaútočili za rozbřesku.
Jen šesti z nás, jen šesti
ze čtyřiceti se podařilo
uprchnout výš do hor.
Leonoru zasáhly do prsou
hned první výstřely,
ještě dřív, než stačila
vzít do ruky samopal, který
ležel vedle ní. Zraněnou Lauru
jsem odnesl do skal.
Blouznila o studeném světle
na hladké žule univerzitních chodeb;
večer zmlkla a zemřela.
Myslím, že ona jediná tehdy v horách poznala,
jak se věci mají. Pochopila,
že otázky po původu, které se probírají
na desítkách vědeckých pracovišť
a ve stovkách publikací,
jsou nesmyslné. Šeptala mi tenkrát:
„Nemá smysl ptát se po počátku,

po prvenství města či moře.
Žádný počátek není,
tvary města a moře v sebe přecházejí
v nekonečných proměnách
a nikdy se od sebe příliš nevzdalují,
po čase přestáváme
rozdíl mezi nimi vnímat. Vidíme
touž vlnu, která rozevlává
záclony a barevné vlaječky v parku,
která vede krouživý tanec sasanek
na podmořském útesu;
chvění, jež rozhýbává chaluhy,
se probouzí i v listech otevřené knihy,
která leží na kulaté desce stolku
kupříkladu v zahradní restauraci
na břehu Starnberského jezera,
na jehož hladině se odrážejí
zasněžené vrcholky Alp.
Léta jsem její slova pokládal za blouznění,
ale dnes se mi zdá,
že jsem se od ní dozvěděl pravdu,
kterou já sám jsem ve své knize
nedokázal najít.
Její napůl srozumitelný šepot
učinil všecken výzkum zbytečným.
Je lhostejné, že The City and the Ocean
přeložili do dvaatřiceti jazyků,
stejně jako nezáleží na tom, že na ostrově
vojáci pučistů rozbili drahocenné přístroje
na měření reliktní podmořského života
v našem domácím náčiní.
To, co Laura sdělovala svým mumláním,

by snad mohlo být zachyceno
jedině v knize bez textu,
v knize vytištěné neviditelnou barvou,
v níž se jen čas od času
vynoří skupina písmen
jako vzdálené holé stromy v mlze
a zase zmizí...“

Během svého monologu urboceanolog pořád přecházel po místnosti a žena ho rezignovaně sledovala od stolu. Když Barbora zpívala o knize s prázdnými stránkami, na kterých vyvstávají a ztrácejí se písmena, okamžitě jsem si vzpomněl na objevující se a mizící znak, jenž mě přivedl do Jonášovy vily a jehož záhada nakonec dostala tak prozaické chemické vysvětlení. A vzápětí v melodii, kterou hrály zvonky, znovu zazněl začátek motivu Oranžové knihy; opět jsem slyšel stoupající řadu tří známých tónů a opět se melodie namísto toho, aby se uzavřela do tvaru, který mi zněl v hlavě, roztránila do neuchopitelného víru.

„Lauře pokoje splývaly s podmorskými jeskyněmi,
říkala, že už neví,
jestli svůj život prožila
v rušných městech, nebo na dně oceánu,
jestli tváře, jež znala...“

To byla poslední slova, která Barbora zazpívala. Pak bez jakéhokoliv náznaku, že se blíží konec, hudba i zpěv v jediném okamžiku zmlkly. Dívky na pódiu znehybněly – Barbora u knihovny, kam se právě při přecházení pokojem dostala, Andrea u stolu; Barbora stále stahovala obočí, zamrzl jí na tváři výraz vracejícího se údivu nad dávnou záhadou, zatímco na Andreině obličeji, hledícím na Barboru, zůstal jako na zastaveném filmu výraz smutku, obdivu

a lítosti. Po náhlém konci opery na zahradě zavládlo udivené ticho, pak se ozval žalostný potlesk pěti párů rukou, které v hledišti zbyly. Barbora s Andreou přišly k okraji terasy, lehce se uklonily a odběhly do domu; hudebníci ukládali nástroje do pouzder a ani nepokládali za nutné se děkovat. Po chvíli mi došlo, proč opera tak náhle skončila uprostřed věty: umělci se k nalezené partituru zachovali tak pietně, že Barbora a Andrea přestaly zpívat a hudebníci přestali hrát přesně na místě, kde na poslední zachované stránce rozpadlého sešitu končil záznam textu a hudby.

Když jsem ale odcházel mezi dvěma řadami prázdných křesel, přemýšlel jsem, jestli všechno nebylo úplně jinak. Znal jsem Čjovy nápady i lásku všech trianglistů k hlasům ticha a prázdna a řekl si, že je docela možné, že opera nikdy žádné pokračování neměla, že Čj sám utrl polovinu sešitu a zakončil operu tímto zlomem schválně, snad proto, že chtěl, aby náhlé přerušení vyvolalo v myslích posluchačů vír utvářejících se a zase rozpadajících zvuků a obrazů, hudební fantomy, které, jak se zdá, miloval více než skutečnou hudbu. A já se doopravdy nedovedl ubránit tomu, abych v duchu neslyšel mnoho různých imaginárních pokračování Čjova díla, která se jako mořské vlny přelévávala jedno přes druhé a jedno v druhém zanikala. Ale pak jsem se vrátil do přední, osvětlené části zahrady, kde se masky právě dostávaly do nejlepší nálady a šum hovorů přehlušil neslyšnou hudbu.

43. kapitola

Po představení

Chodil jsem zase mezi skupinkami masek, pil víno a poslouchal změt' slov, která na mne ze všech stran doléhala. Slyšel jsem to, co jsem očekával.

Nejistý ženský hlas: „Hm, bylo to zajímavé.“

Upřímný ženský hlas: „Já téhle moderní hudbě moc nerozumím.“

Nasupený ženský hlas, pojící se kdovíproč s představou tuhého, vyzáblého těla: „Pořád jsi usínal, děláš mi jen ostudu.“

Spokojený mužský hlas: „Nepředstírej, že tebe to bavilo. A kromě toho mě v masce stejně nikdo nepoznal.“

Rozpačitý ženský hlas: „Ty jsi to pochopil?“

Sebejistý mužský hlas: „Jasně, byla to politická satira.“

Začínal jsem cítit, že už jsem dost opilý, trochu jsem se potácel, slova, která jsem slyšel, se pozvolna osvobozovala od významů a splývala do příjemného víru. A v něm jsem náhle zaslechl mužský hlas, který se lišil od všech jiných hlasů; zapomněl jsem na všechny ostatní zvuky, na všechna slova, která na zahradě zněla, i když ten hlas byl daleko, a já vůbec neslyšel, co říká. Doléhala ke mně jen melodie vět, ale mně bylo hned jasné, že ta melodie nějak souvisí s hudbou, která před chvílí dozněla na druhé straně domu, a se záhadou dvojitého trojzubce, věděl jsem, že ten hlas přichází ze světa, ve kterém zmizela Viola. Hlas se vynořoval z šumu a zase se nadlouho potápěl pod jeho hladinu a já se prodíral mezi maskami, abych našel ústa, ze kterých vychází; byl jsem zrovna v části zahrady, kde mě oslňovala světla reflektorů mezi černými a blikajícími siluetami hostů, které se míhaly sem a tam. V jednu chvíli se mi zdálo, že už se mi hlas nadobro ztratil, ale pak se najednou zase ozval, jen několik centimetrů od mého ucha; slyšel jsem, jak říká: „... snad jsme udělali

chybu, snad měla kniha přece jen zůstat zavřená...“ Zdálo se mi, že smutek, který v těch slovech zněl, se rozlil po celé zahradě.

Nikdy předtím jsem ten hlas neslyšel, ale přesto jsem nepochyboval o tom, komu patří. Ihned jsem se podíval směrem, odkud, jak se mi zdálo, se slova ozývala. Ale kolem mne zrovna protékal proud masek směřující ke stolu, který zaměstnanci Bernetova domu přinesli na přední terasu a který byl pokrytý třpytivou ledovou tříští, na níž ležely kousky úhořů, mušle a sépie s roztaženými chapadélky. Bloudil jsem mezi maskami a přiopile jsem si znovu a znovu pro sebe polohlasně opakoval: „Vhlm Čj si přišel poslechnout své dílo! Vhlm Čj si přišel poslechnout své dílo!“ A také jsem věděl, že hlas mluví o Oranžové knize, o knize, jejíž stránky všichni zaplňovali svými sny. Chodil jsem mezi maskami a světly pln úzkosti, že jsem skladatelův hlas nadobro ztratil. Naštěstí jsem za chvíli zaslechl Čje znovu. Zdálo se, že odpovídá na něčí námitku; říkal tiše: „Ne, jistě toho nelituju. A přece musím pořád myslet na to, že by pro tebe bylo lepší, kdyby ses o ničem nedozvěděla.“

A pak jsem uslyšel hlas, který mu odpověděl, hlas, který se mi zaryl do mozku jako dlouhý a ostrý trn. Byl to dívčí hlas, tichý, světlavý, posmutnělý a zároveň trochu drsný. Hlas řekl: „Víš přece, že jsem předtím žila jako ve snu. Jak bych mohla litovat toho, že jsme po devatenácti letech zopakovali Tannhäuserovu slavnost. Teď už může přijít cokoliv...“

Byl jsem si v tu chvíli jist, že je to hlas Violy Jonášové. Vrhhl jsem se mezi masky směrem, odkud snad přicházel Violin a Čjův hlas, ale asi jsem se zmýlil, dívčín hlas se náhle ozval kdesi za mými zády: „Všechno je v pořádku, nedělej si starosti. Tak to mělo být. Stačilo mi těch čtyřadvacet hodin, které jsem strávila s Alexandrem; připadá mi teď, že jsem žila jen kvůli nim...“ Obrátil jsem se, přitom jsem se zapotácel a málem upadl, šel jsem za hlasem Violy, ale opět se přese mne přelila vlna šumu, neslyšel jsem už ani Violu, ani Čje. Znovu jsem zmateně bloudil mezi maskami, znovu jsem byl oslněn světly; pozo-

roval jsem oči v otvorech škrabošek, ozdobených hvězdami a oblaky, a říkal si, že se možná právě dívám do Violiných očí; kolem mne vířila přeludná světélka na kostýmech – neony, noční lucerny a barevná světla heren. O jaké Tannhäuserově slavnosti Viola mluvila? Kdo je, proboha, Alexandr? Čeho měla nebo neměla litovat? Copak se v celém mém pátrání bude donekonečna jen kupit jedna záhada na druhou? Začal jsem volat na škrabošky, které se přede mnou vynořovaly, Violino jméno, v oválných výřezech jsem viděl udivené pohledy, škrabošky mi uhýbaly, odplouvaly přede mnou do tmy. Vykřikovat Violino jméno zřejmě nebyl šťastný nápad; asi jsem tím Violu s Čjem vyplašil, protože už jsem od té chvíle jejich hlas nezaslechl.

Když jsem hledal Violu a Čje, objevovala se přede mnou neustále ruka s podnosem, na kterém stála jediná sklenka šampaňského. Zahradou procházelo několik číšníků, kteří nabízeli hostům pití; bylo mi divné, proč si tenhle tak oblíbil zrovna mne, ale byl už jsem příliš unavený a nechtělo se mi o tom přemýšlet. Několikrát jsem ruku odstrčil, ale nakonec jsem skleničku z podnosu přece jen vzal, abych se dotěrné ruky konečně zbavil. Pochopil jsem, že další hledání Violy a Čje je marné, a tak jsem zanechal pobíhání mezi maskami, opřel se o zed' domu a upíjel šampaňské.

Už se mi z alkoholu, víření látek, blikání světel, ze smíchu a šumu hlasů točila hlava; abych se trochu osvěžil, obešel jsem znovu dům a procházel se po trávníku v nejbližší, zcela temné části zahrady. Z keřů, jež zahradu lemovaly, jsem slyšel vzdechy masek, které zhasly všechny své žárovky a oddávaly se tu milostným hrám; přemýšlel jsem, podle čeho si asi masky vybíraly mezi zakuklenými hosty své partnery. Cítil jsem pořád větší ospalost, a tak jsem se rozhodl, že už pojedou domů. Když jsem se vracel k osvětlené vile, uviděl jsem, že nad siluetu křovin na jednom místě vyčnívá špičatá střecha, která zřejmě patřila nějakému altánku. Ozývaly se odtud zvuky tlumené hádky. Když jsem přišel blíž, rozlišil jsem dva ženské a jeden mužský hlas.

Jedna z postav se pohnula, světlo vzdálené lampy se zalesklo na hladkých černých vlasech a osvítilo na chvíli bledý obličej. Poznal jsem, že je to Barbora; měla na sobě stále oblek, ve kterém vystupovala v opeře. Druhá dívka byla Andrea; také ona byla stále v kostýmu urbooceanologovy manželky. Tvář muže byla schovaná ve stínu, ale nepochyboval jsem o tom, že je to Bernet. Zvědavost na chvíli překonala touhu po spánku. Přikradl jsem se k altánku, posadil se na trávu a opřel se zády o strom.

44. kapitola

Hádka v altánu

Nejdřív jsem zaslechl slova jedné z dívek: „... to přece nemůžeš myslet vážně!“ Snad to byla Barbora; v jejím hlase jsem slyšel výčítku a lítost.

Pak se ze tmy ozval unavený hlas, který patřil Bernetovi. „Myslím to smrtelně vážně. Snad se k pokladu ještě vrátím, až urovnám své záležitosti, ale v téhle chvíli...“

„Své záležitosti!“ vpadla mu do řeči pohrdlivě druhá z dívek. „Jaké výrazy to začínáš používat!“

„Seznámil ses s námi na cestě za pokladem,“ řekla Barbora tak tiše, že jsem jí sotva rozuměl, „a my jsme s tebou zůstaly, protože jsme tě chtěly doprovázet, do téhle chvíle jsi byl vůdcem výpravy. Kým chceš být teď? Kým jiným pro nás můžeš být? Přemýšlel jsi také o tom?“

Než Bernet odpověděl, ozval se Andrein rozzlobený hlas: „Dělej si, co chceš, ale uvědom si, že my nedokážeme žít s obchodníkem.“

„Ale já *jsem* obchodník, to si uvědomte zase vy,“ řekl Bernet; v jeho hlase zaznívala únava i potlačovaná zlost. „Kupuju a prodávám akcie, nejsem básník ani dobrodruh. Je mi líto, jestli jste si představovaly něco jiného.“

„Tomu přece sám nevěříš,“ řekla Barbora. Připadalo mi, že mluví s Bernetem trpělivě jako s malým dítětem. „Víš, že nám bylo vždycky jedno, že o tobě noviny psaly jako o obchodníkovi a zbohatlíkovi; věděly jsme, že to není pravda. Víš také, že jsme obě poznaly skoro okamžitě, kdo jsi, jakou jemnou, úžasnou hru jsi hrál od dětství, nemusel jsi nám o sobě ani nic vyprávět. Obdivovaly jsme tě, obdivovaly jsme způsob, jakým jsi odpovídal na tahy osudu; hrál jsi vždycky tak dobře, tak proč to teď takovým hloupým způsobem

kazíš? Nevím, jaké božstvo s tebou tuhle hru hraje, ale myslím, že jsi mu dělal svým stylem hry vždycky radost, že i ono cítilo potěšení ze hry s tebou a odměňovalo tě za to...”

„Představujete si boha jako hráče tenisu; nejsem si jist, jestli tak opravdu vypadá,“ zabručel Bernet.

„Myslíš si, že jsi méně povrchní než my, když si ho představuješ jako ochránce majetku a obchodních povinností?“ řekla Barbora. „Co ti dává právo si něco takového myslet? Vzpomeň si na hru, kterou hraješ od dětství, na první tah božstva, když před tebe položilo papír se zprávou o pokladu. Reagoval jsi už tenkrát skvěle, jsme na tebe pyšné; a božstvo to zřejmě už tenkrát ocenilo. Hrál jsi výborně i tehdy, když tě ze zlomyslnosti postavilo do světa financí a čekalo, co budeš dělat.“

„A taky tehdy, když ti přivedlo do cesty nás,“ řekla Andrea; její hněv se trochu utišoval, zřejmě pod vlivem Barbořina klidu. „Teď přišlo s tímhle tahem a dává pozor, jak se zachováš. Řekla bych, že je ještě napjatější než my. Copak nechápeš, že je to zkouška? Proč najednou hraješ jako hráč z druhé ligy? Proč najednou zrazuješ tu skvělou hru a děláš z ní věc zisku a ztráty? Proč do hry taháš otázku majetku? Strašně jsi nás zklamal.“

Opíral jsem se o kmen stromu a naslouchal slovům, která tryskala a zanikala ve tmě, jako by to už byl počátek snu, jako by se v příštím okamžiku měla všechna slova, která přicházela z altánu, proměnit a seskupit do vět nějaké orientální pohádky plné džinů a zlatých paláců s kouzelnými zahradami. Když jsem se blížil k altánu a slyšel zvuky hádky, byl jsem ještě pod vlivem rozhovorů, které jsem toho večera vyslechl, a říkal si, že dívky asi vyčítají Bernetovi jeho obchodní neúspěchy poslední doby. Teď jsem začínal chápat, o co ve sporu dívek s jejich přítelem opravdu jde; a skoro jsem se musel smát, když jsem poznal, jak jsem se mýlil a jak podivného rozhovoru jsem svědkem. Ve skutečnosti byly dívky pobouřeny tím, že se Bernet stará víc o záchranu svého majetku než o dětský

sen, ve kterém dokázal žít celý život a který sdílely spolu s ním; nemohly Bernetovi odpustit, že ho odvrácení bankrotu zajímá víc než radostná hra, kterou podle představ jejich zvláštní teologie dosud hrál s pánem osudu.

Naslouchal jsem hlasům, které se ozývaly ve tmě jako v nějaké absurdní rozhlasové hře, pln napětí jsem čekal, co ještě uslyším. Zvláštní drama, pomyslel jsem si; ženy vyčítají svému milenci, že nechce zkrachovat. Napadlo mě, že je to jedna z nejpodivnějších věcí, s kterými jsem se do té chvíle při pátrání po Viole setkal. Byly výtky Bernetovi, že se chce starat o praktické věci, jen rozmarem mladých nezkušených dívek, nebo byly Barbora a Andrea moudřejší než Bernet a dokázaly vidět velkou prohru, v kterou by se proměnila právě ta záchrana, o niž Bernet v současnosti tak zoufale usiluje? Na takovou otázku jsem neuměl odpovědět a snad ani žádná jednoznačná odpověď neexistovala; zdálo se mi, že v jednání dívek se proplétá netrpělivost a nerozvážnost s jemným porozuměním povaze věcí, kterému se snad naučily ve světě hudby.

„Ale já to chápu. Chápu úplně všechno. Chápu svou situaci, chápu, co ode mne chcete, chápu, co ode mne čeká to vaše božstvo.“ V Bernetově hlase se pořád mísila únava se vztekem. Zdálo se mi, že se zlobí na dívky proto, že cítí, že mají pravdu; ale zároveň se musel strašně bát toho, že ztratí svět, který kolem něho za poslední léta vystoupil z mlhy; bál se, že se zase propadne do prázdna, ve kterém žil od dětství a na které už by si teď asi nedokázal zvyknout.

„Co kdybyste se taky trochu vy pokusily pochopit mne? Pochopit, že jsem ztratil schopnost hrát a chuť hrát.“ Bernetova zloba stále rostla. „Ano, asi je pravda všechno, co mi tady říkáte, ale já už prostě nedokážu dál žít v domě, ve kterém hoří, a ještě k tomu se v něm zjevují přízraky z dětství. Strašně si potřebuju odpočinout a potřebuju si taky udržet alespoň pár věcí ze svého světa.“

„Teď ale nemůžeš odpočívat,“ řekla mírně Barbora, „nebo usneš a probudíš se jako úplně jiný člověk a ztratíš nás, ztratíš všechno, na

čem doopravdy záleží. Musíš to ještě chvíli v hořícím domě vydržet, neboj se, budeme tam s tebou.“

Andrea nebyla tak trpělivá jako její přítelkyně. „Podívej se na to, co děláš. Toužíš po životě, jakému jsme se doted' společně smáli. Mohl by ses taky oženit, založit si rodinu, stát se sponzorem fotbalového klubu a nakonec chodit na muzikály,“ vybuchla.

„Počkej, Andreo,“ snažila se ji uklidnit Barbora, „nezjednodušuj to...“

Těžko říci, jestli Berneta víc dráždila Barbořina naléhavá mírnost, Andrein vztek nebo rodící se pohrdání obou dívek. Byl asi zoufalý, cítil se zahnaný ke zdi, z jedné strany se na něj vrhli všichni obchodní partneři, kteří celá léta čekali na okamžik jeho slabosti, z druhé strany na něj dorážely dvě rozzlobené dívky; asi by chtěl hlavně mít pokoj, chtěl by se se všemi smířit, jenže v téhle chvíli nikdo nebyl ochoten na smír přistoupit.

„Nemáte žádné právo vysmívat se lidem, kteří tohle všechno dělají. Zním jich několik, kteří chodí na muzikály, a přesto to jsou dobří lidé a já si jich vážím. Klidně budu na muzikály chodit taky.“

„Jestli vidíš věci takhle, pak už zřejmě opravdu nemáme spolu o čem mluvit,“ řekla Andrea. Zdálo se mi, že její vztek je plodem zoufalství z toho, že s Barborou ztrácejí člověka, s kterým prožily zázračnou pout' za pokladem a kterého nesmírně obdivovaly.

„Třeba máš pravdu, třeba to jsou opravdu skvělí lidé, ale tohle přece není tvoje cesta,“ řekla Barbora.

„Moje cesta je teď každá cesta, která mě vyvede z pasti. Nemůžu si vybírat a starat se, jestli moje gesta budou elegantní nebo ne. Těší mě, že se vám hra s božstvem líbila, ale když hřiště zaplaví povodeň, musí všechny hry na čas přestat.“

Bernetova tvář byla po celou dobu skrytá ve tmě; snažil jsem se uhodnout, jak teď vypadá, ale nedařilo se mi to, ze tmy vystupovaly různé tváře, které jsem nedokázal sjednotit. Jestliže se v hlasech dívek splétala potřestěnost s moudrostí, v Bernetových slovech jsem slyšel celý chór hlasů – jako bych naslouchal někomu, kdo žil v mno-

ha zemích a v jehož hlase zůstaly tóny všech jazyků, jimiž za svého života mluvil. Zřetelně jsem slyšel hlas uzavřeného a zasněného dítěte, o kterém mi vyprávěl architekt, slyšel jsem také hlas člověka, který se naučil lehce a spontánně rozhodovat právě proto, že byl od přírody spíše zasněný a nerozhodný: situace, v nichž se ocital, mu připadaly lhostejné, protože neměly nic společného se světem jeho snění, a tak nebylo třeba se jimi příliš zdržovat – představil jsem si, jak Bernet lehce jako elf procházel po hladinách situací. Slyšel jsem v jeho hlase i tóny, které se asi rodily v prostředí obchodu a které byly pořád ještě prostoupené ironií, a také tóny, za které vděčil rozhovorům s Barborou a Andreou. Zdálo se mi, že už se během času všechny tyto hlasy dokázaly spolu smířit a podílet se na jakési harmonii.

Ale v Bernetově hlase se teď také ozýval tón neklidu, nejistoty a strachu, který zřejmě nebyl tak starý. Ten tón ještě nevrostl do spleti ostatních hlasů, naopak rozvrátil jejich dosavadní jednotu. Vzpomněl jsem si na architektovo vyprávění; úzkostný tón se zcela jistě zrodil v událostech, jež se začaly rozvíjet poté, co se v Bernetově životě objevila porcelánová soška, a jež vedly k tomu, že se mu začal bortit svět, ve kterém se v posledních letech usadil a na který si už zvykl. Možná že dívky Bernetovi křivdily, možná že neměl strach ze ztráty majetku; mohlo to být tak, že za poslední léta jeho života všechny jeho světy srostly dohromady a on teď s hrůzou pozoroval, jak se spolu se stavbou jednoho světa hroutí všechny ostatní: svět dětského snu, svět jeho fantaskní lásky, snění, hedonismu a počítačové magie.

Myslel jsem na Berneta a na chvíli jsem přestal rozhovor sledovat. Když jsem se na něj zase soustředil, mluvilo se už o penězích a nevděčnosti. „... a peníze potřebuju taky proto, abych se o vás mohl starat,“ připomínal Bernet dívkám, i když asi tušil, co jeho slova vyvolají.

„My nepotřebujeme, aby ses o nás staral!“ volala Andrea a Barbora řekla: „Teď potřebuješ ty, abychom se chvíli my staraly o tebe.“

Třebaže Barbora nikdy nezvyšovala hlas, zatímco Andreina slova jako by neustále byla počátkem oddalovaného výkřiku, na dně hlasu jich obou byla tence slyšet jakási společná jemná síla; její povaha byla tak nezachytitelná, že bych ji asi jen těžko dokázal určit, kdybych se s touto silou před chvílí nesetkal v pročištěné podobě na pódiu při jejich zpěvu. Měla určitě něco společného s hudbou; připadalo mi, že je to nějaký hlubší, tichý pramen, ze kterého hudba vyvěrá a který je snad totožný s plynutím samého času; napadlo mě, že to byl snad právě tento němý pramen, co záhadný Čj v mládí hledal na hranici říše zvuků a ticha. Ta síla se ozývala v hlase dívek takřka neznatelně, protože byla rozředěná všemi vrstvami vědomí, kterými vzlínala k řeči, ale přesto v ní stále ještě bylo tolik klidu a jednoty, že by dokázala vnést harmonii a smír i do prostoru, který se už rozpadl v trosky, ne snad tím, že by scelila fragmenty, ale tím, že by jejich hrany nechala zářit nečekaným čistým světlem. Pochopil jsem, že ve světě dívek, který se sytil z pramene hudby, neexistovalo ztroskotání; proto je tak rozhořčovala Bernetova nejistota a jeho strach. A Bernet asi sám také věděl, že by ho dívky mohly zachránit, ale vzpíral se jejich pomoci jako umíněné dítě.

„Nechte už toho,“ říkal teď rozmrzele; podle zvuků, které jsem slyšel, jsem se dohadoval, že ho Barbora hladí, Andrea tluče a že se je Bernet obě pokouší setrást.

Cítil jsem pořád větší ospalost. Několikrát jsem se na chvílku propadl do dřímoty a pokaždé jsem se vzbudil, když jsem se čelem dotkl kolen. V jednom okamžiku se hlasy z altánku změnilly v monotónní píseň, snad čínskou, ozval se také čínský strunný nástroj a odkudsi se dokonce objevil Číňan, stál před altánem a držel v ruce tyč s lampionem, který osvětloval jeho hubenou tvář s dlouhými řídkými vousy. Potom se z melodie opět stal rozhovor, Číňan zmizel a lampion se proměnil ve světlo lampy nad zadním vchodem Bernetova sídla. Téma rozhovoru bylo pořád stejné.

„Nenechám se kvůli vám zničit,“ říkal Bernet.

„Dobře. Dělej, jak myslíš. My jsme se rozhodly, že budeme hledat poklad samy, když s námi nepůjdeš,“ řekla Barbora.

„Už jsme se do toho pustily, když jsme viděly, že s tebou v poslední době nic není,“ přidala se Andrea. Hlasy se opět na nějakou chvíli proměnily v píseň, Číňan se potuloval kdesi nablízku, zahrada se začala proměňovat v rýžové pole. Ze spánku mě vytrhla Andreina slova: „... daly jsme mu do vína prášek na spaní; až usne, řekneme Zachariášovi, aby ho odnesl do domu. Až se ráno probere, důkladně ho vyslechneme. Určitě zná cestu k pokladu nebo aspoň nějaký její důležitý úsek.“

„Cože? Vyslechnete ho? Zřejmě ho budete mučit?“ ptal se ironicky Bernet, kterého už asi všechno, co se dělo kolem něho, nesmírně unavovalo.

„Mučit budeme asi tebe. A jeho tu budeme držet tak dlouho, dokud neprozradí, co ví. Víme, že ho tu nikdo hledat nebude.“

„Na co si to, proboha, hrajete? Takové dětinství!“

„O tobě se také říkalo, že jsi dětinský, a nikdy ti to nevadilo. Kdybys takový nebyl, nikdy by ses nedostal tak blízko k pokladu. Aspoň že jsme zůstaly dětinské my,“ řekla klidně Barbora a Andrea dodala: „Nechceš nám, doufám, opakovat moudrosti, které ti vždycky říkali tvoji zkušení přátelé, jako že se život neodehrává ve stylu dětských dobrodružných knížek...“

Bernet už ale dívky neposlouchal. „Přiděláváte mi jen další starosti,“ říkal rozzlobeně. „Víte aspoň, kde teď je? Jděte raději do postele, ať už neprovedete žádnou hloupost. Řeknu Zachariášovi, aby se po něm podíval. Někam ho uloží, jestli někde spí na zahradě. Až se probudí, necháte ho jít domů, ne abyste něco vyváděly.“

Bernet se rozeběhl po trávníku k domu. O kom Barbora s Andreou mluvily? Ospalost už skoro úplně ochromila mé myšlenky. Ale otázka byla tak jednoduchá, že hned vyvstala odpověď, i když jsem se potácel na samém pokraji spánku. Samozřejmě že dívky mluvily o mně. Vzpomněl jsem si na neodbytnou ruku, která mi pořád nabízela

pohár šampaňského. Když dívky byly schopné nasypat uspávací prášek do vína jako v nějakém dobrodružném filmu, můžu od nich pravděpodobně ještě očekávat ledacos, pomyslel jsem si. Měl jsem tedy asi cítit strach, ale do všech koutů vědomí se mi rozlil jediný pocit: blaženost, která pramenila z myšlenky, že se teď už nedá nic dělat, že není třeba o ničem přemýšlet a nic rozhodovat. Všechno bylo jednoduché: buď usnu a budu spát pod stromy, anebo mě někdo objeví a někam mě odvede nebo odnese.

Po celou dobu, co jsem naslouchal rozhovoru, mé prsty svíraly tenkou nohu skleničky, ze které jsem pil uspávající šampaňské. Sevření prstů nepovolilo ani v okamžicích dřímoty; teď jsem však cítil, jak se ke mně blíží vysoká vlna spánku, jak uchvacuje mé tělo a zmocňuje se postupně mých údů. Blaženě jsem se jí poddal a vlna vyplavila z těla všechnu křeč a všechno napětí; sklenička mi konečně vypadla z ruky; ještě než jsem padl do trávy, uslyšel jsem zvuk tříštícího se skla, jak narazila na kámen a rozbila se.

Ale než jsem stačil klesnout na dno spánku, probudily mě ženské hlasy. Když jsem opět otevřel oči, uviděl jsem, jak se nade mnou sklánějí dvě siluety, které lampa na Bernetově vile oblévala studenou aurou. Znovu jsem oči zavřel. Jistě to byla Barbora a Andrea, které zvuk rozbíjející se skleničky upozornil, že ve tmě naslouchá špeh. Pořád jsem se blaženě usmíval, připadalo mi skvělé, že dívky se o mne teď budou muset postarat. Zdálo se ale, že jsou na rozpacích, co se mnou dělat. Jejich plány, jak ze mne vymámí cestu k pokladu, už jim asi nepřipadaly tak výborné jako před chvílí.

„Měly bychom ho odvést do domu,“ řekla Barbora nejistě.

„Co když se bude bránit? Pořád ještě nespí,“ namítala Andrea.

„Už skoro spí, pojd', zkusíme ho zvednout,“ řekla konečně Barbora.

Ucítil jsem, jak mě z obou stran uchopily v podpaží ruce dívek a jak mě namáhavě a nejistě zvedají. Snažil jsem se Barboře a Andree pomoci, ale nohy se pode mnou pořád podlamovaly. Když

jsem trochu stál, položila si každá z dívek jednu mou ruku kolem ramen, pak se mnou vrávoraly k domu.

Od té chvíle jsem se stále znovu propadal do snu a zase se probouzel, v krátkých okamžicích bdění jsem viděl trávník, na kterém ležel bledý svit domovní lampy, chodby domu s mnoha dveřmi, pak jsem pozoroval, jak mě čtyři drobné ruce ukládají na měkký bílý koberec, stahují mi přes hlavu černý oděv, až jsem zůstal ve spodkách a tričku, a jak mě vlečou do obrovské postele. Zahlédl jsem také několik Číňanů, jednorožce a melancholickou harpyji sedící na bidýlku ve zlaté kleci, ale tyto bytosti pravděpodobně patřily do světa spánku.

45. kapitola

Bílý pokoj

Ze snu, ve kterém jsem bloudil prázdnými ulicemi neznámého obrovského velkoměsta, mě probudily hlasité rány. Se zavřenýma očima jsem se vyhrabával z cích, do nichž jsem se zřejmě ve spánku pořád víc zamotával jako do velké pavučiny. Přikrývky byly sice tenké a lehké, ale zato jich bylo několik vrstev; všiml jsem si, že některé z látek nejsou větší než šátek, zato jiné se patrně táhnou až kamsi do daleka. Když se mi podařilo vyprostit z měkké pasti alespoň horní polovinu těla, odtrhl jsem od sebe násilím víčka a snažil se rozpomenout, kde jsem a jak jsem se tu octl. Ležel jsem na veliké posteli v rozlehlé světlé místnosti; světlo přicházelo zvenčí, tlumil je a změkčoval bílý neprůhledný závěs, který sahal od stropu až k podlaze a zakrýval celou jednu stranu pokoje. Na osvětleném závěsu ležely stíny větví jako šedivá kresba na bílém papíru; za závěsem musela být skleněná stěna, jež vedla do zahrady.

Uviděl jsem, jak se napravo ode mne světlá přikrývka řasí do záhybů a zase roztahuje; za jedním záhybem se vynořily rozčuchané černé vlasy a pak dívčí obličej, který jsem odněkud znal. Po chvíli se začaly hýbat přikrývky nalevo ode mne a ve škvíře mezi látkami se objevily světlé vlasy a potom druhý povědomý obličej. Nakonec se ze zmuchlaných a zamotaných látek vysoukala na světlo dvě štíhlá těla v bílých nočních košilích. Seděli jsme všichni tři na posteli a udiveně na sebe hleděli, zatímco se zvenčí pořád ozývalo bušení na dveře a lomcování klikou.

Za dveřmi se ozvalo: „Otevřte, už bude poledne, přinesl jsem vám snídani.“ Byl to Bernetův hlas a byl v něm slyšet smířlivý tón. Začal jsem si postupně vzpomínat na všechno, co se v noci přihodilo: na masky, na operu, na rozhovor Čje a Violy, na hádku v altánu, na

uspávací prášek v šampaňském, na to, jak mě Barbora s Andreou odvěkly do domu a uložily. Dívkám sice nikdo nenamíchal do vína prášek na spaní, ale asi vypily dost alkoholu na to, aby jim teď také dělalo potíže vzpomenout si, kdo jsem a co dělám v jejich pokoji.

Bušení na dveře náhle přestalo; nikdo z nás tří pořád ještě nepromluvil, jen jsme se navzájem dívali do překvapených tváří. V tichu bylo slyšet jen pleskání závěsu v průvanu, který patrně pronikal dovnitř mezerou ve skleněné stěně. Bernet asi stál za dveřmi a čekal, jestli se dívky ozvou. Když bylo pořád ticho, řekl: „Nechám vám tu snídani;“ pak jsem slyšel vzdalující se kroky.

Rozhlížel jsem se mezitím po místnosti, zalité měkkým světlem. Zdi pokoje byly bíle vymalované a prázdné, nevisel na nich žádný obraz. Také všechny příkrývky na posteli, na níž jsme teď seděli, byly bílé; uvědomil jsem si, že jsem tak obrovskou postel nikdy v životě neviděl. Stála na poměrně vysokém pódiu, ke kterému vedly schůdky a které zabíralo skoro polovinu místnosti. Zbytek místnosti pokrýval vysoký bílý koberec. Na něm stála tři štíhlá křesílka z kovových trubek, stolec z kovu a skla a bíle natřená skříň; to byl jediný nábytek v místnosti. Zahlédl jsem na koberci hromadu zmuchlaných šatů; byl to můj maškarní úbor a operní kostýmy dívek.

Dívky už si asi vzpomněly, kdo jsem, a přemýšlely, jak se mají ke mně chovat. Jejich noční rozhodnutí věznit mě v domě a vyslýchat, co vím o pokladu, jim za denního světla a v kocovině asi připadalo nesmyslné a hloupé a cítily se trapně. Když jsem se díval na jejich zmatené tváře pod rozčuchanými vlasy, bylo mi jich líto a chtěl jsem jim nějak pomoci, a tak jsem řekl: „Myslím, že jste se chtěly ode mne něco dozvědět o pokladu. Ale bohužel se mýlíte; o pokladu nic nevím ani jej nehledám. Mrzí mě, že vám nemůžu pomoci.“

„Jak to, že nehledáte poklad?“ řekla Andrea zaraženě. „Snažíte se přece rozluštit tajemství baobabu.“

„Tajemství baobabu? Vůbec nevím, o jakém baobabu mluvíte,“ řekl jsem a začal jsem mít nepříjemný pocit, že ke všem nevyřešeným záhadám přibude ještě jedna další.

„My říkáme ‚baobab‘ znaku, který se skládá ze dvou trojzubců, příčné čáry a elipsy,“ vysvětlovala Barbora. „Možná jste mu dal jiné jméno. Chcete popřít, že se o něj zajímáte?“

„Ach tak, myslíte dvojitý trojzubec. Ne, nemám žádný důvod, proč bych měl zapírat, že se snažím rozluštit, co znamená. Mohly jste se mě zeptat včera na slavnosti rovnou a nemusely jste mě kvůli tomu uspávat – i když jsem vám vlastně vděčný, že jsem si v noci nemusel shánět taxík. A taky už jsem se dlouho tak dobře nevyspal. Proč říkáte dvojitému trojzubci ‚baobab‘?“

„My jsme také přemýšlely, co znak znamená, a řekly jsme si, že je to nejspíš schematická kresba stromu,“ vysvětlovala Barbora. „Horní část nad vodorovnou čarou znázorňuje kmen a větve, dolní část zobrazuje kořeny a elipsa je poklad, který je v kořenech stromu ukrytý.“

„Dolní elipsa má znázorňovat poklad? To mě nenapadlo. Ale máte pravdu, znak by mohl taky docela dobře znázorňovat strom, který ve svých kořenech ukrývá poklad. Čím ale připomíná zrovna baobab?“

„Asi ničím, ale v té době jsme zrovna viděly v televizi přírodopisný film o baobabech, to slovo se nám líbilo, a tak jsme se rozhodly, že budeme znaku říkat ‚baobab‘.“

„Máte pravdu, ‚baobab‘ je hezčí než ‚dvojitý trojzubec‘. Možná tak budu znaku říkat taky. Ale opravdu nehledám poklad a nic o něm nevím. Hledám jednu dívku, která se ztratila před dvěma lety... Odkud vlastně víte, že se zajímám o baobab? A jak jste se dozvěděly, že jsem na slavnosti?“

„Architektka, který vám vyprávěl o Bernetovi a půjčil vám kostým, dnes ráno přepadly výčitky svědomí, že svého přítele zradil, a ještě předtím, než odjel na letiště, se tu stavil a všechno mu o vás řekl.“

Bernet to zase řekl nám a my jsme vás snadno poznaly podle kostýmu noční továrny.“

„Potom ale asi architekt Bernetovi taky řekl, že žádný poklad nehledám.“

„Bernet nám říkal, že jste architektovi vyprávěl nějakou zmatečnou historii,“ připustila Andrea. „Ale my jsme byly přesvědčené, že jste si vymýšlel, protože jste chtěl zatajit, o co vám ve skutečnosti jde.“

„Nehledám žádný přeludný poklad, hledám Violu Jonášovou a zájmal jsem se o znak jen kvůli ní, věřte mi.“

„Proč říkáte, že je poklad přeludný? Chcete tvrdit, že neexistuje?“ ptaly se dívky nazlobeně.

„To jsem neřekl. Možná je celá záležitost s pokladem opravdu nesmysl, dětinská fantazie, ale taky je možné, že nějaký poklad je někde zahrabaný, a že je dokonce nějak spojený s Violiným zmizením.“

„Našel jste nějaké stopy, které by k pokladu mohly vést?“ zeptaly se nedočkavě obě dívky najednou.

„Při hledání Violy jsem narazil na spoustu stop, ale všechny byly tak mnohoznačné, že vůbec nevím, co si s nimi počít, nedokážu rozhodnout, které z nich jsou pravdivé a které klamné, které jsou důležité a které nepodstatné. Skutečně mi připadalo, že některé ze stop by mohly naznačovat, že se Viola vydala hledat nějaký poklad. Ale víte co? Docela bych si dal trochu kávy. Nebude nějaká na podnose, který stojí za dveřmi? Myslím, že Bernet už odešel.“

Barbora beze slova okamžitě vysoukala nohy z povlaků a rozběhla se po posteli jakýmsi mrštným během po čtyřech, jehož techniku si osvojila zřejmě díky tomu, že dívky na rozlehlé pružné posteli, po níž nebylo dost dobře možné chodit po dvou, trávily velkou část života; pak seskočila z postele a utíkala po měkkém koberci, do něhož se bořila po kotníky, ke dveřím. Tiše otočila klíčem, pootevřela jedno křídlo dveří a opatrně vyhlédla ven. Na chodbě asi nikdo nebyl, a tak rychle sebrala alpakový podnos se snídaní, který stál na podlaze,

a zase zamkla. Za chvíli byla zpátky v posteli a rozlévala kávu. Všiml jsem si, že na podnose jsou čtyři šálky a pobaveně jsem z toho vyvodil dvě věci: jednak že Bernet ví, že jsem v pokoji, a jednak že doufal, že dívky už se na něj nebudou zlobit a přivou ho k snídani. Kromě kávy leželo na podnose čerstvé pečivo, několik druhů sýrů a spousta ovoce.

„Našel jste nějaké plánky nebo šifrované zprávy?“ zeptala se Andrea a Barbora řekla: „Připadáme vám možná dětinské...“

Usmál jsem se. „Setkal jsem se jen se schématem čerpadla, o kterém nevím, k čemu mělo sloužit. A pokud jde o vaše dětinství, nemusíte mi nic vysvětlovat. Slyšel jsem včera u altánu vaši obhajobu dětinskosti.“

„Tak musíte uznat, že jsme měly pravdu,“ řekla Barbora. „Bernet teď zapomíná, jak se mu vyplatilo být dětinský. Víme, že vám architekt vyprávěl o sošce se šifrovaným sdělením. Nikdo jiný kromě Berneta by se tím vážně nezabýval.“

„Ale soška přece vašeho přítele nepřivedla k pokladu, ale k partituře opery,“ namítl jsem.

„Věříme, že opera s pokladem nějak souvisí, jistě je v ní ukrytá zpráva o místě, kde se poklad nachází, jen jsme ji zatím nedokázali najít. A Bernet zbaběle nechá pátrání zrovna ve chvíli, kdy už se blíží k cíli,“ řekla Andrea. Barbora se zeptala: „Proč jste si myslel, že zmizení dívky, kterou hledáte, nějak souvisí s pokladem?“

„Protože se ve spleti stop pořád vracely motivy podzemí, spiklenecké motivy, motivy záznamu v tajemné knize, motivy nějaké osudové dávné události... Uznejte, že by se z těch stop docela dobře dal sestavit příběh o pokladu.“ Ale nechtěl jsem, aby si dívky dělaly příliš velké naděje a byly pak zklamané, a tak jsem dodal: „Je ale pravda, že by se z nich daly sestavit i jiné pěkné příběhy...“

„A nemohly by být všechny ty příběhy...“ vpadla mi Barbora do řeči a Andrea její otázku dokončila: „... součástí jediného spletitého příběhu?“

„I to je docela možné. Od jednotlivých stop vedou různé cesty, ale často mám pocit, že se nakonec všechny někde za obzorem setkávají. Někdy se mi zdá, že už jsem tomu příběhu příběhů blízko, že už mu naslouchám, ale asi tak, jako když posloucháme někoho, kdo dlouze vypráví ve vedlejší místnosti, a nerozumíme přitom ani jedinému slovu. Ten příběh mi připadá jako magická orientální pohádka – ale to bude asi tím, že z něho znám jen fragmenty, které jsou tak nesouvislé, že je může spojit jen kouzlo.“

„Tomu rozumíme,“ zašeptala Barbora, „všechno, co víme o pokladu, je také jen pár znaků ztracených v prázdnu; i my jsme to prázdno zaplnily svými dětskými sny, úzkostmi a představami, které se v nás po létech znovu probudily.“

„Nezlobte se na mne, ale myslím si, že se všechno nejspíš nakonec vysvětlí nějakým banálním způsobem. Proto se taky bojím, že najdu odpověď na všechny záhady, s kterými jsem se zatím při hledání Violy setkal, i když na druhé straně po ničem jiném tolik netoužím. Ale nemusíte být smutné; zdá se mi zároveň, že všechno, co je nějak spojené s dvojitým trojzubcem, je tak mnohoznačné a nejisté, že se docela dobře může ukázat, že právě nejfantastičtější domněnka je pravdivá. Nijak bych se nedivil, kdybyste našly pirátský poklad a kdybych já našel Violu na břehu podzemního jezera, ve kterém žije prehistorická obluda. Třeba se tam naše cesty setkají. Myslím, že by byla škoda, kdybyste přestaly poklad hledat. Víte, co uděláme? Řeknu vám všechno, co vím o dvojitém trojzubci, třeba vám něco z toho pomůže při hledání pokladu, a pak mi vy zase budete vyprávět, jak jste se s obrazcem setkaly.“

„Ano, ano, to bude skvělé!“ volaly dívky.

„Třeba bychom mohli poklad hledat společně, když teď Bernet zběhl z výpravy,“ navrhla Andrea a Barbora ji doplnila: „Mohli bychom všichni tři hledat zároveň poklad i Violu, chcete?“

„Ne, nezlobte se na mne. Nebudu s vámi hledat poklad. Patří Bernetovi, který jej hledal od dětství, a taky vám, protože jste stály

při něm, když se mu ostatní vysmívali. A kromě toho si myslím, že Violu můžu najít, jen když ji budu hledat sám. Stopy, které jsem zatím vypátral, se mohly zjevit jen někomu, kdo jde sám, a řekl bych, že tomu tak bude i v budoucnu. Jestli cestou objevím nějakou stopu, která by mohla vést k pokladu, určitě vám dám vědět. A ještě něco. Myslím, že byste se měly smířit s Bernetem.“

46. kapitola

Rozprava o světlech

Dívky se zamračily, ale já pokračoval. „Byly jste na něj moc přísné. Máte pravdu, nehraje teď svou hru nejlíp. Ale nemyslím si, že to božstvo, které je jeho partnerem ve hře, je tak netrpělivé jako vy a pohrdá jím za jeho slabost. Řekl bych, že ví, že jsou chvíle, kdy je potřeba odpočívat, a chvíle, kdy je třeba prohrávat, že jsou chvíle, kdy je třeba chovat se hloupě a banálně. Berneta se teď zmocnil velký strach, má pocit, že se topí a že mu po všem, čeho se chce zachytit, sklouzávají ruce. Myslím, že se zase vrátí do světa, ve kterém s vámi žil. Kdo v dětství zahlédl nějakou štěrbinou jiný prostor, jen těžko se někdy stane obyvatelem světa, ve kterém žijí ostatní – i když se o to Bernet právě teď zoufale a dojemně snaží. Asi nenávidí svou minulost a hnuší se mu celá historie s pokladem, která se od dětství proplétá jeho životem, ale i takové chvíle hnusu jsou zapotřebí...“

Dívky zamyšleně mlčely, za nimi se vlnily záclony. Andrea řekla: „Opravdu věříte, že se z Berneta nestane nudný hlupák?“

„Ano, věřím tomu – ale myslím, že se jím nestane jenom za podmínky, že s ním zůstanete. Chtěl bych vás poprosit, abyste ho nepouštěly.“

„Vděčíme Bernetovi za hodně, právě proto se teď na něj tak zlobíme,“ řekla Andrea. „Jsme na něj přísné jen proto, že ho chceme zachránit. Důvěřovaly jsme mu od chvíle, kdy jsme se do něj zamilovaly. Ten jemný, úžasný vztah, který se mezi námi třemi začal rozvíjet a který by byl pro všechny ostatní zdrojem trápení a mnohaleté bolesti, nás ze začátku strašně vylekal, nevěděly jsme, co si s ním počít, ale věřily jsme, že Bernet najde řešení, které všem přinese radost. A on to udělal, udělal to se samozřejmostí a lehkostí anděla, jen mávnul křídlem. Proto jsme také vždycky věřily, že se

stejnou lehkostí najde poklad v okamžiku, kdy objeví pár nových dílků ke skládačce, s kterou si od dětství hrál.“

„A to už se možná stalo,“ dodala Barbora, „možná jsou všechny potřebné znaky ukryté v opeře – a Bernet, namísto aby je hledal, se věnuje takovým hloupostem, jako je jeho majetek.“

Dívky se odmlčely. Mlčel jsem také, díval jsem se na jejich zamýšlené tváře, na štíhlá těla, napůl ponořená do závějí příkrývek, na kterých leželo polední světlo tlumené bílým závěsem. Rozuměl jsem jejich hněvu, ale bylo by mi líto, kdyby se s Bernetem rozešly. Tvořili podivuhodný spolek; připadalo mi zábavné i dojemné, jak se nepraktičnost a impulsivnost dívek spojovala s Bernetovou introvertností a neznalostí světa. Trojici, která by se mohla chlubit takovými vlastnostmi – a která by se navíc rozhodla žít ve vztahu, jenž by většině společnosti připadal morálně zcela nepřijatelný –, by každý včetně mne předpovídal, že hodně brzy skončí v nějakém útulku bezdomovců; namísto toho však Bernet, Barbora a Andrea žili s pocitem naprosté samozřejmosti v neslýchaném přepychu; a zmatenost a bezradnost těch tří velkých dětí nebyla nijak na závadu tomu, aby se Bernet stal jedním z nejúspěšnějších mužů ve světě, kterému nerozuměl a ani se mu nikdy nesnažil porozumět, a aby dívky uchránily svůj talent, aby nezhodily a neznečistily své krásné hlasy sebemenší banalitou.

Přitom jsem pořád musel trvat na námitkách proti Bernetovu způsobu života, které jsem včera říkal architektovi, pořád jsem byl přesvědčený, že čistá hra se nemůže spojovat s penězi. Dívky si to neuvědomovaly, připadalo jim, že až do okamžiku krize bylo s Bernetem všechno v pořádku, byly přesvědčeny, že peníze mohou být jen nedůležitým, nepodstatným důsledkem Bernetových her; jen stínem za světélky na počítači. Ale nechtěl jsem jim to vymlouvat; snad to byl šťastný omyl, obdiv dívek zřejmě Berneta přiměl k tomu, aby se postupně stával tím, čím byl už předem v jejich očích – vzdušným elfem, který žádné peníze nepotřebuje –, a věřil jsem, že mu dá také sílu zvítězit nad panikou, která se ho v poslední době zmocnila a strhávala ho ke dnu.

Spojení těch tří lidí mi připadalo tak šťastné, že jsem nevyklučoval, že fantastický poklad skutečně najdou. Zdálo se mi dokonce, že si jejich hledání nějaký poklad přivolá, že jej přitáhne z hlubin země, ze záhadných sklepení nebo z kořenů baobabu, i v případě, že v této chvíli je jejich cesta jen spleť omylů a že dvojitý trojzubec, porcelánové sošky ani Bernetovy dětské příhody nemají s pokladem vůbec nic společného.

„Proč vlastně hledáte tu dívku?“ přerušila po chvíli Barbora mlčení a Andrea hned dodala: „Jste do ní zamilovaný?“

Zasmál jsem se. „Ale ne, já znám Violu jen z fotografie a z portrétu a jednou jsem slyšel její hlas. Hledám ji, protože jsem to slíbil jejímu otci. Anebo ještě spíš proto, že jsem zvědavý a chtěl bych rozluštit rébus, který přede mne osud najednou položil a který je možná podobný hádance, jakou se pokoušel celý život rozřešit Bernet.“

Ale pak mě napadlo, že to, co říkala Andrea, není tak směšné. Musel jsem si přiznat, že posedlost, s níž jsem se v posledních dnech věnoval hledání Violy, se přece jen alespoň trochu podobala lásce; kdyby tomu bylo jinak, sotva bych se zabýval tak dlouho někým, s kým jsem se nikdy nesetkal a o kom skoro nic nevím, sotva bych dobrovolně hrál komickou postavu, na jejíž roli jsem vůbec nebyl připraven a která byla něčím mezi Philem Marlowem a Heinrichem von Offerdingen – k tomu by nestačila ani zvědavost, ani záliba v detektivkách a v luštění rébusů, ani soucit se starým nemocným pánem.

A tak jsem dívkám řekl: „Vlastně máte pravdu. Jsem do Violy trochu zamilovaný, i když ji vůbec neznám. Od začátku mě nesmírně přitahovala bytost, která uniká a zanechává za sebou jen mnohoznačné stopy; někdy mi připadá, jako by byla jen prázdným, černým místem, kolem kterého se bez ustání točí vír slov, obrazů, cizích tváří a osudů, venkovních a vnitřních prostorů, příběhů, myšlenek, tónů a hlavně bílých i barevných, denních i nočních světél. Taková fascinace je asi opravdu formou lásky, i když předtím, než jste se zeptaly, mě to nikdy nenapadlo.“

„Co z toho očarování podle vás zůstane, až Violu najdete?“ řekla Andrea.

„Nevím, o tom jsem nepřemýšlel. Já vlastně v hloubi duše nevěřím, že Violu najdu. Pro mne je zahalenou černou postavou uprostřed roje světél a neumím si představit, že by se někdy světla rozestoupila a já se jí mohl podívat do tváře.“

„Jestli Violu nenajdete, budete se moci utěšit aspoň tím, že jste cestou za ní viděl pěkný ohňostroji,“ řekla Barbora s úsměvem.

„V takovou útěchu nevěřím. Světla, která blikají a krouží kolem neviditelné Violy, jsou podezřelé bludičky, a dostávám docela strach, když myslím na to, kam by mě mohla zavést. Jsou to studená světla, přinášejí sice zvláštní štěstí, ale to je jen chladná horečka, která mrazí v krvi, neplodná extáze, která se uzavírá do vlastní slasti a ze které nic nevyroste. Tma by byla přívětivější než taková světla.“

„Nám ale přesto připadá, že vás osamělá světla lákají.“

„Ano, přitahují mě jako droga, nemůžu si pomoci. Bojím se, že bych jednou mohl žít jen mezi nimi, v zemi vzdáleného třpytu, že bych mohl kvůli nádherným světlům na obzoru úplně zapomenout na blízké tváře a na užitečné, ochotné věci. Někdy mi připadá, že při hledání Violy ztratím všechny ostatní lidi, že mé pátrání skončí naprostou samotou.“

„To je zvláštní, řekly bychom, že je to naopak. Nezdá se nám, že jste dřív žil příliš společenským životem, zatímco teď, když pátráte po Viole, se přece musíte setkávat s mnoha novými lidmi a poznávat jejich životy a jejich světy,“ řekla Barbora.

„Ano, ale při všech setkáních byl od počátku s námi přízrak Violy – a ten všechno infikuje neskutečností, má moc proměnit všechny tváře ve fantomy. Když vzpomínám na všechna ta setkání, splývají mi tváře lidí, s kterými jsem rozmlouval, s obrazy z jejich vyprávění a s postavami, které jsem vymyslel, když jsem se pokoušel rekonstruovat, co se s Violou stalo.“

„My jsme pro vás také fantomy?“ zeptala se trochu koketně Andrea.

Podíval jsem se na dívky a usmál se. V tu chvíli na nich nebylo opravdu nic neskutečného; a zvláštní bylo, že je před přízračností ochránila fantasknost jejich povah: takovou směs pošetilosti, naivity a moudrosti by asi ničí imaginace nedokázala vytvořit, ta mohla být jedině skutečná. Ale nebyl jsem si jist, že se už zítra ve vzpomínkách jejich tváře nepromění v bledé masky vznášející se ve tmě mezi ostatními maskami. O tom jsem však dívkám nic neřekl; neměl jsem pocit, že by jim na mně záleželo natolik, že by je nějak zvlášť trápilo, kdybych se na ně opravdu díval jako na přízraky.

Namísto odpovědi jsem řekl: „Pro vás noční světla asi také něco znamenají, když jste z nich udělaly téma maškarní slavnosti.“

„My máme noční světla rády a myslíme si, že se jich bojíte zbytečně; světla jsou čistá a nevinná,“ poučovala mě Barbora. „Řekla bych, že ten, kdo s nimi žije, se v jejich světě může naučit nezištné pozornosti a úctě k tomu, co se vymyká našemu světu a co se nedá nijak využít, a takové školení je docela dobré i pro vztah k blízkým věcem a tvářím. Zvolily jsme letos jako téma slavnosti světla noci, protože se nám zdálo, že to, co vane z nočních světél, je nějak příbuzné s tím, co se pro nás obě od dětství ozývalo na dně hudby a co obvykle nikdo z těch, kteří tvrdí, že milují hudbu, neslyší. Vlastně jsme si to plně uvědomily, až když jsme poznaly operu z Popelové ulice. Připadalo nám, že je to jediná hudba, která ví o prameni tónů, že její autor trápil hudbu chladem a monotónností, aby ji donutil vydat její nejstarší, nejtišší a nejzáračnější hlas.“

Andrea Barboru obdivně sledovala, byla pyšná na to, jak její přítelkyně umí za obě vyjádřit jejich společné pocity slovy. Ale Barbora mě nepřesvědčila a nezbavila úzkosti z toho, že mě pronásledování Violy zavede do nějakého chladného světa, z něhož se mi už nikdy nepodaří uniknout. Dívky ještě neznaly nebezpečí přílišné čistoty, na to byly asi příliš mladé, stejně jako byly příliš mladé na to, aby dokázaly být shovívavé k Bernetově únavě a jeho strachu.

47. kapitola

Knih nalezená v Amalfi

Zase jsme nějaký čas mlčeli. Pak mě dívky poprosily, abych jim vyprávěl příběh hledání Violy.

Začal jsem: „Před deseti dny jsem přelézal skládku...“ ale Andrea mě přerušila: „Počkejte, musíte si udělat pohodlí, aby se vám dobře vyprávělo a nic jste nevynechával.“ A dívky se vydaly na cestu po posteli, lezly po kolenou, prodíraly se kupami příkrývek a sbíraly polštáře a polštářky, které se všude povalovaly; potom se ke mně se svou kořistí vrátily a postavily z polštářů jakousi měkkou pyramidu. A tak jsem se do ní zabořil a začal dívkám líčit své příhody od chvíle, kdy jsem na skládce šlápl na hrot trojzubce. Dívky se zahrabaly do příkrývek, držely se za ruce a napjatě poslouchaly.

„To je skoro tak hezké jako hledání pokladu,“ vzdychla Andrea, když jsem po dvou hodinách skončil vyprávění okamžikem, kdy jsem na zahradě uviděl, jak se nade mnou sklánějí hlavy obou dívek. „Škoda že nechcete, abychom vám pomáhaly.“

„Teď mi můžete pomoci jediným způsobem: když mi řeknete všechno, co by s dvojitým trojzubcem mohlo nějak souviset. Včera jste v altánu Bernetovi připomínaly, že jste se s ním seznámily při hledání pokladu. Jak tomu mám rozumět? Setkaly jste se s ním v podzemní chodbě, v noci na hřbitově nebo na exotickém ostrově?“

„Ne, tak to bohužel nebylo,“ smály se dívky.

„Seznámily jsme se s Bernetem v kavárně,“ řekla Barbora.

„Kvůli průvanu,“ dodala Andrea. „Bylo to vloni v květnu. Číšník tenkrát otevřel okno, aby trochu vyvětral...“

Vymotal jsem se z polštářového hnízda a přenechal je dívkám; po malých úpravách, které jsme na něm společně udělali, se do něho pohodlně vešly obě. Teď jsem si zase já před ně lehl a poslouchal.

„Najednou se zvedl průvan, nad stolky začaly létat účtenky a ubrousky, uvolněné dvojlisty novin zvolna plachtily nad našimi hlavami,“ pokračovala Andrea. „Všechny papíry se vznesly k vysokému stropu kavárny, nějaký čas tam kroužily jako hejno bílých ptáků a pak v pomalých spirálách slétaly na hlavy hostů, na stolky a na podlahu. Někteří hosté vstávali a snažili se je chytit ještě ve vzduchu. Jeden z papírů přistál na našem stolku. Barbora vzala list do ruky, pak mi jej ukázala a překvapeně řekla: ‚Podívej, to je Santa Rosalia!‘“

„Co je Santa Rosalia? Co bylo vlastně na papíru? A jak vás papír přivedl k Bernetovi?“

„Počkejte, probereme to popořádku,“ usmívala se Andrea. „Tak za prvé: na papíru byl nakreslený znak, který tak dobře znáte.“

„Baobab?“

„Ano, baobab, tenkrát jsme mu tak ale ještě neříkaly. Za druhé: Santa Rosalia je název románu a zároveň je to hlavní město fiktivní země v Jižní Americe, ve kterém se děj románu odehrává.“

„A za třetí,“ vpadla jí do řeči Barbora, „když se papíry snesly na podlahu a na desky stolků, všichni hosté je začali zvedat, prohlížet, nabízet si je a navzájem vyměňovat. Mávaly jsme papírem, který přistál na našem stolku, a volaly jsme ‚Santa Rosalia! Santa Rosalia!‘ Zdálo se ale, že ta slova nikomu nic neříkají. Obcházely jsme stolky a ukazovaly papír s kresbou všem hostům; nakonec se k němu přihlásili dva muži, kteří seděli u stolku u okna; byl to Bernet a architekt. Když jsme Bernetovi vracely papír, zeptal se nás, proč jsme volaly ‚Santa Rosalia!‘, a my mu řekly o románu, ze kterého kresbu známe. Tak jsme se seznámili a tak se stalo, že od té doby spolu pátráme po pokladu z pirátské lodi.“

Poslouchal jsem pořád se zatajeným dechem.

„Ten román jsme našly v jednom laciném penzionu v Amalfi, když jsme o prázdninách cestovaly po Itálii,“ pokračovala Barbora. „Ležel v zásuvce nočního stolku; asi ho tam nechal host, který bydlel v pokoji před námi. Byl to roztrhaný a zamaštěný paperback. Knížka byla ve francouzštině, vydalo ji jakési nakladatelství v Dijonu v roce 1986“

a jako autor byl uvedený Honoré de Verne, takže nám bylo od začátku jasné, že jde o pseudonym. Bernet se pak snažil zjistit o autorovi něco na internetu, ale kromě odkazu k téhle jediné knížce nic nenašel. Taky volal do nakladatelství; tam mu řekli, že autor žádnou jinou knihu nevydal a že si nepřeje, aby se komukoliv sdělovalo jeho skutečné jméno.“

„Bernet knihu také četl?“

„Ano, přivezly jsme si ji s sebou.“

„A jak souvisí francouzský román s dvojitým trojzubcem?“

„Vyčítáte nám netrpělivost, a přitom jste ještě netrpělivější než my,“ usmívala se Andrea. „Jen pěkně čekejte, až se k tomu dostaneme. Našly jsme tedy v šuplíku v pokoji penzionu roztrhaný paperback. Už jsme přečetly knížky, které jsme si vzaly s sebou na cestu, a na to, abychom si koupily nějaké nové, jsme neměly dost peněz, a tak jsme byly rády, že budeme mít zase chvíli co číst. Příští den jsme šly ráno na pláž na kraji města a vzaly si knížku s sebou. Já jsem ji začala číst první. Když jsem ji otevřela, uviděla jsem, že v knize je jako frontispis nakreslený plán města. Nebyl to podrobný plán, ukazoval jen hlavní třídy. A ty dohromady vytvářely tvar znaku, který straší vás i Berneta a který od chvíle, kdy jsme se s Bernetem setkaly, straší i nás.“

„A souvisel děj románu nějak s tím, co hledáte, nebo s tím, co hledám já?“

„Těžko říct,“ řekla Barbora. „Spíš ne, ale od doby, co jsme začaly pátrat po pokladu, nám připadá, že s pokladem nějak souvisí úplně všechno, že všechno je plné znamení a náznaků, které k pokladu odkazují. Ale to vám asi nemusíme vysvětlovat, určitě něco podobného znáte taky. Je pravda, že když se objevila partitura Medúz minulosti, byly jsme překvapené, jak se obě díla podobají. Román se na rozdíl od opery odehrával v reálném čase a na reálném kontinentu, totiž v Jižní Americe, třebaže ve vymyšlené zemi, ale měl podobný námět jako libreto opery: také děj románu se odvíjel v době po násilném politickém převratu a také jeho hrdinové byli nějak spojeni se starým režimem a podíleli se na guerillovém boji proti nové vládě.“

„Budete mi román vyprávět?“

„Pokusíme se o to, ale my moc vyprávět neumíme...“, řekla Barbora a odmlčela se. Byla to narážka, Andrea ji pochopila a hned na ni navázala.

„Škoda, že nemluvíme s Bernetem,“ povzdychla si, „Bernet umí vyprávět krásně.“

„Není to příležitost, abyste se smířili?“ pomohl jsem jim.

Dívky se chvíli bezradně pohupovaly na posteli. „Tak běžte za ním,“ řekl jsem jim, „myslím, že na vás čeká. A já bych si rád poslechl příběh o Santa Rosalii v jeho podání.“

Obě dívky vyběhly z pokoje. Ležel jsem na posteli a díval se na hru stínů na vlnícím se prosvětleném závěsu. Asi po půlhodině se pootevřely dveře, ze škvíry se vysunula ruka a položila na koberec mou brašnu s oblečením, pak se objevila Barbořina hlava.

„Přijďte, prosím, k bazénu, Bernet na vás bude čekat,“ řekla Barbora a zase zmizela. Oblékl jsem si kalhoty, přehodil si tašku přes rameno a vyšel z místnosti.

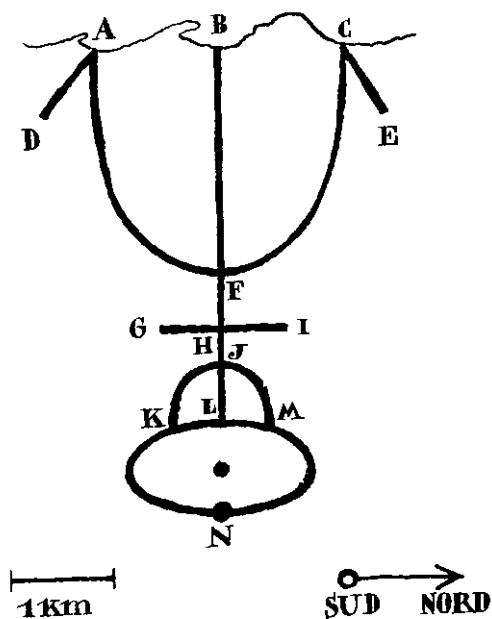
U bazénu seděl pod širokým slunečníkem v proutěném křesle muž v lehkých plátěných kalhotách, teniskách a námořnickém tričku. Barbora s Andreou se mezitím převlékly do plavek a teď se potápěly a honily v bazénu; když jsem přicházel, mávaly na mne z vody. Bernet vstal a podal mi ruku. Jeho jemné rysy by se hodily spíš k tváři básníka než finančníka. Měl světlé vlasy a bledou pleť, asi mu pobyt na slunci nedělal dobře. Pokynul mi, abych se posadil do křesla, které stálo pod druhým slunečníkem. Nalil mi zlatavý nápoj z broušené karafy, jež se třpytila na kulatém zahradním stolku, vedle oroseného skleněného džbánu s vodou a nějakých listin zatížených popelníkem.

„Je mi moc líto, že jsme vám způsobili nepříjemnosti,“ řekl Bernet.

„O žádných nepříjemnostech nevím, není třeba se za nic omlouvat,“ ujišťoval jsem ho. „Ale byl bych vám vděčný, kdybyste mi vyprávěl o Santa Rosalii. Barbora a Andrea mi to za vás slíbily. Je to pro mne důležité; mám podezření, že by román mohl nějak souviset se zmizením ženy, kterou hledám.“

„Já vím,“ řekl Bernet. „Architekt mi včera ráno něco o ztracené ženě vyprávěl a před chvílí mi ještě některé podrobnosti vašeho příběhu řekly Barbora a Andrea. Samozřejmě vám budu rád děj románu vyprávět; bylo by skvělé, kdyby vám nějak pomohl. Nejdřív vám ale musím nakreslit plán Santa Rosalie.“

A Bernet vzal ze stolku jeden list papíru, obrátil jej a cosi na něm pečlivě kreslil propisovací tužkou; pak papír posunul na mou stranu stolu.

„Tohle bylo v knize jako frontispis?“ zeptal jsem se a Bernet přikývl. Oba jsme se napili. Zabořil se do křesla, zadíval se na město, rozsypané mezi štíhlými tisy na zahradě a obestřené oparem, a začal vyprávět.

48. kapitola

Santa Rosalia

„V první větě románu se hlavní hrdina opírá o zábradlí lodi, která právě připlouvá k Santa Rosalii, hlavnímu městu jakési jihoamerické republiky. Hrdina se jmenuje Pierre, je mu třicet dva let a je to bankovní úředník z Paříže. Nedávno se rozvedl. Rozhodl se, že si vezme dlouhou dovolenou a bude cestovat po světě. Lod', na jejíž palubě stojí, připlouvá ze sousední země, kde Pierre prožil dva poklidné týdny na promenádách a v plážových barech. O zemi, k jejímuž hlavnímu městu připlouvá, Pierre příliš neví. Slyšel, že před několika lety tam došlo k vojenskému převratu, ale k nějakým převratům v té době docházelo i ve všech sousedních státech. To, co se říkalo o režimu v zemi, nevzbuzovalo přílišnou úctu k tamější vládě, ale neznělo to o moc hůř, než co slyšel o jiných zemích. Původně chtěl zemi minout – podle všeho by se tu nesetkal ani s výjimečnými památkami, ani s krásnou přírodou a písčnými plážemi –, ale hlavní město leželo na trase jeho plavby, a tak si řekl, že se v něm tři nebo čtyři dny zdrží. Lod' přistála v přístavu, který se nacházel tady...“ A Bernet ukázal tužkou na plánu bod označený písmenem B.

„Pierre se už v Paříži rozhodl, že bude cestovat jen s malým zavazadlem a všechno potřebné si bude kupovat na cestě, a tak vyšel z přístavu s lehkou cestovní brašnou přes rameno. Šel zvolna širokou rušnou třídou, na tabulce z mramoru si přečetl, že se jmenuje třída Druhého srpna; bylo to asi datum nějakého legendárního povstání nebo vítězné bitvy, ale Pierra význam data nezajímalo a nehodlal po něm pátrat. Třída byla po obou stranách vroubená řadou vysokých palm. Bylo časně odpoledne, slunce ještě stálo vysoko nad mořem. V tom, jak ulice ubíhala do dálky bez sebemenšího

zaváhání, bez jediného ústupku terénu nebo starší zástavbě, bylo cosi snového, jako by třída vyvstala na pláni najednou nějakým kouzlem, které v ní pořád přetrvávalo. V místě, ke kterému se sbíhaly všechny přímky, viděl fasádu rozlehlé budovy, jejíž detaily byly rozpité oparem dálky; její prostřední část zakrýval chomáč věcí, které byly zřejmě ve skutečnosti od sebe hodně vzdálené a dohromady je spojil jen rozmar perspektivy; Pierre se je nesnažil od sebe oddělit, jen mu napadlo, že zvláštní bílá záře, která je obklopovala, je asi vodní tříšť fontány.“

Bernet nejdřív zabodl hrot tužky do místa, které bylo asi jeden centimetr pod bodem B – to bylo zřejmě místo na třídě Druhého srpna, kde se právě nacházel Pierre –, a pak zvolna pohyboval tužkou dolů po přímce, jako by sledoval směr Pierrova pohledu; hrot tužky minul body F, H, J a L, přešel přes ovál a zastavil se v bodě N.

„Asi po čtvrt hodině cesty Pierre míjel honosný vchod do hotelu; markýzu lemovaly žerdě, na kterých zplihle visely vlajky všech možných států. Vešel dovnitř a nechal se zavést do pokoje ve třetím patře, s vysokým stropem a lesklým pseudorokokovým nábytkem. Když pokojská odešla, pozoroval chvíli ruch na ulici z úzkého balkonu s ozdobným tepaným zábradlím, který se vznášel nad korunami palem. Pak si lehl na chladný potah široké postele, díval se na vzorek záclon, který sluneční světlo promítalo na bílou zeď. Usnul a spal asi hodinu; pak se vydal na průzkum neznámého města.“

Andrea s Barborou připluly k okraji bazénu, opřely o něj paže, pokryté třpytícími se kapkami, a poslouchaly Bernetovo vyprávění.

„A tak Pierre jde s rukama v kapsách, prochází kolem výkladů zlatnictví, obchodů s vínem a cestovních kanceláří, míjí banky a restaurace, pozoruje langusty, které pomalu kývají tykadly v akváriích před vchodem do restaurací. U stolků, jež stojí na chodníku, hosté v tuto dobu pijí barevné koktejly. Je mu nápadné, že souvislou frontu domů dosud ani na jednom místě nepřerušilo ústí vedlejší ulice. Zato se otevírají pořád nové a nové pasáže; Pierre nahlíží

dovnitř a vidí, že se do nich přelévá luxus hlavní třídy a jiskří tu za výlohami ve světle žárovek a reflektorů; snaží se zahlédnout denní světlo na konci průchodů, ale jeho pohled vždycky narazí na blízký nebo vzdálený ohyb.“

Bernet posunkem nabídl dívkám pití, ty ale zavrtěly hlavou, a tak jen dolil do našich skleniček.

„Jak Pierre pokračuje v cestě, lidí na ulici ubývá, zdá se, že život města je přitahován mořem a že jeho vlna nedosáhne příliš daleko od břehu.“ A Bernet předvedl, o jakém úseku hlavní třídy teď mluví: dotkl se hrotem tužky místa, které se nacházelo asi ve třech čtvrtinách vzdálenosti mezi body B a F. „Také kolem sebe vidí daleko méně obchodů; prochází teď kolem zamčených dveří paláců, za jejichž sklem zahlédne tváře domovníků v livreji, a kolem exkluzivních klubů, které se zřejmě úmyslně stáhly do klidnějšího úseku hlavní třídy. Konečně přijde k místu, kde se z obou stran otvírá ústí ulic, jež jsou jen o něco málo užší než třída Druhého srpna.“

Ukázal jsem na bod F a Bernet přikývl.

„Domy na všech čtyřech nárožích jsou zkosené, a tak se křižovatka proměnila v kruhové náměstí; uprostřed něho se z kašny vynořuje Poseidonovo spřežení. Ulicí v těch místech už jen zřídka projede automobil, a tak Pierre v tichu, které tu vládne, slyší pleskání proudu, který vytéká z lastur Tritonů a dopadá na kamenné hřbety mořských koní.“

Rozlehlá stavba na samém konci třídy je teď o něco blíž a Pierre rozeznává bílé pravidelné sloupořadí tyčící se před fasádou; přesto mu palác pořád připadá nesmírně vzdálený. Za náměstím stojí po každé straně ulice ještě čtyři vysoké honosné domy, pak třída Druhého srpna zcela mění svůj charakter; tvoří ji teď dvě řady vil, které ustoupily od chodníku hluboko do zahrad; nad korunami palem vyčnívají špičaté střechy s kovovými korouhvičkami a horní patra s rozevřenými dřevěnými okenicemi. Ale dříve než Pierre vykročí k vilám, zabočí do ulice, která se otevřela po pravé straně

a kterou, jak si přečte na mramorové tabuli nad hlavou, pojmenovali po jakémisi generálu Molinovi.“

Abych Bernetovi ukázal, že ho pozorně sleduju, položil jsem prst na bod F a pak jsem jím pohnul směrem k bodu A. Bernet opět spokojeně přikývl.

„Zpočátku ještě vidí kluby a bary, s jakými se setkával v posledním úseku třídy Druhého srpna, ty ale brzy zmizí a Pierre náhle jde pod šedivými, oprýskanými zdmi domů, z nichž některé mohly být před léty přepychovými sídly, ale teď zřejmě zůstaly prázdné anebo se do nich nastěhovali obyvatelé z chudinských částí města, kteří proměnili chátrající paláce ve vertikální slumy; Pierre vidí na balkonech prádlo, které vlaje na šňůře přivázané mezi dvěma otlučenými novobarokními sloupy nebo mezi zadumanými karyatidami; když míjí průjezdy domů, zahlédne v atriích záhony se zeleninou. Čím více se domy vzdalují od křižovatky, tím jsou zchátralejší a zpustlejší, na římsách rostou keříky, jejichž kořínky se zachytily v prasklinách zdi. Ulice se lehce ohýbá, takže není vidět, jak pokračuje dál, ale Pierre cítí, že i v neviditelné části ulice za ohbím pokračuje rozklad; napadne ho, že v místě, kde ulice narazí na mořský břeh, by asi uviděl jen ruiny porostlé bodlácím.

Zastaví se; má pocit, že se dívá na scénu, na níž se odehrává nerosrozumitelné drama. Přemýšlí, co se v těchto místech města událo: nejdříve asi z nějakého neznámého důvodu začali Molinovu třídu opouštět její původní obyvatelé; když se ulice proměnila v tichou zónu chátrání, usazovali se v opuštěných bytech lidé pocházející z chudinských čtvrtí a zároveň se sem z třídy Druhého srpna začaly přelévat kluby a podniky, které zřejmě měly dobrý důvod zmizet z hlavní třídy a nebýt příliš na očích veřejnosti; tyto podniky se však zalekly zástupu temných domů osídlených nepředvídatelnými a bezejmennými obyvateli a zastavily se ve svém postupu už několik desítek metrů od začátku ulice. To všechno jsou však jen domněnky, Pierre se vrací na náměstí s Poseidónovou kašnou; my-

slí na to, že z města odjede příliš brzy, než aby mohl pochopit smysl scény, která se před ním na chvíli rozevřela a která mu už navždy utkví v paměti jen jako nesrozumitelný obraz – a tato myšlenka v něm vyvolá zvláštní blaženost.

Pokračuje v cestě východním směrem, jde teď kolem zahrad obehnaných vysokými mřížemi; někdy je vidět mezi kmeny palem a rozložitých stromů, jejichž jméno nezná, terasa s opuštěným houpacím křeslem mezi štíhlými sloupky, jindy jen zahlédne skulinou v listí kus bílého schodiště. Občas ho mine automobil, ale v této části města nepotká ani jednoho chodce. Zastaví se na náměstíčku sevřeném mřížovým plotů, za nimiž se tísní hustá tropická vegetace; v jeho středu stojí nízký bronzový pomník, představující mladého muže s vlnitými vlasy a licousy, který sedí na jakémsi balvanu; mladík hledí zasněně průhledem hlavní třídy k moři a přitom se chystá cosi zapsat brkem na list papíru, který si dost nepohodlně a nesmyslně přidržuje levou rukou na koleni. V těchto místech třídu Druhého srpna protíná kolmá ulice, která je také lemovaná zahradami a vilami; zdá se, že v obou směrech náhle končí v křoví.“

Bernet ukázal na bod H, označující místo, kde právě stojí Pierre, a potom na body G a I.

„Pierre pokračuje v cestě. Zakrátko se opět změní scenerie. Stojí na dalším rozcestí, také ono se stejně jako všechna předchozí rozšiřuje v kulaté náměstí. Tentokrát se v jeho středu tyčí obelisk z hladkého mramoru, který je patrně postavený na oslavu nějakého dávného vítězství, protože dole jej obepíná bronzový reliéf zobrazující prapory a různé druhy zbraní. V tomto místě zahrady končí.“

Bernet už nic na plánu neukazoval, ale bylo jasné, že mluví o místě, které označil písmenem J.

„Třída Druhého srpna se teď rozvětňuje do tří ulic. Pierre tu vidí jen budovy, které vypadají jako sídla vysokých úřadů. Také tyto ulice jsou bez lidí; jen před vchody drží stráž vojáci v uniformách. Rozhodne se, že půjde ulicí, která je zcela nalevo... (Bernet projel

hrotem tužky trasu J–M.) Potvrdí se mu, že v budovách opravdu sídlí ministerstva a státní úřady. Vojáci se na osamělého chodce dívají podezřívavě, ale nikdo ho nezastaví. Ulice ústí do prostoru rozlehlého náměstí. (Několikrát obkroužil tužkou elipsu.) Ve středu náměstí se chvěje vysoký sloup vodotrysku, který je teď už zbarvený růžovým světlem zapadajícího slunce stejně jako světlá fasáda presidentského paláce.“ (Dotkl se hrotem tužky nejdřív bodu ve středu elipsy a potom bodu N.)

„Projde napříč prázdným náměstím, na jehož dlažbě leží jeho dlouhý stín, a zastaví se před ozdobnou mříží brány, která vede do palácových zahrad. Za mříží nepohnutě stojí netečně se tvářící vojáci; bílé střapečky na čepicích, bílé šňůry na uniformách a bílé rukavice na rukou svírajících samopaly svítí v tmavnoucí zahradě. Když se Pierre obrátí, vidí průhledem hlavní třídy v dálce mořský horizont, k němuž sestupuje slunce. Vrací se k hotelu; cítí uspokojení z toho, že nezanedbal prohlídku města, jak se mu to na cestách někdy stávalo, a že bude moci zítra nebo pozítří s klidným svědomím odjet z tohoto města a z této země, z níž si bude po zbytek života pamatovat jen palmy na promenádě, zchátralé paláce, setmělé zahrady a růžový šumící sloup fontány.“

Během Bernetova vyprávění dívky vylezly z bazénu, usadily se na bílých dlaždicích a mlčky naslouchaly příběhu, který poprvé četly na pláži v Salernském zálivu.

„Zahrady ve vilové čtvrti jsou ještě temnější, vonnější a tišší, jen čas od času se z jejich hloubky ozve pronikavý výkřik nějakého ptáka. Pierrovi to připomene jeho letní venkovský dům ve Francii a ponoří se do vzpomínek; tak projde v zamyšlení velký kus cesty; když se rozhlédne, zjistí, že už je na rušné části třídy Druhého srpna. Po chodníku politém růžovým světlem se mu plazí vstříc dlouhé stíny palem; světlo se odráží od kapot automobilů a zarývá se mu bolestně do očí. Za chvíli slunce sestoupí do korun palem a promění se v roj blikajících světél. V zahrádkách restaurací je

ted' plno. Nad stoly se rozsvěcejí bílé koule a svítí na pozadí růžově a fialově pruhovaného nebe; v jejich svitu se lesknou na talířích červené krunýře humrů, stříbrná kůže ryb a kopce ledové tříště, do nichž jsou zasazeny šedé ústřice. Pierre se posadí na terasu jedné restaurace nedaleko hotelu, kde bydlí, nechá si číšníkem doporučit dobré místní víno a pak sedí, pije pomalu víno, dívá se na poslední hry světla na fasádách domů a v korunách palem. Takřka v jediném okamžiku se rozlije noc, na hlavní třídě ted' září do tmy lampy před palmami, bílé koule vznášející se nad stolky restaurací, oslnivá světla výloh a barevné neony na fasádách. Pomyšlení, že v této zemi, z níž zítra nebo pozítří odjede, nemusí poznávat nic jiného než její mírná a oslnivá, bílá a barevná světla, v Pierrovi opět vyvolá pocit, který má blízko ke štěstí.“

Uvědomil jsem si, že navzdory palmám, ústřicím a španělským jménům nemám pocit, že poslouchám vyprávění o exotické zemi. Připadalo mi, že hlavním hrdinou Bernetova příběhu je horko – horko, které rozpouští myšlenky, vzpomínky a cíle, stejně jako navrací vědomí i věci nějakému společnému staršímu, pomalému času, v němž se vše noří do života šelestů, vln a šumů; takové horko leželo už několik dní i v ulicích mého města. Uvědomil jsem si, jak poznamenalo způsob, jakým jsem se při hledání Violy setkával s věcmi a jakým věci přede mne předstupovaly, jakým se mi otvíraly a uzavíraly; myslel jsem na to, že mé hledání by se asi odvíjelo úplně jinak, kdyby mě Jonáš oslovil v listopadu. A pravděpodobně by skončilo hned na začátku; věděl jsem, že k důvodům, které mě vedly k tomu, abych se vydal na cestu za Violou, také patřilo slastné tušení, že pátrání bude probíhat ve světě horkých zdí a vylidněných letních ulic, ve vedru, které z věcí uvolňuje fantaskní obrazy. Horko bylo možná ještě silnější drogou, ještě důmyslnější pastí a nebezpečnějším lotosem než světla, o kterých jsme se přeli s Andreou a Barborou.

49. kapitola

Výstřely na promenádě

„Večerní hlasy ulice se rozpustily do nepřetržitého šumu; Pierre v něm zpočátku rozeznává kromě mnoha lidských hlasů cinkání sklenic a příborů, praskání krabích krunýřů pod čelistmi kleští, houkání vzdálených lodí a hudbu několika orchestrů, ale pak nechá všechny zvuky splynout do jediného poklidného proudu. Náhle zazní několik ostrých, hlasitých ran. Pierrovi trvá nějakou chvíli, než si uvědomí, že to byly krátké dávky z automatické zbraně a že se ozvaly v těsné blízkosti. Hosté na terase se schovávají pod stoly, plnými jídel, dámy ječí, víno teče po ubrusech. Pierra výstřely, které tak znenadání protrhly šum promenády, a ticho, které po nich následuje, uvedou do stavu zvláštní strnulosti. Cítí se náhle jako posluchač v koncertní síni a čeká, jak bude program pokračovat.

Zůstane sedět u svého stolu; před ústím blízké pasáže uvidí na chodníku muže ležícího na břicho s roztaženýma rukama; u jeho boku pomalu roste červená kaluž. Vedle těla dvě zakuklené postavy drží v ruce lehké samopaly se sklopnou pažbou; v příštím okamžiku obě postavy mizí v pasáži. Pak jsou slyšet zvuky přijíždějících a brzdicích automobilů, dupání nohou v těžkých botách, úsečné povely. U chodníku zastavuje sanitka; přijíždí tiše, s vypnutou sirénou, objevuje se tak rychle, jako by čekala opodál; sanitáři nakládají nehybné tělo, sanitka odjíždí, zvuk motoru se ztrácí. Před výlohou prodejní galerie si mladá žena prohlíží obrazy; Pierre si uvědomí, že své místo neopustila po celou dobu přepadení a že se její chování lišilo od chování ostatních lidí na ulici. Neutíkala ani se nijak nechránila, jen nehybně stála s tváří pootočenou k ústí pasáže. A Pierre si je náhle naprosto jistý, že mladá žena věděla předem, co se na chodníku stane, a sledovala vše jako někdo, kdo odborným pohledem hodnotí

provedení úkolu; Pierrovi na chvíli vyvstane v mysli představa rozhodčího na mistrovství světa v krasobruslení. Po chvíli žena konečně odstoupí od výlohy a pomalu odkráčí do pasáže.

Když odjela sanitka a zmizeli vojáci, hosté na terase – většinou to jsou cizinci jako Pierre – vylézají zpod stolů, zmateně se rozhlížejí kolem sebe, dívají se jeden na druhého. Z restaurace přichází na terasu číšník následovaný dvěma pikolíky, hosté se ho o překot ptají, co se stalo, ale číšník se usmívá a opakuje pořád dokola, že se nic neděje, že mohou zůstat klidní a že rozlité víno zaplatí podnik; pikolíci vyměňují polité ubrusy. A skutečně se zdá, že číšník má pravdu, že se vůbec nic nestalo, dokonce ani po skvrně na chodníku teď už není ani stopy; všechno proběhlo tak rychle, že hosté už si nejsou jisti, co vlastně viděli a slyšeli, a tak usoudí, že nejlepší bude vrátit se k talířům s humry a mečouny a k láhvím vína. Berou opět do ruky příbory, opět se ozývá cinkání a zvedá se vlna rozhovorů, orchestry, které zmlkly, opět začínají hrát. Také Pierre si objedná ještě láhev vína a ponoří se do šumu, který už zase protéká hlavní třídou.

Cestou do hotelu jde kolem rozsvícených výloh; je už skoro půlnoc, ale většina obchodů má ještě otevřeno. Když míjí pasáž, v níž zmizeli atentátníci i vojáci, nahlédne dovnitř. Vidí dlouhou chodbu, kterou vroubí zářící výlohy zlatnictví a butiků; vypadají stejně jako výlohy na ulici, nic nesvědčí o tom, že by v hloubce pasáže číhalo nějaké nebezpečí. Ohyb chodby, za který není vidět, ho však láká; jde se podívat, co se za ním skrývá, vidí další výlohy a další ohbí. Proniká pořád hlouběji do pasáže; její ráz se pozvolna mění, nejprve míjí řadu menších čínských a thajských restaurací, které jsou namačkané jedna vedle druhé, ty pak vystřídají hospody a lokály, kde blikají barevná světélka hracích automatů. Pasáž se také zužuje a je v ní stále méně světla.

Kromě toho má Pierre najednou dojem, že jde po obyčejné městské ulici, která byla dodatečně ve výšce prvního patra přemostěna. A skutečně: strop na jednom místě končí, pasáž přestala zapírat,

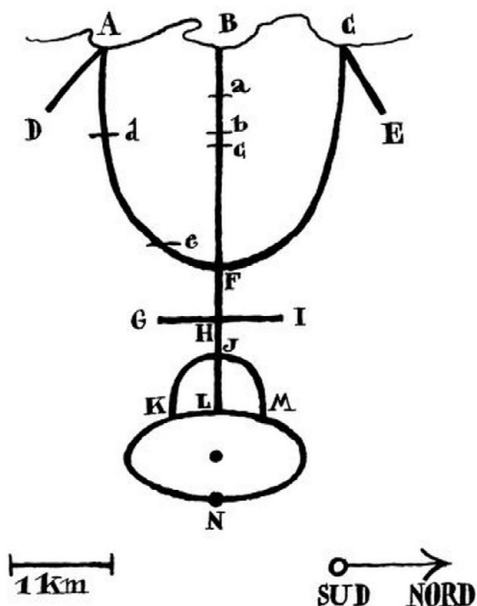
že v tomto svém úseku je ve skutečnosti úzkou křivolakou uličkou; ulička zbavená svého břemene se teď čile klikatí, až po chvíli vyústí do ulice, která se šířkou téměř vyrovná třídě Druhého srpna, vypadá však jako obraz hlavní třídy ve snu anebo v nějaké katastrofické vizi. Nesvítí tu žádné pouliční lampy a žádné výlohy, neprojíždějí tudy žádné automobily, Pierre dokonce nikde nevidí žádné chodce, jen před osvětleným výčepem na protějším chodníku postává hlouček mužů. Na druhé straně ulice se táhne fronta starých zpustlých paláců, které jako by se o sebe navzájem opíraly ve strachu, že se každou chvíli zřítí.

Pierre si uvědomí, že pasáž vedla na jih od třídy Druhého srpna, a že by tedy měl být na Molinově třídě, někde v místech, kde se už blíží k moři; podívá se nad sebe a opravdu objeví na zašlé tabuli na domovní zdi zbytky generálova jména. Je to tak, jak předpokládal, když do ulice nahlížel v místech, kde se spojovala s třídou Druhého srpna: domy v tomto úseku jsou ještě zchátralejší než domy ve východní části. Jde na západ, mine ještě několik výčepů a několik uliček, které se patrně také promění v pasáže, když se přiblíží k třídě Druhého srpna, konečně se za ohbím ulice objeví temné moře splývající s noční oblohou. Dojde k malému přístavu, kde se na zapáchající hladině pohupují rybářské lodě, jejichž boky jsou pokryté rezavými jazyky, na břehu stojí jakési naklánějící se dřevěné barabizny, je cítit pach hniloby.“

Bernet zabodl hrot tužky do bodu A. „Podívá se doprava, vidí světla zaoceánské lodi a záři ohlašující hlavní třídu města. Vrací se po tichém nábřeží k velkému přístavu, kde poprvé vstoupil do města, mívá tmavá skladiště se zamčenými vraty a později úřední a celní budovy. Pak se otevře ústí třídy Druhého srpna plné světel; za pár minut je Pierre u vchodu do svého hotelu.“

Bernet teď při vyprávění sledoval Pierrovu cestu na plánu města: nejdřív pomalu pohyboval hrotem tužky od bodu A k bodu B a pak trochu popojel dolů po přímce BF.

„Počkejte chvíli,“ řekl jsem Bernetovi. „Rád bych si ujasnil trasu, po které se Pierre pohyboval.“ Vzal jsem do ruky papír s plánem města a dokreslil jsem do něho pět bodů, které jsem označil malými písmeny:

Na dolní část listu jsem připsal komentář:

- a – Pierrův hotel;
- b – ústí pasáže, kde došlo k atentátu;
- c – restaurace, kde Pierre seděl;
- d – ústí pasáže v Molinově ulici;
- e – místo, kam došel při prvním vstupu do Molinovy ulice.

Projel jsem tužkou ještě jednu trasu Pierrova putování Santa Rosalíí od vylodění v přístavu; když jsem skončil, napsal jsem ještě na okraj papíru vzorec této cesty: BaFeFHJMNLJHFcbdABA. Pak

jsem spokojeně odložil tužku a poprosil Berneta, aby pokračoval ve vyprávění.

„V hotelové hale Pierre uvidí za pultem holou lebku malého mrštného recepčního v hnědočervené uniformě, který mu připomene komika z italské veselohry. I když si odpoledne říkal, že nechce o městě, ve kterém se na několik dnů octl, nic vědět, teď ho přemohla zvědavost, a tak se recepčního vyptává na střílení na hlavní třídě, na chátrající paláce na Molinově třídě a na pasáž, která obě ulice spojuje. Ale nic se od něho nedozví, recepční se usmívá stejně jako předtím číšník, vypráví mu o krásách hlavního města a přitom za pultem prudce gestikuluje. Pierre opakuje své otázky a recepční mu cpe turistické prospekty; když Pierre pochopí, že nedostane žádnou odpověď, nechá recepčního být, jde do svého pokoje, hodí prospekty do koše a lehne si do postele, aniž rozsvítí. Opět se dívá na vzorek záclony na zdi, světlo venkovní lampy teď do něho promítlo stín palmového listu, připomínající tuňáka v rybářské síti; naslouchá změti zvuků, která proniká otevřenými dveřmi z ulice, čeká, jestli odněkud opět nezazní výstřel, ale nejhlasilivějším zvukem je zavřeštění ptáka, kterého už slyšel v zahradní čtvrti, a tak brzy usne... Nechcete se vykoupat?“ obrátil se najednou ke mně Bernet.

Zavrtěl jsem hlavou. Třpytící se voda bazénu mě sice lákala, ale ještě více mě přitahovalo vyprávění o městě, které tak nečekaně vyrostlo z dvojitého trojzubce.

„Příští den se Pierre brzy probudí; snídá sám na terase hotelu ještě za ranního chladu, slyší rachocení rolet, které vytahují majitelé obchodů, a zvuk vody stříkající z hadic a splachující odpadky z chodníku, cítí pachy ryb a shnilé zeleniny; chlad, ranní zvuky a pachy v něm opět vyvolají pocit štěstí, je rád, že se rozhodl vydat na cesty, těší se na neznámá místa, která ho ještě čekají. Atentát, zchátralá třída Generála Moliny a smutný přístav rybářských lodí už mu připadají jako sen. Od číšníka se dozví, že velká bílá loď, která kotví v přístavu, zítra odplouvá do sousední země, a rozhodne se, že

si hned po snídani koupí lístek. Číšník mu řekne, že kancelář lodní společnosti leží na třídě Druhého srpna, asi čtvrt hodiny cesty od hotelu východním směrem. Když však Pierre cestou ke kanceláři míjí ústí nejbližší pasáže, opět ho vábí lhostejný, ironický dech, který vane z její hloubky.

Nerozhodně stojí před vchodem; najednou dostane strach, nějaký hlas mu šeptá: jestli vstoupíš do pasáže, nebude už tak snadné se vrátit. Ale čím větší úzkost Pierre cítí, tím víc ho pasáž přitahuje. A tak se po chvíli váhání ponoří do ticha a chladu, které v pasáži vládne. Podobně jako v pasáži, jíž procházel v noci, i tady po čase končí výlohy s luxusním zbožím a vystřídají je laciné restaurace a herny, různé záhadné obchody, jejichž výklady nevystavují žádné zboží, a posmutnělé kavárny za velkými okny, na kterých se odrážejí světla pasáže. Pierre je zvědavý, jestli se i tahle pasáž nakonec promění v křivolakou uličku, ale dříve než to může zjistit, zahlédne za sklem jedné z kaváren známou holou lebku recepčního. Recepční si ho také všiml, radostně na něj mává, jako by byli dobří přátelé, a ukazuje na prázdnou židli u svého stolku.

Pierre vejde dovnitř a přisedne si k němu. Recepční teď má na sobě civilní oblek; vykládá Pierrovi, že mu právě skončila služba; vrací se pasáží na Molinovu třídu, kde bydlí; je zvyklý se pokaždé stavět v kavárně na kávu a skleničku koňaku. Pierre tuší, že recepční bude v kavárně sdílnější než v hotelové hale, kde byl pod dohledem ostatního personálu. Zdá se mu dokonce, že recepční čeká, až se ho Pierre začne vyptávat. Ten se k tomu ale pořád nemůže odhodlat, a tak dlouho sedí a mlčí. Uvědomuje si, že s první otázkou a první odpovědí pravděpodobně vstoupí do prostoru, ze kterého bude obtížné uniknout.“

„Jak to mohl vědět?“ přerušil jsem Berneta. „Bylo to nějaké tajemné vnuknutí? Anebo podobný strach cítil předem z každého neznámého prostoru?“

„Ne, Pierre měl rád prahy nových prostorů, miloval nade vše mola přístavů, letištní haly a recepce hotelů,“ vysvětloval Bernet. „Měl pocit, že cizí prostory mu jsou přátelsky nakloněné, snad proto, že sám do žádného prostoru nepatřil. A na jeho strachu nebylo nic záhadného, nezrodil se z žádného jasnovidectví. Včera se na své cestě setkával se zářícími výlohami, nepřístupným presidentským palácem, pasáží proměňující se v temnou uličku, rozpadajícími se paláci na Molinově třídě, na kterých rostla tráva a keře – a to všechno byla písmena jakéhosi textu, písmena, jež patřila k abecedě, kterou sice neznal, ale pozvolna se jí učil rozumět a pozvolna také začínal alespoň trochu tušit smysl celého textu města. Pierre se nikdy nebál chodit do nebezpečných čtvrtí, před kterými bedekry varovaly turisty, a přece z města, v němž se teď octl, cítil strach. Rozuměl jeho textu jen mlhavě, ale rozpoznal v něm tóny, které pro většinu lidí nemusely být nijak nebezpečné, které však mohly zničit jeho duši. Zároveň cítil strašnou touhu porozumět městu a jeho životu...

Po dobu, co Pierre mlčí, ho recepční nechává být, sedí vedle něho a usmívá se; Pierrovi se zdá, že přesně ví, jakou nesnáz řeší ve svém nitru, a že si je také předem jistý, jak jeho váhání nakonec dopadne. A skutečně – Pierre neodolá a začne se recepčního vyptávat na přestřelku, na pasáže a na zpustlou třídu Generála Moliny. Recepční začne hned mluvit o městě a doprovází svůj výklad ještě živější gestikulací než včera v hotelu, když se před slídivými zraky personálu vykrucoval z Pierrových otázek. Pierre brzy získá dojem, že zkoumání veřejného i tajného života města je celoživotním koníčkem recepčního a vyprávět o městě mu činí takové potěšení, že se kvůli němu rád vzdá postele, která na něj čeká po mnoha hodinách strávených ve službě.“

50. kapitola

Proměna města

„Recepční nejdřív prohlásí, že ten, kdo chce pochopit město, musí znát jeho historii. A hned začíná vyprávět, že před sto dvaceti lety tu stála – v místech, kde se dnes Molinova třída dotýká mořského břehu – jen rybářská vesnice. Jak se rozšiřoval obchod, vesnice se chaoticky rozrůstala, rozlézala se po pláni – recepční vyjadřuje bobtnání původní vesnice tím, že skrčí ruce, pak je pomalu natahuje a přitom vlní všemi prsty. Mluví o uličkách s křivými barabiznami, vypráví, jak se v nekonečné skládačce k žalostným domům, kterými ulice vybíhaly do pampy a které už obrůstala suchá tráva, lepily další a k nim pak opět další; ulice tak náměsíčně, krůček po krůčku postupovaly plání, někdy tupě dodržovaly směr starých vesnických uliček, na které navazovaly, jindy malátně uhýbaly nějakému skalisku, jindy zase bezdůvodně, jako by je stihl náhlý záchvat, odbočovaly od původního směru.

Recepční ztotožnil své tělo s tělem města a pořád pantomimicky předvádí zrození a růst Santa Rosalie. Pierre musí občas uhýbat před jeho pažemi, poletujícími ve vzduchu a předvádějícími různé způsoby, jimiž městská zástavba pronikala do pampy. Tak po několika desetiletích vyrostla neproniknutelná spleť úzkých uliček s nízkými domy, která už měla zhruba rozlohu dnešního města. Po čase začaly zděné domy nahrazovat dřevěné, ale půdorys města pořád vyjadřoval počáteční otupělé plížení pampou, zběsilé výpady do prázdna a bezdůvodné neurotické změny směru, křivolaké ulice se pořád vyhýbaly skalám, které už před léty rozbil dynamit, a dávno vysušeným močálům. Když však byla v horách objevena ložiska mědi, nechala tehdejší vláda vybudovat nový přístav a zmodernizovat celé město.

Zatímco recepční vypráví o historii Santa Rosalie, pozoruje Pierre zasklenou výlohou pasáží, která je v těchto místech už jen chabě osvětlená; mnoho stropních světel je rozbitých a nikdo se zřejmě nenamáhá s jejich opravou. Prohlíží si chodce, kteří do pasáže pronikají z obou konců, nejisté turisty z promenády, kteří zašli příliš daleko a myslí na to, že by se už měli raději vrátit, a postavy z Molinovy třídy, z nichž každá je jiným způsobem zamračená, lidé, o nichž si Pierre není jist, jestli jdou na třídu Druhého srpna, aby nastoupili do zaměstnání, nebo aby tu provedli atentát. Přemýšlí, kam by měl zařadit recepčního, pozoruje ho, jak mluví a gestikuluje, a myslí si, že je asi ohebnou a neklidnou postavou, která se hbitě pohybuje mezi dvěma světy a zná tajemství obou, je doma v obou světech a zároveň v žádném z nich.

V zemi se střídaly vojenské vlády; junta, která se dostala k moci v době, kdy dědeček recepčního chodil do první třídy, se rozhodla zahájit velkou přestavbu Santa Rosalie podle pařížského vzoru. Generálové se dvě hodiny radili a pak narýsovali tupou tužkou na mapu města, která se v té době podobala síti prasklin na staré zdi, patetickou vizi tříd spojujících tři velké přístavy, luxusní vilovou čtvrť, administrativní okrsek a presidentský palác. Původní plán se nikdy neuskutečnil; současný půdorys města je jen jeho torzem: ulice AD, CE, GH a HI jsou vlastně pahýly původně plánovaných tříd, které se měly setkat na dvou monumentálních náměstích.“

Podíval jsem se na papír a prodloužil v duchu všechny krátké úsečky, o nichž Bernet mluvil; vyšla mi z toho kresba, která připomínala pterodaktyla natahujícího dlouhý krk a rozpínajícího blanitá křídla.

„Recepční měl ve zvyku všechny síly podílející se na životě města zároveň znázorňovat gesty, a tak když vyprávěl o plánech generálů, neopomněl představit také půdorys nového města svým tělem: křečovitě vypjal horní polovinu těla a vystrčil obě ruce šikmo vzhůru. Generálové povolali Miguela Garcíu, nejproslulejšího architekta

země, a předali mu počmáranou mapu města. García hned vojáky varoval, upozorňoval je na nebezpečná napětí, která vzniknou z prudké srážky dvou světů a z toho, že oba světy budou žít v těsné blízkosti. Doporučoval postupnou proměnu města, při níž by nové ulice navazovaly na dosavadní koridory a nechaly na své utváření působit silová centra, jež si město během svého vývoje vytvořilo.

„Nová síť ulic by měla vyjadřovat sny starého města,“ řekl García tiše vojákům. To nebyl zrovna slovník, kterému by generálové rozuměli; jen se blahovonně usmáli a řekli mu, že pokud město o něčem sní, jsou to jen sny o chaosu a chátřání, ze kterých se musí co nejdříve probudit. García ještě tišeji odpověděl, že město sní o chátřání i o skvělých nových třídách a náměstích a že se vyplatí nechat je ještě chvíli spát a naslouchat jeho mumlání ze sna. Nato mu generálové krátce vysvětlili, že nejsou zvyklí zdržovat se debatami o názorech, které vyrůstají z útlocitnosti civilistů, dali mu do ruky pokreslený plán města a propustili ho. Junta generálů byla svržena spiknutím plukovníků dříve, než se podařilo dokončit první úsek hlavní třídy, pak se střídaly vojenské vlády, ale všichni vládcí přijali plán přestavby za svůj, všichni také ponechali Garcíu ve funkci hlavního architekta přestavby a žádný z nich mu nedovolil cokoliv na původním projektu měnit.

A tak García na příkaz vojáků protal spleť ulic novými třídami. S pocitem neklidu a úzkosti překresloval neumělé čáry generálů do architektonických plánů, se smutkem pozoroval bourání starých domů a výstavbu nových ulic. Myslel s obavami na to, co se stane, až se staré město začne vzpomínat na své těžké zranění, a v mysli se mu stále vynořovala představa psa, který se v úkrytu vylízává ze svých ran a ve kterém se střádá nenávist. Věděl, že široké světlé třídy vytvoří nové temné kouty, tušil, že v místech, jimiž odedávna protékaly sladké i nebezpečné mízy města a jež se náhle neprodyšně uzavrou, se budou všechny šťávy městského života hromadit, kazit se a proměňovat v dosud neznámé jedy, které si

nakonec prorazí cestu i do okolního prostoru. ‚Jestliže se řádem od zítřka stane lineárnost a symetrie,‘ říkal si nad svými nárysy, ‚co všechno se octne za jeho hranicemi? Kolik dosavadních jemných jednot, nepostřehnutelných harmonií a vratkých rovnováh se najednou stane chaosem? Co všechno se stane nepřítelem řádu, s jakým masivem temnoty se řád bude muset v každém okamžiku vyrovnávat, aniž by se přitom vyznal ve strategii takového boje? Bude mít vůbec nějakou šanci na vítězství?‘ García mu moc naděje nedával. Pokoušel se alespoň využít těch možností, které mu plán přestavby ponechával, i když jich nebylo mnoho; například se snažil zklidnit napětí mezi dvěma světy tím, že proměňoval uličky, které se nacházely v blízkosti nových ulic, v pasáže, a doufal, že se do nich rozlije život hlavních tříd a že jeho vlny snad vytvoří pozvolné přechody, místa setkávání a smíření. Přesto se svého díla děsil; obával se, že na jeho konci povstane sídlo, které bude strašlivější než ty nejtemnější končiny nynějšího města. Připadal si jako projektant pekla.

Garcíovy nejhorší předtuchy se vyplnily. Město se po přestavbě skutečně rozpadlo na dva světy; zbytkům starého města se začalo říkat Labyrint, síti nových ulic dali generálové jméno Osa. Když se zrodily široké světlé třídy, život starého města se stáhl do temnoty, do níž pohled Osy nedokázal proniknout. Skrytost plodila úzkostné pověsti a temné mýty doupat a pastí; a zdá se, že tyto mýty a noční můry Osy zpětně působily na život Labyrintu, živily jeho imaginaci a nabývaly v jeho tmavých koutech těla. Síly Labyrintu rychle přijaly nový rytmus: pulsovaly; v některých obdobích se stahovaly, hromadily a uzrávaly v tichu; v jiných obdobích uzrálé jedy Labyrintu tryskaly všemi průduchy do těla Osy a ochromovaly je, přičemž období klidu a ticha plná neurčitých zlých předtuch, do nichž každý promítal své nejděsivější sny, vyvolávala v obyvatelích Osy ještě větší úzkost než období otevřených výpadů z Labyrintu.

Zpočátku tvořily úzkostnou hranici s Labyrintem obě obloukovité třídy, jižní třída Generála Moliny a severní třída Dvacátého března. Ti, kdo žili na těchto třídách, i v době klidu raději zrychlovali krok, když míjeli ústí vnějších uliček a pasáží vedoucích do Labyrintu; zdálo se jim, že se z jejich hloubky ozývá oddechování spícího zla. Třída Druhého srpna byla v té době ještě poměrně chráněná před zlem Labyrintu a pasáže, které ji spojovaly s druhými dvěma třídami, byly klidné.

Pierre přerušil vyprávění recepčního a zeptal se ho, co má vlastně na mysli, když mluví o zlu Labyrintu. Má si představit zločinecké gangy, mafii, teroristy, povstalecké skupiny, pochybné sekty, organizace potlačené opozice nebo stoupenců minulých vlád, rodinné či etnické klany, gangy mladistvých, skupiny zabývající se nelegálním obchodem a pašeráctvím? Recepční se široce rozmáchl oběma rukama – ať si Pierre představí tohle všechno a ještě leccos navíc; načež se ho Pierre zeptal, jestli si myslí, že vše, co tyto skupiny provádějí, spadá do strohé kategorie zla. Jsou kupříkladu zlem činy povstalců namířené proti vládě? Pierre sice nezná podrobně poměry v zemi, ale takový jednoznačný odsudek se mu nezdá oprávněný. Ani recepční na něj ostatně nepůsobil dojmem loajálního občana, který si myslí, že je třeba v každém případě poslouchat právě ty důstojníky, kterým přálo štěstí při posledním puči.

Recepční se usmál a vysvětloval, že je nemožné činnost jednotlivých uskupení působících v Labyrintu přísně oddělovat. Leckdo pronikal do Labyrintu s čistým snem o boji proti tyranské vládě a leckdo s plánem podnikat odtud loupeživé výpady do směnáren a klenotnictví na hlavních třídách, ale k životu Labyrintu patřilo, že se tu všechny proudy mísily v jediném víru, který do sebe vše vtahoval; revolucionář se tu zakrátko stal tak trochu pašerákem a lupičem a gangster bojovníkem za svobodu. Recepční používal slova ‚zlo‘, když mluvil o Labyrintu, protože to bylo slovo, které sice původně patřilo do slovníku Osy, ale které posléze obyvatelé

Labyrintu sami přijali za své jako výzvu Ose. Recepční jim nechce slovo, které si sami zvolili, odpírat; mluví-li však o zlu Labyrintu, neznamená to, že zde vedle zločinu a neřesti také nevyrostala oddaná přátelství, něžné lásky, laskavost, ušlechtilá obětavost, velkorysost a noblesa.

V Labyrintu tedy mohl uspět jen ten, kdo se nechal nést proudem, který tímto prostorem protékal. To na jedné straně ulehčovalo vládní propagandu – bylo snadné označit protivníky režimu za bandity, byl na tom kus pravdy –; na druhé straně však bylo obtížné bojovat proti něčemu, co se do takové míry vymykalo ustáleným kategoriím. Mnohoznačnosti života Labyrintu také odpovídal dvojaký postoj obyvatel Osy k temnému vnějšímu světu, který je obklopoval. Ne že by se v něm snad pokoušeli rozlišovat dobré a špatné, přijatelné a nepřijatelné stránky. Recepční řekl, že nebylo zcela přesné, když mluvil o úzkosti před ústími vedlejších ulic a pasáží; obyvatelé nového města v těch místech opravdu pociťovali úzkost, ale do ní byla skoro vždy přimíšena také naděje a touha; ústí pasáží naháněla strach, ale také přitahovala a chodci u nich zrychlovali krok nejen ze strachu z banditů, ale také proto, aby odolali touze vstoupit do pasáže a navždy v ní zmizet. ‚Tomu asi rozumíte,‘ řekl recepční Pierrovi se spikleneckým úsměvem a Pierre se zase v duchu ptal, co je to za člověka.

Molinova třída a třída Dvacátého března nevydržely neustálý nápor sil z Labyrintu a po čase boj vzdaly. Lidé, kteří tu žili, se postupně vystěhovali na třídu Druhého srpna a na jejich místo do prázdných domů a paláců pronikaly postavy z Labyrintu, některé křiklavě barvitě, jiné šedivé, podobné stínům. Osa vzdala boj na této linii, stáhla se a opevnila na nejdelší třídě města. Labyrint zakrátko pohltit Molinovu třídu i třídu Dvacátého března a proměnil je podle svého vkusu. Tehdy vznikl zvláštní svět, který tak překvapil Pierra, svět širokých prázdných ulic, zpustlých fasád paláců, vegetace bující na balkonech. Tím se bojová linie přiblížila k hlavní třídě a neklidný

život Labyrintu pronikal stále víc až do pasáží, které ústily na třídu Druhého srpna. Temný příboj se brzy dotkl obchodních zón, které García do průchodů umístil, a obchody zděšeně couvaly, stahovaly se zpět k ústím pasáží, kam ještě dopadalo světlo z hlavní třídy. I tak lidé těmto podnikům dodnes příliš nedůvěřují, šušká se, že jejich pravými vlastníky jsou vůdci gangů či povstaleckých skupin z Labyrintu, že obchody jsou očima, kterými Labyrint bezostyšně vyhlíží na hlavní třídu a bedlivě sleduje její dění.

Tehdy se ukázalo, že Garcíův nápad, aby se napětí mezi zónami města vyrovnalo průchody, nebyl šťastný; místo aby snižovaly napětí, staly se pasáže kanály, kterými na hlavní třídu proudila divoká energie Labyrintu. Když se ústí pasáží stala nebezpečnými, padly návrhy, aby se průchody přehradily. Jenže proti tomu se namítalo, patrně právem, že v situaci, kdy by se Labyrint neprodyšně uzavřel, by zanikly zbytky spojení mezi ním a Osou a oddělené a neviditelné staré město by se mohlo změnit v hrozivého netvora s nepředvídatelným chováním. Těmto hlasům přizvukovaly další, jejichž motivy už nebyly tak čisté. Na straně moci bylo vždy mnoho těch, kdo měli zvláštní zájem na tom, aby se průduchy mezi Osou a Labyrintem udržovaly propustné. Mezi oběma světy totiž nevládlo jen nepřátelství; záhy se také začaly rozvíjet různé druhy spolupráce; ty nebyly příliš viditelné, ale o to víc byly účinné.

Svět moci působil jednoduše, ale zdánlivá jednota byla ve skutečnosti křehkou rovnováhou, stále znovu rušenou a stále znovu se ustavující na nových základech z boje mnoha sil. A všechny síly, které spolu zápasily, hledaly pomoc ve světě Labyrintu. Výhodou takového spojení bylo, že ten, kdo se obracel s žádostí o pomoc k Labyrintu, se nemusel ohlížet na zdání zákonnosti – ale na druhé straně bylo zapotřebí, jestliže chtěl uspět v jednání s Labyrintem a proplouvat mezi jeho silovými centry, vyznat se ve složitém, nepsaném a proměnlivém protokolu, který tu vládl; nešlo ani tak o znalost logiky Labyrintu (nic takového asi neexistovalo) jako

o znalost jakési jeho choreografie, bylo třeba mít cit pro rytmy Labyrintu a jemně na ně reagovat, jinak tomu, kdo se vydal hledat spojence do starého města, hrozilo, že se už nikdy nevrátí. Tak se udržovaly čilé vztahy nejen mezi Labyrintem a třídou Druhého srpna, ale i mezi Labyrintem a residenční čtvrtí, a dokonce i presidentským palácem. Ti, kteří se dostávali v táboře moci do různých sporů, se obraceli s prosbou o pomoc ke gangům či povstaleckým skupinám Labyrintu; a opláceli svým pomocníkům mnohdy tím, že jejich dětem umožňovali opustit Labyrint a že nad nimi drželi ochrannou ruku při jejich společenském vzestupu.

Tak rodiny, které zůstávaly zakořeněné v hlubokém středu Labyrintu, zároveň pronikaly svými šlahouny na území Osy. A když se za pomoci svých někdejších klientů a nynějších protektorů na tomto území ti, kteří přišli z Labyrintu, uchytili, udržovali pořád svazky s původními místy Labyrintu; tato spojení tvořila vlásečnicovou síť, jíž bez ustání s tichým šumem proudily nálady a sny Labyrintu do samého centra moci. Rozhodnutí přicházející z presidentského paláce tak často vyslovovala touhy a obavy Labyrintu; mnoho zdánlivě nesrozumitelných příkazů a zákonů, říkal recepční, se dá dobře pochopit v okamžiku, kdy se zadíváme na neustálé proudění sil mezi Labyrintem a Osou. Ve městě koluje vtip, že skutečným sídlem vlády je Labyrint; a nikdo neví, do jaké míry je tento vtip jen konstatováním skutečnosti.

Existoval i opačný pohyb, vykládal recepční, kterého už bolely ruce z toho, jak jimi neustále znázorňoval toky mocenských sil v Santa Rosalii. Ti, kteří v centru moci prohráli svůj boj a kterým hrozila odplata, mizeli v Labyrintu, kde byli takřka nepolapitelní. Tam je čekal různý osud; někteří rezignovali, jen leželi na zborcených terasách a nechali se prostupovat malátností, která se Labyrintem v některých obdobích šířila jako infekce, jiní účinně využívali proudů přitékajících z Labyrintu do centra, a tak se stávalo, že z ponurých barabizen dosáhli cílů, jež nedokázali uskutečnit v ministerských kancelářích.

Když docházelo k příliš výrazným nebo dlouhotrvajícím excesům a obyvatelé Osy začínali reptat, byly do Labyrintu posílány trestné výpravy. Ty ovšem pravidelně ničeho nedosáhly; a nebylo jasné, jestli to bylo kvůli tomu, že velitelé často sami pocházeli z Labyrintu a předem varovali své příbuzné a známé, anebo proto, že dostali z vyšších míst ústní příkaz, aby nebyli příliš horliví a nepoškodili dobré vztahy mezi mocí a územím chaosu.

A tak ve městě existuje neustálý koloběh sil, vykládal recepční. Lidé z Labyrintu pronikají na velké třídy, do residenční a vládní čtvrti a nakonec do presidentského paláce; lidé moci sestupují do Labyrintu a mizí v něm. Tak se stává, že člověk, který byl v mládí členem obávaného gangu, se setká na schodišti přepychového domu na hlavní třídě nebo na chodbě ministerského paláce s členem vlády, jenž byl kdysi jeho klientem, nyní upadl v nemilost a nastoupil opačnou cestu než on, cestu, která končila v některé temné díře Labyrintu. Anebo se také stává, že ministerský úředník nastoupí po povýšení na nové místo a zjistí, že jeho šéfem je člověk, který se kdysi uprostřed temné pasáže vrhl na bývalého ministra s dýkou v ruce.“

51. kapitola

Beatriz

Andrea a Barbora si přinesly lehátka a uložily se do nich; se zavřenými očima se vystavovaly slunečním paprskům a přitom dál naslouchaly Bernetovu vyprávění. Voda v bazénu tiše šplouchala.

„Recepční mluví o městě, gestikuluje a jeho gesta znázorňující kolotání městských sil každou chvíli přejdou v mávání, kterým zdraví nějakou postavu procházející za sklem; někdy na sebe upozorní chodce tukaním na sklo. Pierre si s údivem pomyslí, že se recepční zná snad se všemi obyvateli Osy i Labyrintu. Chodci za sklem na něj také mávají, někteří vejdou do kavárny, přisednou si na chvíli k jejich stolku a prohodí s recepčním pár slov o záležitostech, kterým Pierre nerozumí. Ve chvíli, kdy recepční vypráví o nezdařených vojenských výpravách do Labyrintu, se za sklem objeví štlhlá, zamyšlená žena, která přichází od Molinovy třídy. Recepční tuka na sklo, žena k nim obrací hlavu a Pierre okamžitě pozná tvář, která tak bedlivě sledovala u výkladu galerie průběh včerejšího přepadení.

Žena vejde do kavárny a posadí se k jejich stolku. Recepční je představí; jeho známá se jmenuje Beatriz. Baví se s recepčním o lidech, kteří jsou zřejmě jejich společnými přáteli nebo příbuznými. Pierre zatím studuje její obličej, přísný, a zároveň dychtivý, bledší, než je v těchto končinách obvyklé. Není si jist, jestli oblouky obočí, které se k sobě přibližují, a svírající se rty ještě vyjadřují návyk vážného hloubání o věcech, anebo už chorobnou posedlost nějakou utkvělou myšlenkou. Napadne ho, že takové tváře na hlavní třídě neviděl. Všimne si také, že pohled ženy se čas od času odpoutá od tváře recepčního, putuje prostorem a pak se zase vrací. Takovým pohledem voják na předsunuté hlídkce zkoumá nebezpečný okraj lesa na protějším svahu, pomyslí si. Řekne si, že tato ostražitost

se musela zrodit za pobytu v neklidném starém městě, a nachází teď v obličejí ženy rysy, které jako by byly písmem, jímž do něho Labyrint napsal záznam o úzkosti, únavě a smutku svých prostorů. Po chvíli se mu ale zdá, že pod tímto písmem prosvítají ještě starší texty, které sdělují cosi o dávných světech luxusu a pýchy. Vzpomněl si, co recepční říkal o putování některých obyvatel města z prostoru do prostoru; připadá mu, že žena musela projít mnoha územími města a že všechna zanechala stopy v její tváři.

Zdá se sice, že je recepční zcela zaujat hovorem a namáhavou gestikulací, stačí však ještě bedlivě sledovat Pierra pozorujícího Beatriz. Zdá se, že mu neušlo Pierrovo zaujetí a že se jím docela baví. Recepční vtáhne Pierra obratně do rozhovoru; ve chvíli, kdy se Pierre a Beatriz od pamětihodností města dostanou k společným literárním zálibám, řekne, že už musí odejít, a vytratí se. Pierre přemýšlí, jestli k činnostem, kterými se zabývá, patří také práce dohazovače, nebo jestli v něm procházení pasážemi vypěstovalo zálibu spojovat různé světy a pak se bavit pozorováním toho, co z takových spojení vzejde.

Pierre s Beatriz mluví o umění a literatuře, hovoří o městě a jeho dějinách. Beatriz mluví jen o proslulých stavbách, vypráví mu o spisovatelích a malířích, kteří ve městě žili, a o jejich dílech, ani jednou se nedotkne žádného z témat, o kterých mu před chvílí tak zešířka vykládal recepční; Pierre se od ní nedozví nic ani o budování města, ani o střídání vojenských vlád, ani o jemných mocenských hrách a kolování sil mezi různými částmi města. Smluví si další schůzku. Pierre toho dne nedojde do cestovní kanceláře, nekoupí si lístek a nenastoupí na loď. Setkává se s Beatriz každý den, ale neprozradí, že ji viděl v den atentátu na hlavní třídě. Odloží několikrát odjezd. Beatriz mu postupně začne důvěřovat. Seznámí ho se svými přáteli. Pierrovi připadají jako dobře vychovaní, vzdělaní mladí muži. Setkává se s nimi v kavárnách, které se nacházejí uprostřed pasáží, na rozhraní dvou světů. Kdyby nebyl první den svého

pobytu v Santa Rosalii svědkem atentátu, na kterém měla Beatriz zjevně účast, domníval by se asi, že se stýká se skupinkou místních intelektuálů. Nepochybuje však o tom, že ve skutečnosti jde o jednu z povstaleckých skupin, jež přebývají v Labyrintu. Jejich pohledy, okamžiky ticha, věty přerušené v půlce dostávají nový význam. Do galantnosti, s jakou se muži chovají k Beatriz, je přimíšen vojenský respekt, úcta k nadřízenému: Pierrovi je jasné, že Beatriz je velitelkou skupiny. Nikdy se na nic neptá, a Beatriz ani její přátelé s ním nemluví o svých záležitostech, i když vědí, že Pierre uhodl, čím se zabývají. Když tato hra trvá měsíc, Pierre si uvědomí, že nedokáže Beatriz opustit.“

Ke stolku přiběhl Zachariáš a podával Bernetovi dopis, který zřejmě právě přišel faxem. Bernet se na dopis podíval a zamračil se, zřejmě to byly špatné zprávy z burzy, nebo snad dokonce z prokuratury; zdálo se mi, že chvíli váhá, co má udělat, ale pak listinu odložil na stůl a zatížil popelníkem. Včera se sice rozhodl bránit svůj majetek, ale teď mu bylo zatěžko odpoutat se kvůli němu od příběhu, který vyprávěl, i když zpráva zřejmě naléhavě vyžadovala odpověď, protože Zachariáš pořád nespokojeně přešlapoval vedle proutěného křesla, a teprve když si byl jistý, že se Bernet zprávou opravdu nehodlá zabývat, nespokojeně odešel; cestou se ještě několikrát ohlédl, jestli si to Bernet přece jen nerozmyslel.

„Pierre navštíví Beatriz několikrát v jejím rozlehlém, skoro prázdném bytě v jednom ze zpustlých paláců na Molinově třídě,“ pokračoval Bernet. „Byt tvořila řada rozlehlých pokojů, které byly takřka bez nábytku; všechny vysoké, krémově nalakované dveře mezi nimi byly vždy otevřeny. Tady se mu Beatriz jednoho tichého odpoledne odhodlá vyprávět celý svůj život. Pro Pierra nejsou její slova příliš velkým překvapením, ve skutečnosti se dozvídá jen detaily obrazu, který si dávno utvořil sám. Tak se dozví, že její otec byl ministrem v předchozí vládě a přišel o život při útoku vojáků na presidentský palác. Beatriz, která v té době studovala na uni-

verzitě, se jako mnoho jiných ztratila v Labyrintu. Tam kolem sebe shromáždila mladé lidi, většinou bývalé spolužáky, vytvořila z nich jednu z mnoha skupin městské guerilly, které z území Labyrintu operovaly, a stala se se samozřejmostí, kterou nikoho z mužů ne napadlo zpochybnit, její velitelkou.

Když Beatriz dovypráví svůj příběh, Pierre cítí, že by měl říci také něco důležitého, a poví Beatriz o své lásce k ní. Není si jist, jestli je láska to pravé jméno pro trýznivé pouto, které mu nedovoluje vzdálit se od ní (někdy mu připadá, že jeho fascinace patří spíš lákavému prostoru Labyrintu, který prosákl Beatrizinu tvář a její gesta), ale pokládá za zbytečné mluvit o svých pochybách. Pak se milují na odřeně pohovce; jejich dech se mísí s tlumenými zvuky automobilů doléhajícími z třídy Druhého srpna a s šelestěním odchlíplé tapety ve vánku, který chvílemi prolétne řadou prázdných, prosluněných pokojů. Pierre opustí hotel a nastěhuje se do Beatrizina bytu. Když odchází, klaní se mu za pultem recepční s uctivým a ironickým úsměvem.

Pierre převede všechny své pařížské úspory do místní banky, opustí všechno, přestane postupně myslet na návrat do Evropy. Nedovede si už představit život bez Beatriz; zpočátku ještě někdy přemýšlí o tom, jestli je připoután k ženě, k velkému záhadnému živočichu města, k nepřetržitému šepotu dobrodružství, probouzejícímu dávno zapomenuté dětské snění, nebo k jistým tichým, prosluněným hodinám v Beatrizině bytě na Molinově třídě – ale pak úvah o takových otázkách nechá, je na to příliš horko a jejich rozřešením by se v jeho životě stejně vůbec nic nezměnilo; nemyslí na ty věci také proto, že se cítí příliš šťastný, i když v Evropě by v něm jistě takové štěstí vyvolávalo děs, připadalo by mu chorobnější a zhoubnější než požitky narkomana z drogy.

Nechce se mu přemýšlet ani o tom, co vlastně Beatriz k němu poutá, ale jednou, když leží sám v bytě na pohovce a pozoruje zrnka prachu vířící v šikmých sloupcích světla, ho napadne, že jeho

přítelkyně zoufale potřebuje mít nablízku *cizince*, někoho, kdo není spjat s beznadějným podnikem, kterému věnovala celý dospělý život, někoho, kdo není prostoupen silami žádného z prostorů Santa Rosalie a kdo představuje slastnou možnost úniku, sen o jiném městě, o jiném světě. Ve dnech, kdy se Beatriz neúčastní žádné akce, spolu tráví dlouhé hodiny v jejím bytě, leží na pohovce v objetí, mlčí, naslouchají zvukům ticha, jež na Molinově třídě vždy vládne. Pierre cítí, že se i on stává obyvatelem Labyrintu, a obává se, že ho Beatriz nechá být a najde si nového *cizince*; ve skutečnosti už by však ani ona nedokázala svého přítele opustit: je jí s ním dobře, protože jí nevnucuje žádnou roli, nikdy nehodnotí její činy a neklade žádné otázky, zvykla si na jeho mlčenlivou přítomnost, která k ní promlouvá dobře známými hlasy ticha v prázdných pokojích a která ji přitom zaplavuje něhou a přívětivou laskavostí.“

Zase se mluví o tichých zvucích, jak je to zvláštní, pomyslel jsem si a vzpomněl si na Čjovu Noční sonátu. Je to jen náhoda? Ale nepřemýšlel jsem o tom, cítil jsem, že horko tohoto léta má na mne podobný účinek jako vedro tropů na hrdinu francouzského románu; napětí mezi nesouvislými fragmenty mizelo, protože je horko speklo dohromady, a utvořilo tak z nich jakýsi sice bizarní, ale přece jen celistvý útvar.

52. kapitola

Opálový anděl

„Pierre se nikdy přímo nezúčastňoval akcí skupiny. Když Beatriz odchází, čeká s úzkostí v prázdném bytě; pokaždé si oddechne, když slyší její kroky na schodišti. Někdy se stane, že přivedou Beatriz zraněnou, pak o ni pečuje, dokud se neuzdraví. Když se v bytě konají porady skupiny, sedí mlčky v koutě místnosti na pohovce a naslouchá. Brzy si uvědomí, že všechny hádky, které se vedou, jsou částmi jednoho jediného sporu, sporu o to, do jaké míry je nutné přistoupit na hru sil, která se za několik desetiletí ustavila mezi Labyrintem a ostatními částmi města – na tu hru, kterou Pierrovi tak přesně vylíčil recepční hned druhý den jeho pobytu ve městě. Beatriz to tvrdohlavě odmítá. Přestat bojovat a poddat se toku sil, jejich podivnému pravidelnému kroužení mezi prostory města, pro ni znamenalo nejzoufalejší porážku, jakou si uměla představit.

Takový postoj ovšem odsuzoval skupinu k tomu, aby zůstávala odkázána jen na vlastní chabé síly, a proto se proti němu stavělo stále více Beatriziných přátel. Hádky byly stále prudší, dozrály první rozchody, v tichém domě na Molinově třídě se ozýval křik a bouchání dveřmi. Vznikla frakce, která stále hlasitěji poukazovala na skutečnost, že odmítání pošpinit ideály nějakým nečistým spojenectvím ochromuje skupinu v činnosti – z toho prostého důvodu, že v Labyrintu nebylo možné se s žádnými zcela čistými silami setkat. Po několika měsících hádek se frakce odtrhla. Další odcházeli zase z jiných důvodů; byli už tak unavení, že i ta nepatrná činnost, kterou osamocená a zmenšující se skupina ještě prováděla, pro ně byla příliš namáhavá; ti postupně při schůzích zmlkali, až seděli tak tiše jako Pierre, někteří se dokonce usazovali vedle něho na pohovce; pak jednoho dne nepřišli a už se nikdy víc neobjevili.

Pierre na ně často myslel; uvažoval, jestli se usadili na nějakém uzavřeném místě Labyrintu, anebo se ponořili do proudu, který protékal městem a kterým Beatriz tak opovrhovala, a nechali se jím nést k osvětleným třídám. A byli muži, kteří odcházeli ještě z jiné příčiny: stali se kdysi členy skupiny proto, že byli zamilovaní do Beatriz, a když postupem času jejich láska zeslábla, také oni se tiše vytratilí.“

„Nemuseli členové skupiny od samého počátku nenávidět Pierra a pohrdat jím?“ zeptal jsem se. „Přišel přece odjinud, neriskuje život jako oni, a přitom získá přízeň ženy, do které jsou asi všichni více nebo méně zamilovaní.“

„Vůbec ne, Pierra měli všichni rádi,“ odpověděla za Berneta Andrea, aniž otevřela oči.

„Andrea má pravdu,“ řekl Bernet. „Všichni ti městští *guerrilleros* kupodivu měli opravdu Pierra rádi. Největší, i když nepřiznanou úzkostí každého z nich totiž byla obava, že Beatriz dá nakonec přednost někomu jinému ze skupiny; tím by se úplně proměnilo silové pole moci ve skupině, v níž si doposud všichni pod Beatriziným vedením byli rovni. Věděli, že skupina by něco takového nevydržela a rozpadla by se, muži by se rozešli s pocity trpkosti a zášti, jež by asi ještě dlouho doznávaly. Měli rádi Pierra proto, že je takové úzkosti konečně zbavil; to, že Beatriz začala žít s cizincem, který s jejich dílem neměl nic společného, přineslo všem ulehčení, i když si to nikdo z nich nepřiznal.

Po létech přibyl ještě další důvod, proč muži opouštěli skupinu: režim, který byl zpočátku dost tvrdý, se přece jen postupně zmírňoval. To mělo za následek, že činnost všech skupin městské guerilly skomírala; spiklenci brali – s pocity úlevy i lítosti – takový vývoj na vědomí, jen Beatriz odmítala vidět, že stará hra končí, aniž v ní některá ze stran zvítězila, asi tak, jako když hráči šachu věnují partii stále méně pozornosti a času a nakonec opustí šachovnici s rozestavěnými figurkami. Expanze Labyrintu se zastavila, systém

tlaků se změnil a síly začaly téci opačným směrem. Hranice mezi Labyrintem a Osou se pozvolna začala stírat; poklidný život Osy se svými obchody a restauracemi pronikal stále hlouběji do pasáží, až nakonec jeho příboj dorazil na třídu Generála Moliny i na třídu Dvacátého března; zároveň proud luxusu a světla přetékal do obou vedlejších tříd od náměstí s Poseidonovou kašnou, postupoval dům od domu a začal se blížit k místům, kde žili Pierre s Beatriz; už dlouho slyšeli bušení kladiv, kterými dělníci oklepávali staré omítky, a jednoho večera zjistili, že z oken jejich bytu už je v ohbí ulice vidět barevná neonová palma nad vchodem do jakéhosi právě zřízeného baru.

Bylo tedy mnoho důvodů, které vedly k tomu, že činnost skupiny postupně uhasla. Zbyli jen dva nebo tři věrní a ti občas zašli k Beatriz a Pierrovi; Beatriz se pořád tvářila, že jde o konspirativní schůzky, a namlouvala si, že se na nich projednávají plány, které se začnou uskutečňovat, až se skupina za čas opět probere z dočasné mdloby, ale Pierre ze své pohovky viděl, že muži přicházejí jen na návštěvu, jen proto, že se chtějí jednou za čas setkat s Beatriz, do které byli kdysi všichni zamilovaní, a snad také s ním, a viděl také, že se už nemluví o plánech, ale o představách a snech. A protože kromě Beatriz už nikdo nepočítal s tím, že by se tyto sny někdy uskutečnily, stávala se témata rozhovorů stále přeludnějšími. Když teď Pierre viděl, že se rozhovory přenesly do fantastického žánru, začal se jich po létech mlčení zúčastňovat i on sám, rozvíjel pestré vize, při kterých se návštěvníci poddávali příjemnému snění a kterým Beatriz naslouchala s vážnou tváří.“

Dívky v lehátkách pořád poslouchaly tak napjatě, jako by knihu nikdy nečetly. Neodvažovaly se Berneta přerušovat, ale teď využily toho, že se odmlčel, aby se napil vody, a volaly na něj: „Nezapomeň na opálového anděla!“

„Nebud'te tak nedočkavé. Zrovna jsem se k němu chtěl dostat,“ řekl Bernet, když dopil. Dojímalá mě laskavá trpělivost, s jakou

s dívkami jednal, i něha a obdiv, které se chvěly ve všech Barbořiných a Andreiných slovech, dokonce i tehdy, když se na Berneta zlobily; a uvědomil jsem si, že vztah těchto tří lidí, milostný vztah boháče a mladých dívek, který všichni pohoršeně odsuzovali a o kterém bych si asi ani já předem nemyslel nic dobrého, je možná tím nejpodivuhodnějším, co jsem na své cestě za Violou potkal.

„V těch dobách přišel jeden z návštěvníků s vyprávěním o podzemní chodbě, jež zaslechl kdesi v kavárně. Kanalizace města v době před velkou přestavbou vznikala zmateně a neexistovaly žádné plány; a tak prý při výstavbě Osy dělníci narazili na podzemní stoku, která spojovala Labyrint s místem, kde se právě stavěl presidentský palác. Vchod do stoky se nachází v jednom z mnoha sklepení Labyrintu. Jeden z dělníků, kteří se účastnili stavby, zakreslil do plánu města přesné místo, kudy je možné se do stoky dostat. Plán schoval do lampy, která vlastně byla dutou soškou anděla z opálového skla; okřídlenou postavu bylo možné vyšroubovat z podstavce, v němž se nacházela objímka s žárovkou a z jehož spodku vycházela elektrická šňůra – podobné sošky andělů a světců se často nacházely na domácích oltářících na venkově a v chudinských čtvrtích ve městě. Složený plán měl být uschován v mezeře mezi objímkou a pláštěm podstavce.

Dělník před léty zahynul při stavebním neštěstí, lampa s plánem se ztratila a od té doby putovala pověstmi Labyrintu. V bytě na Molinově třídě se o podobných zprávách mluvilo poměrně často; takhle však ještě více než jiné nesla znaky městské pověsti či denního snu a jistě ani ten, kdo s ní přišel, jí nevěřil. Beatriz ji přijala stejně vážně, jako přijímala všechny ostatní pověsti. Pierrovi nenapadlo ani na chvíli, že by vyprávění mohlo být pravdivé, ale představa svítícího anděla, v němž je ukryta kresba tajné podzemní chodby, se mu líbila, a tak pomáhal Beatriz při vymýšlení fantastických plánů na přepadení presidentského paláce, které hned začala rozvíjet.

Návštěvy byly stále vzácnější, Beatriz a Pierre zůstávali v tichých pokojích po většinu času sami. Beatriz se pořád víc nořila do snění

a dosáhla v něm jakéhosi mistrovství; podařilo se jí zpočátku mdlou, průsvitnou a nestálou materii denních snů upevnit a napustit barvami tak, že se skoro vyrovnala barevným látkám, ze kterých jsou stříženy skutečné vjemy (obzvláště když se v jejím životě svět vjemů už dlouho omezoval na víření prachu ve světelných sloupcích, monotónní vzorek tapet, vybledlý sluncem, na rýhy manšestru, kterým byla potažená pohovka), a také se jí dařilo sny stále více protahovat, takže jeden souvislý sen trval třeba celý den. V každém z příběhů, které si vysnila, se v určitém okamžiku objevila soška svítícího anděla a otevřel se vchod do temné stoky.

Pierre o jejím divadle snů tušil jen něco málo, i když skoro ve všech dramatech vystupoval i on, často v roli budoucího osvíceného vládce země. Nečinnost, která ovládla jejich život, Pierrovi vyhovovala. Už dlouhá léta si přál jen jedno: být s Beatriz – i když nikdy nevěděl, jestli je jejich svazek chorobou, zlovykem nebo největším štěstím, jaké ho v životě potkalo. Teď měl konečně Beatriz sám pro sebe, už nemusel čekat s úzkostí v prázdném bytě na její návrat z akcí skupiny. Nikdy mu příliš nezáleželo na boji proti vládě, která mu ani v době, kdy přijel do země, nepřipadala o moc horší než ta, v jejíž jméno skupina vystupovala. Odboj proti moci ho zajímal jen jako jakýsi divoký místní tanec, v němž s dojetím rozpoznával Beatrizina gesta.“

„Z čeho byli celou tu dobu živi? Z toho, co si Pierre našetřil v Paříži?“ zeptal jsem se.

„Žili skromně a v Labyrintu nebylo draho, a tak jim Pierrovy úspory vydržely patnáct let. Potom bývalí členové skupiny, kteří už dávno žili na třídě Druhého srpna a pracovali ve státních úřadech, přicházeli pasážemi do známého domu, nosili jim jídlo a dávali peníze. Beatriz všechno přijímala jako půjčku, kterou vrátí, až padne vláda a ona se vrátí do rodné vily v residenční čtvrti. Vycházela z bytu stále méně. Nákupy obstarával Pierre, podnikal přitom dlouhé výpravy do nitra Labyrintu, poznal všechna jeho

zákoutí tak dobře jako málokdo z těch, kdo se tu narodili; často si sedl ke stolku před nějakým výčepem a vypil několik skleniček anebo se usadil na molu ve starém přístavu a dlouho pozoroval vlny. Byly také večery, kdy procházel pasážemi na třídu Druhého srpna a chodil mezi jejími světly. Prohlížel si výlohy knihkupectví a viděl, že v zemi teď vycházejí knihy, které byly zakázané dokonce i za vlády, jejímž členem byl Beatrizin otec, ale když se vrátil k Beatriz, nikdy jí o tom nevyprávěl. Na jedné ze svých toulek se dostal do vzdálené části Labyrintu a zabloudil v úzkých uličkách, kde ještě stály domky z počátečních dob města. Za výlohou bazaru uviděl mezi různou veteší...

„Opálového anděla,“ řekl jsem.

Bernet přikývl. „Ano, opálového anděla, kolem jehož podstavce byla omotaná elektrická šňůra. Samozřejmě pořád ještě nebylo moc pravděpodobné, že by lampa skrývala plán stoky – ale Pierre cítí, že když už se jednou protrhla stěna oddělující skutečnost a sen, nebude jen tak snadné ji zacelit; zdá se mu, že teď skulinou, na kterou narazil, začne sen prosakovat do skutečnosti. Stojí dlouho nerozhodně před výlohou, přemýšlí, jestli má odejít a snažit se zapomenout, že anděla za výlohou viděl, anebo lampu přinést Beatriz. Tuší, čeho všeho může být opálový anděl začátkem, ale nakonec si uvědomí, že doposud se mu v tomto městě vždycky vyplatilo přikývnout osudu, přijmout jeho nabídky. Nedovede říci, jestli jeho povolnost vůči výzvám osudu byla projevem odvahy, nebo zbabělosti – ani ho to nijak zvlášť nezajímá –, ví však, že za ni byl odměněn životem, který by všem jeho dávným známým v Evropě připadal zoufalý, ale který by on sám nevyměnil za žádný jiný. A tak se rozhodne přijmout nabídku osudu i tentokrát, koupí lampu a přinese ji domů. Beatriz ji roztřesenýma rukama rozšroubuje; ani ji, ani Pierra nijak nepřekvapí, když v podstavci najdou pečlivě složený papír a když na něm objeví plán stoky vedoucí ke sklepení presidentského paláce.

Beatriz hned vzkáže posledním přátelům, kteří je ještě navštěvují, že konečně nastal čas k akci, o které tolik let mluvili. Někteří se vymluví na špatné zdraví, jiní jí přímo prozradí, že po celá léta pokládali plány na přepadení paláce za pošetilý sen. Beatriz jim všem řekne, že jsou zrádci; jejich odmítnutí ji jen utvrdí v odhodlání a chystá se, že pronikne do paláce sama. Na to, že by Pierre mohl jít s ní, nepomyslí, zůstává i po dvaceti letech stále ještě cizincem, kterého se její boj s vládou netýká. Pierre Beatriz její úmysl rozmlouvá. Poprvé jí vypráví o knihách za výlohami obchodů na třídě Druhého srpna, ale ona ho neposlouchá. A tak Pierre řekne, že půjde s ní.

Jednoho večera uloží do brašen zbraně a baterky a vydají se na cestu. Ve sklepech domu, který je označen na plánu, otevřou zaprášený poklop a slezou po kovovém žebříku do chladné hloubky. Dlouho se brodí zapáchající vodou, světelné kužely jejich svítílen bloudí po vlhkých stěnách. V místě, kde má být podle plánu výstup do presidentského paláce, ční rezavý žebřík do úzké šachty, ta je nahoře zakončena dalším poklopem. Vylezou nahoru a snaží se pohnout kolem, které je připojené k zarezlému šroubu; Pierre doufá, že se kolo nepohne, že se budou muset vrátit a tím celé jejich bláznivé dobrodružství skončí, ale po nějaké chvíli cítí, že se kolo začíná otáčet. Když prolezou kruhovým otvorem, octnou se v jakési komoře, zavalené starým haraburdím; Pierre si teď říká, že snad bude zamčeno, ale Beatriz bere za kliku a najednou oba stojí na temné, tiché chodbě s mnoha vysokými dveřmi po obou stranách. Zhasnou baterky a vyndají z brašny zbraně... Tím kniha končí; autor čtenáři nesdělil, jestli Pierre s Beatriz uskuteční atentát na vládce země, jestli Beatriz pozná pošetilstvo svého snu a navrhne návrat, jestli jsou zatčeni nebo je zastřelí palácová stráž..."

53. kapitola

Rozhovor u bazénu

Nějakou chvíli jsme všichni mlčeli. Díval jsem se s přimhouřenýma očima na světlo, které se blyštělo na vlnách bazénu, poslouchal jsem jejich šplouchání. Nakonec jsem řekl: „Myslím, že jsme všichni v příběhu poznali nějakou příbuznost s našimi záležitostmi. Abych pravdu řekl, nevím, co si mám o tom myslet. Příběh nám může něco napovědět, ale také to může být jedna z falešných stop, která nás svede z cesty.“

„Anebo jednomu z nás napoví a druhého svede z cesty,“ podotkla Andrea.

„V knize se sice nikde nemluví výslovně ani o skrytém pokladu, ani o ztracené dívce,“ řekl Bernet, „ale zdá se mi, že ozvěna Violina zmizení se ozývá v motivu ženy, která odejde do temných oblastí města a odmítá se vrátit...“

„... zatímco echo vašeho hledání pokladu se dá slyšet v motivu Beatrizina dlouholetého snění o sošce anděla, která je ukrytá kdesi ve městě,“ doplnil jsem ho.

„Počkat,“ řekla Andrea, „něco tu nehraje. Souvislost mezi andělem a pokladem je v pořádku, jak ale může být v románu ozvěna Violina zmizení, když kniha vyšla v osmdesátém šestém roce? Ozvěna, pokud vím, obvykle nepředchází hlasu, který opakuje. Kolik tenkrát Viole bylo?“

„Jedenáct let,“ řekl jsem, „ale to mě tolik nezneklidňuje. S něčím podobným se při pátrání po Viole setkávám pořád. V tomhle případě se s časem dějí podivné věci, jako by blízká minulost měla schopnost působit na vzdálenou minulost. I majitel hudebního obchodu mi vyprávěl, že měl pocit, že se Čj s Violou potkávají poprvé, a zároveň, že se už znají. A já měl silný dojem, že ozvěnou Violina

zmizení bylo dokonce i leccos ve vyprávění o Dionysiovi z Gazy, který žil v šestém století.“

„Neobjeví se v příběhu, ve kterém všichni čtyři, jak se zdá, hrajeme nějakou roli, kromě pirátského pokladu a podzemní příšery nakonec ještě také stroj času?“ řekla Barbora.

„Nebyl bych proti,“ zasmál se Bernet, „ale myslím, že to nebude zapotřebí. Především je vztah děje románu k Violině případu, o kterém vlastně nic určitého nevíme, tak slabý, že jde patrně jen o náhodu, a není třeba kvůli němu hledat stroj času. A jestli opravdu existuje nějaká podobnost mezi Violiným a Beatriziným příběhem, mohla vzniknout jednoduše tak, že si Viola někde román přečetla a vědomě nebo podvědomě ho napodobila.“

„Nebo spisovatel i Viola vycházeli z nějakého společného pramene; spisovatel ho rozvinul ve světě fikce a Viola ve skutečném životě,“ navrhla Andrea.

„Anebo jsou román i Violin příběh jen dvěma hlasy z dlouhé řady ozvěn, která možná sahá až do šestého století nebo ještě hlouběji do minulosti,“ řekla Barbora.

„A která bude dál pokračovat i v budoucnosti, v příštích stáletích...,“ řekl Bernet.

„Ta řada se mohla v nějaké době rozvětvit do několika řad, ty mohly procházet různými zeměmi a zase se setkávat,“ přidala se Andrea.

„Ano, třeba jsou shody mezi případem Violy Jonášové, případem pirátského pokladu a dějem francouzského románu jen důsledkem nahodilého překřížení tří řad, které už dávno žijí samostatným životem; třeba každá z nich přichází odjinud, z jiného místa na Zemi, a směřuje jinam...,“ uvažoval jsem.

„A Baobab je tím, co prochází všemi řadami a spojuje je,“ doplnila mě Barbora.

„Tak už dost,“ řekl Bernet. „Není to špatné, ale takové teorie nám moc nepomohou. Měli bychom teď raději přemýšlet, co nám román může opravdu sdělit o našich záležitostech.“

„Dobrá, dejme se do toho,“ řekl jsem. „Vaší záležitostí je, jestli se nemýlím, hledání pokladu z pirátské lodi. Nedokážu sice v ději románu najít žádné určité sdělení, na jakém místě byste měl pátrat nebo koho byste měl vyhledat, ale řekl bych, že epizoda s opálovým andělem něco napovídá alespoň o způsobu pátrání – totiž to, že nejpravdivější stopa může být taková, která na první pohled vypadá nejvíc fantasticky. A to je přece docela příznivé sdělení; vy jste dokázal být věrný jednomu dětskému zážitku, který by asi nikdo jiný nebral vážně.“

„Jenže smyslem příběhu může být také varování, že takové fantastické stopy nás přivedou do katastrofy,“ povzdechl si Bernet. „Nezapomeňte, že konec románu je otevřený; připouští různé možnosti, ale nezdá se mi, že by mezi nimi byl nějaký happy end.“

„To přece není pravda, co to povídáš?“ zlobila se Barbora. „Román ve skutečnosti skončil happy endem. Bylo skvělé, že se Beatriz dostala do presidentského paláce; co se stalo potom, to jsou jen nepodstatné podružnosti.“

Bernet se asi chystal odpovědět, že pro Beatriz a Pierra není to, jestli je zastřelí, nebo nezastřelí palácová stráž, tak nepodstatná podružnost. Báł jsem se, že se dívky začnou s Bernetem znovu hádat o své principy, a tak jsem se Berneta raději rychle zeptal, co podle něho příběh sděluje mně.

„Vaší záležitostí je, pokud vím, hledání ztracené dívky,“ řekl Bernet. „Ani já nevidím v ději románu žádnou určitou stopu, ale Pierrův příběh vám možná sděluje, že se někdo může ztratit světu z důvodů, které je obtížné odhalit, protože jim dobře nerozumí ani ten, kdo zmizel. A že proto není dobré hledat nějakou logiku v něčem, v čem vůbec žádná nemusí být.“

„Jestli je tohle poselství knihy, není to zrovna moc potěšující,“ řekl jsem. „Do téhle chvíle hledání Violy ztroskotávalo na nedostatku stop a na nemožnosti najít mezi nimi souvislosti. Kdyby se teď ještě mělo ukázat, že souvislosti, které jsem se pokoušel objevit, nejsou

jen nejasné, ale vlastně vůbec neexistují, vypadalo by to s mým případem dost špatně. Je to, jako bych se zoufale snažil rozluštit nějaké znaky na zdi, které ve skutečnosti vůbec nejsou písmeny, ale jen nahodilými vrypy...”

„Neberte si to tak,“ řekla mi Barbora. „Myslím, že byste neměl příliš přemýšlet o tom, jestli stopy, s kterými jste se setkal, patří, nebo nepatří do celku, který je svázaný nějakou logikou. Stačí žít mezi stopami a naslouchat jim; třeba se žádná logika neobjeví, třeba v jejich světě opravdu ani žádná neexistuje; ale třeba se objeví něco jiného než logika – nějaká jejich melodie, rytmus nebo harmonie, které vás povedou.“

„Myslím, že rozumím, co máte na mysli,“ řekl jsem unaveně, „ale potíž není v tom, že bych neslyšel žádnou melodii stop, která by mě vedla, ale v tom, že těch melodií se ozývá tolik, každá z nich je úplně jiná a vede mě někam jinam...“

Dívky ani Bernet na to už neodpověděli; nějakou chvíli jsme zase mlčeli. Pak Bernet řekl: „Rád bych vám ve vašem hledání pomohl, ale Barbora a Andrea mi říkaly, že už vám pomoc nabízely a že jste ji odmítl. Nebudu vás přemlouvat; myslím, že máte pravdu, musíte asi hledat sám a já s Andreou a Barbotou asi musíme taky hledat sami...“

„Budeš tedy dál hledat poklad?“ řekla Andrea radostně.

„Nevím, opravdu to v téhle chvíli nevím,“ řekl tiše Bernet. „Nedokážu se rozhodnout, všechno mi teď padá z ruky, ztratil jsem cestu k pokladu, nedaří se mi zachraňovat majetek... Nevím ostatně, jestli ještě vůbec nějaký majetek mám, Zachariáš mi přinesl špatné zprávy. A nejhorší ze všeho by bylo, kdybych ztratil vás.“

„Neboj se, zůstaneme s tebou,“ řekla Andrea.

„Budeme už trpělivější,“ slibovala Barbora.

„A nebudeme už na tebe tak přísné,“ dodala Andrea. „Určitě všechno bude zase jako dřív. A určitě spolu jednou najdeme poklad kapitána Bustrofedona.“

Dívky vstaly z lehátek, každá z nich vzala Berneta za jednu ruku. Viděl jsem, že všichni tři teď chtějí být spolu sami, a tak jsem se také zvedl. Řekl jsem na rozloučenou: „Nezapomenu vám dát vědět, jestli se dozvím něco, co by se mohlo týkat pokladu.“

Bernet a dívky mě doprovázeli po trávníku k bráně. Když jsme se k ní přiblížili, bezhlesně se rozevřela, a když jsem stál na chodníku, zase se za mnou s tichounkým klapnutím zavřela. Otočil jsem se, Bernet a dívky stáli na trávníku za mřížovým brány a mávali mi. Zamával jsem také; dívky běžely zpátky k bazénu, Bernet ještě chvíli zůstal stát za mříží. Dívali jsme se na sebe mlčky a s úsměvem; přemýšlel jsem, jaký osud asi čeká toho laskavého imoralistu a nepraktického selfmademana, uvažoval jsem, jestli najde svůj poklad a jestli se mu podaří zachránit své jmění. Moc nadějí jsem mu nedával ani v jednom z obou případů. Bernet jednou zaváhal na závratné hrazdě a připadalo mi takřka nemožné, že by znovu našel někdejší lehkost.

Přemýšlel jsem také o tom, jestli s ním zůstanou jeho dívky. Zdálo se mi, že kdyby ho opustily, Bernet ztratí chuť hledat poklad i zachraňovat svůj majetek. Snad se bude postupně uzavírat do sebe a nakonec se z něho stane opět mlčenlivé zasněné dítě, které kdysi znal architekt, snad bude zase žít v nějakém kumbálu a jeho miliónářský život v bílé vile mu bude připadat jako sen. Dívky sice tvrdily, že ho nikdy neopustí, a jistě tomu samy věřily, ale zdálo se mi, že léta všedního života a každodenních nudných starostí pro ně budou příliš těžkou zkouškou. Je také docela možné, že s ním zůstane jen jedna z nich; myslel jsem na to, jestli to bude spíš prudká Andrea nebo chápatící Barbora. Bernet stál pořád mlčky na druhé straně mříže; snad přemýšlel o mém budoucím osudu tak jako já o jeho. Pak jsme se na sebe ještě jednou usmáli, zamávali si a každý jsme šli svou cestou; Bernet se vracel za dívkami k vile a já zamířil dolů ke konečné tramvaje.

54. kapitola

V ústavu

Cestou jsem přemýšlel, za jakou stopou se dám teď, ale uvědomil jsem si, že už mi žádná stopa nezbyla. Všechny jsem je prozkoumal a žádná z nich mě nikam nepřivedla. Octl jsem se opravdu na konci svého pátrání po Viole Jonášové? Všechno svědčilo o tom, že ano. Pocítil jsem smutek. Zůstanou mi opravdu do konce života jen fragmenty neznámého příběhu, které se budou vracet a zarůstat snem? Začal jsem probírat všechny stopy, na které jsem narazil, a přemýšlel jsem, jestli by mi některá z nich mohla ještě něco říci. Napadlo mě, že zbývá jediná možnost: pokusit se dozvědět něco víc o Dionysiovi z Gazy; třeba se v jeho spisech anebo v nějaké podrobnosti jeho života, o které se mi vrátný nezmínil, skrývá nápověda, na kterou čekám. Na první pohled to sice vypadalo, že dávný filosof sotva může nějak objasnit případ zmizelé dívky, ale na druhé straně jeho život a dílo byly nejstaršími stopami, s jakými jsem se setkal, a proto by v sobě mohly ukrývat kořen všech ostatních stop.

A vzpomněl jsem si na nemluvného muže s hustým převislým knírem, jehož kniha o Platónově etice vyšla v nakladatelství, kde jsem donedávna pracoval. Jmenoval se Wirth a byl uznávaným odborníkem na řeckou filosofii, zejména na novoplatonismus. Ten by mi jistě mohl něco o Dionysiovi říci a pravděpodobně u něho také najdu alespoň některé filosofovy spisy. V telefonní budce, která stála blízko kiosku a lavičky, kde mi architekt vyprávěl Bernetův příběh, jsem si našel ve Zlatých stránkách adresu ústavu, kde Wirth pracoval. Bylo už ale pozdní odpoledne, a tak jsem se rozhodl návštěvu odložit na zítra.

Příští den jsem dlouho spal a za Wirthem jsem vyrazil po obědě. Ústav sídlil v rozlehlém jednopatrovém stavení, které mělo čtver-

cový půdorys a strmou červenou střechu, nad kterou vyčnívaly koruny kaštanů. Dům byl původně zřejmě statek, který postupující město obklíčilo, pohltilo a po několik desetiletí se ho snažilo zbavit vesnického rázu. Ale v širokém průjezdu byl pořád cítit pach, jaký vydechují venkovská stavení za horkého léta, a také kus dvora, který jsem viděl – zeleně natřená pumpa stojící mezi dvěma kaštany –, připomínal spíš náves. Ústav sídlil v celém prvním patře budovy; ke kancelářím byl přístup z ochozu, po kterém bylo možné obejít čtvercový dvůr kolem dokola. Vystoupil jsem na ochoz po rozviklaných dřevěných schodech a procházel jsem podél dveří, které byly většinou kvůli horku otevřené; viděl jsem za nimi úzké tmavé kanceláře. Bylo tu ticho, jen odkudsi z druhé strany dvora se ozývalo bzučení počítačové tiskárny; připadalo mi, že je to jeden z příjemných a uspávajících zvuků, jaké bývají slyšet za letního poledne na vesnici.

V jedné z místností jsem zahlédl silný zátylek postavy, jež takřka beze zbytku vyplňovala jakousi apsidu, kterou na konci místnosti vytvořily hromady knih a papírů naskládané na podlaze a po obou stranách psacího stolu. Byl to bezpochyby Wirth; vypadal ze zadu žalostně, jako kdyby jeho tělem nějaká velká zlá ruka ucpala otvor v papírové masě a jako by teď jen bezmocně čekal, až ho někdo vytáhne. Zaklepal jsem na otevřené dveře a Wirth se ke mně otočil. Když jsem ho viděl v tomto prostředí, napadlo mě, že se jeho podsaditá postava, která neměla téměř žádný krk, zformovala za dlouhá léta neustálým krčením před vratkými sloupy knih a spisů, jež se na policích nebezpečně nakláněly a hrozily zřícením. Na tváři měl svůj obvyklý zasmušilý výraz. Když mě uviděl, překvapeně zvedl obočí, stejně husté jako knír, a mlčky ukázal rukou na prázdnou židli. Posadil jsem se zády ke dveřím; místnost byla tak malá, že jsme se dotýkali koleny. V otevřeném okně nad stolem byl vidět kus fasády protějšího činžáku; zbytky venkovských vůní se ztratily v pachu potišťeného papíru; iluze venkovského poledne se rozply-

nula. Vysvětlil jsem Wirthovi, že jsem za ním přišel, protože bych se rád něco dozvěděl o Dionysiovi z Gazy.

„Dionysios z Gazy? Kdo to je?“ řekl Wirth a svráští obočí.

Zarazilo mě, že ho nezná. „Myslím novoplatónského filosofa, který po uzavření Akademie odešel s Damaskiem a Simplikiem do Persie,“ vysvětloval jsem zmateně.

Chvíli se na mne díval asi tak, jako se návštěvník zoologické zahrady dívá na rosomáka v kleci, a nakonec prohlásil: „Nikdo takový neexistoval.“ Pak ještě dodal: „Ledaže by nedávno došlo k novému objevu nějakého rukopisu, o kterém jsem se ještě nedoslechl, ale o tom pochybuji.“

„Ale Dionysiova díla byla publikována už v devatenáctém století...“ namítl jsem.

„Zajímavé,“ řekl a pořád si mě zkoumavě prohlížel. „Můžete mi prozradit, kde jste se o tom svém Dionysiovi dočetl?“

Chtěl jsem mu říci, že mi o něm vyprávěl vrátný v podniku vyrábějícím kancelářské stroje, ale uvědomil jsem si, že by to asi nebral jako přesvědčivý argument dokazující Dionysiovu existenci. Jak jsem mu měl vysvětlit, že jsem při vyprávění vrátného viděl Dionysiovu postavu i s jeho gesty, tónem hlasu a mimikou tak zřetelně, že mě ani na okamžik nenapadlo pochybovat, že skutečně žil? A proč by si vrátný tak složitý příběh vymýšlel? Nebo se sám stal obětí mystifikace? Wirth se chvíli bavil mými rozpaky; pak se beze slova otočil k počítači. Chvíli mu trvalo, než vyhrabal zpod hromady papírů klávesnici; připojil se k síti a vyťukal slova DIONYSIUS OF GAZA. Oba jsme mlčky hleděli na obrazovku. Za chvíli se na ní objevil nápis NO MATCH FOUND.

Wirth pak ještě zadával všem možným vyhledavačům slova *Dionysius*, *Dionysios*, *Dionys*, *Denis* ve spojení s *Gazou*; objevovalo se leccos, ale žádný Dionysios z Gazy nebyl na celé síti k nalezení. Wirth se ke mně zase otočil a s pobaveně zdviženým obočím se na mne podíval, jako by mi chtěl říci: „Tak tohle bychom měli. Co si budete

přát dalšího?“ Nevěděl jsem, co si mám o tom myslet. Poprosil jsem ho, aby se mi ještě pokusil najít heslo *Archibald Archer*. Objevilo se několik odkazů k různým Archerům, ale žádný z nich se nejmenoval Archibald, nebyl archeologem ani cestovatelem, a především žádný Archer nevynalezl psací stroj.

Díval jsem se na obrazovku svítící pod oknem, ve kterém byla vidět zeď starého domu – a najednou mi všechno došlo. Vzpomněl jsem si, jak mě vrátný vábil do vrátnice, jak moc stál o to, abych si vyslechl jeho vyprávění, na jeho nářky nad nemocnými očima, na nezvyklou pohostinnost, kterou mi prokazoval, na láhev drahého vína. V tu chvíli se mi zdálo, že vidím zřetelně celý jeho život: když mu zakázali dělat jeho práci, jedinou radostí jeho osamělého života zůstala četba historických knih; přinášela mu takovou radost, že se po převratu ani nepokoušel najít si práci ve svém oboru; když pak kvůli nemoci očí nemohl číst, zbyla mu jen jediná zábava: vymýšlel si ve vrátnici příběhy o věcech, které ho obklopovaly, příběhy, do kterých zapléтал své historické a filosofické vědomosti i vzpomínky na dobrodružné knížky, jež četl v dětství. Tak si při pohledu na velký znak na zdi vysnil příběh o neurotickém řeckém filosofovi a anglickém dobrodruhovi. Byl jsem teď přesvědčen, že kdybych se ho zeptal na jeho plnicí pero, na starou lampu na jeho stole nebo na žlutý vysokozdvihný vozík, který stál před okny vrátnice, vyprávěl by mi o všech těch věcech stejně dlouhý příběh.

Nepodezíral jsem ho z toho, že si ze mne chtěl jen vystřelit. Třeba neuměl zapisovat své příběhy, třeba na to neměl dost sil nebo se mu postavy a děje začínaly rozplývat, když bral pero do ruky, anebo byla jeho oční nemoc tak vážná, že mu zabraňovala i psát, ale bylo by mu líto, kdyby tváře, které stvořil a které pro něj byly zřejmě živější než skuteční lidé, úplně zmizely ze světa. Proto si přál sdělit někomu osudy svých postav. Když jsem se objevil ve vrátnici, když jsem se zajímal o věc, kterou už zapředl do dlouhého příběhu, a když na mně bylo vidět, že jsem plný touhy naslouchat, nemohl

asi odolat pokušení vyprávět mi podrobně o dlouhém putování Dionysia z Gazy a o skvělých dobrodružstvích Archibalda Archera, které si vysnil za osamělých nocí ve vrátnici při pohledu na znak podniku. A také mi došlo, že k slasti z vyprávění se družil špatný pocit z toho, že mě klame; a pochopil jsem, že drahé víno, kterým mě hostil, mělo být omluvou a odškodněním. Nezlobil jsem se na něj, byl jsem mu vděčný za jeho příběh, i když neměl se zmizením Violy nic společného, a byl jsem rád, že jsem mu mohl dělat posluchače. A Dionysios z Gazy se docela dobře hodil do reje postav, který vyvstával ze tmy jako Violina suite.

Nechtělo se mi Wirthovi vyprávět své příhody při hledání Violy, a tak jsem mu jen řekl, že jsem pátral po významu jistého obrazce a přitom jsem narazil na vyprávění o Dionysiovi; zřejmě jsem nepochopil, že šlo o beletristickou fikci. Pak jsem vstal, abych se rozloučil. Wirth se zeptal, co to bylo za obrazec, a já se sklonil k psacímu stolu, vylovil jsem ze škvíry mezi dvěma hromadami knih tužku a rychle načrtl na jeden z papírů, které ležely na stole, dvojité trojzubec. Wirth vzal papír, dlouho si jej prohlížel, mračil se a tahal se za knír. A mně bylo náhle jasné, že jej nevidí poprvé. Takhle nějak to vždycky začínalo; věděl jsem, že se v těsné kanceláři za chvíli začne rozvíjet další linie složitého případu. Do jakých vzdálených krajin, do jaké blízké nebo dávné minulosti mě zavede? Znovu jsem se posadil a čekal jsem, až Wirth promluví.

„To je zvláštní,“ zabručel, „úplně stejný znak už jsem viděl. Vloni na podzim mi ho ukazoval Arnošt, náš civilkář.“

„Civilkář?“

„Hoch, který si u nás odbývá civilní vojenskou službu; stará se o počítače a o webové stránky ústavu. Vzpomínám si, že se tenkrát zrovna vrátil z dovolené. Přišel za mnou, nakreslil mi na kus papíru přesně tohle a ptal se mě, jestli to není písmeno, které patří k nějakému starému písmu.“

„A patří?“

„Ne, jistěže ne.“

„Mohl bych s Arnoštem mluvit?“

„Najdete ho v pátých dveřích nalevo.“ Wirth se ještě chvíli zaraženě díval na obrazec, snad přemýšlel o tom, jestli mu něco neuniklo, jestli třeba opravdu neexistoval filosof Dionysios z Gazy, o kterém se nikdy nic nedozvěděl a kterému se podařilo uniknout encyklopediím i internetové síti, ale pak cosi nesrozumitelného zabručel, položil list se znakem na jednu z hromad papíru, jež jej určitě za krátký čas pohltní a už nikdy nevydá, a obrátil se zase ke svým knihám.

55. kapitola

Zátoka na Folegandru

Páté dveře byly zavřené; když jsem zaklepal, objevil se nakrátko ostříhaný mladík v brýlích s hranatými černými obroučkami. V místnosti, kde sídlil, bylo ještě méně místa než u Wirtha, protože po obou stranách se táhly police, na kterých stály počítače s tmavými obrazovkami. Zmínil jsem se o Wirthovi a o dvojitém trojzubci; Arnošt hned ožil a zval mě dál; bylo vidět, že má radost, že si může o trojzubci s někým popovídat. Uvolnil mi svou židli a posadil se naproti mně; dveře místnosti zůstaly otevřené, a tak jsem viděl Arnoštovu siluetu na pozadí zářícího obdélníku, který vyplňovalo listoví kaštanu lesknoucí se ve slunci a jehož světlo ještě navíc probudilo k novému životu obrazovky počítačů na policích.

„Setkal jsem se se znakem vloni v létě,“ začal hned vyprávět. „Bylo to období, na které dost nerad vzpomínám. Vídal jsem se tenkrát v kavárně se skupinou mladých Američanů, kteří tu žili, a zamíloval jsem se do jedné dívky z Kalifornie. Viděl jsem úplně jasně, že Pamela je namyšlená snobka a že se mi jen vysmívá a ponižuje mě před ostatními, ale jak to někdy bývá, nezměnilo to vůbec nic na tom, jak zoufale jsem po ní toužil. Seznámil jsem se s ní vloni koncem dubna a začátkem srpna to dospělo tak daleko, že jsem cítil, že musím za každou cenu alespoň na čas utéct někam pryč. Když jsem přemýšlel, kam bych měl odjet, přepadla mě touha po jihu, zdálo se mi, že horko a světlo jižního slunce by mi mohlo myšlenky na Pamelu vypálit z hlavy. A tak jsem si koupil letenku do Athén; tam jsem hned z letiště odjel do Pirea a nasedl na první trajekt, který odplouval na ostrovy. Pak jsem jen putoval bez plánu z ostrova na ostrov.“

„A přestal jste myslet na Pamelu?“

Arnošt si povzdechl. „Ne, bylo naivní si něco takového představit. Ležel jsem na břehu moře a vzpomínal na ni. Nejraději bych se vrátil, abych ji mohl zase vidět, ale naštěstí to nešlo; měl jsem zpáteční letenku a datum odletu nebylo možné přesunout.“

Netušil jsem zatím, jakou cestou se Arnošt k dvojitému trojzubci dostane, ale zdálo se mi, že mu z nějakého důvodu leží v hlavě stejně jako mně, a také mi připadalo, že mi vypráví svůj příběh tak podrobně a prozrazuje mi tak intimní pocity proto, že očekává, že potom na oplátku budu stejně sdílný i já.

„Když jsem pobyl pár dní na Naxu,“ pokračoval Arnošt, „nasedl jsem na loď, která plula napříč Kykladami na ostrov Milos. Myslel jsem, že loď popluje přímo, a tak mě překvapilo, když jsem v polovině cesty viděl, že zatáčí k malému ostrůvku. Stál jsem na přídi u zábradlí a díval se na ospalý bílý přístav pod vyprahlými žluto-oranžovými skalami; poklid přístavu mě okouznil, zdálo se mi, že tady bych konečně mohl na zlou Pamelu zapomenout. A tak jsem si hodil na záda batoh a vystoupil na břeh.“

Nevěděl jsem vůbec, kde jsem se octl; v lodním rozhlase asi jméno ostrůvku hlásili, jenže chraplavým amplionům na řeckých lodích je málokdy rozumět. A tak jsem se na molu zeptal stařenky v černých šatech, kde vlastně jsem, a dozvěděl se, že ostrov se jmenuje Folegandros, že prašná silnice, která mizela nad přístavem v sedle mezi dvěma kopci, vede do Chory, kde žije většina obyvatel ostrova, že kromě ní jsou na ostrově jen dvě vesničky. Ubytoval jsem se v nedalekém kempu a trávil jsem své dny na Folegandru tak, že jsem pil kávu v přístavu a díval se na jachty houpačící se na vlnách, šplhal po úzkých stezkách klikatících se na příkrých svazích nad mořem nebo bloudil úzkými uličkami Chory, kterou kdysi ostrované vystavěli na okraji příkrého srázu na obranu proti pirátům. Jedna z místních pověstí dokonce mluví o pokladu z pirátské lodi, který má být někde na ostrově ukrytý.“

Při zmínce o pirátech a o pokladu jsem si vzpomněl na Berneta; a najednou mě napadlo: záhadné ‚Fol.‘ na Bernetově papíru – to by přece mohl být Folegandros! Tím spíše, že Kyklady, jestli se nemýlím, patřily nějaký čas Benátkám. Tady, u málo známého ostrůvku, mohl kapitán Bustrofedon, Nero či jak se ve skutečnosti jmenoval, ztroskotat se svou lodí Santa Clara i s pokladem a ten tu mohl zůstat ležet na mořském dně po několik staletí.

„Ale ani na Folegandru se mi nedařilo nemyslet na Pamelu... Rád jsem chodil na malou pláž na západě ostrova a povaloval se celé hodiny v lehce se pohybuujícím stínu tamaryšků, které tu vyrůstaly z písku. Večer jsem pak sedával v taverně nad pláží; brzy jsem se spřátelil s Kostou, jejím majitelem; pili jsme víno nebo řecké pivo, až nastala tma a já se vracel po úzké stezce vyšlapané ve srázu nad mořem. Jednou jsme pili pozdě do noci a bavili se o pověstech a záhadách ostrova. Kostas se náhle zatvářil slavnostně a tajuplně. Řekl mi, že mě seznámí s něčím, o čem turisté nemají ani tušení. Popsal mi cestu na opuštěnou kamenitou pláž na severozápadě ostrova. Řekl, ať si vezmu šnorchl a plavu od nejvzdálenějšího výběžku skály na pravé straně zálivu k malému skalisku ve tvaru beraní hlavy, které vyčnívá z moře; u něho jsem měl změnit směr o patnáct stupňů doprava a plavat dál ještě třicet metrů. Naléhal jsem na Kostu, aby mi prozradil, s čím bych se tam měl setkat, ale Kostas se pořád jen usmíval, tvářil se tajemně a opakoval, že na to, co uvidím, nezapomenu.

A tak jsem se příští den ráno vypravil na pláž, o které mluvil Kostas. Čekal jsem, že pod hladinou asi uvidím nějaký vrak lodi; moc se mi kvůli tomu nechtělo vzdávat se povalování pod tamaryšky, ale věděl jsem, že by se Kostas na mne zlobil, kdybych pohrdl tajemstvím, které mi svěřil z přátelství. Po dvou hodinách cesty po silnici, která se táhla po hřebenu protáhlého ostrova, jsem odbočil na prašnou cestu a pak jsem sestoupil po prudkém svahu k malému zálivu s bílou oblázkovou pláží. Našel jsem tu jen několik chlapců

a dívek, kteří v zátoce strávili noc; někteří z nich se malátně soukali ven ze spacáků, jiní ještě hledali zbytky stínu u vlhkých skal. Svlékl jsem se, nasadil si brýle a vzal do úst šnorchl, plaval jsem v moři, které se ještě nestačilo ohřát, ke kamenné beraní hlavě. Oblázkové dno, na kterém se míhaly světelné skvrny, se pozvolna snižovalo, ale pořád na ně bylo dobře vidět. Za beraní hlavou odlesků na oblázcích ubývalo, dno se nořilo do šera. Když jsem doplaval na místo, o kterém mluvil Kostas, zahlédl jsem pod sebou jakýsi pahrbek. Myslel jsem, že je to podmořské skalisko; zadržel jsem dech a potopil se, a když jsem připlul blíž, uviděl jsem s úžasem, že je to socha nahé ženy.

Žena ležela na otomanu, opírala se o loket jedné ruky, v druhé ruce držela knihu. Ale nečetla, vložila ukazováček mezi stránky přivřené knihy a dívala se před sebe s úsměvem, který mi připadal ironický. Když jsem se jí díval do obličeje, cítil jsem se podivně, protože se mi zdálo, že kamenná žena právě přerušila četbu a zvedla oči od knihy, aby se podívala, kdo ji vyrušuje. Socha byla celá ze světlých oblázků, stejných, jaké ležely na pláži a na mořském dně. Vypadalo to, jako by se samovolně utvořila, jako by se sama zvedla z mořského dna, snad v důsledku nějaké zvláštní seizmické činnosti. K dojmu, že jde o přírodní útvar, přispívalo také to, že celá socha byla pokrytá chaluhami, jaké rostly všude okolo na mořském dně; všechny chaluhy se kývaly ve stejném pomalém rytmu. Nevím, jestli oblázky tvořily jen povrch sochy, nebo jestli byla socha zhotovená z oblázků celá; pokoušel jsem se odloupnout některý kamínek, abych zjistil, co je pod svrchní vrstvou, ale nepodařilo se mi to; oblázky zřejmě drželo pohromadě nějaké pevné lepidlo.

Mnohokrát jsem se vynořil, abych se nadechl, pak jsem se zase vracel k soše a obeplouval oblázkovou ženu ze všech stran; přejížděl jsem přitom rukou po hladkých kamíncích, abych z nich setřel chaluhy. Už na pláži jsem si všiml, že mezi bílými a světlešedými oblázky jsou také tu a tam vidět kamínky jiných barev. Neznámý

sochař některé z nich použil k zvýraznění některých míst sochy. Tak udělal duhovky očí ze zelených kamenů, vazba knihy, kterou žena držela v ruce, byla sestavená z oranžových oblázků a do nich byl vsazený obrazec z drobných tmavozelených kamínků...”

Arnošt se na chvíli odmlčel. Díval jsem se na lesklá akvária počítačů a snažil se představit si sochu na mořském dně. Nemusel jsem se Arnošta ptát, jak obrazec vypadal; a nepochyboval jsem ani o tom, že žena z oblázků držela v rukou záhadnou Oranžovou knihu.

„Hned odpoledne jsem se vypravil za Kostou, abych se ho vyptal na podmořskou sochu, ale moc jsem se toho nedozvěděl. Kostas mi řekl, že sochu objevil náhodou při potápění před dvěma lety, ale byla už tehdy pokrytá chaluhami, a tak tam mohla už stát celá desetiletí nebo staletí. Bylo na něm vidět, že ho socha fascinovala stejně jako mne a že v něm vyvolávala podobnou tíseň jako ve mně. Přiznal se mi, že už se k soše víckrát nepotopil, a dokonce přestal navštěvovat oblázkovou zátoku. A já si uvědomil, že už také nechci mořskou ženu vidět podruhé. Ale byl jsem mu vděčný za to, že mi o soše řekl, a společně sdílené tajemství nás ještě víc sblížilo. Toho večera jsme pili víc než jindy, mluvili jsme o soše, o tajemném znaku, o pirátech, o pokladu v jeskyni a já mu poprvé vyprávěl o své lásce k strašné Pamele. Když jsem pak v kempu usnul, smíchalo se mi dohromady mnoho obrazů: tajemný znak, představa neživé věci proměňující se v ženské tělo, vzpomínky na Pam, žárlivost na její známosti, která mě pronásledovala až na řecké ostrovy, vzpomínky na loňskou brigádu ve Sběrných surovinách – a z toho všeho se zrodil živý sen; proměnil jsem se v něm v někoho jiného, v člověka, který prožívá dobrodružství v noční sběrně, kde se nápis nad vchodem změnil v neznámá písmena a kde se balíky starého papíru proměnily v ženy...”

„To je snad největší ze všech ostrovních záhad!“ zvolal jsem. „Představte si, že jsem četl povídku, která měla stejný děj jako váš sen!“

„No, tohle zase až tak velká záhada není,“ řekl Arnošt rozpačitě.
„Tu povídku jsem totiž napsal já.“

„To vy jste Jiří Zajíc? Myslel jsem, že se jmenujete Arnošt.“

„Ale ano, já se skutečně jmenuju Arnošt, a nejsem ani Zajíc. Napsal jsem povídku na palubě lodi při zpáteční cestě do Pirea. Když jsem se vrátil, přeložil jsem ji dokonce do angličtiny a dal ji přečíst Pamele, i když jsem mohl vědět, jak to dopadne. Pam povídku ztrhala; vzala ji do kavárny, předčítala z ní ostatním a ke každé větě připojila nějaký ironický komentář. Pamely se všichni báli, a tak jsem tam seděl, díval se na obličeje, které se servilně pochechtávaly, když Pam žertovala na můj účet, a myslel si, že se propadnu hanbou. No nic, dostal jsem, co jsem si zasloužil.“

Chtěl jsem zjistit, jestli je povídka opravdu tak špatná, a poslal jsem ji do literárního časopisu, ale po představení, které v kavárně sehrála Pamela, už jsem neměl dost sebevědomí na to, abych ji podepsal svým jménem, a tak jsem si vymyslel pseudonym, první jméno, které mě napadlo. Povídka v časopise po nějaké době skutečně vyšla a já si řekl, že to snad přece jen není taková slátanina, jak tvrdila Pam.“

56. kapitola

Požár v sokolovně

„Pamela se pořád nemohla rozhodnout, jestli bude psát básně, romány, filmové scénáře nebo divadelní hry. Každý týden něco začínala, měla hned o všem, do čeho se vrhla, spoustu všelijakých teorií, které vykládala v kavárně, ale než stačila jedinou věc dokončit, už se věnovala zase něčemu jinému a vymýšlela jiné teorie. Zkrátka Pamela byla příšerná; a já věděl, že má láska k ní je hrozná nemoc, a nenáviděl jsem sám sebe za to, že jsem se z ní nedokázal a vlastně ani nechtěl vyléčit. Ani nevíte, jak jsem šťastný, že už to mám za sebou... V té době se zrovna Pam začala zabývat dramatem a četla nám úryvky ze hry, kterou psala. Nevěděl jsem, co si mám o nich myslet, připadalo mi, že to je snůška nudných rozhovorů, jaké se dají zaslechnout třeba v každém kupé vlaku, a myslím, že ten pocit měl každý v kavárně, jenže se to nikdo neodvážil před Pamelou říct nahlas. A tak všichni přikyvovali, když Pam vykládala zmatenou teorii, podle níž reprodukce všedních rozhovorů na jevišti měla z nějakých důvodů přinášet divákovi autentičtější katarzi než řecká tragédie. A já jsem byl tak zbabělý nebo tak zamilovaný, že jsem přikyvoval také. Námětem hry byl jeden den mladého narkomana, který se jmenoval Kevin a žil v Los Angeles, a celá hra vlastně byla jen sledem neuvěřitelně banálních rozhovorů Kevina s jeho přáteli, s matkou, sestrou a bývalou milenkou. Pamela se neodhodlala svůj skvost svěřit do cizích rukou, a proto se rozhodla, že bude hru také režírovat, a začala přátelům z kavárny rozdělovat role.

Jednou přišla Pam do kavárny a celá zářila. Ukázalo se, že byla večer v kině a tam ji napadla nová teorie, která se týkala inscenování dramatu. Tvrdila, že moderní drama se musí inspirovat filmovou technikou střídání různých měřítek obrazu. Ptali jsme se,

jak to chce udělat, a Pam hned vyložila, jak si to představuje: ve hře byla scéna, kdy Kevin mluví s matkou, která jej přišla navštívit do jeho brlohu; v jedné chvíli nastane v jejich rozhovoru pauza, která podle Pam bude nabitá významem; Kevin si zapálí cigaretu, ale cigareta mu vypadne z třesoucí se ruky na podlahu, na které se povalují zmuchlané mastné papíry a časopis Hustler, který Kevin našel v popelnici – a teď měla přijít scénická novinka, na kterou byla Pamela nesmírně pyšná: měla se zatáhnout opona, na scénu se měl umístit zvětšený model doutnající cigarety, dlouhý dva metry, zmuchlaný mastný papír v odpovídající velikosti a také zahnutý obrovský roh časopisu Hustler. Pohled na gigantické zátiší měl trvat asi půl minuty, pak se opona zase měla zatáhnout a všechny tři obří rekvizity se měly rychle odnést; když se opona opět roztáhne, na scéně zase budou stát Kevin a jeho matka, cigareta a časopis budou pořád ležet na podlaze, ale už ve své skutečné velikosti, mlčení bude ještě malou chvíli trvat a pak bude rozhovor matky se synem pokračovat.

Všichni v kavárně rozpačitě příkyvovali. Doufali jsme, že si to Pamela rozmyslí; byla dost velká naděje, že do příštího dne na své revoluční myšlenky zapomene a přijde s něčím trochu méně pošetilým, ale Pam si svou teorii zamilovala a trvala na ní; a tak jsme už za pár dnů v ateliéru, který patřil jednomu z jejích ctitelů, vyráběli z papundeklu obří cigaretu a dva metry vysoký zmuchlaný papír od hotdogu. Dneska jsem vlastně Pamele za její bizarní nápad vděčný; byla to práce na gigantických rekvizitách a pocit, že jsem úplný pitomec, který mě při ní v každém okamžiku doprovázel, co mě nakonec přece jen vyléčilo z mé lásky.

Dost mě překvapilo, když mi Pam jednoho dne sdělila, že by mohla ve své hře použít mou povídku. Dostala totiž další skvělý nápad, totiž že hra začne ještě před Kevinovým probuzením a první scény budou líčit jeho sen. A právě ten měl být dramatisací mé povídky. Mluvila se mnou samozřejmě tak, jako by to bylo pro mne

velké vyznamenání; na závěr mi řekla, že už nemá žádného herce a že bych si mohl zahrát postavu ze snu. Divil jsem se, proč si snovou pasáž nenapíše sama a proč chce použít povídku, která je podle ní tak špatná. A pak mi došlo, že je to prostě proto, že Pamela nedokáže vymyslet nic jiného než banální dialogy a nesmyslné scénické teorie. V tu dobu už má láska k ní začínala díky obří cigaretě ochabovat, ale řekl jsem Pam, že si s povídkou může dělat, co chce, a dokonce jsem jí slíbil, že budu v její hře hrát, jestli si to přeje.

Během zkoušek mé uzdravování zdárně pokračovalo. A jak má láska k Pam mizela, cítil jsem se čím dál trapněji, že v její hloupé hře vystupuji. Ale věděl jsem, že by už za mne nesehnala náhradníka, a taky mi bylo jasné, že se hra víc než jednou nebude hrát, a tak jsem si řekl, že představení nějak přečkám, a nechal jsem to být. Premiéra Pamelina dramatu se měla konat v sokolovně na okraji města, jejíž pronájem kdosi zařídil; hrálo se pochopitelně v angličtině.

Pamela mě požádala, abych pro představení navrhl plakát, a já nakreslil scénu z Kevinova úvodního snu: vchod do sběrný starého papíru, nad kterým je nápis z nočních písmen. Pam nechala plakáty polepit kdejakou zeď, ale sál v sokolovně byl přesto poloprázdný. Začalo představení, já hrál postavu ze snu, který se mi zdál v kempu na Folegandru, a těšil se, až to budu mít za sebou. Díval jsem se přitom na tváře diváků v předních řadách, na které se rozlévalo světlo z jeviště. A najednou jsem uviděl něco, co způsobilo, že jsem na okamžik strnul a přestal hrát. Ze třetí řady se na mne dívala tvář ženy, kterou jsem viděl na mořském dně. Nebyla z oblázků a nevlály na ní chaluhy, byla to živá tvář, která pozorně sledovala představení. V tu chvíli mi v hlavě vyvstala vize, která se pořád vrací, vlastně jsem ji dodnes nedokázal zahnat: kamenná žena vstává se svého podmořského otomanu, vystupuje na břeh a přitom se bílé oblázky proměňují v kůži...”

Vytáhl jsem z peněženky fotografii Violy a podal ji Arnoštovi: „Je to ona?“

Nepřekvapilo mě, když zaraženě přikývl.

„Vyhledal jste ji o přestávce nebo po konci představení?“ zeptal jsem se.

„To bohužel nebylo možné, protože představení skončilo předčasně, ještě před přestávkou, a ve velkém zmatku. Když jsme pro Pam vyráběli kulisy, navrhli jsme jí, že uděláme doutnající konec obřích cigarety z oranžového celofánu, za kterým bude svítit žárovka, ale Pamela se urazila a vysvětlila nám nasupeně, že napsala sociální drama a ne hru pro děti a že konec cigarety samozřejmě musí opravdu doutnat. Když pak nastala scéna s obřím oharkem, na kterou byla Pam tak pyšná, od doutnající cigarety vzplanul nejdřív roh Hustleru a pak začaly hořet i ostatní kulisy. Naštěstí bylo v sále dost hasicích přístrojů, a tak se nám brzy podařilo oheň zlikvidovat.

Vzpomínám si na ticho, které nastalo, když bylo po všem; stál jsem na promáčeném jevišti s minimaxem v ruce, najednou bylo slyšet jen vodu kapající z okraje jeviště na parkety dole v prázdném sále. Diváci mezitím utekli a postávali venku před sokolovnou. Vyběhl jsem ven, chodil jsem mezi nimi a hledal dívku z Folegandru, ale nikde jsem ji už neviděl, a tak jsem jel domů.

Neviděl jsem už ani Pam. Příští den mi vyprávěli, že po mém odchodu vtrhl na jeviště správce sokolovny a začal na ni křičet, Pam na něj ječela anglicky, i když jí nerozuměl; strašně se prý rozzuřila, prohlásila, že tu narušují její tvůrčí svobodu, sbalila si kufry a vrátila se do Kalifornie. Když jsem den po jejím odjezdu přišel do kavárny, všiml jsem si, jak dobrou náladu všichni mají. Myslím, že se všichni styděli za to, že se tak dlouho dobrovolně nechali terorizovat.“

„A podmořskou ženu jste ještě někdy viděl?“

„Nikdy. Ani oblázkovou, ani živou.“

Arnošt se teď na mne nedočkavě díval; čekal, že mu řeknu, odkud mám fotografii dívky, jejíž sochu viděl na mořském dně, a kde jsem

se setkal se znakem z jeho knihy. Bylo mi ho líto, ale toho dne už jsem neměl sílu mluvit o Viole a trojzubci, a tak jsem mu poděkoval za vyprávění a rychle se s ním rozloučil. Když jsem se octl na dvoře, něco mě napadlo; vyběhl jsem zase po schodech nahoru a strčil hlavu do Arnoštovy kanceláře; Arnošt se na mě podíval s nadějí, že mu přece jen něco povím, ale já se ho jen zeptal: „Patřil ke kulisám, ve kterých se hrála snová scéna, také hieroglyfický nápis nad branou sběrný?“

Arnošt přikývl.

„A písmena z nápisu byla dřevěná, asi metr vysoká, natřená nazeleno?“

„Ano, v mém snu byla písmena sice modrá, ale Pam měla ráda zelenou barvu, a tak trvala na tom, že nápis bude zelený.“

Zeptal jsem se ho ještě, jestli neví, kde písmena skončila.

„Vzal si je k sobě jeden z Pameliných přátel. Bydlel v kolonii starých domků; myslím, že ji před časem zbourali, a tak nevím, kde písmena mohou být teď. Asi skončila ve spalovně.“

Poděkoval jsem Arnoštovi a zase jsem rychle zmizel, abych mu nemusel nic vysvětlovat. Měl jsem špatný pocit, že jsem ho podvedl, když jsem mu oplátkou za jeho příběh nic neřekl, a umínil jsem si, že za ním někdy později zajdu a budu mu vyprávět o trojzubci a o Viole. Konečně jsem tedy věděl, kdo vyrobil zelený trojzubec na skládce, kvůli kterému jsem se dostal do Violina příběhu, a jakému sloužil účelu, ale nebylo mi to nic platné. Ted' už mi opravdu nezbyla vůbec žádná stopa, řekl jsem si. Ale pak mě napadlo: když si celou historii o Dionysiovi a Archibaldy Archerovi vymyslel vrátný, jak přišla firma, u které byl zaměstnán, ke svému logu? Rozhodl jsem se, že půjdu vrátného ještě jednou navštívit.

57. kapitola

Kavárna na nároží

Budova firmy, kde pracoval autor Dionysia z Gazy, nebyla daleko, a tak jsem tam šel pěšky. Procházel jsem napříč panelovým sídlišťem, které vypadalo úplně opuštěné, o přítomnosti lidí svědčily jen kusy prádla nehybně visící na balkonech a občas hlas televize znějící z hloubky některého pokoje, šel jsem podél stále stejných dveří z neprůhledného skla protkaného dráty; jediné, co se v malátném tichu horkého odpoledne hýbalo, byly němé hry perspektivy, která splétala z dlouhých rovných linií nové a nové obrazce. V mezeře mezi posledními bloky domů se objevil řídký lesík. Na jeho druhé straně jsem narazil na známou prašnou cestu; zpočátku se vinula podél nekonečně dlouhé béžové tovární zdi, popsané velikými červenými písmeny; písmena se rozvínovala, když kolem mne proplouvala, a zase mizela, ale nedržel jsem je v paměti a neskládal je do slov. Po deseti minutách se vynořila budova s dvojitým trojzubcem.

Už když jsem se blížil k bráně, vrátný-historik vyběhl z vrátnice, pes ho předběhl, prostrčil čumák mříží zavřené brány a radostně kňučel. Zato historik se tvářil zkroušeně. Jistě věděl, proč jsem se vrátil; domyslel se, že jsem si ověřoval jeho vyprávění a přišel na to, že se Dionysios nenarodil v šestém století v Gaze, ale mnohem později v jeho vrátnici.

„Hodně se na mne zlobíte?“ řekl. „Musím pořád myslet na to, že jsem vám třeba nějak ublížil, když jsem vykládal své výmysly. Přemýšlel jsem, jak bych vás mohl najít a říct vám pravdu, ale vím o vás tak málo... Vypadal jste, že hledáte něco důležitého, a já vás svými řečmi mohl zmást a odvést z cesty. Nevím, proč jsem to udělal.“

A zatvářil se ještě nešťastněji. Usmál jsem se na něj. „To nic, prostě jste tenkrát nemohl odolat pokušení. Už se tím netrapte, opravdu

jste mi nijak neublížil. Máte pravdu, něco důležitého hledám, ale nesvedl jste mě z cesty, protože jsem žádnou cestu ještě nenašel – a myslím, že už ji nikdy nenajdu. Jsem vám za vaše vyprávění vděčný, nikdy na Dionysia ani na Archibalda Archera nezapomenu. Nepřišel jsem proto, abych vám vyhuboval, chtěl jsem se jen dozvědět, jak je to se znakem podniku doopravdy. Teď už je to má poslední stopa.“

„Znak vymyslel náš výtvarník. Pojd'te se mnou do vrátnice, zavoláme mu,“ řekl vrátný, šťastný, že může nějak napravit následky své fabulační neřesti. Ve vrátnici vytočil domácí linku, vyžádal si pro mne od svého kolegy obzvláštní péči a pak mi předal sluchátko. Zeptal jsem se výtvarníka, jestli si znak sám vymyslel, nebo ho někde viděl.

„Musím se přiznat, že to není můj nápad,“ ozvalo se v telefonu. „Před půl rokem jsem dostal za úkol vymyslet nové logo podniku a nějak jsem to nechal na poslední chvíli. Začal jsem o znaku přemýšlet až večer před dnem, kdy jsem měl návrh odevzdat. Dělal jsem různé náčrty, ale nebyl jsem s ničím spokojený. A pak mi padl pohled na obrazovku počítače, na níž se zrovna objevil pohyblivý obrazec šetřiče; byla to světelná stuha, která se pořád proměňovala a v jednom okamžiku vytvořila obrazec, ten se mi docela líbil...“

Dál už výtvarník nemusel nic říkat. Všechno bylo jasné: na zdi podniku je dvojité trojzubec proto, že jej výtvarník okopíroval z šetřiče, který vytvořil grafik, který ho uviděl na Violině portrétu, který namaloval malíř, který ho objevil na Violině těle... Poslední stopa, co mi ještě zbyla, mě jen přivedla obloukem zpět k tomu, co už jsem věděl; byla to neplodná větev, zarostlá zpátky do kmenu, z něhož vyrašila. Výtvarník mi do telefonu vykládal ještě něco o tom, jak se ho následujícího dne ptali na význam znaku a on si na místě vymyslel, že spojující se a rozbíhající čáry znamenají komunikaci a spodní ovál produkt, který se na základě komunikace zrodí. Ale už jsem ho moc neposlouchal a využil jsem první přestávky na nadechnutí, kterou udělal, abych mu poděkoval a rozloučil se s ním.

Když jsem zavěsil, vypadal jsem asi hodně smutně, protože na tváři vrátného, který se pořád domníval, že je příčinou veškerého mého trápení, se zase objevil nešťastný výraz. Sdělil mi, že má ve sklepě ještě několik láhví dobrého vína a že by mi rád nejlepší značku věnoval. Řekl jsem mu, že rád přijdu do vrátnice někdy večer, až bude v budově sám se psem; otevřeme si láhev a já si rád poslechnu další příhody, které si ve vrátnici vymyslel; obzvlášť by mě zajímala jiná Archerova dobrodružství a také se těším, že se dozvím něco bližšího o přátelství Mildred Archerové s Oscarem Wildem.

„Přijďte,“ řekl vrátný, „víno bude připravené; a možná vás bude zajímat, co Archibald objevil ve faraonově hrobce v Egyptě, taky vám něco ocituju z dopisů, které Wilde psal Mildred.“

Opět jsem šel po cestě, která neměla žádné chodníky, kolem jezdily nákladní automobily a rozvířovaly vysoká oblaka dusivého bílého prachu. Přemýšlel jsem o vrátném a o Dionysiovi; filosof dobře zapadl do houfu skutečných i fiktivních postav, který se míhal kolem zmizelé Violy, byl bratrancem všech *guerrilleros*, urboceanologů, malířů malujících neviditelnými barvami, skladatelů komponujících neslyšné hudební skladby. Připadalo mi, že tváře všech těch postav zrcadlí navzájem své rysy, a musel jsem myslet na to, že kdesi v temném, neviditelném středu tohoto zrcadlení je Violina tvář, že každá z postav, s nimiž jsem se setkal, nějakým způsobem tuto tvář zrcadlí, každý z příběhů, který se přede mnou rozvinul, se nějak podobá příběhu, do něhož byla Viola zapletena, je jeho šifrou a mohl by k němu poskytnout klíč. Někdy mi připadalo, že se už už dotýkám obrysů tohoto příběhu, že se z mlhy začínají vynořovat tváře jeho hrdinů, že začínám rozpoznávat jejich slova, ale pak se vždycky zase všechno rozplynulo.

Příplazily se další tovární zdi; za poslední z nich se vynořily první činžovní domy, zase jsem šel prázdnými ulicemi, v asfaltu vozovky jiskřily drobné kamínky. Uvědomil jsem si, jak mám rád světelné sluneční přízraky a jak mi bude líto, až na konci léta odejdou. V mís-

tě, kde se protály dvě ulice, vznikl široký prostor, který však nedostal žádné jméno, a nebylo mu tak přiznáno právo být náměstím. Křižovatka si však přesto tajně osvojila atmosféru náměstí a jeho tajemství, zklidňovala pohyby, stáčela je do kruhu a prosakovala je marností, teatrálností, požitkářstvím a snem. Na zkoseném nároží se objevila kavárna s několika kulatými stolky před úzkými okny. V temném vnitřku kavárny jsem si koupil ledovou kávu a posadil se s ní k jednomu ze stolků na chodníku. Upíjel jsem kávu a pozoroval ulice, které přede mnou stoupaly do mírného svahu, prohlížel si secesní fasády na protější straně křižovatky s reliéfy unylých rusa-
lek, jež odpočívaly mezi vývody plynových kamen připomínajícími tváře zlých robotů z vědeckofantastických filmů.

Zase jsem začal myslet na Violu, na to, jak se její rysy rozestřely do tváří, s nimiž jsem se setkával, a jak její neznámý příběh ze sebe zplodil mnoho jiných příběhů; a teď se mi zdálo, že se řetěz podobností a souvislostí, k němuž jsem nedokázal najít klíč, prodlužuje a že se k němu připojují už i neživé věci; říkal jsem si, že i podivné čerpadlo je Violiným hermetickým portrétem – anebo možná portrétem monstra, s kterým Viola zápasila. A prázdnota horkých vylidněných ulic města pro mne byla prázdnotou po Violině odchodu; ta prázdnota však byla také naplněna zvláštní přítomností, předtuchou, která sílila a zase slábla, ale nikdy zcela nemizela, tušením, že za rohem ulice nebo za krajkovými záclonkami v okně je někdo, kdo se s Violou setkal a kdo ví o jejím tajemství, někdo, kdo s ní bloudil podzemním labyrintem, a snad je tam Viola sama, kdoví, snad bych ji našel na druhé straně vysoké dřevěné ohrady, snad na dvorku, k němuž vede stinný průjezd, který míjím, snad prochází dlouhými prázdnými chodbami administrativní budovy, v níž už skončila pracovní doba.

V hlavě mi znovu zazněl smutný hlas na Bernetově zahradě a mysllel jsem na to, že chvilé, kdy kolem mne proplouvaly škrabošky a vířila světla, už navždy zůstane mým jediným setkáním s Violou.

Snad je dobře, že jsem Violu nenašel, že její dětská postava zůstane navždy vpletená do příběhů s piráty, podmořskými sochami a podzemními nestvůrami, spiklenci, poklady a tajnými bratrstvy. Zdálo se mi, že nedovršenost těch příběhů bude mít za následek, že se budou v čase dál rozvíjet a proplétat se navzájem a že jejich spletenec bude číhat na každou příležitost, na každé setkání s neznámou postavou, s útržkem věty zaslechnutým v tramvaji, se strojem, jehož účel nebudu znát, s kusem rozlámaného předmětu na skládce, aby se všech těch fragmentů zmocnil a vtáhl je do sebe, použil je k svému pokračování a k nekonečnému větvení. A pak už jsem nemyslel na nic, jen jsem se díval na fasády, po kterých stoupal stín střech s komíny připomínajícími skřety, na lehce se pohybující listí stromů, na automobil, který právě sjížděl ulicí dolů na náměstíčko a jehož karoserie zářila v slunečních paprscích jako veliký diamant.

DRUHÁ ČÁST

POKOJ U TRATI

1. kapitola

Lesk klavíru

Když automobil přejížděl přes náměstíčko, uviděl jsem, že je to bílá dodávka. Zatáčel kolem kavárny a přitom zpomalil – a já si mohl prohlédnout obrovského modrého ledňáčka s rybkou v zobáku, který byl namalovaný na boku automobilu. Vyskočil jsem, zasunul jsem bankovku pod sklenici s nedopitou kávou a vyrazil za dodávkou. Vzdalovala se dlouhou rovnou ulicí. Utíkal jsem po vozovce a mával rukama; doufal jsem, že mě řidič zahlédne ve zpětném zrcátku.

A pak jsem si všiml, že obrys automobilu se už nezmenšuje; řidič mě přece jen asi uviděl a čeká na mne. I když jsem sotva popadal dech, začal jsem se při běhu hlasitě smát. Samozřejmě, když všechny stopy selžou, může ještě vždycky přijet bůh na stroji, třeba v podobě taxikáře. Když jsem k dodávce doběhl, vyklonil se z okénka kulatý obličej lesknoucí se potem. „Co potřebujete odvézt, šéfe?“ zeptal se taxikář.

Oběhl jsem automobil a posadil se na přední sedadlo, aby mi řidič neujel. „Před dvěma lety jste z podniku Nereus vezl zvláštní čerpadlo s mnoha hadicemi,“ řekl jsem, když jsem za sebou zabouchl dvířka, „jel s vámi muž s šedivými vousy a mladá dívka s nakrátko ostříhanými vlasy. Nepamatujete se, kam jste je odvezl?“

Taxikář našpulil tlusté rty. „Možná se pamatuju, možná ne,“ řekl. „Informace o zákaznících neposkytuju. Jestli nepotřebujete nic odvézt, vystupte si.“

Vytáhl jsem z kapsy peněženku, našel v ní tisícikorunu a podržel ji taxikáři před očima.

„Mám dojem, že žádný zákon nezakazuje mluvit o tom, kam chtěl zákazník zavést,“ řekl jsem.

„Myslím, že máte pravdu, opravdu to není zakázané.“ Taxikář přestal dělat obličej a mluvil mnohem přívětivějším tónem. „Na to čerpadlo se dobře pamatuju, nikdy jsem podobné neviděl. A kde jsme ho vykládali, se taky pamatuju přesně.“

„A můžete mě tam zavézt?“

Když taxikář šlápl na plyn, zasunul jsem mu bankovku do kapsy u košile. Dodávka brzy vjela na nový objezd, který jsem neznal, po stranách silnice se střídaly řídké listnaté lesíky s koberci žloutnoucí trávy a s technickými stavbami, obehnanými vysokými drátěnými ploty. Občas se v dálce mihla vesnice rozsypaná uprostřed polí. Mlčeli jsme, po nějaké chvíli taxikář pustil kazetu s country hudbou. Nad hlavou nám přelétaly mosty, betonové nadjezdy a modré tabule s velkými bílými písmeny. Obloukem jsme se vrátili k městu; za malou chvíli vjel taxikář do ulice, kterou tvořilo jen několik zchátralých domů po obou stranách. Zastavil před jedním z nich a mlčky ukázal na jeho vchod.

Vystoupil jsem a chvíli se rozhlížel kolem sebe. Ulice, kde jsem stál, byla poslední ulicí ve městě; za zdí nejvzdálenějšího domu už byla jen jakási skladiště, za nimi se k nízkému obzoru táhlo pole. Kolem skladišť vedla železniční trať, která se ztrácela za zadní stranou domů. Vešel jsem do domu; byl tmavý a překvapivě chladný. Do vyšších pater stoupalo kamenné schodiště, vroubené zábradlím, které tvořily stále stejné stylizované květy z litiny; zelený ochranný nátěr zdi byl pokrytý ornamentem, který za mnoho let vytvořily tisíce bílých škrábanců. V suterénu bylo takové šero, že jsem musel rozsvítit, abych mohl přečíst jména na dopisních schránkách; žádné z nich mi nic neříkalo.

Nade mnou se ozval dívčí hlas, bouchly dveře, pak bylo slyšet blížící se dupot. Když se v ohbí schodiště objevilo děvčátko, zeptal jsem se ho, jestli tu nebydlí Viola Jonášová. Dívka se zastavila, seshora na ni dopadal slabý paprsek světla. Nedůvěřivě se na mne zadívala, pak zavrtěla hlavou a chtěla kolem mne proběhnout.

„Je to mladá paní a má krátké světlé vlasy,“ zkusil jsem to ještě. Děvčátko po chvíli váhání řeklo: „Ta bydlí u pana Navrátila.“ Pak zmizelo na ulici.

Byty v domě měly těžké kazetové dveře, chodil jsem od jedné k druhé a četl jména na jmenovkách, zasazených do ozdobných mosazných rámečků. Ve čtvrtém, nejvyšším patře byl do rámečku nedbale zasunutý kus papíru, na kterém bylo napsáno velkými písmeny NAVRÁTIL. Stiskl jsem rozvklaný zvonek a pak jsem zase čekal, pln úzkosti, kdo se vynoří ve dveřích.

Za dveřmi bylo dlouho ticho, pak se ozvaly lehké kroky a ve špěhyrce se na chvíli objevilo oko. Zase se dlouhou chvíli nic nedělo; ten, kdo stál na druhé straně dveří, se asi rozmýšlel, jestli mi má otevřít. Položil jsem ruku na zvonek, abych ještě jednou zazvonil, ale než jsem stiskl tlačítko, zachřestil za dveřmi řetěz a dveře se pootevřely.

Zavanula na mne smutná vůně cizího bytu; ve stejných manšetrových kalhotách a ve stejném šedivém tričku, jaké jsem viděl na portrétu, stála ve dveřích Viola Jonášová.

Zmateně jsem přemýšlel, co mám říci. Viola se na mne udiveně dívala, pak prohlásila: „Pan Navrátil není doma.“

„Nejdu za ním, ale za vámi,“ vypravil jsem ze sebe konečně.

Viola couvla zpátky do bytu a ještě více přivřela dveře. „Kdo jste? Poslal vás za mnou můj otec?“ Byla přichystaná v příštím okamžiku dveře přibouchnout.

„Neutíkejte mi, prosím. Na tom, kdo jsem, teď nezáleží a váš otec mě neposlal. Vlastně ano, ale... Nebo spíš přece jen ne. Je to všechno strašně složité. Prosím, nezavírejte dveře a poslouchajte mě chvíli. Slibuju vám, že nikomu neřeknu, kde bydlíte, jestli si to nebudete přát, ani vašemu otci...“

Viola váhala, zamračeně se na mne dívala, pomalu kmitala křídlem dveří sem a tam. Myslím, že na ni zapůsobil víc můj zoufalý výraz než to, co jsem říkal; nakonec dvěma krůčky ustoupila hlou-

běji do temné předsíně a křídlo dveří přitáhla k sobě. Mohl jsem projít dovnitř.

Zavedla mě do rozlehlého pokoje, kde se nábytek leskl ve slunečním světle, které sem dopadalo třemi okny; nejširší z nich se táhlo přes celý oblouk arkýře, do kterého se pokoj vzadu prohluboval. Všemi okny probíhaly rovnoběžné i křížící se dráty a byly v nich vidět tmavé sloupy; když jsem přišel blíž, vynořil se vysoký násep s kolejnicemi na pražcích. Zarazilo mě, jak je železniční trať nebezpečně blízko domu; kdyby tu zastavil vlak, napadlo mě, bylo by snad možné potrást si otevřeným oknem rukou s pasažérem stojícím u okénka. Obrysy oken protkaných dráty se odrážely na desce klavíru, který stál uprostřed místnosti, jako na tmavé hladině. Na klavíru leželo několik listů notového papíru; všiml jsem si, že do notových linek kdosi chvatnými pohyby tužky vepsal chomáče not. Přívětivé měkké světlo se vpíjelo do narudlého koberce a do čalounění pohovky a křesel. Celou šířku arkýře zabíral těžký psací stůl; kdo u stolu pracoval, musel si asi připadat jako hradlař, pomyslel jsem si. Na desce psacího stolu ležela kniha v oranžové plátěné vazbě; zdálo se mi, že na ní nehybně odpočívá nějaký velký, smaragdově zelený exotický hmyz, ale když jsem přišel blíž, uviděl jsem, že je to znak dvojitého trojzubce, namalovaný nebo natištěný na oranžové plátno vazby.

2. kapitola

Starý slib

Zabořil jsem se do hluboké měkké pohovky, na kterou Viola mlčky ukázala; sama zůstala stát u klavíru, jednou rukou svírala víko nad klávesnicí stejně křečovitě jako před chvílí dveře; vypadalo to, jako by byla připravena v případě nutnosti na mne vypustit nějakého démona, který sídlí uvnitř klavíru.

„Navrátil je Vhlm Čj?“ řekl jsem.

„Co ode mne chcete?“ zeptala se místo odpovědi.

„Hledám vás už hodně dlouho. Vlastně je to jen osm dní, ale připadá mi, že jsem po vás začal pátrat už před léty... A taky mi připadá, že jsem kvůli vám procestoval celý svět, i když ve skutečnosti celou tu dobu jen pobíhám sem a tam po okrajích města. Na začátku jsem skutečně slíbil vašemu otci, že se vás pokusím najít, bylo mi ho líto, ale potom jsem na něj úplně zapomněl.“

Viděl jsem, že se mě Viola chce na něco zeptat, a odpověděl jsem na otázku, kterou jsem očekával, ještě dřív, než ji vyslovila. „Nemůžu vám říct, proč vlastně chodím po městě a hledám vás; sám bych byl rád, kdyby mi to někdo prozradil. Na začátku jsem si myslel, že je to soucit s vaším otcem, pak jsem si říkal, že by to mohla být touha vyřešit detektivní případ – ale ani tenhle důvod asi nebude ten pravý, nevysvětluje, proč hledám právě vás a proč se chci dozvědět tajemství jednoho obrazce, který by mi mohl být lhostejný; je mnoho zajímavějších záhad než zmizení mladé ženy a význam jednoho znaku. Dnes ráno mi milenky milionáře Berneta vysvětlovaly, že skutečnou příčinou je to, že jsem do vás zamilovaný; a snad měly dokonce pravdu, i když mě to nikdy předtím nenapadlo. Možná budu moci aspoň částečně pochopit, proč jsem se vydal na cestu za vámi, až později, za několik měsíců nebo let.“

Viola stála u klavíru se sklopenou hlavou a nic neříkala; neklidné prsty se bezděky dotkly kláves, ozval se nesouzvučný akord a dlouho dozníval do ticha pokoje.

„Od okamžiku, kdy jsem se vás vydal hledat, se zaplétám do příběha mnoha příběhů, v nichž vystupují piráti, nestvůry žijící v podzemních jeskyních, prorokové podivných sekt, vynálezci psacího stroje, tajemné knihy, zlé ženy proměňující se v hromady starého papíru, podmořské sochy, krásné jihoamerické teroristky a učenci zabývající se bizarními vědami,“ pokračoval jsem. „Už jsem začínal mít pocit, že vůbec neexistujete, věděl jsem toho o vás mnohem méně než o všech těch podivných postavách, které měly ukazovat cestu k vám, a přitom mi připadalo, že mě každá z nich jen svádí na scestí, že mě láká do svého labyrintu a svých tajných zahrad. Zdála jste se mi ještě neskutečnější a fantastičtější než všichni ti gnostičtí filosofové, které si vysnil vrátný za nočních služeb ve vrátnici, a hrdinové surrealistických oper.“

Mluvil jsem s lidmi, kteří se s vámi znali – s vaším otcem, Dominikem a Julií, ale jejich vyprávění namísto toho, aby do ostatních příběhů vnesla aspoň trochu skutečnosti, se nakazila jejich fantastičností. A to nebylo všechno – sami ti, co mi příběhy vyprávěli, se stávali stejně snovými jako jejich postavy, jako vy. Myslím, že znáte příběh, který by všechny příběhy, které jsem slyšel, spojil v jednotné tkanivo. Nevím, jestli mi ho budete chtít říct. Ale vím, že v každém případě už budu se všemi postavami, které jsem za poslední dny viděl a o kterých jsem slyšel, žít hodně dlouho, možná až do konce života, a budu tak žít i s vámi, protože už jste s nimi navždycky spojená, patříte do jejich rodiny, obýváte stejnou zemi jako ony. A budu vám už vždycky vděčný za tuhle společnost, s kterou bych se neseznámil, nebýt vás.“

Viola se poprvé usmála. Zavřela s tichým klapnutím klavír, posadila se před něj na otáčecí stoličku a řekla mírně: „Nebojte se, možná tomu, co říkáte, dobře rozumím. Stalo se mi něco podobného a byla jsem na události, které přišly, připravená stejně málo

jako vy; také jsem se stala svědkem toho, jak se jako ledové květy na skle začal rozrůstat příběh, a také já nevěděla, co si s ním počít. Ale na rozdíl od vás jsem zjistila, že to byl také příběh o mně, hrála jsem v něm od narození jednu z hlavních rolí, aniž jsem to tušila. Proto je v příběhu tak podivně propletená přítomnost s minulostí. Nemůžu dnes říct, jestli bylo dobře, že jsem ten příběh slyšela. Ale když už jsem se jej dozvěděla, nemůžu už žít jako dřív, nemůžu se vrátit... Všechno se změnilo, všechny věci dostaly jiný význam, než jaký měly předtím. Je to tak těžké, často nevím, jak dál, potřebovala bych o tom s někým mluvit. Jenže s nikým o tom, co se stalo, mluvit nesmím, je tu starý slib, který nesmím porušit. Ten slib je možná pošetilý a nesmyslný, ale tím je jen naléhavější; právě proto, že se nedá nijak zdůvodnit, nedá se ani ničím vyvrátit. Můžeme mu být jen věrní...”

Violin obličej na chvíli klesl do dlaní, ale za chvíli se zase zvedl. Byly v něm stále zřetelné rysy vzpurného dítěte, které mě zaujaly na portrétu, ale jejich křečovitost uvolnila jakási strašná únava, aniž jsem věděl, z čeho pochází. Napadlo mě, že tak nějak asi vypadá tvář dítěte, jež uteklo z domu a po několika dnech bloudění po kraji někde klesne, naprosto vyčerpané, na mech. Vstal jsem a lehounce ji pohladil po vlasech a po tváři; Viola se ani nepohnula, jako by si mého doteku vůbec nevšimla. Rozpačité jsem před ní stál, pak jsem se zase posadil na pohovku.

Po chvíli přece jen zvedla hlavu. „Příběh, který jsem slyšela a ve kterém jsem zároveň jednou z postav, je asi skutečně příběhem, z něhož vyrůstají všechny vaše příběhy,“ řekla. „Opravdu bych vám ho ráda vyprávěla, ulevilo by se přitom i mně. Bohužel to nejde. Už jsem vám řekla, že je tu dávný slib, ten slib možná ani nebyl vyžadovaný vážně, ale je starý už dvacet let a všechny ty roky mu daly váhu... Proto jsem nikomu nic nemohla prozradit, ani Julii, proto jsem asi na všechny musela působit tak záhadně a neskutečně, i když jsem o to vůbec nestála...”

Viola se zase odmlčela, nadzvedla víko klavíru a zabrnkala vze-
stupnou řadu tónů, pak klavír zase zavřela. „Ublížila jsem jí,“ říkala,
jako by mluvila spíš sama se sebou, „je mi to tak líto, často na ni
myslím... Ale v té době tu byl úkol, který bylo třeba vykonat, a já se
nemohla nikde a ničím zdržovat...“

„Ten úkol už je splněný?“ zeptal jsem se.

„Ano, teď už je splněný,“ řekla Viola.

„Neřekla jste nic ani člověku, u kterého bydlíte?“

„Ach, to je něco jiného. Navrátil – máte pravdu, je to skutečně
Vhlm Čj – byl od počátku součástí příběhu, ještě než jsem do něho
vstoupila já tím, že jsem se narodila. Před ním nebylo třeba nic tajit.“

„Když je vám líto lidí, kterým jste způsobila bolest, proč něco
nenapravíte aspoň tím, že navštívíte toho, komu jste ublížila nejvíc
a kdo na vás pořád čeká?“

„Myslíte Jonáše?“ Najednou jsem pocítil ve Violině hlase chlad.
„Ne, když jsem mluvila o lidech, na kterých jsem se provinila, neměla
jsem na mysli otce. Nechci ho vidět už nikdy.“

Viola se nadlouho odmlčela. Pozoroval jsem vířivý tanec svítících
zrnek prachu v proudu slunečního světla nad kobercem a připadalo
mi, že přináší smíření všem starým i novým křivdám. Zdálo se mi,
že mi ten světelný rej připomíná něco z mé minulosti, ale pak jsem
si uvědomil, že se jen přihlásil obraz z včerejšího Bernetova vyprávění;
pokoj, ve kterém jsem seděl, byl stejně tichý a prosluněný jako
byt na Molinově třídě v neskutečné zemi.

Usoudil jsem, že Viola mi už nic víc neřekne, a představa, že
bych poklid toho pokoje měl narušit naléháním, prosbami nebo
výčitkami, ve mně vyvolávala odpor. Zdálo se mi, že zjevení Violy
Jonášové mezi všemi tichými a svítícími věcmi je docela dobrým
koncem pásma událostí, které se začalo odvíjet ve chvíli, kdy se mi
na skládce zabodl do nohy hrot dvojitého trojzubce, a že už není
zapotřebí ničeho víc. Vstal jsem a řekl: „Dobrá. Ještě před hodinou
jsem byl docela spokojený s tím, že příběh, který se splétal poslední

dva týdny, navždycky zůstane jen sbírkou nezařaditelných fragmentů. Myslím, že i v téhle podobě má svou pravdu a svou logiku a mám jej docela rád. Snad je dobře, že se s ním už nic dál nebude dít. Bůhví, co by se z něho stalo, kdyby se jeho prázdná místa zaplnila. V každém případě vám chci za všechno poděkovat.“

Šel jsem po koberci ke dveřím, Viola mě mlčky vyprovázela. Ale když jsem v předsíni bral za kliku, položila mi dlaň na ruku a řekla tiše: „Prosím, počkejte chvíli. Vraťte se, musíme to ještě promyslet.“

A vedla mě za ruku nazpátek do pokoje; šel jsem poslušně za ní a usadil se zpátky na pohovku. Viola chvíli přecházela po koberci mezi tančícím prachem sem a tam. Byla tak útlá, že mi připadalo, že se dívám jen na světelný přízrak.

Pak se schoulila do křesla, které stálo naproti pohovce, pořád mlčela, jednu chvíli se mi dokonce zdálo, že pláče. Ale když zvedla hlavu, viděl jsem, že její oči nejsou červené, Viola asi plakat neuměla. Řekla: „Nezlobte se na mne. Možná toužím po tom, abych vám mohla vyprávět svůj příběh, ještě víc, než vy si přejete jej slyšet... Třeba by nebylo porušením slibu, kdybych vám všechno řekla, snad měly události zůstat skryté jen pro ty, kdo nepatřili k příběhu, ale vy už jste se přece stal jeho součástí, příběh už si vás přitáhl a polapil.“

„Mluvíte o něm, jako by to byla nějaká lstivá chobotnice.“

„Ano, je nebezpečný a je lepší mít se před ním na pozoru. Pro vás je ale teď pozdě na nějakou opatrnost. Příběh je starý už třicet let a za ta léta se naučil žít vlastním životem bez ohledu na přání postav, které v něm vystupovaly, rozrostl se mnoha výčnělky, které vyrazily všemi směry; pár z těch chapadel se vás dotklo, omotalo vás a vtáhlo dovnitř, už jste tu v žaludku chobotnice spolu s námi ostatními.“ Bylo vidět, že si všemi těmi obrazy Viola potřebuje něco ospravedlnit sama před sebou. Pak řekla: „Chtít před vámi ještě něco tajit by asi bylo stejně směšné jako pokoušet se varovat králíka před krajetou ve chvíli, kdy už je v jejím břiše...“

Viděl jsem, že pořád ještě není rozhodnutá, a napjatě jsem čekal. Viola se na křesle pořád víc choulila do sebe, ale nakonec se napřímila, podívala se mi do očí a odhodlaně řekla: „Jestli máte dost trpělivosti, budu vám svůj příběh vyprávět. Jestli to bude přece jen porušení slibu, snad mi všichni odpustí, ten příběh přece nevypráví o hrdinství, ale o bloudění a zoufalství, o setkáních a zázracích.“

A po chvíli ještě dodala: „Kromě toho se zákaz týkal především Oranžové knihy a tu už si stejně nepřčtete...“

Podíval jsem se na knihu, která ležela na desce psacího stolu. Bylo smutné, že mám tajemné dílo na dosah ruky a nesmím znát jeho obsah. Viola zachytila můj pohled a asi uhodla, o čem přemýšlím. Usmála se na mne: „Ale ne, špatně jste mě pochopil. Nebudu vám bránit, abyste se na knihu díval, jak dlouho chcete. Řekla jsem jen, že si ji nepřčtete.“

Vstala, vzala knihu ze stolu a podala mi ji. Přešel jsem rukou po oranžové vazbě – trochu mě zklamalo, že je to obyčejné knihařské plátno, čekal jsem, že tajemná kniha bude vázaná v kůži nebo pergamenu – a pak jsem ji rozevřel: díval jsem se na prázdnou dvojstránku; a kdekoliv jsem knihu otevřel, viděl jsem jen bílý nepotištěný papír. Vrátil jsem se na začátek a otáčel stránku za stránkou, ale nenašel jsem v knize jediné slovo, jediné písmeno. Vrátil jsem knihu Viole a ta ji opět položila na psací stůl. V mysli mi vytanula slova o knize s mizíci písmeny, která na Bernetově zahradě zpívala Barbora. Zabořil jsem se zase do pohovky a neptal se už na nic; věděl jsem, že knihu beze slov bude moci vysvětlit až celý příběh, který se mi Viola rozhodla vyprávět, a byl jsem ochoten poslouchat třeba několik dní.

3. kapitola

Bistro v Brooklynu

Zdálo se mi, že teď zase přemýšlí Viola, jak by měla začít.

„Myslím, že všechno začalo ve Spojených státech,“ snažil jsem se jí pomoci.

„To je jeden ze začátků příběhu,“ přikývla Viola. „Ale máte pravdu, můžeme začít třeba v New Yorku.“ Vytáhla bosé nohy nahoru na polštář křesla, opřela se bradou o kolena a objala je rukama. „Zdá se, že víte, že jsem tam před dvěma lety na jaře byla na dovolené. Bydlela jsem v malém hotelu na Dvaadevadesáté ulici; první týden jsem strávila jen tím, že jsem chodila po Manhattanu a navštěvovala všechna místa, která doporučoval bedekr. Osmého dne jsem si řekla, že bych se mohla také podívat do jiných částí města, a tak jsem sedla na metro a vystoupila někde v Brooklynu, ani jsem dobře nevěděla, kde vlastně jsem. Prošla jsem podél několika dlouhých bloků domů z neomítnutých cihel, pak jsem nekonečně dlouho přecházela přes asfaltovou plochu parkoviště se stovkami automobilů a nakonec jsem uvázla v bludišti betonových nadjezdů a podjezdů. Když se mi konečně podařilo z betonového labyrintu uniknout, řekla jsem si, že poznávání nových částí města pro ten den stačí, a těšila se, jak se posadím do kavárny na MacDougal Street v Greenwich Village, kterou jsem si za těch pár dní stačila oblíbit a ve které jsem obvykle končila své denní cesty po městě. Byla jsem ráda, když jsem uviděla stanici nadzemní dráhy. Hned vedle stanice bylo malé bistro; měla jsem strašnou žízeň, a tak jsem vešla dovnitř. Chtěla jsem u pultu vestoje vypít limonádu a pak nasednout na nadzemku...“

Ano, a všechno dopadlo úplně jinak, pomyslel jsem si; a vzpomněl jsem si, že také já si před dvěma týdny jen chtěl zkrátit cestu tím, že přejdu přes jednu skládku.

„Octl jsem se v malé místnosti, kde posedávalo asi pět snědých mužů. Odkudsi se tiše ozývala karibská hudba, do které se mísily rozhovory ve španělštině, do stanice nadzemní dráhy zrovna vjížděl vlak a já slyšela, jak se přitom jemně rozdrnělo okno...“

Viola se usmála a na chvíli zmlkla, protože právě v tu chvíli se i po kolejích před domem blížil vlak a také v pokoji se začala chvět všechna okna; drnčela, dokud jejich zvuky nezanikly v sílícím hlozozu vagonů; oknem přelétly zelenavé a žluté čmouhy jako hejno ryb prchajících před dravcem. Pak dunění utichalo, úplně na závěr se ještě znovu ozvalo tiché klepání skla. Když doznělo, Viola pokračovala: „Měla jsem takovou žízeň, že bych vypila sklenici naráz, ale když mi zbývalo pár posledních doušků, uslyšela jsem, že na mne někdo mluví anglicky. Překvapeně jsem odložila nedopitou sklenici a uviděla jsem, že vedle mne stojí menší muž v kostkované flanelové košili, s hustými šedými vlasy. Všimla jsem si jeho hranatého obličeje s hlubokými vráskami, který připomínal tvář amerického farmáře, už když jsem vešla do kavárny; muž seděl sám nad skleničkou a zamyšleně se díval z okna. Omlouval se mi tichým a mírným, trochu chraplavým hlasem, že mě ruší. Mluvil se silným přízvukem, který jsem v té chvíli pokládala za hispánský. A pak se mě zeptal, jestli nejsem Viola Jonášová.“

Když jsem užasle přikývla, neznámý mi řekl, že se jmenuje Švarc a že uhodl, kdo jsem, protože se podivuhodně podobám své matce, kterou kdysi dobře znal. Uprostřed věty opustil angličtinu a začal mluvit česky. Prosila jsem ho, aby mi o matce vyprávěl, a vysvětlovala jsem mu, že o ní skoro nic nevím; otec o ní nikdy nemluví, protože se asi nerozešli v dobrém, a já sama jsem nikdy žádné její přátele nepoznala. Zdálo se mi, že váhá. Řekl, abych se dobře rozmyslela, jestli chci příběh o matce slyšet. Pak se možná hodně věcí v mém životě změnilo a on neví, jestli má právo měnit můj život. Z tónu jeho hlasu a z výrazu jeho tváře jsem pochopila, že musím jeho varování brát vážně, že se bojí něčeho, z čeho bych měla mít

strach i já. Náhle mi bylo jasné: opravdu mi hrozí nebezpečí, že se v malém portorikánském bistru v Brooklynu rozplyne celý můj život, který byl do té chvíle docela spokojený, že se octnu v jiném, neznámém světě a pak už v něm snad budu muset žít navždycky. A současně jsem pocítila, jak mě ta mlhavá děsivá věc, která na mne čekala na okraji jeho pootevírajících se rtů, přitahuje a láká. Řekla jsem, že chci, aby mi všechno vyprávěl. Švarc mi už neodporoval, jen přikývl a řekl, že mě musel varovat, ale že mám právo dozvědět se příběh své matky. Posadili jsme se ke stolku u okna a muž z Brooklynu začal vyprávět...

Toho dne jsme seděli v bistru mnoho hodin, vracela jsem se na Manhattan přes temnou East River, na jejíž hladině se zrcadlila světla Brooklynského mostu, až pozdě v noci; a scházeli jsme se v portorikánském bistru u stanice nadzemní dráhy i v příštích dnech, vídali jsme se pravidelně každé odpoledne až do dne, kdy jsem se musela vrátit domů. Po všechny ty dny mi můj brooklynský známý vyprávěl staré příběhy, líčil děje, které se splétaly kolem postavy mé matky, o níž jsem do té doby nic nevěděla. Švarc měl pravdu; když jsem přiletěla nazpátek, vrátila jsem se do jiného města a do jiného domu. A co víc, příběh, který po mnoho let spal a jen někdy se několika pamětníkům ozval výkřikem ze sna, teď ožil a začal se znovu čile rozvíjet. Vztyčil hlavu jako dobře vyspaný had a dal se do hledání nové potrawy.

Příběh, který jsem slyšela v brooklynském bistru, začal v polovině šedesátých let. Tehdy se v hospodách a kavárnách setkávala skupinka mladých lidí, kterým bylo většinou kolem dvaceti let, všichni začínali s psaním, malováním nebo skládáním hudby. Vedli dlouhé a vášnivé debaty o umění; a jednoho večera, když si všimli, že přes neustálé hádky se vlastně jejich nejdůležitější myšlenky navzájem podobají, se zrodil nápad vytvořit uměleckou skupinu.

Tehdy sice už nebyla zrovna doba na zakládání skupin, ale mladí lidé snad cítili nostalgii po atmosféře objevů a přátelství z počátku

století, o níž s dojetím četli v knihách, a myšlenky, které kolem půlnoční zaznívaly v šedavém vzduchu kaváren, jim připadaly krásnější a cennější než tytéž myšlenky vyslovené v obývacím pokoji nebo na chodbě univerzity. Představovali si setkání umělecké skupiny nejspíš jako schůzky dobrodruhů, kteří se potkávají v místním lokále v nějaké poslední výspě civilizace v Amazonii; vyprávějí si tu – předtím než opět nadlouho zmizí v pralese – o tom, co prožili na svých osamělých cestách, o podivuhodných rostlinách, které uviděli, a o nebezpečných zvířatech, s kterými museli zápasit.

Švarc říkal, že mladým lidem tehdy připadalo, že v každém prostoru, do kterého vstupují, s věcí odpadávají stará jména a rozpadá se starý řád, který byl s těmi jmény spjatý, že se v každém okamžiku před nimi otvírá prales, že slyší jeho vášnivý šum. Nikdo z nich se nevyznal v beztvarem pralese, který je lákal svým šumem, nikdo nevěděl, jak se v něm chovat, aby se neztratil, neznali jeho jedy, neuměli luštit jeho znamení a netušili ani, že je tu kromě dobrodružství čekají také dlouhé jednotvárné týdny prázdnoty a nudy, které bude třeba přečkat. Ale věřili, že jim k cestě postačí odhodlání a oddanost tajemství a že nebude trvat dlouho a začnou v pralese nacházet podivuhodné poklady.

Hned toho večera, kdy byla v jedné zakouřené hospodě na kraji města skupina ustavena, se také zrodil její název. Začali si říkat Labyrinthos a byli pyšní zejména na vznešeně znějící řeckou koncovku. Hlásili se k surrealismu, ale vlastně o něm skoro nic nevěděli, použili to slovo jako jméno pro hledání tajemství, kterému se chtěli oddat. Jako vzácné relikvie uchovávali předválečné překlady Iluminací, Nadji a Zpěvů Maldororových. Když se do nich po létech podívali, uvědomili si, že se ani nesnažili porozumět větám, které tu četli; byli sice každou z nich nadšeni, ale hlavně proto, že vkládali do jejich slov své vlastní nehotové myšlenky a rodící se obrazy.

Členem skupiny byl i můj otec. Byl o několik let starší než ostatní členové skupiny a byl od počátku uznáván jako její vůdce, v debatách se obvykle čekalo, až vysloví svůj názor.“

„Cože?“ řekl jsem užasle. „Jakub Jonáš hlavou surrealistické skupiny? To je ta nejfantastičtější věc, s jakou jsem se zatím v celé historii dvojitého trojzubce setkal.“

„A přece je to pravda,“ řekla Viola. „Můžu vám ukázat báseň v próze, kterou otec napsal v období Labyrintu a kterou jsem v Brooklynu dostala od Švarce.“

A Viola opět seskočila z křesla, sklonila se k nejspodnější zásuvce psacího stolu a dlouho se v ní probírala; nakonec z ní vytáhla kus zažloutlého, nadvakrát složeného papíru a podala mi jej. Opatrně jsem papír rozkládal, aby se mi nerozpadl v ruce; když jsem jej rozevřel, uprostřed nepravidelných, špatně čitelných řádků napsaných na psacím stroji se rozevřel tmavý kříž prázdna. Četl jsem:

Když se konečně uskutečnilo to, co temně hrozilo od doby opilých povstání v zlatých a stříbrných říších, o nichž nemají historikové potuchy, když se krápníky z jeskyně na Antiparu rozpomněly na skvělý oheň Ninive a probodly růžová a modrá paraplíčka prodavaček květin na ranním nábřeží, bylo po nějaký čas možné otvory v těchto důmyslných dámských nástrojích spatřit slizké skalisko na nejjihnějším cípu Ohňové země, na němž sentimentální šupinaté nestvůry přenesly zámek La Coste, který jedné noci vyzvedly pomocí složitého kladkostroje vytvořeného z černých krajkových podvazků. V té době byly zdi zámku v některých dnech ze zeleného sametu, vonícího vzácným potem z podpaží marnotratných dcer, zatímco v jiných dnech bloudily stíny Justiny a Julietty, konečně se držící za ruce, z nichž se podle třetího axiomu mořské algebry (všude jinde než v hlubinách Mariánského příkopu bohužel už téměř nadobro zapomenuté) staly supí pařáty, mezi zdmi z ledových bledě růžových cihel, ve kterých zvědavý návštěvník, jenž do těchto míst čas od času zabloudil z deštivého Albionu či zasněženého Norska, mohl po chvíli důkladného zkoumání objevit vykuchaná mražená

kuřata, zabalená do igelitu. Nestyd'te se, má drahá, za to, že se ve vašich snech jejich uřezané hlavy s žalostně rozevřenými zobáčky objevují na levém dolním poli erbu bílého prince, jehož příchod ohlašují kameloti na nárožích každý večer už po celé století a jenž je snad jen dřevěným manekýnem ze zamčeného skladu obchodního domu, ne-li jakýmsi složitým mechanismem na způsob zubařského křesla. Je to dobré znamení pro nadcházející sezonu módních krejčí, někdy také špatné, ale kdo koneckonců může odlišit slastnou tichou hudbu našich neřestí od šelestění květů dosud neskutečných a už rozlévajících vůně, které zvolna rozleptávají mlčenlivá nádraží?

Během čtení se vetčný papír rozpadl na dvě poloviny. Složil jsem je a podal Viole. „Není to samozřejmě moc původní,“ řekl jsem, „a je to hodně křečovitě, ale bylo by nespravedlivé se takovému psaní vysmívat. Bůhví, co by z něho za jiných okolností mohlo vyrůst. Třeba ten kladkostroj z dámských podvazků je docela zábavný nápad, i když to Jonáš možná jako legraci nemyslel. A obraz zámku postaveného z igelitových sáčků s mraženými kuřaty namísto cihel se mi také docela líbí; dovedu si představit, že tohle Jonáš neměl z knih, že někde v samoobsluze kupoval mražené kuře a zarazila jej zvláštní tvrdost zmrzlého těla v igelitu; připadlo mu podivné a zajímavé něco, co je pro ostatní lidi normální, běžnou zkušeností. Kdyby zůstal podobným zážitkům věrný, kdyby je vyhledával, pročišťoval a pokoušel se mezi nimi nacházet souvislosti, možná by dokázal jejich vyjádření časem oprostít od vyčtených obrazů a frází. A vůbec, i nepůvodní obrazy se mohou rodit z nejhlubších a nejpravdivějších prožitků, a kdo ví, co tenkrát Jonáš prožíval...“

„Můj známý z Brooklynu říkal něco podobného. A podle něho byly Jonášovy básně epigonské také proto, že byl nejvzdělanější ze skupiny a nejvíc toho znal. Je pravda, že Jonáš také toužil být vůdcem a svou touhu projevoval často dost nesnesitelným způsobem,

ale Švarc jím za to nepohrdal; domníval se, že jeho panovačnost byla v té době snad jen pokřiveným výrazem správného tušení, že i nejradikálnější fantazie vyžaduje kázeň a nesnáší se s libovůlí. Švarc mi v Brooklynu říkal, že Jonáš tehdy dokázal vidět víc než druzí a ostatní členové to rozpoznávali i v jeho křečovitých obrazech; proto měl dlouho ve skupině autoritu, kterou občasné pokusy o vzpouru spíše stvrzovaly, než narušovaly. Švarc mohl sledovat Jonáše od samého počátku, protože také on byl stejně jako Jonáš členem skupiny od jejího založení; vstoupil do ní v době, kdy začínal na akademii studovat sochařství...“

„Počkejte, v polovině osmdesátých let emigroval Vga Ú a ten byl sochařem...“ Podíval jsem se na Violu tázavě.

„Ano, člověk, se kterým jsem se seznámila v Brooklynu, byl skutečně Vga Ú, ale v době, o které mluvím, si tak ještě neříkal – a když jsem ho potkala v New Yorku, už zase na jméno, které si dal v období Bílého trianglu, skoro zapomněl.“

„A ostatní členové Bílého trianglu?“

„Čj se také zúčastnil zakládající schůzky Labyrintu v hospodě, ale ani on v té době ještě nepoužíval svůj pseudonym. Lui Nm se objevil až později – ale k němu se snad ještě dostaneme.“

4. kapitola

Labyrinthos

„Co dělal Navrátil-Čj v surrealistické skupině? Skládal surrealistickou hudbu? Nikdy jsem neslyšel, že něco takového existuje...“

„Čj prý tehdy opravdu tvrdil, že jeho kompozice jsou surrealistické. Složil v období Labyrinthu album skladeb, které nazval *Rozhlas po drátě v domě Usherů*. Byly to skladby pro menší orchestr; Čj ovšem neměl šanci, že by mu jeho skladby nějaký orchestr zahrál, a neměl ani tolik přátel hudebníků, aby si z nich sám nějaké hudební těleso sestavil, a tak nosil na schůzky skupiny jen jejich partitury psané tužkou. Nikdo z Labyrinthu je nedokázal číst, a tak Navrátil ostatním členům skupiny alespoň o jednotlivých skladbách vyprávěl a přezpíval jim některé motivy. Všechny skladby z usherovského alba začínaly přesnou citací nějakého dobového šlágru, pak se však v melodii písně začínaly objevovat nepatřičné tóny, drobné odchylky, které postupně narůstaly, probouzela se jakási jiná, temná melodie a prorůstala tělo původního motivu jako sněť anebo jako parazit, původní melodie se proměňovala, stávala se pořád nestvůrnější a příšernější; na konci skladby byly její rysy ještě ve skladbě trochu rozeznatelné, ale už se z ní stalo monstrum. Švarc říkal, že průběh skladeb připomínal film, ve kterém se vědec postupně proměňuje v obludnou velkou mouchu, v jejímž těle se pak už jen vzdáleně ozývá jeho původní lidská podoba. Ačkoliv nikdo ze skupiny hudbě nerozuměl, ostatní členové na základě Čjova líčení usoudili, že jeho dílo je dostatečně nekonvenční a podvrtné, aby si Čj zasloužil být spolu s nimi v Labyrinthu. Také Jonáš Čje chválil; bylo to asi hlavně proto, že Čj se věnoval oboru, který byl přece jen na okraji zájmu skupiny a ve kterém Jonášovi nemohl konkurovat.“

„Slyšela jste někdy nějakou Čjovu skladbu z té doby?“

„Ne, žádnou z nich nikdy nehrálo žádné jiné hudební těleso než imaginární orchestr sídlící v Čjově hlavě. A žádnou také už nikdy nikdo neuslyší, jejich notové záznamy se dávno ztratily...“

„Nepokoušel se Čj alespoň některé skladby zrekonstruovat?“

„Navrhovala jsem mu to. Čj říkal, že by to nebylo možné, ani kdyby chtěl; ze svých skladeb si pamatuje jen útržky melodií. Ale Čj především vůbec netoužil po obnově svých starých děl. Říkal, že rád navštívuje ruiny skladeb, které zbyly v jeho paměti, má je rád takové, jaké teď jsou; je to, jako by se procházel rozlehlým sídlem, jehož některé části se už úplně zřítily, zdi jiných částí zarostly křovím šumů a trsy zmatených melodií... A svěřil se mi, že v jednom období života složil několik skladeb pro mentální nástroje – housle, flétny a buben – a pro zpěv imaginárního ptáka. Byly to skladby, které byly určené pro koncertní sál vědomí a pro jediného posluchače...“

Viola se zase na chvíli odmlčela a já si v tichu představoval árii, kterou zpívá neexistující pták; když jsem zavřel oči, zjevilo se mi i jeho tělo pokryté bílým peřím, se zlatou obrubou křídel a dlouhého ocasu. Pak pták zmlkl a zmizel, musel jsem zase myslet na Violina otce; uvědomil jsem si, že představě Jonáše jako vůdce surrealistické skupiny se ze všeho nejvíc brání můj zrak. Řekl jsem Virole: „Nedovedu si představit vašeho otce mezi mladými surrealisty. Když se o to pokouším, vyjde mi z toho vždycky podivná koláž, na které se octl nepohyblivý kolos mezi tenkými gumovými figurami, které při debatách pořád vyskakují od stolu, něco vykládají, kývají se přitom sem a tam a pak zase usedají.“

„Golem mezi hadími muži a ženami,“ usmála se Viola. „Ale Vga Ú, který jako sochař lidská těla dobře znal, mi řekl, že tvar těla utváří duch mnohem víc, než si lidé myslí, a že Jonášovo tělo se později proměnilo skoro stejně jako jeho duše. V době Labyrintu prý byl vysoký a robustní, ale po jeho pozdější těžkopádné a agresivní mohutnosti, která neustále hrozila zavalit všechny věci a lidi v blízkém okolí, nebylo ještě ani stopy. A s pohybem gumových figur bylo jeho tělo dobře sladěné – Jonáš vyskakoval stejně často jako ostatní

a jeho mohutná postava přitom prý působila docela impozantně. Ú mi v brooklynském bistru k velkému pobavení portorikánských hostů předváděl, jak se Jonáš pokaždé vztyčil od stolu, zvedl hlavu ke stropu anebo snad k nebesům nad nimi a roztáhl ruce; prý to vypadalo, že jako Maldoror nabízí své čelo blesku...“

Nikdy jsem netušil, že Jonášovo mamutí tělo mělo takovou dramatickou minulost a takové úctyhodné příbuzné.

„A později Úovi připadalo, že otec ani tak neztloustl, jako že se do jeho těla rozlila moc, které začal sloužit a na které se také začal podílet; pracovala na jeho těle tak dlouho, až si z něho utvořila svou sochu. A kupodivu použila ke stvoření nového těla stejných rysů, jaké předtím z Jonáše dělaly Maldororova bratra, nebo aspoň bratrance...“

V dálce se ozval hluk, který se mísil do Violiných posledních slov. Viola se odmlčela, ještě když byl vlak daleko, zdálo se mi, že se ve svém vyprávění blíží k nějaké staré jizvě, která se ještě nezacelila, a chce oddálit okamžik, kdy o ní bude muset mluvit. A tak jsme nějakou dobu naslouchali šelestu, který sílil, až se proměnil v krátký řev, a pak zase utichal. Viola začala opět vyprávět; její slova se měkce ukládala do šelestu, do něžž ztichl hlas vzdalujícího se vlaku.

„Někdy v sedmašedesátém roce Jonáš přivedl do skupiny i Valerii, mou matku. Tenkrát jí bylo teprve sedmnáct let. Nikdo neví, kde se seznámili, ale Valerie se pak spolu s Jonášem pravidelně zúčastňovala schůzek. Byla ve skupině jediná, kdo nic nepsal, nemaloval ani nekomponoval; při debatách a hádkách vždy mlčela. Všichni ji brali jako někoho, kdo patří k Jonášovi, měli rádi její tichou přítomnost a scházela jim, když někdy na schůzku skupiny nepřišla. Ale to bylo málokdy, Jonáš nechyběl skoro na žádné schůzce a Valerie ho vždycky doprovázela.“

Viola o svém otci mluvila jako o Jonášovi, zatímco svou matku, kterou si nepamatovala, nazývala křestním jménem, jako by byly přítelkyně.

„Ke konci šedesátých let se v životě skupiny něco změnilo. Bylo to prý, jako by se uprostřed nepůvodních a křečovitých obrazů náhle zrodilo slabé světlo a pomalu sílilo. Ve strojopisných textech a na malířských plátnech se začal ustalovat nový jazyk. Členové skupiny jeho objevení a růst fascinovaně sledovali, úzkostlivě pečovali o dítě, které se nečekaně narodilo a které je naplňovalo štěstím. Ú říkal, že se nový jazyk projevoval v díle každého z členů Labyrintu jinak, ale přitom bylo u všech možné najít pozoruhodně shodné rysy, zejména jakousi záměrnou chudobu, zjednodušující obrazy na konstelace několika málo osamocených slov nebo linií, které se vznášely v prázdnu. Některé členy skupiny zase přísný a zavazující hlas nového jazyka, který zaslechli, vedl k tomu, že zanechali svých literárních pokusů a věnovali se vážnému studiu filosofie nebo matematiky, zavírali se do knihoven, začali se učit živé i mrtvé jazyky, aby si mohli přečíst nedostupné knihy v originále...

Jonáš pořád zůstával vůdcem skupiny, ale jeho texty nebyly novým jazykem skoro vůbec poznamenány; bylo zřejmé, že se stávají anachronismem, reliktem pravěku skupiny, který stále vyvolával sentimentální pocity, ale ke kterému už se nikdo nechtěl vracet. Jonáš snad slyšel hlas nového jazyka stejně jako ostatní, ale nedokázal se mu naučit. Jeho neštěstím bylo jeho vzdělání, nedokázal zapomenout na všechno, co četl, opustit dům, který obýval spolu se svými milovanými básníky. A tak se vysmíval novým textům a obrazům; obviňoval jejich autory z tradicionalismu a neoklasicismu, na každé schůzce citoval Dalího větu, že je třeba nenávidět prostotu v jakékoliv podobě... A ti, o kterých mluvil, se s ním přeli, ale dělali to už jen z ohleduplnosti k němu, z úcty k tomu, co pro ně kdysi znamenal, z nostalgie po počátečních dobách skupiny a čím dál víc také ze soucitu. Teď už ani nikdo neútočil na jeho vůdcovství, jak se to čas od času dělo dřív, ale Jonáš si s trpkostí uvědomoval, že je to proto, že už ho nikdo nebere vážně.“

Viola se opět odmlčela; poslouchal jsem, jestli se neblíží vlak, ale bylo naprosté ticho.

„Jonáš vystudoval na univerzitě francouzštinu a literární teorii,“ pokračovala po chvíli. „Promoval v polovině šedesátých let a jeho diplomová práce o Baudelairově estetice vzbudila na filosofické fakultě dost velký rozruch. Hned po škole šel dělat kulisáka, i když něco takového tenkrát nebylo ještě tak běžné jako o deset let později, a vyjadřoval se s pohrdáním o oficiálních literárních vědcích a o práci v ústavech. V šedesátém osmém roce mu ale nabídli místo asistenta na katedře literatury a on je přijal. Přišel tenkrát na schůzku skupiny a smál se, že teď bude moci šířit mezi studenty podvrtné myšlenky. V té době už hodně členů skupiny vědělo, že vážná práce je důležitější a také podvrtnější než šíření apartních myšlenek, ale nikdo mu nic neřekl, všichni Jonášovi k novému místu blahopřáli.

Když v sedmdesátém roce začaly na univerzitě čistky, byli členové Labyrinthu přesvědčeni, že komise Jonáše vyhodí nebo že odejde sám. Ale kupodivu na škole zůstal; vysvětloval ostatním, že je potřeba, aby někdo mladým lidem připomínal knihy, které mizely ve stoupě, a jména, která teď byla zakázaná nebo se o nich nemluvalo. Členové skupiny pořád ještě mlčeli. Nechtěli ho soudit; věděli teď už sice, jak byly jeho básně, kterým se před několika lety tak obdivovali, špatné, ale zároveň si víc než dřív uvědomovali, za co všechno Jonášovi vděčí, že bez jeho vyprávění o Novalisovi, Nervalovi, Rimbaudovi a Lautréamontovi by se nikdy nezrodil jazyk, kterému se teď namáhavě snažili naučit a kterému už Jonáš nerozuměl; věděli, že nebýt setkání s Jonášem, nepoznali by zemi imaginace a svobody, bez které by teď už nedokázali žít a ze které je žádná moc nemohla vyhnat.

Ani Valerie Jonášovi nic nevyčítala, ale bylo na ní vidět, jak je nešťastná. Jonáš chodil na schůzky skupiny čím dál méně a Valerie teď často přicházela sama. A pak v sedmdesátém čtvrtém roce

někdo přinesl oficiální literární časopis, ve kterém byl Jonášův článek; Jonáš v něm chválil novou knihu režimního básníka, který střídal básně oslavující mytické dějiny moci s nasládlou milostnou a přírodní lyrikou. Všichni čekali, jak Jonáš své chování vysvětlí, ale ten už se na setkáních skupiny nikdy neobjevil. Valerie nepřestávala na schůzky chodit, ale o Jonášovi mlčela; a ostatní před ní o tom, co se stalo, nemluvili, aby jí neublížili. A protože nikomu nebyl příjemný pocit, že o něčem mluví za Valerieinými zády, mlčelo se pak už o Jonášovi nadobro. Švarc mi řekl, že tenkrát mnohem víc než nenávisť nebo pohrdání pociťoval bolest; Jonáš byl pro něj pořád někdo, ke komu cítil vděčnost, a zdálo se mu, že ostatní jsou na tom podobně.

V té době byla Valerie těhotná. Bylo na ní vidět, jak je zoufalá. Když se po čase objevil Jonášův článek, v němž se přidal ke štvanci na nepohodlného autora, kterou moc uspořádala, matka se od něho odstěhovala. Narodila jsem se já; rodiče se nerozvedli, ale Valerie se už s Jonášem nikdy neviděla. Švarc vyprávěl, jak mě Valerie vozila na schůzky skupiny v kočárku; později se také skupina často scházela v našem bytě.

Valerie se dívala užaslýma očima na to, co se v té době stávalo skutečností. Neměla televizi ani nečetla noviny, ale Švarc vyprávěl, jak jednou míjeli výlohu s elektrospotřebiči, kde byly na obrazovce televizoru vidět záběry z nějakého zasedání či sjezdu; chtěl jít rychle dál, ale Valerie se zastavila a s údivem, ve kterém se mísila fascinace a štítivost, se dívala na obličej, jež se na obrazovce objevovaly, jako by televizor byl akváriem s živočichy z podivného podmořského světa. Švarc říkal, že matka tehdy asi cítila s těmito bytostmi nejspíš soucit a že něco podobného pociťovala i k Jonášovi, připadalo jí, že ho postihla nějaká záhadná nemoc, a s úzkostí sledovala jeho proměny, tak jako lidé sledují známky smrtelné choroby na těle blízkého člověka. Snad se domnívala, že potřebuje její pomoc, a kladla si za vinu, že už s ním nedokáže žít, ale projevy Jonášovy

nemoci v ní kromě soucitu vyvolávaly také odpor a děs, a ty Valerie neuměla překonat.

Švarc vyprávěl, že v té době rozmlouval s mnoha lidmi, kteří Jonáše znali, o tom, proč se tak zachoval. Ale každý, s kým mluvil, Jonášovu dezerci vysvětloval jinak, a Švarc si nakonec musel po všem vyptávání a po všech teoriích, které vyslechl, přiznat, že příčinu Jonášovy proměny nechápe o nic líp než na začátku. Někdo poukazoval na Jonášovu touhu po vůdcovství a moci, která se projevovala od počátku Labyrinthu a byla nejnepříjemnější stránkou Jonášovy osoby. Jiní se zase dohadovali, že Jonáše poté, co si uvědomil, jak jsou jeho básně špatné, zachvátil pocit sebenávisti a jeho přechod na stranu moci byl ponížením, kterým chtěl sám sebe potrestat.

V té době se Labyrinthos tiše rozpadl. Valerie se scházela jen s Navrátilem a Švarcem, ale už jen málokdy mluvili o umění. Ostatní se vytratili; někteří teď věnovali každou volnou chvíli psaní básní nebo prózy a debaty o literatuře pokládali za ztrátu času, v některých plamínek nového jazyka zhasl a oni na něj vzpomínali, zatímco nenápadně přežívali v oficiálních institucích, někteří odešli do kotelen a maringotek, kde studovali Kanta a Husserla, učili se řečtinu a sanskrt, překládali Plótina a psali studie o prostoru a času; zbylí odešli, protože byli unavení nebo protože si najednou nemohli vzpomenout, co vlastně v imaginárním světě chtěli najít. Valerie, Čj a Ú byli spolu skoro každý den; scházeli se u nás, Čj a Ú nakupovali jídlo a starali se o mne, když matka musela jít na úřad nebo k lékaři...”

5. kapitola

Čtyři přátelé

„V té smutné době se přihodilo něco, co nikdo nečekal, stal se zážrak, o kterém po mnoho let věděli jen tři lidé... Valerie se jednoho podzimního odpoledne zeptala Čje a Úa, jestli by jim mohla přečíst několik krátkých textů, které napsala. A oba byli hned od první věty okouzleni, ohromeně naslouchali jazyku, který se sytil jak z fantaskních obrazů z počátků Labyrintu, tak ze střízlivé magické věcnosti pozdního období. Ú si už nepamatoval ani jediné slovo z Valeriiných próz, ale ještě po létech si vybavoval, jak se vlny jejich jazyka zvedaly z ticha a prázdna, každá z nich se na svém vrcholu zformovala do nečekaných světelných obrazů, a když se obrazy zase začaly rozplývat, vmísily se do nové vlny, která se blížila a vzápětí se sama proměnila v nové obrazy...

Valerie pak psala, kdykoliv na to měla čas, a Navrátilovi a Švarcovi připadalo, že její jazyk je stále průsvitnější, že v každém z jejích slov jako v lampionu svítí čisté světlo, do kterého neproniklo nic ani ze špínové doby, ani z Valeriina zoufalství. Z těch textů se žádný nezachoval, nezůstal jediný fragment, jediná věta. Možná je zničila sama Valerie v době, kdy ji slastně omámila myšlenka smrtelnosti textů, možná je také spálil můj otec, když po matčině smrti získal celou její pozůstalost...

Tehdy se objevil Pascal Brison. Pascal byl o šest let mladší než Navrátil a Švarc a o rok mladší než Valerie. Jeho otec byl majitelem továrničky kdesi ve Francii a poslal ho sem, aby dohlédl na zavádění licenční výroby v jednom zdejším podniku. Pascal právě dokončil studium chemie; patřil k nejlepším žákům na univerzitě, ale také k těm, s kterými byly největší potíže. Každý měsíc se řešil nějaký jeho kázeňský přestupek – drzost vůči vyučujícímu, rvačka nebo

noční opilecká výtržnost na koleji – a nebýt jeho výborného prospěchu, vyloučili by ho ze školy už před koncem druhého semestru. Pascal dokázal pít až do rána a jít rovnou z baru na zkoušku; někteří spolužáci se ho pokoušeli napodobovat, a všichni dopadli špatně. Byl také dobrý lyžař a vášnivý potápěč; každou zimu jezdil do Alp a každé letní prázdniny trávil na Karibských ostrovech – opustil laboratoře, studovny a bary a žil dva měsíce na žhavém pobřeží a v podmořském světě. Za dobu studií se třikrát nebo čtyřikrát zamiloval; každou z dívek zaplavil tolika dopisy, dary a květinami, že se u všech úžas a pocit polichocenosti brzy proměnily v lásku stejně prudkou, jako byla ta, kterou jim nabízel. Pascalova láska ale nikdy nevydržela déle než do prázdnin; když se vrátil z Karibiku, dívka, která se dva měsíce nemohla dočkat, až se s ním zase setká, zjistila, že si jí vůbec nevšimá.

Na univerzitě se předpokládalo, že se bude věnovat teoretickému výzkumu a rodinnou továrnu prodá anebo najme manažera, který by ji řídil. Rodiče na něj byli pyšní, ale také měli obavy, co se stane s podnikem, který rodina držela už sto padesát let. Zatím si Pascal vždycky o prázdninách mezi návratem z ostrovů a odjezdem na kolej udělal na továrnu čas; navrhl otci některá vylepšení provozu a také se mu zmínil o několika vynálezech, které si chce dát patentovat a které by mohly přinést zisk, o jakém se žádnému z dosavadních majitelů továrny ani nesnilo.

Otec z toho byl trochu zmatený; byl rád, že se Pascal nepřestává zajímat o rodinný podnik, ale zároveň novinky, které mu syn ohlašoval, v něm vyvolávaly úzkost a pocit nevolnosti a raději se na ně ani podrobně nevyptával. Nechtělo se mu měnit po deseti letech zaběhlý způsob výroby; celkem správně tušil, že je to právě neměnnost, co přitahuje zákazníky firmy, kteří si kupovali stejná mýdla a šampony ve stejných obalech jako jejich rodiče a prarodiče. Pascalův otec byl spokojený s tím, jak podnik žije uprostřed malého okruhu, jak z továrny vytéká poklidný, pomalý proud výrobků,

rozlije se do drogerií ve městě a v okolních vesnicích a odtud do městských a venkovských domácností a jak se do továrny vrací stejně pomalý a mělký proud peněz. Poklidné proudění, které podnik zapojovalo do života kraje a chránilo ho před velkými mocemi světa, mu splývalo s představou štěstí. Ale když si vzpomněl na vynálezy, o kterých mluvil Pascal, utěšoval se tím, že i on sám měl dost plánů v době, kdy podnik přebíral po svém otci, ale starý poklidný rytmus továrny se pak ukázal mocnější než jeho snění; doufal, že s jeho synem to bude stejné a že i jej pohltí ospalé proudění výrobků a peněz jako doposud každého z majitelů.

Pascal oddaloval chvíli, kdy se bude muset rozhodnout mezi továrnou a vědeckým ústavem. Uvědomoval si, že nemá dost trpělivosti na to, aby se stal opravdovým badatelem, na druhé straně ho děsila představa poklidného života na malém městě a řízení továrny, kde se od doby Ludvíka Filipa vyrábí pořád stejné mýdlo. Pomalu kroužící proud výroby a obchodu, ve kterém se jeho otec slastně koupal celý život, vnímal jako zahrňávající, nemocnou řeku. K tomu se v posledním ročníku na univerzitě přihodilo něco, co ho ještě víc znejistilo a co ho přivádělo do stavů zoufalství. Dostala se mu do rukou sbírka Holderlinových básní; Pascal se dříve o literaturu nijak zvlášť nezajímal a výbor z Holderlina začal číst jen proto, že v něm zahlédl báseň o Alpách, které miloval. A Pascal přečetl báseň o Alpách a pak další básně, četl o Řecku, o ostrovech, o Indu, o Švábsku a Gaskoňsku, o dřímajících Titánech, o bozích, kteří odešli a možná se vrátí, o géniích létajících nad vrcholky asijských pohoří, z jejichž výšin padají stříbrné potoky, o bezdomoví, laskavé zemi, mocném moři a zářícím éteru.

A cítil, že se pro něj proměnil celý svět a celý život. Zdálo se mu teď, že studium chemie byl omyl, který vznikl z toho, že špatně interpretoval hlas, jenž se odedávna v jeho nitru slabounce, ale naléhavě ozýval. Pascal najednou uviděl celý svůj dosavadní život v novém světle; zdálo se mu, že ve studiu chemie podvědomě hledal něco, co se mu

ted' najednou zjevilo ve své pravé podobě. Četba Holderlinových básní byla pro něj spletitým a neklidným dějem, ve kterém se slova navzájem přitahují a odmítají, působí na sebe, proměňují se působením jiných slov a vydávají ze sebe neočekávané účinky, spojují se do různých konstelací a zase se rozpadají, a připadalo mu, že ted' konečně porozuměl svému zájmu o chemii, že chemické procesy ho vždy přitahovaly jen proto, že byly vzdáleným a zastřeným obrazem tohoto děje, že byly odleskem a šifrou poezie. Četl pak po nocích knihy mnoha jiných autorů; většina z nich ho zklamala, ale přece jen objevil ještě několik básníků a spisovatelů, u kterých se znovu dostavil pocit zázračné chemie. Byl rád, když ho po skončení školy otec požádal, aby zavedl licenční výrobu v cizí zemi. Odjezd oddálil nutnost rozhodnout se, čím se bude v budoucnosti zabývat; Pascal Brison doufal, že půl roku – tak dlouho tu měl zůstat – bude dost dlouhá doba na to, aby si všechno promyslel a rozhodl se.

Mezi mnoha Brisonovými talenty bylo také nezvyklé jazykové nadání, a tak už za tři měsíce mluvil česky tak dobře, že málokdo poznal, že je cizinec – stejně jako ho o mnoho let později na Naxu po několika měsících pokládali za Řeka. Oslovil jednou Švarce a Navrátila v kavárně, když slyšel, že mluví o jedné pasáži z Lautréamonta, kterou si zrovna četl předešlé noci. A ukázalo se, že autoři, které Čj a Ú milovali už od dob Labyrinthu, jsou stejní jako ti, na kterých se Pascal Brison učil základy chemie imaginace.

Často se pak spolu všichni tři setkávali; když Čj a Ú vstoupili do kavárny, rozhlíželi se už od dveří, jestli tu sedí Pascal, a měli radost, když uviděli, jak někde v koutě zvedá hlavu od knihy a mává na ně. Pro oba to byl nezvyklý zážitek – v té době byla gravitace, kterou na Čje a Úa působila Valerie a její svět, tak silná, že už nebyli s to se s nikým jiným přátelit, a dokonce ani stýkat. Pascal byl po dlouhé době prvním člověkem, o kterém oba mohli říci, že je jejich přítelem. A pak přišla chvíle, kdy ho přivedli k Valeriei. Od té doby se u ní scházeli ve čtyřech.“

„Dominik mi vyprávěl o Brisonově synovci, s kterým se setkal ve Francii,“ řekl jsem. „Ale snad Pascal Brison nebyl Iui Nm? To už bychom měli celý Bílý triangl pohromadě.“

„Ano, později, když si Navrátil začal říkat Vhlm Čj a Švarc Vga Ú, stal se z Pascala Brisona Iui Nm...“

Už nebylo takové horko, otevřeným oknem pronikl do pokoje závan větru a rozvlnil listy na klavíru; jeden z nich se pomalým krouživým pohybem snesl na koberec. Na kovových konstrukcích tyčících se nad tratí se rozsvítily červené odlesky neviditelného slunce; v dálce se nad plání sbírala tma.

6. kapitola

Mizící kniha

„Když jednou všichni čtyři seděli u Valerie a Švarc vyprávěl o svých nových sochách, vzpomněl si Pascal na jeden ze svých vynálezů, které chtěl uplatnit v rodinné továrně. Byly to průsvitné laky, které se pod vlivem různých okolností a na různě dlouhou dobu proměňovaly v různé barvy a pak se zase stávaly průhlednými – a Pascal navrhl Švarcovi, aby je použil na kolorování svých soch. Ale Švarce tenkrát zajímaly jiné věci, přemýšlel o trojrozměrných útvarech, které vzniknou tím, že se zmuchlají dvojrozměrné kresby, a představa sochy, na níž se objevují a zase mizí barvy, ho nelákala – tak Brisonovy magické barvy pronikly do výtvarného umění až o mnoho let později, když je začal na svých obrazech používat Dominik.

Zato Valerii to, co říkal Pascal, nesmírně zaujalo. Uvědomila si najednou, že Brisonův vynález odpovídá na cosi, co se v jejích textech už dávno tlačilo k tvaru; a nebýt této neočekávané odpovědi, snad by ani ten zdráhavý zrod nerozpoznala, nepovšimla by si obrazů, které se nacházely na nejrůznějších místech jejích próz, a které přesto ztvárnila stejná posedlost. Teď teprve si uvědomila, že se v jejích prózách stále znovu objevují motivy proměn písmen a jejich vyhasínání; jednou to byl motiv rukopisu knihy, jehož písmena se před očima autora pozvolna měnila v nesrozumitelné hieroglyfy – nejprve s nemocí písma bojoval, každý den přepisoval cizí znaky na původní písmena, ale pak se vzdal a smířeně pozoroval zrod nového, nesrozumitelného textu –, a podruhé třeba obraz dlouhé básně, kterou kdosi našel vyrytou do zamrzlé hladiny jezera a která roztála, než se k ní vrátil, aby si ji mohl zapsat... Valerie netušila, jaký je smysl těch obrazů, které se v nejrůznějších souvislostech tak naléhavě vynořovaly, a říkala si, že Pascalův vynález by jí mohl

pomoci poznat, odkud vlastně přicházejí a co jí chtějí sdělit. A zároveň v její mysli začaly vyvstávat představy textů, které by o jejím snu už pouze nepojednávaly, ale samy by jej uskutečnily.

Valerie se zeptala Pascala na jeho laky a on jí podrobně vylíčil všechny jejich vlastnosti. Měl radost, že Valerie chce jeho vynález využít k novému dílu. Pascal se v době, kdy se poznal s Čjem a Úem, sám pokoušel psát, dokonce svým novým přátelům při schůzkách v kavárně přečetl několik básní; ale když poznal Valerii a slyšel ji předčítat její prózy, psaní nadlouho zanechal. Začal znovu až po Valeriině smrti; a psaní pro něj pak už vždy bylo jen vzpomínáním na Valerii... Ale to předbíhám. Pascal tedy pro Valerii připravil několik sad laků a příslušných tvrdých aktivantů. Valerie použila tvrdých aktivantů jen k tomu, aby se lak zviditelnil během psaní, zjevování textu ponechala na působení měkkých aktivantů, a tedy na náhodě, na okolnostech, které nikdy nebylo možné předem zcela určit – Dominik to ostatně při malování svých obrazů dělal podobně.

Psala nejdřív básně, v nichž se některé obrazy objevovaly, když svítilo slunce, jiné zase tehdy, když pršelo nebo sněžilo, básně, jejichž smysl byl zakořeněn v dojemné pomíjivosti písmen, která nejsou s to odolat živlům a závisí na počasí, dotýkal se plynutí toho nejjednoduššího času přítomnosti a čerpal z něho jemné síly zrodu a zániku... Potom napsala několik próz, ve kterých použila různých laků pro alternativní pokračování děje, takže hrdinové se setkávali nebo mýjeli, umírali nebo se uzdravovali v závislosti na tom, jaké bylo při čtení počasí. Jejím třem přátelům se líbilo rozlévání vět do jiného času, než je jim přisuzován, jejich vsazování do jiných rytmů, než jsou rytmy řádky a stránky, měli rádi čekání na chvíli, kdy se zjeví písmo... Ale pro Valerii byly takové texty jen cvičením a hrou, jen zkušebním setkáním dvou různých časů – času čtení a času příběhu –, při kterém zkoumala jejich chování a vzájemné vztahy, byly jen přípravou na vlastní úkol, jehož obrysy se během psaní meteorologických próz začaly vynořovat.“

„Viděla jste někdy takový proměnlivý text?“

„Ne, ani z téhle skupiny textů se žádný nezachoval; snad je zničila sama Valerie, když v ní dozrála do konečného tvaru myšlenka mizící knihy.“

„Mizící knihy?“ Zdálo se, že se blížíme k jádru Violina příběhu.

„Ú vyprávěl, jak se jednou všichni čtyři sešli u Valerie; bylo to v prosinci sedmdesátého sedmého roku. Vzpomínal, že toho rána napadl první sníh; tehdy Valerie poprvé mluvila o knize, která by byla po nějaký čas čitelná a pak by jednoho dne zmizela, její písmena by se navždy propadla do papíru. Ú se domníval, že posledním podnětem Valeriina rozhodnutí napsat knihu, z níž by po čase zbyly jen bílé stránky, mohl být pohled z okna na věci mizící pod sněhem. Tři přátelé se Valerii její nápad dlouho snažili rozmluvit; nemohli se smířit s představou práce, která by už předem počítala s dobrovolným zničením svého výsledku; obdivovali Valeriiny prózy a myšlenka, že její nové dílo je ještě před svým zrodem odsouzené k tak krátkému životu, pro ně byla nesnesitelná. Ale ve Valerii představa mizící knihy vyvolávala zvláštní slast, která v té době řídila všechno její konání, a námitkám a prosbám přátel vůbec nevěnovala pozornost.

Valerie své posedlosti mizícím dílem zřejmě sama moc nerozuměla. Pokoušela se pochopit, jaký má vlastně její podivné úsilí smysl; a v těch dnech o jejím záměru často ve čtyřech debatovali dlouho do noci. Na počátku kdosi vyslovil domněnku, že předem naprogramované zničení písmen má významy slov osvobodit od látky, která je poutá ke skutečnosti, jež za moc nestála, a k době, s níž bylo nejlepší mít co nejméně společného. Ale Valerie vrtěla hlavou; ne, to určitě není ono; cítila, že její touha stvořit knihu, která by záhy zničila sebe samu, nevyrůstá z nepřátelství vůči skutečnosti – řekla, že největší prohrou by bylo, kdyby se za skutečnost měly prohlásit obrazy, které se z věcí, těl a krajin pokoušela zaranžovat moc. Na dně touhy stvořit mizící knihu viděla spíš přání zasadit

život textu do půdy, ve které jsou slova nejkřehčí a nejsmrtelnější, nejzávislejší na náhodách, nejméně odolná vůči proudům, vírům a slepým ramenům času, do půdy, kde slova obývají prostor stejně pokorně jako věci, a čerpat z ní její jemné síly i za cenu krátkého života.

Zdálo se jí, že smysl se může zrodit a udržet pouze v živém čase věcí a bytostí, v čase, ve kterém má vše začátek a konec, a že se dílo musí podrobit jeho rytmům, projít všemi fázemi času, které vnímala jako komnaty zázračného zámku: kdo přijde do zámku času, říkála, musí pobývat v komnatě tušení, v komnatě zrodu, v komnatách přítomnosti, uvadání a rozkladu, v zešeřelé komnatě paměti s těžkými závěsy na oknech a v temné komnatě zapomínání a rozkladu tvarů v podzemí zámku – v komnatě, která je zároveň komnatou metamorfóz a nového zrodu, kdy přetrvávající dech zaniklého tvaru tiše pracuje na vzniku nových tvarů.

Tvrdila, že dílo může skutečně žít jen tehdy, když nevynechá žádný z úseků této cesty, když projde celým zámkem času. Valerie se v té době odtahovala od všech knih, i od těch, které dříve milovala; přestala vytahovat z polic knihovny svazky, jež donedávna denně otvírala. Vadila jí na nich pýcha, s jakou se snaží vystoupit z času; tvrdila, že cena, kterou díla zaplatila za pochybné vítězství nad časem, je příliš vysoká. Říkala, že myšlenka na budoucí trvání díla v neměnném tvaru dílo ničí už v době jeho vzniku, protože znemožňuje, aby se zrod napojil na jemné síly plynoucího času, které jediné jsou s to udělit dílu skutečný smysl, a sytil se jimi.

A tak když Valerie mluvila o konci knihy, myslela vlastně na její začátek a na to, co je ještě před začátkem: na prostor beztvarého víření sil, který dílu předchází, který mu vdechuje život a vkládá do něho záhadné poselství, magický smysl, jenž bude po zániku díla kolovat, vytvářet si nová těla a procházet přitom novými a novými proměnami; Valerie se domnívala, že blahodárné působení vířícího prostoru zabíjí myšlenka na neměnný, přetrvávající tvar díla. Snad

to byla právě fascinace tímto prostorem, co bylo jádrem Valeriiny touhy po mizící knize...”

Nevydržel jsem to a přerušil jsem Violu, abych se jí zeptal na něco, na co jsem už delší dobu myslel: „To, co mi líčíte, jsou složité a snad důmyslné teorie, ale obávám se, že neodpovídají na jednu jednoduchou otázku: proč jsou ke zničení díla zapotřebí nějaké podivné laky? Nestačilo by napsat knihu nějakým úplně obyčejným způsobem a pak ji spálit?“

„Ú prý tuhle námitku před Valerií také vyslovil. Ale Valerii představa spálené knihy vůbec nelákala, říkala, že na jejím plánu je podstatné to, že kniha sama jako věc musí být zachována a že na jejích stránkách musí být text pořád nějakým způsobem přítomný i po svém zániku, i když jej nikdo už nebude moci přečíst. Pak zase Ú namítl, že by bylo možné knihu napsat prostě perem nebo na psacím stroji a pak text začernit. Ale ani to Valerii neuspokojovalo; říkala, že začerněné stránky by vyvolávaly představu, že něco chybí, představu ztráty, a soustřeďovaly by tak pozornost k minulému tvaru, dokonce by možná vedly k pokusům o jeho obnovení; Valerie chtěla, aby na konci zbyla bílá plocha, která bude vyjevovat, že nic neschází, že text je tam, kde teď má být, že žije ve fázi návratu k bez tvarému a nové metamorfózy, ve fázi, která je stejně oprávněná a hodnotná jako fáze hotového tvaru...”

To je ve stručnosti teorie mizící knihy, k níž Valerie dospěla po mnoha hodinách rozhovorů s přáteli. Ale Ú i Čj mi řekli, že takové myšlenky nikdy nebrali příliš vážně. Valerie potřebovala vysvětlení pro svou podivnou touhu, a tak vytvořila soustavu docela přijatelných a slušně skloubených myšlenek; to ale ještě neznamenalo, že musely mít s kořeny její touhy mnoho společného. Ú mi řekl, že možná šlo ve skutečnosti jen o temnou slast ze zániku, která ani žádné vysvětlování nepotřebovala.

Čj se zase domníval, že Valerie tušila, že už nebude žít dlouho, a chtěla pokořit smrt tím, že obrátí její navykrou hru a rozehraje

své vlastní parodické drama, v němž přežije své dílo. Já sama jsem dlouho o Valerieině rozhodnutí zničit své dílo přemýšlela; také mně připadalo, že vyrostlo z předtuchy blízké smrti; nesouhlasila jsem ale s Čjem, že šlo o pokus učinit něco ještě smrtelnějším, než byla ona sama – myslím, že zničení díla mělo spíš být jakousi výzvou tváří v tvář smrti, Valerie chtěla ukázat, že se nebojí zániku, že mu dobrovolně vydává něco, na čem jí nesmírně záleží...”

„Anebo možná Valerie svým teoriím o životě díla v proměnách věřila přece jen víc, než se její přátelé domnívali, a ve chvíli, kdy cítila blízkost smrti, si řekla, že anonymní budoucnost v nekonečných proměnách je nejen bohatší a dobrodružnější, ale také jistější než budoucnost spojená s uchováním pevného tvaru.“

Viola pokrčila rameny. „Myslím, že hlavní důvod, proč se Valerie rozhodla zničit svou knihu, už zůstane navždycky záhadou. Od počátku však také hrál svou roli jeden vedlejší důvod, o němž nikdy nebylo žádného sporu. Zničení vlastního díla mělo být jakýmsi černým žertem, kterým Valerie odpovídala hlasu doby. Valerie mu nechtěla naslouchat, ale hlas doby na ni přesto doléhal alespoň obáčkami ve výlohách knihkupectví, kolem kterých procházela, titulky na stránkách novin, do kterých jí v obchodě prodavač balil zeleninu, šlágrem, který hrálo rádio za zdí, obličejů chodců, v jejichž rysech se usazovala jedovatá šed' času. Valerie si řekla: když zakazují a ničí knihy, když tak usilují o zmizení textů, ať tedy mají, co chtějí, dám jim knihu s prázdnými stránkami, se stránkami, z nichž zmizel text a už se na nich nikdy neobjeví. Uvědomila si, že vůči takovému textu budou bezmocní, že zmizelý text nebudou nikdy moci zničit, vymazat nebo zcenzurovat, že se bude už navždycky chvět ve vzduchu, že se bude přelévat na stránky jiných knih, prosákne mezi řádky oficiálně vydávaných románů...”

Později Švarce napadlo, že hlas doby ovlivnil její čin ještě jiným způsobem. Má matka prý nikdy nemluvila s pohrdáním o lidech, kteří tehdy věnovali všechny své síly shromažďování nicotného

majetku, říkala o nich, že se brání proti zlu tím, že zmateně naplňují sen o budování domova, který je ve svém prameni čistý a který se jednou zase pročistí; ale přesto zničení toho, co pro ni bylo nejceněnější, mohlo být gestem, kterým třeba nevědomky odpovídala na dobové orgie shánění a schraňování.“

7. kapitola

Venuše a Tannhäuser

„Když si Valerie všechno promyslela, obrátila se na Pascala a požádala ho, aby pro ni připravil inkoust, který by byl viditelný jeden měsíc, pak se navždy ztratil a nebylo by už možné jej žádným z měkkých ani tvrdých aktivantů obnovit. Pascal se jí zeptal, kdy jej bude potřebovat, a Valerie řekla, že bude na románu pracovat jeden rok a pak jej mizícím inkoustem přepíše načisto. Pascal přikývl a řekl, že jí inkoust tedy přinese za rok.“

Přerušil jsem Violino vyprávění a zeptal se na něco, o čem už jsem delší dobu přemýšlel: „Byli ti tři do Valerie zamilovaní?“

Viola váhala s odpovědí. „Ú ani později Čj o tom nemluvili a já jim nikdy tuhle otázku přímo nepoložila. Nebylo to jen z ostychu, připadalo mi, že v jistém smyslu by ta otázka byla nesmyslná; bylo by to, jako kdyby se někdo ptal, jestli je těžší trojúhelník nebo obdélník. Myslím, že ve světě, ve kterém žila Valerie a její přátelé, běžná slova z našeho světa získávala jiný význam, a láska, tak jak jí rozumíme, se tam mohla vyskytovat tak málo, jako se může mluvit o tíži v geometrii. Když jsem poslouchala Čjovo a Úovo vyprávění, měla jsem často pocit, jako by děje, o kterých mluvili, byly zachycené na přeexponovaném filmu, kde se barvy rozplývají ve studeném a jasném světle a kde tvary jsou tak ostré, že se sobě přestávají podobat. Snad se Ú a Čj do Valerie zamilovali, ale jejich láska se v atmosféře chladného světla, které tryskalo z prázdnoty a které se v jejich tehdejší světě po všem rozlévalo, proměnila v něco jiného, v pocit, pro který by bylo třeba vynalézt nové slovo – a z kterého po Valeriině smrti vyrostlo čiré zoufalství.“

Za matčina života se láska rozplynula ve světle, které přinášelo zvláštní štěstí a svou všudypřítomností utišovalo každou touhu. To

tiché štěstí ale zřejmě netrvalo nepřetržitě; byly chvíle, kdy světlo sláblo a vracela se bolest a touha. Ú a Čj je prožívali každý jinak. Pro Čje znamenala odjakživa hudba tolik, že ve chvílích depresí v ní mohl najít azyl, zatímco Ú v okamžicích zoufalství nedokázal na sochařství myslet. A s Pascalem to bylo zase jiné než s těma dvěma. Byl prudký a přitom měl sklon k těžkomyslnosti, jeho vášnivost dlouho vzdorovala atmosféře míru, která vládla ve Valeriině světě, a vlastně jí nikdy úplně nepodlehla. Švarc o tom nechtěl mluvit, ale několikrát se zmínil o divokých scénách, o křiku a opilství...”

Odlesky světla na kovových konstrukcích v okně zhasly, v pokoji se zvolna šerilo. Violina poslední slova opět zanikla v hluku blížícího se vlaku. Tentokrát hukot náhle utichl, ozvalo se skřípání brzd. Osvětlený vlak zpomaloval před okny pokoje, souvislý světelný pás začal blikat a pak se rozpadl do řady čtverců se zaoblenými rohy, která se zastavila. Světelný pruh se táhl přes všechna okna pokoje. Viděl jsem, jak jeden cestující stáhl horní okénko, aby zjistil, kde vlak stojí, chvíli se díval k tmavým oknům pokoje, kde jsme seděli s Violou, a pak zase okénko prudce zavřel. Uvědomil jsem si, že vagon je přece jen příliš daleko na to, abych se mohl dotknout ruky pasažéra. Za chvíli sebou vlak trhl a dal se znovu zvolna do pohybu; když jeho hluk dozníval, pokračovala Viola ve vyprávění.

„Valerie odhadla dobu, kterou jí zabere psaní knihy, přesně; dokončila svůj román skutečně za jeden rok, v prosinci sedmdesátého osmého roku. Její texty sice působily dojmem, že obrazy se lehce rodí jedny z druhých, že v každém slově už nedočkavě čekají celé trsy dalších slov, aby se z něho mohly prodrat ven, a ona je jen zachycuje na papír, ale ve skutečnosti pracovala těžce a každou větu mnohokrát přepisovala. A zrod jejího románu byl ještě namáhavější než vznik předchozích próz, Valerie ještě úzkostlivěji vybrušovala věty, jako by si řekla, že oběť nicotě bude mít cenu jen tehdy, když v díle, které tak záhy po svém dokončení zmizí, nebude nic nehotového.“

„Ale neodporovala Valerie takovým úsilím o pevný tvar sama sobě? Říkala jste přece, že chtěla dílo vydat anonymnímu životu proměn v beztvarém světě a že ten svět musí působit už při vzniku díla?“

„Ne, Valerie jen tvrdila, že dílo má ve fázi utváření dospět z vírení nicoty k pevnému tvaru a ve fázi beztvarosti se má pevný tvar rozpustit ve vírech proměn; to si neodporuje. Bylo to právě čisté kroužení mezi beztvarostí a tvarem, co ji přitahovalo,“ odpověděla Viola, a když viděla, že už nic nenamítám, pokračovala ve vyprávění. „Valerie dlouho váhala, jaké bude vlastně téma knihy; několikrát začala psát příběh a pak jej zavrhla – ale odmítnuté romány se do jejího díla vracely jako vedlejší linie a vsuvky a jejich ústřední hrdinové se znovu objevovali jako epizodické postavy.

Pascal dodržel, co slíbil; když mu Valerie oznámila, že román je připravený ke konečnému přepsání, přinesl jí inkoust, o který ho před rokem žádala. Namíchal jej podle receptury, která vznikla až u nás a měla zvláštní historii, úzce související s Pascalovým sklonem k opilství.“

„Použil snad k přípravě inkoustu rum?“

„Ne, bylo to přece jen trochu složitější. Pascal ještě nedávno snil o tom, že po skončení školy bude pár let cestovat po celém světě, a teď se pro něj svět zmenšil na úzkou oblast města mezi pronajatým pokojem, továrnou, kde pracoval, a bytem, kde se mnou žila Valerie. Když se vracel domů ze schůzek u Valerie, často skončil v některé z hospod, které cestou míjel, a po zavírací hodině se ještě na ulici rozhlížel, jestli někde nablízku nesvítí neon nějakého nočního podniku. Přitom doba, kdy po celonoční pitce mohl složit zkoušku z organické chemie, už minula, Pascal se teď po takových nocích probouzel s bolestmi hlavy a neklidným žaludkem...

Jednou si v hospodě přisedl k vyhublému, zamyšlenému muži. Asi hodinu seděli mlčky vedle sebe a pili jedno pivo za druhým. Před Pascalovým sousedem ležela na stole kulatá plechová kra-

bička, kterou čas od času otevřel, vzal z ní trochu tabáku a ubalil si cigaretu. Na víčku krabičky byl nějaký obrázek, ale krabička už zřejmě musela snést hodně doteků a nárazů a obrázek byl pokrytý tolika škrábanci, že nebylo možné poznat jeho námět. Pascalovi se zdálo, že je na krabičce zobrazen lov na nosorožce. Když jeho soused odešel na záchod, vzal krabičku do ruky a prohlédl si ji zblízka. Uviděl, že to, co pokládal za roh nosorožce, je esovitě prohnutý okraj lehátka; na lehátku leží žena v průsvitném závoji, před ní klečí muž v jakémsi středověkém úboru, za oběma postavami se prostírá temné jezero, na břehu jezera tančí víly, nahoře se klene strop jeskyně. Chvíli nad obrázkem přemýšlel a pak mu došlo, že jsou na něm pravděpodobně Tannhäuser a Venuše na břehu jezera v nitru hory Horselberg. Když se jeho soused vrátil, Pascalovi to nedalo a zeptal se ho, co krabička obsahovala předtím, než ji začal používat jako tabatěrku. A jeho soused mu jako odpověď začal vyprávět příběh své rodiny. Pascal zpočátku litoval, že ho oslovil, neměl vůbec chuť naslouchat dlouhým rodinným historiím, ale brzy zpozorněl a pak až do konce sledoval vyprávění svého souseda se zaujetím. Ukázalo se totiž, že největší životní problém neznámého opilce je stejný jako ten, kvůli kterému on sám utekl z Francie: oba muže tížilo dědictví rodinného podniku.

Starosti, které Pascalovu novému známému působil rodinný podnik, byly však jiného druhu než Pascalovy. Pascal se dozvěděl, že opilec se jmenuje Kulhánek a že jeho rodina vyráběla od roku 1905 zásyp proti ekzémům, který byl svého času známý jako Kulhánkův zásyp s Tannhäuserem, anebo ještě spíš jako Tannhäuserův zásyp. Někdy na začátku století objevily děti v rokli v blízkosti města při hře na schovávanou za hustým křovím vchod do jeskyně; když se tam příštího dne vydaly se svítilnou, octly se v malém klenutém prostoru, kde se v různé výšce nacházelo ve skále dvanáct mělkých prohlubní, jakýchsi přírodních vaniček, které byly naplněné vodou; čas od času se ode dna odlepila bublinka a vznesla se k hladině.

Nebyl to sice nijak slavný objev, ale lidé z okolí chodili v neděli ke vchodu do jeskyně a zvědavě nahlíželi dovnitř.

Když se o nové jeskyni s prameny vody dočetl v novinách Kulhánkův dědeček, hned se tam vypravil. Dědeček Kulhánek byl lékárník, četl různé brožurky o přírodním léčitelství a zejména pojednání o vodoléčbě od pátera Kneippa. Nabral vodu ze všech pramenů do láhví a udělal její rozbor. Zjistil, že voda z jeskyně obsahuje ve vysoké koncentraci minerály, které by podle jeho knih měly hojivě působit na kožní nemoci. Dlouho se nerozmýšlel, koupil pozemek s jeskyní a začal prodávat vodu proti ekzémům. Později začal z jeskynní minerální vody připravovat zásyp, který byl ještě účinnější.

Pro nový výrobek bylo třeba najít nějaké působivě znějící jméno. Kulhánek dědeček byl velkým obdivovatelem Wagnera, a tak nemusel o názvu zásypu dlouho přemýšlet. První obraz, který se mu při myšlence na vodní hladiny v jeskyni vybavil, bylo jezero v nitru Venušiny hory. A tak prodával zásyp v plechových krabičkách, na jejichž víčku byl obrázek Venuše a Tannhäusera na břehu podzemního jezera. Jednu z těch krabiček teď Pascal držel v ruce a prohlížel si postavy mizící pod bílou pavučinou škrábanců.

Po smrti tchána zdědil Kulhánek zakladatel nějaké peníze a postavil za ně nad jeskyní jednopatrovou vilku. Na jejím průčelí se skvěl nápis *Villa Tannhäuser*, vytvořený ze zlacených secesních písmen, pod nápisem byl štukový reliéf představující stejnou scénu, jaká byla zobrazená na krabičkách. Kulhánek dědeček obýval s rodinou byt v prvním patře a v přízemí zařídil výrobnu, kde tři laboranti připravovali Tannhäuserův zásyp. Jeskyně se stala součástí sklepení vily; voda se z jeskyně do výrobnu čerpala pomocí ruční pumpy; nebyla to nijak namáhavá práce, protože vydatnost pramenů nebyla velká a vodu bylo možné čerpat jen dvakrát nebo třikrát denně po dobu několika minut. A tak laboranti pumpovali a zpracovávali minerální vodu a k práci jim nepřetržitě hrál gramofon árie z Wagnerových oper (jeden z laborantů měl vždycky službu

u gramofonu, vyměňoval desky a natahoval péro). Jak se Wagner laborantům líbil, není známo, ale neustálá hudební produkce se děla na dědečkův příkaz a nikdo z jeho zaměstnanců se proti tomu neodvážil protestovat.

Syn zakladatele podniku – otec Pascalova známého – ve dvacátých letech provedl ve výrobě rozsáhlé změny. V té době rozrůstající se město dorazilo až k vile Tannhäuser a ta se stala jen jednou z řady vil v nové ulici. Otec Kulhánek ji zmodernizoval a přitom ji zbavil všech secesních nápisů a reliéfů. Nechal také udělat nové krabičky, na jejichž víku křehkého secesního minnesängra a bohyni s muchovskými pletenci vlasů nahradily sportovní postavy ve stylu art deco, které spíš připomínaly turisty odpočívající na pláži. Především však zdokonalil stroje v přízemí vily. Propojil je systémem trubek, kterými nejprve proudila voda a v pozdějších stadiích výroby se sypal šedavý prášek. Také nahradil ruční pumpu elektrickým čerpadlem. Protože byly prameny tak málo vydatné a protože v každém z nich bylo trochu jiné složení vody, bylo výhodné čerpat vodu vždy ze všech skalních prohlubní najednou. Proto z dolní části čerpacího stroje, který Kulhánek otec instaloval ve výrobně, vycházelo dvanáct různě dlouhých trubic; na jejich konci bylo dvanáct malých čerpadel, které byly ponořené do vaniček v jeskyni. Když se stroj zapnul, stoupala voda z jeskyně do vysokého válce, jehož hlavní část už byla nahoře ve výrobně; v něm se před dalším zpracováním voda ze všech dvanácti pramenů mísila.

Nad válec Kulhánek otec umístil provzdušňovač, který vypadal jako slavnostní ozdoba hlavy indiánského náčelníka: skládal se z devadesáti hadic, zužujících se směrem ke svému okraji a ohýbajících se dolů. Voda vytékala ze všech hadic aerátoru úzkým pramínkem, s tichým šelestěním dopadala do kruhové vaničky, která obepínala směsný válec, a odtud pokračovala trubicemi do dalších částí stroje; ty byly rozestaveny podél zdi výrobní takovým způsobem, že část stroje, která výrobek zpracovávala v poslední fázi, stála hned

vedle čerpadla: podzemní voda tak oběhla místnost kolem dokola a přitom se proměnila v prášek, který se nakonec vysypal z úzkého otvoru umístěného uprostřed poslední části stroje do připravené nádoby.“

„Hrál se ve výrobě ještě pořád Wagner?“

„Už ne, Kulhánek otec sice nechtěl měnit zavedenou značku zásypu, ale Wagnera, kterého musel poslouchat celé dětství, nesnášel. Obstaral nový gramofon a nakoupil desky s foxtroty a waltzy; ty pak zněly ve výrobě celá dvacátá a třicátá léta. V osmačtyřicátém roce podnik zavřeli a dům zabavili. Nechali rodinu bydlet ve vile, Kulhánek otec si dokonce mohl ponechat byt v prvním patře – ale on pořád doufal, že bude možné výrobu Tannhäuserova zásypu aspoň v nějakém omezeném rozsahu obnovit, a proto rozhodl, že rodina bude bydlet v dolní místnosti, která byla spojená s jeskyní a ve které zůstal stroj. Jeho žena mu za to chvílemi nadávala a chvílemi ho vydírala pláčem; otec Kulhánek se sice snažil celý život vyhýbat sporům, ale v téhle věci zůstal neoblomný. Žena se nakonec smířila s tím, že bude bydlet se strojem, který se roztahoval po celé místnosti, i když při rodinných hádkách nikdy neopomněla vykřikovat, že musí žít ve Frankensteinově laboratoři. Prosadila alespoň, že otec Kulhánek odstraní a uloží do sklepa trubky, které se táhly podél zdí a které spojovaly jednotlivé vertikální části stroje. Kulhánek otec původně odmítal i to, ale když viděl, že jinak by do bytu nebylo možné dát vůbec žádný nábytek, ustoupil.“

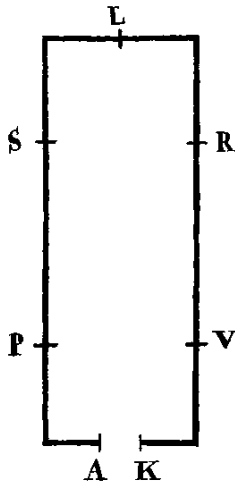
8. kapitola

Kovové postavy

„Kulhánkovi synovi bylo v osmačtyřicátém roce šest let. Tak díky otcově naivní naději v obnovu rodinného podniku prožil dětství v prostoru, který mu všichni spolužáci záviděli – mezi sedmi osamělými vertikálními částmi stroje, které stály u zdi jako sedm tajemných postav. Pro Kulhánka to byly živé bytosti a každou z nich nějak pojmenoval podle toho, co mu tvar stroje připomínal. Tak u jedné kratší zdi obdélníkového pokoje stál Apač – to bylo čerpadlo s aerátorem, připomínajícím indiánskou čelenku – a vedle něho Květinářka, u druhé kratší zdi Loutkář, u delší zdi stáli Ptáčník a Soudce, naproti Soudci stál Rádža a naproti Ptáčníkovi zamýšlený Vynálezce. V dobách, kdy bylo celé zařízení ještě v chodu, proudila voda z jeskyně potrubím od Apače k Ptáčníkovi, Soudci a Loutkáři; v jeho útrokách se proměňovala v kaši, která se prodírala trubkou k Rádžovi, v jehož horní části, která byla pro Kulhánka turbanem, se sušila, stával se z ní prášek; ten se sypal šikmou skleněnou trubkou samospádem k Vynálezci, kde se ještě čistil, a od něho ke Květinářce; v jejím středu byl otvor, ten nakonec vychrlil hotový prášek do porcelánové nádoby; pak se zásyp rozdělil do krabiček s obrázkem Venuše a Tannhäusera.“

„Jak jste to říkala? Od Apače k Loutkáři a od Loutkáře k Tanečnici?“

Viola místo odpovědi doběhla ke klavíru, vzala z jeho desky list notového papíru a nakreslila na jeho rub schéma Kulhánkova stroje:

„Matka Pascalova známého vyčítala staršímu Kulhánkovi, že nechává syna žít ve strašidelném paláci a že to bude mít vliv na jeho duševní zdraví; ale nejmladší Kulhánek jednak už v dětství tušil, že to, čemu dospělí říkají ‚duševní zdraví‘, není třeba brát až tak vážně, a jednak nikdy necítil ze sedmi kovových postav sebe-menší strach, byli to jeho přátelé, ochránci a důvěrníci. Jeho postel byla zasunutá do mezery mezi Vynálezcem a Rádžou; a tak když se v noci probouzel, viděl u svých nohou obrys tmavé štíhlé postavy, na jejímž horním konci se odrážela světla venkovní lucerny – to byly safíry a rubíny, zasazené do turbanu –; Rádža už byl vzhůru, protože se chystal vyrazit ještě za tmy do džungle na lov tygrů; a když Kulhánek zvedl hlavu, zahlédl nad sebou zamyšlenou postavu, jež se právě zaobírala konstrukcí dopravního prostředku, který by byl zároveň automobilem, letadlem a ponorkou.

Když se v pokoji zhaslo, postavy ožívaly; Kulhánek v dětství vymyslel před usnutím stovky příběhů, ve kterých kovoví obyvatelé bytu vystupovali. Většinu z nich zapomněl; vyprávěl v hospodě Pascalovi těch několik posledních, které si ještě pamatoval.

Jednou za úsvitu slyšel Ptáčník v posteli vyděšený křik ptáků ve voliére; když přišel blíž, uviděl, že uprostřed klece leží nahá mrtvá dívka s dýkou zabodnutou do srdce; Ptáčník byl obviněn z vraždy a Soudce musel dlouho trpělivě rozplétat síť falešných stop, než se mu podařilo usvědčit pravého pachatele, žárlivou primabalerínu místního divadla. Jindy Rádža pověřil Vynálezce úkolem sestrojít přístroj, jehož pomocí by bylo možné objevit drahé kameny v nitru země, a Vynálezce za rok přinesl zvonkohru vytepanou ze zlata; ta se v místech, kde byly ukryty drahokamy, rozeznávala tichou hudbou, podle jejíž melodie se dokonce dalo určit, o jaký kámen jde; Apač, který prožil dětství ve Skalistých horách, se s Květinářkou, která se narodila na Montparnassu, setkal poprvé na Madagaskaru a prožívali pak spolu dobrodružné příhody po celém světě.

Nejraději ze všech postav měl však Kulhánek Loutkáře. Samotářský Loutkář stál stranou, byl nejtajemnější postavou ze všech; zdánlivě se nestaral o nic jiného než o své loutky, znal však všechna tajemství města; jeho loutky byly zdánlivě jednoduché figurky na klíček, dokázaly však nejen hrát divadlo, ale také Loutkáři vařily, uklízely mu, a když mu bylo smutno, hrály mu na miniaturní hudební nástroje; uměly chodit po střechách a po římsách domů, bylo pro ně hračkou dostat se do každého bytu; neuměly sice mluvit, ale předváděly Loutkáři němou pantomimou, co viděly v cizích pokojích. Právě loutky uloupily z jisté zásuvky dokument, který dokázal Ptáčníkovu nevinu v případě mrtvé dívky ve voliére a který usvědčil ze zločinu zlou baletku.

Otec Kulhánek dlouho doufal, že jednou znovu zahájí výrobu Tannhäuserova zásypu. Zpočátku se s něžnou péčí staral o zbylé části stroje, každý týden je rozebíral a olejoval, aby nezrezivěly; poslouchal Svobodnou Evropu, zdálo se mu, že každá zpráva je svědectvím o blízkém konci režimu, a představoval si, že ještě nadějnější zvěsti přinášejí ty věty, které zcela zanikly v šumu rušičky. Trvalo několik let, než Kulhánek otec pochopil, že se mu nikdy ne-

podarí rodinný podnik obnovit. Jeho péče o stroj ochabovala, mezi dny, kdy čistil a promazával součástky, byly pořád větší přestávky, až v posledních letech života s údržbou přestal úplně; seděl celé dny doma a pozoroval, jak fragmenty stroje rezivějí a rozpadají se. Zemřel v polovině šedesátých let a jeho žena ho přežila jen o několik měsíců. Nejmladší Kulhánek zůstal v bytě se svými kovovými přáteli sám. Vypadali teď unaveně a ztrhaně; Kulhánek už neuměl vymýšlet příběhy, ve kterých by vystupovali, a mnoho starých příběhů už zapomněl, ale měl Apače, Ptáčníka, Soudce, Loutkáře, Rádzu, Vynálezce a Květinářku pořád rád a nedokázal si život bez nich představit.

V osmašedesátém roce dostal nabídku, aby pod patronátem jakéhosi družstva začal Tannhäuserův zásyp znovu vyrábět. Kulhánek seděl na pohovce a díval se na své kovové spolubydlící, jako by se pokoušel z jejich výrazu uhodnout, jestli mají chuť vrátit se k práci, kterou kdysi dávno vykonávali, po dlouhé době strávené nejdřív ve světě pestrých příběhů a potom v zahálce. Postavy se nedokázaly hned rozhodnout, ale za týden se Kulhánekovi zdálo, že už jejich mlčenlivé odpovědi rozumí. Říkaly mu: ‚Jste sice už staří a moc se nám do práce nechce, nevíme ani, jestli ji ještě zvládneme, vzpomínáme ale na tvého otce, který je vlastně i naším otcem, a z úcty k jeho snu se do toho chceme zase pustit.‘

A tak Kulhánek začal shánět chybějící součástky a mnoho různých potvrzení od úřadů, kterých bylo k zahájení výroby zapotřebí... Pak přišla invaze a okupace; družstvo zrušili, Kulhánek schoval nové součástky do sklepa a úřední potvrzení hodil do koše. Žil dál se svými tichými spolubydlícími; nestěžovali si na svůj osud, ale na jejich kovových tvářích se objevil melancholický výraz. Když se Kulhánek v noci vracel z hospody a rozsvítil, všiml si vždycky, jak zestárli a zchátrali; a říkal si, že ho možná ani nepřežijí.

Ale kupodivu se právě v době, kdy ho potkal Pascal, objevila nová naděje na znovuzavedení výroby, třebaže Kulhánek v něco takového

už dávno přestal doufat. Jednou v hospodě začal vyprávět nešťastnou historii Tannhäuserova zásypu neznámému opilci, který seděl vedle něho u stolu. Opilec si z dětství na krabičky s Tannhäuserem dobře pamatoval; trápily ho odmalička ekzémy a Tannhäuserův zásyp mu pomáhal víc než jakýkoliv jiný lék. A ukázala se ještě jedna věc: pán s ekzémem byl vysoký funkcionář. Objímal se s Kulhánkem, chtěl, aby mu říkal křestním jménem a tykal mu; nemá si s ničím dělat starosti, povolení k výrobě zásypu mu brzy obstará a za čtvrt roku bude moci zahájit výrobu.

Kulhánek se s ním v hospodě setkal ještě několikrát. Měl z těch setkání zvláštní pocit; zpočátku funkcionář nebyl příliš přístupný a někdy se dokonce zdálo, že Kulhánka snad vůbec nepoznává, ale už po pátém pivu ho zase objímal, vzpomínal na Tannhäusera a líčil mu skvělou budoucnost, jaká čeká rodinnou výrobu. Naštěstí pil dost rychle, a tak počáteční nepříjemná atmosféra netrvala nikdy dlouho.

Takový byl stav věcí, když se Kulhánek seznámil s Pascalem. Kulhánek začal opravovat stroje, které už byly v hodně špatném stavu. Jeho otec mu sice zanechal nějaké technické výkresy, a v době, kdy si uvědomil, že on sám se už obnovení výroby nedožije, vykládal synovi pro případ, že by se pádu režimu dočkal alespoň on, jak celé soustrojí funguje, ale Kulhánek syn už si z toho moc nepamatoval a v technických výkresech se nevyznal. Pascala jeho příběh dojal, a když viděl, jak je Kulhánek v mnoha věcech bezradný, nabídl mu pomoc.

Šli hned z hospody ke Kulhánkovi domů, i když už bylo po půlnoci. Pascal si prohlédl stroje a v jeskyni nabral vzorky vody pro chemický rozbor. Zjistil, že stroje už jsou skutečně v žalostném stavu. Zejména Květinářka a Rádža se proměnili v rezavé ruiny. Pascal Kulhánkovi vyjednal, že potřebné součástky vyrobí dělníci v továrně, ve které pracoval. A tak společně dali postupně všechny části stroje do pořádku a vynesli ze sklepa roury, kterými je opět spojili dohromady.

Když byl stroj připravený k provozu, Kulhánek spěchal do hospody, aby to oznámil funkcionáři. Ten ho poplácával po zádech a zval ho, aby s nákresy stroje a výsledky chemických rozborů vody za ním přišel zítra do jeho kanceláře. A tak Kulhánek hned ráno utíkal se svinutými nákresy v podpaží k rozlehlé ponuré budově, kde jeho přítel z hospody sídlil. Sekretářka ho nechala čekat na chodbě několik hodin. Pak viděl, jak se otvírají dveře a jeho známý vychází ven; běžel k němu a volal na něj křestním jménem, jak se oslovovali v hospodě, ale funkcionář se na něj ani nepodíval, zrychlil krok a za několik okamžiků zmizel za ohybem chodby. Když Kulhánek doběhl za roh, octl se na prázdné dlouhé chodbě, vroubené po obou stranách desítkami zavřených dveří. Stál tam ještě půl hodiny, ale nic se nepohnulo, neozval se žádný zvuk.

A pak Kulhánek pochopil, že je zbytečné, aby dál čekal. Jeho známý z hospody byl podobně jako milionář z Chaplinových Světel velkoměsta štědrý a laskavý, jen když byl opilý. Ve svém střízlivém životě necítil žádnou potřebu komukoliv pomáhat, a už vůbec ne někomu, kdo se snaží zavést soukromou výrobu. Trpěl sice pořád ekzémy a Tannhäuserův zásyp by mu pravděpodobně pomohl, jenže ekzémy byly sice nepříjemné, ale mnohem horší než kožní nemoc by bylo, kdyby mu patronát nad výrobou zásypu vynesl obvinění, že se pokouší obnovit kapitalistické výrobní vztahy.

Kulhánek se chtěl ještě pokusit o jednu věc: vyhledat funkcionáře v hospodě, vyčkat, až bude opilý, a pak na něm vymámit podpisy na listinách, které potřeboval k zahájení výroby. Ale funkcionář už se v hospodě, kde jej Kulhánek vídal, nikdy neobjevil; po setkání na chodbě sekretariátu si asi uvědomil, jak je jeho opilecké přátelství s Kulhánkem nebezpečné pro jeho kariéru, a změnil hospodu anebo se naučil pít doma. Když Pascal viděl, jak je Kulhánek zničený z posledního vývoje událostí, vzal ho do baru a tam se spolu opili. Ve čtyři ráno dostal Pascal nad barovým pultem nápad: když je soustrojí připravené k provozu, uspořádají *Tannhäuserův rituál*: uskuteční

jedinou pracovní směnu, Kulhánek sezve své přátele a slavnostně spustí stroj, poprvé a naposled, pak bude s přáteli a s Pascalem sledovat, jak soustrojí vyrábí jedinou dávku Tannhäuserova zásy- pu pro nikoho, tu odnesou na zahradu vily a nechají ji rozfoukat větrem. Kulhánek jen vydechl, že takový obřad by byl krásný, ale že žádné přátele nemá. Pascal řekl, ať si s obecenstvem nedělá starosti, a pozval do Kulhánkova bytu Švarce, Navrátila a Valerii.

A tak když nadešel den Tannhäuserova rituálu, přišlo ke Kulhánkovi pět hostů: Pascal, Čj, Ú, Valerie a já. Hosté se rozesadili na židle, které Kulhánek připravil ve středu místnosti, Valerie si mě vzala na klín. Kolem zdí stály kovové postavy; za dlouhá léta si natolik zvykly na samostatnou existenci, že ani teď, když byly znovu spojeny trubkami, nevypadaly jako jediný stroj, působily spíš dojmem skupiny, která se v Kulhánkově bytě sešla, aby vykonala společný úkol. Kulhánek nejdřív obešel všechny části soustrojí a postupně hostům představil Apače, Ptáčníka, Soudce, Loutkáře, Rádžu, Vynálezce a Květinářku. Pak zmáčkl červené tlačítko na kovové skříňce.

Všechny části stroje se rozechvěly. Pod nohama diváků se ozva- lo hluboké bzučení, připomínající hlas sršně pod překlopeným hrnkem: dvanáct čerpadel nasávalo vodu z jeskynních pramenů; bylo slyšet bublání vody stoupající hadicemi do místnosti; chvění Apačova mohutného těla se změnilo v drncivé otrásání, konce deva- desáti trubic jeho čelenky se v jednom okamžiku všechny najednou zvedly do výšky a zase klesly dolů, z jejich otvorů začaly vytékat tenké pramínky vody a s tichým šelestěním dopadaly do kruhové vaničky, která obemykala čerpací agregát. Pak bylo slyšet šplouchá- ní vody tekoucí úzkou kovovou trubicou k nedočkavě se chvějícímu Ptáčníkovi; v té části stroje, která připomínala klec a podle které kdysi Kulhánek Ptáčníka pojmenoval, cosi rotovalo a cosi se kývalo, a přitom se ozývaly tlumené nárazy, jako by někdo klepal kladívkem na stůl pokrytý plstí; občas zazněl vysoký zvonivý zvuk. Všichni sledovali dění ve stroji a otáčeli židle od jedné postavy k druhé; i já

jsem se prý na Valeriině klíně nadšeně dívala s otevřenou pusou na velké kovové panáky, kteří vždycky ve chvíli, když k nim dorazila podzemní voda, začali tančit; když z nich voda odtekla, jejich tanec se zase proměnil v jemné chvění.

Za chvíli voda protekla trubkou k Soudci; Soudce se rozkýval, zpod kovového taláru bylo slyšet vrčení, doprovázené šustivými zvuky. Z nitra Loutkáře se ozývalo tikání různé frekvence a hlasitosti, jako by se pod jeho pláštěm skrývaly desítky hodiněk; zdálo se, že ty zvuky vydávalo mnoho drobných ozubených koleček. Podle bublavých zvuků, které se ozvaly, když utichlo tikání, bylo možné soudit, že potrubím spojujícím Loutkáře s Rádžou teče něco, co už je víc kaší než kapalinou. Z Rádži se ozvalo bzučení a do něho se mísily pleskavé a mlaskavé zvuky; ve Vynálezci bylo slyšet jen syčení a v útrobach Květinářky zvuky, jaké by asi vydával kovový předmět pohybující se pomalu nahoru a dolů po dlouhém struhadle. Zvuk struhadla náhle utichl, všechny figury se najednou přestaly chvět, asi minutu bylo ticho a nic se nehýbalo; živí lidé byli po celou tu dobu stejně nehybní jako kovové postavy – a pak se s cvaknutím otevřel otvor ve středu Květinářky a z něho se do připravené nádoby vysypal šedavý prášek. Po třiceti letech se opět zrodil Tannhäuserův zásyp.

Tannhäuserův rituál mi popsal nejdřív v New Yorku Vga Ú, později mi o něm vyprávěl i Čj. Vlastně každý mluvil o něčem dost jiném; sochař vyprávěl o tvarech pěti kovových postav a jejich mechanickém baletu, zatímco skladatel mi dlouho líčil hudební skladbu šelestů, úderů, vrčení a cinkání, takže jsem při Čjově vzpomínání měla pocit, že se mi dodatečně ozvučuje němý film. Tannhäuserův rituál silně zapůsobil jak na Úa, tak na Čje; a každý z nich později zážitek z baletu strojů po svém využil ve své tvorbě. Obzvláště pro Čje byla hudba strojů zjevením, vyprávěl mi o ní slovy, která se podobala Proustovu popisu Vinteuilovy sonáty, a pamatoval si ještě po dvaceti letech přesně sled všech šustění a klepání, dokonce během

svého vyprávění některé motivy mechanické sonáty parafrázoval na klavíru; to, co jsem vám řekla o zvucích strojů, je jen malá část, kterou jsem si z jeho líčení zapamatovala.“

„Jak dlouho celé představení trvalo?“

„Tanec strojů trval dvě hodiny. A během jeho sledování si Pascal uvědomil, že zásyp by měl mít takové vlastnosti, že by se dal dobře využít k přípravě mizících laků. A tak když se prášek vysypal do nádoby, navrhl Kulhánkovi změnu scénáře představení; poprosil ho, aby upustil od závěrečné scény na zahradě a věnoval mu zásyp k experimentům. Kulhánek nic nenamítal, byl rád, že se Pascalovi může nějak odvděčit za všechno, co pro něj udělal. Pascal pak s pomocí Tannhäuserova zásypu připravil lak, nazval jej Tannhäuserovým inkoustem a přinesl jej Valerii pro její román. Tannhäuserův inkoust měl tmavozelenou barvu, měl však po měsíci zprůsvitnět a pak už zůstat navždy neviditelný.“

9. kapitola

Alexandrovo bloudění

„Pascal pro Valerii připravil pásky napuštěné Tannhäuserovým inkoustem, a tak Valerie mohla text románu přepsat na psacím stroji. Když byla hotová, spálila rukopis i všechny náčrty a odmítnuté verze, dávala pozor, aby z románu nezůstalo mimo knihu psanou Tannhäuser-Kulhánek-Brisonovým inkoustem ani slovo. Když byla hotová s prepisováním, Švarc listy svázal do oranžového knihařského plátna a na přední stranu zelenou barvou namaloval podle Valeriiny předlohy znak dvojitého trojzubce, který hrál v ději knihy důležitou roli. Valerie nedala románu žádné jméno, říkala, že je zbytečné pojmenovávat knihu, která bude žít jen jeden měsíc. A tak jejímu dílu Pascal, Čj a Ú začali říkat prostě Oranžová kniha. Losovali, v jakém pořadí budou knihu číst; první dostal knihu do rukou Švarc.“

Už se úplně setmělo, pokoj byl osvětlený jen svitem jasné noční oblohy, který přicházel okny; sotva jsem rozeznával obrysy Violiny postavy, schoulené v křesle. Na klavíru a na hladkém povrchu skříně se odrážela bílá a zelená světla nad tratí.

„Byl to román o muži, který prochází městem. Jmenuje se Alexandr. Na začátku jeho pouti je setkání s neznámou dívkou, seznámí se spolu v baru a Alexandr si ji přivede domů. Když se v noci jde napít, všimne si, že plátěná taška, kterou dívka pohodila v předsíni pod věšáky, září tlumeným, měňavým světlem. Neodolá a podívá se dovnitř. Vytáhne z tašky krabičku z černého dřeva; do jejího víka je vyřezaný znak, jaký nikdy v životě neviděl: trojzubec přeškrtnutý krátkou vodorovnou čarou a zabodnutý do oválu, přes jeho horní část je položený oblouk ve tvaru lyry...“

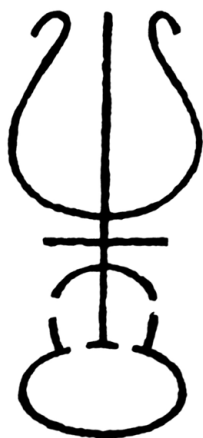
Škvíra je široká jen půl milimetru, vychází z ní světlo, které chvíli rychleji, chvíli pomaleji mění barvu, je střídavě fialové, modré, ze-

lené a oranžové. Alexandr slyší v tichu noci, že z krabičky vychází šum. Přitiskne si ji k uchu; nejdřív se mu zdá, že poslouchá šum moře, pak mu zase připadá, že se z krabičky ozývá hučení mnoha vzdálených lidských hlasů, do kterých se mísí smích a útržky melodií. Dlouho se snaží rozpoznat v šumu nějaké slovo nebo alespoň nějakou souvislou melodii; zdá se mu sice, že zaslechl několik bezvýznamných slov jako třeba ‚nádraží‘ nebo ‚přibory‘, ale není si jist, jestli ta slova nevložila do šumu jeho vlastní fantazie. Pak se snaží něco zahlédnout škvírou, ale ta je příliš úzká.“

„Kdyby byl dvojitý trojzubec vyřezaný do dřeva, celá dolní část by vypadla,“ namítl jsem.

„Nevypadla, protože v místech, kde obrazec tvořil uzavřené útvary, byly jejich obvodové linie přerušené úzkými můstky.“

Viole se asi ještě nechtělo rozsvěcet lampu, a tak vyhledala na desce klavíru místo, na kterém se rozléval matný odlesk zeleného světla železničního semaforu, a nakreslila tu na kus papíru dvojitý trojzubec, tak jak byl vyřezaný do víka krabičky. Vstal jsem a prohlédl si jej.

„Alexandr cítí při pohledu na krabičku zvláštní štěstí, jaké ještě nikdy nepoznal. Krabička je zamčená; Alexandr chvíli váhá a pak opatrně prohrabe tašku. Doufá, že objeví klíč, který by se hodil k malému zámku krabičky, ale nachází jen zmuchlaný módní časopis, kapesník, načatou krabičku cigaret, svazek velkých patentních klíčů, balíček bonbonů a peněženku. Prohlédne i ji, ale jsou v ní jen peníze a tramvajové lístky. Po celou dobu se dívá ke dveřím pokoje; má strach, že se v nich dívka najednou objeví. Jde si zase lehnout; tiše našlapuje po koberci, zastaví se uprostřed pokoje a naslouchá; dívka klidně oddechuje, nic nenasvědčuje tomu, že by se probudila. Rozhodne se, že se ráno dívce přizná, že se jí v noci přehraboval v tašce, a poprosí ji, aby mu záhadné světlo vysvětlila. Pak usne; když se ráno probudí, leží v posteli sám, dívka je pryč i s taškou.

Alexandr musí na záhadnou krabičku pořád myslet. Všude se na ni vyptává a po čase se začne setkávat s lidmi, kteří také krabičku za nejrůznějších okolností viděli; naráží na stopy, které ho přivádějí do mnoha prostorů města; ve vyprávění svědků se přenáší do mnoha vzdálených zemí.“

„Pokouší se Alexandr vypátrat význam znaku na krabičce?“

„Alexandrovi se v některých obdobích jeho pátrání zdá, že ve znaku se skrývá celé tajemství krabičky, v jiných obdobích se domnívá, že jde o bezvýznamný ornament, který mu při hledání krabičky nijak nepomůže. Alexandra jednoho večera navštíví záhadný host a tvrdí, že znak je ve skutečnosti zobrazením vodního příkopu v zahradě, která obklopuje sídlo jistého bankéře v jižní Francii. Vypráví Alexandrovi historii, která se za jeho dětství v zahradě odehrála: bankéřova mladá manželka byla zavražděna v místě, které v obrazci zobrazuje spodní ovál; dřevěným můstkům, kterými byla linie obrazce na krabičce na čtyřech místech přerušena, odpovídaly skutečné lávky přes vodní příkop a právě tyhle lávky hrály důležitou roli při pátrání po vrahovi. Komisař, který přijel na bankéřovo sídlo vraždu vyšetřovat, musel na základě toho, jak se bankéřovi

hosté na můstcích setkávali a jak o svých setkáních pravdivě i lživě vypovídali, vypátrat, kdo z nich je vrah...“

„A podařilo se mu to?“

„Valerie neměla ráda příliš jednoznačná řešení, a tak všechny pokusy vytvořit nějaký plán pohybu hostů, který by vraždu vysvětlil, ztroskotaly. Ale v téhle epizodě vůbec nešlo o vypátrání vraha, ale jen o jedinou nenápadnou větu z výpovědi jednoho z hostů; z té věty se totiž o sto stránek později rozvinula nová dlouhá epizoda, která skončila za polární noci na Špicberkách. Příběh o vraždě byl jen jednou z mnoha epizod. Už jsem vám říkala, že zbytky románů, které Valerie začala psát a pak je zavrhla, ožily jako vedlejší dějové linie Oranžové knihy. Ty se začínaly rozvíjet na různých místech, kam Alexandra přivedlo jeho pátrání po tajemné krabičce. Dějové linie se někdy propletly, jindy běžely vedle sebe, oddělené třeba jen zdí, a nikdy se nepřekřížily; někdy se linie náhle ztratily jako potok v písku, jindy nadlouho zmizely a pak se náhle znovu vynořily v nějakém vzdáleném prostoru.

Každá z linií může ukazovat cestu k zářící krabičce, každá z nich může být falešnou stopou, která Alexandra odvádí od cíle, nebo pastí, která ho může zahubit. To, co dlouho vypadalo jako nejnadějnější stopa, se ukáže jako fikce, to, co působilo zcela nedůvěryhodně, přivede Alexandra do těsné blízkosti krabičky a jejího tajemství; krabička je několikrát skoro na dosah ruky, svítí na zadním sedadle mercedesu zaparkovaného v noci v tiché ulici na periferii města nebo Alexandr vidí její záři klíčovou dírkou zavřených dveří, od kterých nemá klíč – ale pak krabička zase unikne do vzdáleného a neznámého prostoru a celé hledání začíná nanovo.

Žádná ze stop se neukáže s naprostou jistotou jako pravá nebo falešná, vždy zbývá možnost, že je ve skutečnosti všechno úplně naopak. A jak postupuje děj románu, není už ani jasné, jestli v Alexandrově hledání opravdu jde o záhadnou krabičku; objevují se náznaky, že vlastním cílem hledání – cílem, který Alexandr nezná, jen chvílemi ho začíná tušit – může být nějaká věc, k níž snad vede

některá z vedlejších linií, které se ukázaly jako plané, věc, kterou Alexandr snad už držel v ruce a pak ji odložil, protože nevěděl, co si s ní počít.“

Pořád jsem nedokázal uhodnout, jestli Viola sama Oranžovou knihu četla nebo jestli její děj zná jen z Úova a Čjova vyprávění. Ale nikdo na mne nečekal, času bylo dost, a tak jsem poslouchal a nerušil Violu předčasnými otázkami.

„Jednu z takových vedlejších linií například tvoří hledání altánu v zahradě, do jehož dřevěné stěny má být vyryta jistá mapa. Alexandr v tomto úseku své cesty vstoupí do mnoha altánů, kde cítí mnoho různých vůní zpuchřelého dřeva a nátěrových barev, vůní, kterým Valerie věnovala mnoho stránek. Prochází mnoha zahradami a parky, ukrývá se za letní noci mezi symetricky sestříhanými keři palácové zahrady, kde se koná slavnost, přelézá zborcené ploty mezi zarostlými zpustlými zahrádkami na periferii, proniká do zaprášených zahrad skrytých uvnitř bloků činžovních domů.

Jinou linii tvoří Alexandrovo sestavování stroje. Alexandr získá jakýsi polámaný mechanismus, o němž se dozví, že je fragmentem velkého stroje, a jeden čas se z důvodů, které nebudu uvádět, protože jsou příliš spletité, domnívá, že může objevit svítící a šumící krabičku tehdy, když se mu podaří původní stroj znovu sestavit. Stroj byl kdysi rozmontován a dnes se o něm přesně neví, ani jak vypadal, ani k čemu vlastně sloužil. Zbyly z něho jen součástky, které se dostaly na mnoho různých míst; některé zůstaly osamocené, jiné byly vloženy do jiných strojů. Myslím, že k tomuhle motivu Valerii asi přivedlo setkání s Kulhánkovým kovovým septetem.

Alexandr si pronajme garáž, postaví do ní fragment stroje, a začne shánět zbývající součástky. Domnívá se, že v okamžiku, kdy stroj sestaví, bude z jeho tvaru možné vyčíst i funkci a z té zase souvislost s krabičkou. Při rekonstrukci stroje Alexandr opět prochází mnoha prostory, mnoha pokoji, dílnami, skladišti, přehrabuje se starými krámy v komorách a na skládkách. Hledá tu součástky, které patřily

ke stroji, a nachází je na zaprášených vršcích skříní v předsíních, na policích štelářů a v kovových skříňkách mezi nářadím, plechovkami s barvou a starými hadry, jiné součástky tajně vymontovává ze strojů v nočních halách továren. Začíná být strojem posedlý, dokonce kvůli němu nadlouho zapomíná na krabičku.

Protože neví, jak stroj vypadal, musí se řídit jen tvary spojů jednotlivých částí; hledá součástku, jejíž konec by zapadl do kloubu nebo ozubeného kolečka, kterým končí některá z větví mechanického stromu vyrůstajícího v garáži. Tak stroj pozvolna roste, ale souvislost určená jen tvarem kloubu nebo velikostí vroubek je nejistá. Alexandrovi se v některých chvílích zdá, že se stroj, který montuje, už blíží původnímu stroji, jindy mu připadá, že se od něho stále více vzdaluje; někdy se obává, že jeho mechanismus nabyl původní podoby stroje už v některé dřívější fázi svého růstu a pak se zase od ní odchýlil, když k němu Alexandr ve své netrpělivosti přišrouboval nové, nadbytečné součástky – tehdy Alexandr zase začne zoufale ze stroje odmontovávat všechno, co k němu v minulých měsících přidal, až se dostane skoro až k tomu fragmentu, který si postavil do garáže na samém počátku rekonstrukce stroje; a jsou také okamžiky, kdy si myslí, že sice původní stroj nikdy nepostaví, ale že vzniká něco ještě důležitějšího a účinnějšího.“

„Podaří se Alexandrovi tvar a účel původního stroje odhalit?“

„Alexandr by možná už za několik dnů stroj dokončil a poznal jeho funkci, možná by stačilo přidat jen několik součástek, několik jich přehodit, povolit, co je příliš pevně utažené, utáhnout, co se viklá, zmáčknot jedinou malou páčku – a mechanismus by zachrastil a začal pracovat... Možná by ho pak výkon stroje přivedl ke krabičce, možná by poznal, že krabička byla ve skutečnosti jen příležitostí, jak se dostat ke stroji. Ale Alexandra sestavování stroje přestane bavit, skládá už jej tolik měsíců, tolik let... Kromě toho při hledání jedné části hřídelle uslyší vyprávění, které ho zláká k jiné cestě. V Oranžové knize se začne rozvíjet nová dějová linie...“

10. kapitola

Zánik Oranžové knihy

„Co to bylo za věc, která ho odvedla od skoro hotového stroje?“ zeptal jsem se.

„Alexandrovi kdosi vyprávěl o bytě, kde se skrývá poklad pocházející z pirátské lodi, která ztroskotala u řeckého ostrůvku Folegandros...“

„To je přece poklad, který celý život hledal Bernet!“ zvolal jsem.

„Je to tak,“ přikývla Viola. „O tom, že Bernet hledá pirátský poklad z Folegandru, jsem se ale dozvěděla teprve nedávno od Čje a ten zase příběh milionářovy posedlosti znal od flétnisty, kterého Bernet najal na premiéru Medúz minulosti.“

„Je autorem opery Čj, nebo jsem se mýlil?“

„Hudbu k Medúzám minulosti složil opravdu Čj, to ale chudák flétnista dodnes neví. Je to spolužák Barbory a Andrey; vyprávěly mu jednou o tom, jak malý Bernet navštívil s tetou její přítelkyni a přečetl si v bytě, kde se nudil, lístek s textem, o kterém se domníval, že je zprávou o pokladu. Jeho teta se zřejmě v dětství přátelila s Valerií, možná byly spolužačky, a tak když přijela do města, šla ji s malým Bernetem, kterého měla na starosti, navštívit. Bylo to zrovna v době, kdy Valerie psala koncepty k Oranžové knize, a Bernet našel její poznámky na stole...“

„Počkejte, počkejte, to ale znamená, že ta zamračená holčička na otomanu...“

„Jistě, to jsem byla já.“

„Proč Valerie umístila poklad zrovna na Folegandros? Byla tam někdy nebo o ostrově někde četla? A jak to všechno souvisí s podmořskou sochou?“

„To je moc otázek najednou. Nesmíte tak pospíchat, říkal jste přece, že máte dost času,“ pokárala mě Viola ze tmy. „Ke všemu se dostaneme. Valerie na Folegandru nebyla. Nebyla nikdy v cizině, nikdy neviděla moře, i když po něm celý život toužila, mluvila prý často o tom, že až budu trochu větší, odjedeme spolu pryč z téhle země a budeme žít někde na jihu, na břehu teplého moře, v krajině, kde rostou olivy a fíkovníky. Říkala, že by jí nevadilo, kdyby měla pracovat jako prodavačka nebo pokojská nebo někde mýt nádobí. Její touha po moři a po jihu se projevuje na mnoha místech knihy. Valerie o Folegandru ani nikde nečetla, nevěděla o něm nic. Našla si ho na mapě. Zaujalo ji, že je to malý ostrůvek stranou lodních cest; dívala se na husté vrstevnice, které jí prozradily, že břehy tvoří příkré svahy, a na obrys ostrova vyprávějící o skalnatých osamělých zátokách a vysnila si přitom příběh o pokladu, děj, ve kterém se poklad dostal spletitými cestami z mořského dna do zešeřelého bytu na okraji města a ve kterém se lesk ztraceného zlata, drahých kamenů a perel proměňoval pořád víc a víc v nehmotné světlo.

A tak Alexandr procházel pokoji, zahradami, skladišti, kancelářemi, hotely, odstavenými vlaky, krámky, mnoha chodbami a průchoďdy. Hlavní dějová linie knihy se rozvíjela v současnosti, na věcech ležel smutný šedavý povlak sedmdesátých let jako hluboko zažraná špína, a přesto nedokázal zastřít starší, silnější, nezničitelnou záři věcí, která se rozsvěcela pod dotykem slov a v některých úsecích Alexandrovny cesty se soustřeďovala do záře drahokamů, nočních lamp a tichých odlesků...

Viola se odmlčela. Je to konec vyprávění, nebo se jen zamyslela? Když ticho trvalo příliš dlouho, zeptal jsem se: „Podařilo se Alexandrovi najít krabičku a otevřít ji?“

Viola se pohnula ve tmě. „Alexandr hledal krabičku mnoho let, prožil mnoho setkání, poznal hodně lidí, věcí a krajin, několikrát už byl blízko cíli. Ale krabičku už podruhé nikdy nedržel v ruce, nikdy ji neotevřel, nedozvěděl se, co se skrývá uvnitř...

Po Úovi četli Oranžovou knihu i Čj a Nm. A všichni tři ji pročítali znovu a znovu. Každý z nich byl mnohokrát v pokušení opsat si alespoň jeden jediný odstavec, ale pokládali by za hanebnost, kdyby porušili slib, který Valerii dali. S úzkostí očekávali okamžik, kdy písmena začnou blednout. Ta chvíle přišla po třech týdnech. Chodili teď každý den k Valerii se stejným strachem, s jakým lidé přicházejí do nemocnice, kde leží na smrt nemocný blízký člověk. Když jednoho dne Oranžovou knihu otevřeli, uviděli, že se s ní přes noc cosi stalo; písmena byla zřetelnější než v minulých dnech, ale jejich zelená barva se proměnila v jasně purpurovou. Ú a Čj se podívali na Pascala; ten jen kývl hlavou a tiše řekl, že právě nastala poslední fáze života knihy.

Všichni čtyři stáli mlčky nad knihou a sledovali její zánik. Ú i Čj si zapamatovali to odpoledne do nejmenších podrobností. Oba mi vyprávěli o měkkém světle, které přicházelo oknem vedoucím do zasněženého parku a leželo na všech věcech v pokoji, o pachu kabátů, které visely, prosáklé tajícím sněhem, na věšáku v předsíni, o jasném zvuku, jakým se ozývaly v mrazivém vzduchu vzdálené hlasy sáňkujících dětí. Valerie zvolna listovala knihou, uprostřed stránek se začaly objevovat nové barvy – fialová, růžová, azurová a zlatá – a rozlévaly se písmeny k okrajům, jako kdyby na každé stránce vybuchl němý ohňostroj. V jedné chvíli všechny nově zrozené barvy ustoupily, písmena opět zezelenala a pak zelená barva začala blednout, slova se jako potápějící se město začala propadat do bílé stránky, ztrácela se víc a víc, až zmizela, jen občas se nakrátko zjevilo slovo nebo fragment věty a zase se ponořily pod hladinu stránky. Osamocená slova nebo písmena se na stránkách knihy objevovala ještě několik týdnů; pak se bílá hladina nad textem zavřela navždycky. Ú, Čj a Nm dál navštěvovali každý den Valerii. Brali knihu do ruky, listovali bílými stránkami se smutkem a podivnou rozkoší; cítili, že Valerie měla pravdu, že smazaný text pořád žije, věty a výjevy z knihy se rozpouštěly v zapomenutí, ale zároveň bobtnaly novými ději, novými tvary a novou hudbou.

Román o Alexandrovi zanikl v lednu sedmdesátého devátého roku. Valerie byla po ročním psaní románu, při kterém se ještě musela starat o mne a o domácnost, vyčerpaná. O knize nechtěla vůbec mluvit. Nikdo z tří přátel se nedozvěděl, jestli je s tím, co se stalo, spokojená, nebo jestli přece jen zániku knihy lituje. V únoru nastaly velké mrazy. Nastydla jsem se, Valerie se mnou běžela k lékaři, neoblékla se dobře a dostala zápal plic. Když ji odvezli do nemocnice, vzal si mě k sobě Čj a staral se o mne. Přátelé Valerii ještě několikrát navštívili v nemocnici; museli jí znovu slíbit, že se nebudou pokoušet obnovit text románu, a Valerie dokonce začala požadovat ještě víc: chtěla teď, aby o knize ani s nikým nemluvili, aby to, že existovala Oranžová kniha, zůstalo navždy jejich tajemstvím. Čtvrtý den dostala vysoké horečky, a když její přátelé přišli do nemocnice pátý den, lékař jim oznámil, že Valerie v noci zemřela. Ještě jí nebylo třicet let. Mně byly čtyři roky; vzal si mě k sobě Jonáš, od té doby jsem žila s ním a na matku jsem zapomněla.“

11. kapitola

Rozchod

„Pascal tu pořád zůstával, i když každý týden dostával dopis, ve kterém ho otec prosil, aby se vrátil. Místa ve výzkumných ústavech, která pro něj dlouho drželi, teď už byla obsazená, na univerzitě na něj zapoměli; mezi studenty žila ještě dlouho pověst o jakémsi geniálním opilci, která dostávala stále fantastičtější rysy; tak už kupříkladu málokdo pochyboval o tom, že tajemnou postavu kvůli jakémusi jejímu úžasnému vynálezu zlikvidovaly světové tajné služby. Pascal o ničem z toho nevěděl a asi by ho to málo zajímalo. Po Valeriině smrti začal znovu psát; scházeli se denně se Švarcem a Navrátilem, většinou v nouzové stavbě v Popelové ulici, kterou si tehdy Švarc pronajal jako ateliér.

Všechno, co dělali, bylo pokusem zaplnit prázdnotu, která zbyla, když zemřela Valerie, když se její román propadl do běloby stránek a když zanikl její světlý svět, a zároveň způsobem vzpomínání na ni. Když se Ú i Čj snažili rozpomenout na první měsíce po Valeriině smrti, oběma jako by se události ztrácely v mlze. Patrně se střídala období nečinnosti se dny horečnatého dění. V jejich paměti se z té doby uchovalo jen několik próz, soch a hudebních skladeb; žádné z těch děl se nedokázalo od Oranžové knihy odtrhnout a žádné z nich se neuchovalo jinak než jako matná vzpomínka; snad v té době přejali od Valerie názor, že dílo je něco, co má žít s autorem a jeho přáteli několik dnů nebo týdnů a pak se propadnout do světa zapomínání a bezejmenných proměn.

Ú si vzpomněl na prózu, kterou v té době napsal Pascal a která navazovala na děj Červené knihy. Pascal v ní vyprávěl o samotářském trampovi, kterého večer na silnici mezi dvěma vesnicemi překvapí déšť; schová se v čekárně autobusové zastávky uprostřed

polí a objeví tu skříňku s dvojitým trojzubcem, stejnou, jakou našel v noční předsíni Alexandr. V jejím zámku je však klíč, a když tramp skříňku otevře, uvidí uvnitř miniaturní porcelánové postavičky, kterými pohybuje ukrytý strojek a které jsou osvětleny žárovkou ve víku; postavičky předvádějí drama, jež tramp sleduje celou noc, zatímco venku prší; repliky postaviček vždy s cvaknutím vyskočí v obdélníkovém okénku uprostřed víka jako filmové titulky. K ránu se zápletka rozuzlí, dojde ke katarzi, ale ta se stává počátkem, z něhož se rozvíjí nový děj; přijíždí autobus, tramp zavře krabičku a schová ji do batohu, v autobuse do krabičky občas nahlédne a vidí, že drama pořád neskončilo; pokračuje i poté, co se vrátí domů. Postavičky se čas od času zastaví; je třeba znovu natáhnout péro, které celý mechanismus pohání. Děj, který postavičky předvádějí, pak pokračuje, nikdy se neopakuje, je pořád nový. Muž, který krabičku našel, někdy sleduje hru celé dny a noci, jindy nechá krabičku zavřenou několik měsíců, ale když ji znovu otevře a natáhne péro, rozvíjejí se v ní nové a nové děje v nekonečném seriálu... Takle próza snad měla být základem románu, ve kterém Nm chtěl souběžně popisovat osudy trampa a drama odehrávající se v krabičce, ale v té době neměl ani Nm, ani jeho dva přátelé dost energie a soustředěnosti k soustavné práci.“

„Co tenkrát dělali Čj a Ú?“

„Čj složil skladby Záře v předsíni, Altán ve zpustlé zahradě a Zátoka na Folegandru; ani z jejich partitur se nic nezachovalo. Ú dělal malé sošky, které byly jakýmsi ilustracemi k Valeriinu románu...“

„Nebyla mezi nimi náhodou také soška zobrazující nahou ženu a dráčka za výlohou obchodu?“

„Ano, Ú mi o ní vyprávěl; měla to být soška, ve které byla v Oranžové knize zašifrovaná zpráva označující místo, kde se ukrývá poklad. Ú použil šifrovací klíč, který v románu popsala Valerie, ale napsal jeho pomocí adresu svého ateliéru. Bůhví, co se s tou soškou stalo...“

„Vím o ní jen to, že jeden čas stála na policičce ve výčepu horského hotelu nad Mittenwaldem v Bavorských Alpách a že teď ji vlastní Bernet...“

„Ach, Bernet. Bernet měl smůlu, připleťl se do Valeriina příběhu a celý jeho život se změnil...“

„Myslím, že nikdy doopravdy nelitoval toho, že ho teta vzala k Valerii. Ale nechme Berneta být; vyprávějte mi raději ještě o Čjovi, Úovi a Nmovi.“

„Za půl roku po Valeriině smrti se domluvili, že k uctění její památky vytvoří společné dílo. Bylo zřejmé, že Gesamtkunstwerkem, na kterém by se podíleli všichni tři, může být jedině opera. A tak za několik týdnů přinesl Nm libreto Medúz minulosti, Čj je zhubl a Ú namaloval kulisy. To, že neexistoval nikdo, kdo by operu provedl, a že ji pravděpodobně žádný z nich nikdy neuslyší, pro ty tři znamenalo jen málo. V Čjově hudbě, Nmově textu i Úových kulisách se různým způsobem projevily vzpomínky na Valerii a na Oranžovou knihu.“

„Jak souvisely s Valerií kulisy? Znázorňovaly její byt?“

„To ne, ale v okně na levém panelu Ú namaloval výhled z Valeriina pokoje.“

„Je to, co jsem slyšel u Berneta na zahradě, opravdu jen fragment původního celku?“

„Ano, opera byla mnohem delší, ale sešit s partiturou se rozpadl a jeho větší část se ztratila. Když Ú přestal ateliér používat, domek zůstal prázdný a jednu dobu v něm přespávali bezdomovci; asi si některý z nich udělal z partitury ohníček.“

„Víte, jak se děj opery dál vyvíjel?“

„Na scéně se objevila žena, do které se vědec žijící v exilu zamiloval, ale pak se ukázalo, že je to agentka, kterou vyslala vláda ostrova, aby vědce unesla. Opera se pak změnila v jakýsi zpívaný thriller s honičkami motorových člunů na nočním moři a s divokými přestřelkami. V jednom z období křečovitých vzmachů pak Navrátil, Švarc a Brison

založili Bílý triangl a vymysleli si bizarní pseudonymy. V tom čase byla tvorba všech tří pořád ještě snem o Valerii, ale teď už více než z motivů Oranžové knihy vycházela ze vzpomínky na přechod Valeriina románu do říše neviditelného, zejména na podivné pobývání slov na hranici mlčení v posledních dnech života textu. Později se mluvilo o minimalismu Bílého trianglu; ve skutečnosti šlo o to, že Čj, Ú a Nm cosi zoufale, ale chvílemi také slastně hledali na hranicích mezi něčím a ničím; možná tu chtěli najít zárodky nových jazyků, možná toužili po tom, aby zahlédli v bílém prázdnu stránek Valeriinu tvář, aby uslyšeli v tichu, ve kterém zhasínaly tóny, její hlas. Je možné, že šlo jen o jedinou touhu, že snili o nových, neslýchaných jazycích, jimiž by k nim z prostoru smrti znovu promluvila Valerie.

Ani Ú, ani Čj, ani Nm nikdy nezpochybnili slib, který Valerii dali: slib, že nebudou o ději Oranžové knihy ani o její historii s nikým mluvit, že se nebudou snažit nic z děje knihy zapsat nebo nějakým způsobem udržet v původním tvaru, že nechají román klesat do zapomenutí a vydají jej napospas proměnám...“

„Zřejmě ale slib nedodrželi. Majitel Tam-tamu mi říkal, že o Oranžové knize se hodně mluvilo už na začátku osmdesátých let...“

„Trianglisté asi několikrát název Oranžové knihy zmínili před nezasvěcenými; nevím, jestli se to ale dá pokládat za porušení slibu. Nezapomínejte, že Valerie sama chtěla, aby její dílo po svém zničení přetrvávalo v proměnách. A to se také v legendách, které okolo jména Oranžové knihy rozbujely, stalo. Trianglisté tím, že vyslovili jméno Valeriina díla před jinými lidmi, o Oranžové knize neprozradili vůbec nic; naopak jméno Oranžové knihy dalo podnět k pověstem, které pravdu o Valeriině románu ještě více zastřely. Říkalo se například, že šlo o nějakou čínskou věšteckou knihu; a ani bych se nedivila, kdyby se z takových pověstí nějaká Oranžová kniha s čínskými věštbami skutečně zrodila. O skutečném obsahu Oranžové knihy a o její autorce se až do chvíle, kdy jsem se v Brooklynu setkala s Úem, nikdo nedozvěděl.

V té době se také stalo něco, co všechny tři překvapilo: nedostatek slov, linií a tónů v jejich dílech, skrytost a konspirativní jednání trianglistů měly za následek, že se i sám Bílý triangl brzy zapletl do legend; ty se kolem něho ovíjely, vytvořily jeho druhý život, daleko dramatičtější, tajemnější a delší, než byl jeho život skutečný. Ve skutečnosti Bílý triangl existoval jen pár měsíců. Jeho konec nebyl pěkný. Elegická nálada, která vyrůstala z bolesti a vzpomínek a smazávala slova, barvy a tóny, se postupně měnila v manýru a křeč. Ke konci psal Nm víc teoretické manifesty než prózy nebo básně, Čj nevěděl, jak by měl dál pokračovat po svých skladbách ticha, Úovi se po jeho pokusech o sochařské vnímání věcí proměnil v galerii soch celý svět a tato zkušenost, zpočátku extatická, nakonec vyústila v pocit nepřestávající nudy.

V takové situaci se začalo znovu prodírat z nitra na povrch dávné napětí, jež se zrodilo mezi Úem a Nmem kvůli Valerii, Nm začal pronášet ironické poznámky o Úově tvorbě a Ú zase na oplátku naznačoval, že ubývání slov v Nmově díle není ničím jiným než výrazem impotence, kterou se Nm snaží zakrýt složitými teoriemi. Ani Čj se necítil dobře v atmosféře, která vládla na schůzkách Bílého trianglu; a přišel čas, kdy věci dospěly tak daleko, že největším přáním každého z nich bylo nevidět už ostatní dva; dlouhou dobu se však všem třem zdálo, že jejich schůzky jsou povinností, kterou na ně uložily společné zážitky a které se nemohou zpronevěřit.

Až jednou po jakési uštěpačné poznámce, kterou pronesl snad Švarc, snad Brison, po sobě ti dva skočili a začali se prát, Čj se je snažil odtrhnout, Nm na něj křikl nadávku, Čjovi povolily nervy a udeřil ho vší silou pěstí do obličeje. Tak se všichni tři rvali na podlaze Úova ateliéru. Pak najednou přestali; seděli na podlaze se sklopenou hlavou a těžce oddychovali. Nm vstal a beze slova utekl pryč, pak odešel i Čj; uviděl na konci ulice Nma, chvíli váhal, jestli by za ním neměl jít, ale pak se vydal opačným směrem; Ú zůstal sedět v ateliéru. Všem třem bylo zle, ale v každém z nich v tu chvíli

začal narůstat pocit štěstí, že už se se zbylýma dvěma nemusí nikdy v životě setkat. Za tři dny Pascal-Nm odjel domů a převzal po otci řízení továrny, Ú za pár měsíců emigroval do Spojených států a Čj se ještě víc než jindy ponořil do hudby; ve svém novém období se odpoutával od experimentů s tichem, jeho skladby se stávaly klasičtějšími, ale v jejich tónech pořád znělo staré, nevyčísitelné zoufalství; ve všech melodiích, v každém taktu se ozývala vzpomínka na nemocniční pokoj, kde zemřela Valerie, a na poslední slova jejího románu mizící na bílých stránkách.“

12. kapitola

Setkání na Naxu

„Čj se s Nmem ani s Ůem už nikdy neviděl. Vydělával nějaké peníze tím, že dával hodiny hry na klavír; v noci naslouchal vzdáleným zvukům, které se mu v hlavě proměňovaly v jemné pramínky nebo divoké ohňostroje tónů. Ani po převratu v osmdesátém devátém se nepokoušel o veřejné provedení nebo alespoň publikaci svých skladeb; nikdy jsem se nedozvěděla, jestli příčinou byla jeho skromnost, pochyby o díle, které vytvořil, nesmělost a nechut' cokoliv zařizovat, neochota předat své představy do rukou interpretů anebo věrnost Valeriině odkazu a touha vyrovnat se jí v odvaze k mlčení. A přece měl chvíle, kdy si zoufal nad hudbou, kterou odsoudil k němé existenci ve své mysli nebo na magnetofonových páscích, jež neposlouchal ani on sám. V jedné z takových chvil se mu dostal do rukou článek o Bílém trianglu; neodolal, ozval se jeho autorovi a nechal se snadno přemluvit k vydání alespoň některých ze svých děl.“

„Co se stalo s ostatníma dvěma?“

„Pascal Brison hned po návratu do Francie spálil receptury mizících laků i dokumentaci všech ostatních vynálezů, které si chtěl dát patentovat; řídil továrnu, vyráběl stejné mýdlo a stejnou kolínskou jako jeho prapředeck před sto padesáti lety. Nikdy se neoženil; zdá se, že toužil jen po jedné věci, aby mu všichni dali pokoj, a tak se přizpůsobil životu na malém městě, chodil v neděli do kostela, kde poslouchal slova kněze, jimž nerozuměl, a dvakrát týdně večer do hospody, kde přikyvoval řečem spoluobyvatel, které ho nezajímaly. V noci ve svém pokoji pil víno a četl znovu a znovu svého Lautréamonta a svého Holderlina...“

Když se po několika letech palčivá trýzeň proměnila v tichý zármutek, začala v něm růst touha uctít Valeriinu památku tím, že by

napsal knihu, ve které by ožily vzpomínky na schůzky v jejím bytě. Bylo pro něj samozřejmé, že se bude přísně držet Valeriiny vize nekonečné metamorfózy tvarů, v níž musí každý tvar – a nejvíc ten nejvzácnější, ten, který nejvíce milujeme – projít fází naprostého rozplynutí a zapomenutí, než se z víru prázdnoty bude moci zrodit v proměněné podobě. Ted' si uvědomoval, že kult prázdnoty z období Bílého trianglu byl jen jednou fází, fází, po které podle zákonů metamorfózy musí následovat zrod nového tvaru z nicoty, a zdálo se mu, že právě ted' nastal čas pro novou proměnu.

Věděl, že se v jeho knize neodhalí ani Valeriina, ani jeho vlastní tvář, že se v ní neobjeví byt s okny do parku. Tušil ale, že rysy všech tváří, s kterými se setkával v době přátelství s Valerií, se budou objevovat v tvářích postav jeho románu, které ještě neznal, že půdorys Valeriina bytu se ve vírech prázdna už ted' proměňuje v nové pokoje v neznámých zemích. Začal být zvědavý, jaké tváře a jaká těla, jaké pokoje, jaké země se z nicoty prosáklé dávnými obrazy vynoří. Po létech nudy, vzpomínání a každonočního pití se začal těšit na práci a pocítil zase radost.

Když se obrátil k prázdnu ve svém nitru, k hlubině, do které se propadaly zapomínané tvary a děje, zjistil, že za léta, co je nechával být, prázdno bez jeho vědomí samo pracovalo na zrodu tvarů, že se z něho už ted' vynořuje jakási země jako břeh zakrytý mlhou a obrysy jakéhosi děje. Nm se pokoušel zachytit mizící tvary, ale pořád mu unikaly. A pak si vzpomněl, jak Valerie hovořila o roli náhody při psaní, o tom, že častokrát nahodile zaslechnuté slovo se rozvine a dokáže rozestřít scénu, která dlouhé dny unikala výrazu. A tak vytáhl z knihovny Laroussův slovník, se zavřenýma očima jej otevřel a položil prst na stránku; pak se podíval a uviděl, že prst leží na slovu *palmier*; otevřel slovník o pár stránek dál a tentokrát prst ukázal na slovo *passage*, zalistoval ještě dál a získal slovo *police*. Pak si řekl, že by nebylo dobré, aby všechna slova začínala na *p*, a tak otevřel slov-

ník na začátku a našel tu stejným způsobem slova *ange* a *architecte*. To by stačilo, řekl si a zastrčil slovník zpátky do knihovny.

Měl tedy slova označující palmu, pasáž nebo průchod, policii, anděla a architekta, pět slov jako pět hvězd svítících v mlhovině beztvarych dějů rodících se z prázdnoty. A mlhovina začala v blízkosti jasných světél pozvolna nabývat tvaru, začal se rýsovat děj, pod palmami rostoucími na jakémsi bulváru policisté honili jakési postavy, které zmizely v ústí pasáže. Kdo to asi byl, divil se Pascal, zločinci, revolucionáři, teroristi? Také zahlédl svítící skleněnou sošku anděla a viděl architekta sklánějícího se nad jakýmsi plánem. Když se Pascal podíval blíž, uviděl, že je to plán města; pořád se mu ztrácel v přítmí – a pak v záblesku světla spatřil na plánu znak, který znal z Valeriiny knihy, hlavní ulice tvořily obrazec dvojitého trojzubce. Z těch fragmentárních obrazů se už začal rychle rozrůstat děj románu. Jednoho dne město dostalo i své jméno: Santa Rosalia. Pascal psal román o Santa Rosalii několik měsíců; a bylo zřejmé, že do rysů Beatriz se promítla Valeriina tvář, proměněná snem, a že Pierre je Pascalův bratr. Pascal vydal román pod pseudonymem; pak už zřejmě nikdy nic nenapsal.

Na konci osmdesátých let dokončil studia chemie syn jeho starší sestry; Pascal ho hned vzal do továrny jako svého zástupce a za dva roky mu firmu předal. Odstěhoval se na jih; v posledních letech snil o životě na některém z řeckých ostrovů, které milovali Hölderlin a Valerie, i když ani jeden z nich nikdy v Řecku nebyl. Odjel s malým kufrem knih; dlouho se nemohl rozhodnout, na kterém z ostrovů se usídí, ale když jednoho dne na Naxu procházel bludištěm úzkých uliček nad přístavem a uviděl na dveřích bílého domu ceduli, na níž stálo, že je k pronajmutí pokoj v prampouchu klenoucím se nad uličkou, ubytoval se tady. Žil v labyrintu starého města ostrovní Chory, často navštěvoval okolní ostrovy, Délos s Apollónovým hájem, pustý Sikinos, ospalou Iraklii; mnohokrát pobýval na Folegandru, celé dny ležel na bílých oblázcích osamělé zátoky, kterou Valerie

našla na mapě jako zavlnění obrysové linie ostrova a na jejíž dno nechala ve své knize klesnout loď plnou drahokamů a perel. Nechal si také narůst řecký knírek, vyseďoval dlouhé hodiny u stolku před kafeniem a turisté si ho fotografovali jako typického, pitoreskního Řeka.“

„A jak žil Ú v Americe?“

„Ú přestal dělat sochy; pracoval v realitní kanceláři, po práci sedával v portorikánském bistru, díval se na vlaky nadzemní dráhy a v hlavě mu vyvstávaly stejné obrazy jako Nmovi na terase kafenia na Naxu na druhém konci světa a Čjovi v tomhle bytě nad tratí, kam se po odjezdu svých přátel přestěhoval. Také Ú toužil podívat se na ostrovy, na nichž se odehrával děj několika kapitol Oranžové knihy, alespoň o dovolené, a tak si v létě před pěti lety koupil letenku do Athén, a pak jezdil trajekty z ostrova na ostrov. Když na Naxu procházel strmými uličkami pod benátskou pevností, uslyšel, že na něj někdo volá jeho jméno; rozhlédl se, ale viděl jen opáleného muže s knírkem a kudrnatými prošedivělými vlasy, který seděl před tavernou. Úovi chvíli trvalo, než mu došlo, kdo to je.

Ú i Nm měli ze setkání radost; hořkost a nepřátelství se v mysli obou už dávno rozplynuly. Ú přespal v Nmově prampouchu a hned příští den se spolu vypravili na Folegandros; Ú ostrov za třináct let, které uplynuly od doby, kdy četl Oranžovou knihu, mnohokrát navštívil v nočním snu a obrazy jeho zálivů a skal viděl na bílých zdech svého brooklynského bistra. Nm zavedl Úa do zátoky pokladů; když Ú stál na horkých oblázcích a díval se na vysoké skály připomínající postavy obrů, pocítil po dlouhé době zase touhu udělat sochu. Ještě nevěděl, jak bude socha vypadat, ale bylo mu už jasné, že i ona bude vzpomínkou na Valerii a její román. A protože slíbil Valerii, že obsah románu i všechny události spojené s jeho vznikem zůstanou navždy v tajnosti, řekl Nmovi, že postaví sochu na některém z těžko přístupných skalních vrcholů nad zálivem.

Pascal Úovi navrhl něco jiného: opatří mu potápěčskou výstroj, dá mu pár lekcí v potápění a Ú udělá sochu na mořském dně; Nm mu bude při práci pomáhat. A Nm skutečně vyučil Úa základům potápění a zakrátko se oba pustili do práce. Ú vytvořil pod vodou zátoky z oblázků svou poslední sochu. Je to socha mé matky, která drží v ruce pootevřenou Oranžovou knihu. Usmívá se a z jejího gesta není jasné, jestli knihu ukrývá, nebo se ji chystá otevřít a nabídnout ke čtení. Když se Ú vracel do New Yorku, slíbil Nmovi, že příští léto za ním přijede znovu. Ale na začátku jara dostal Pascal infarkt a zemřel v nemocnici, v pokoji, z jehož okna byla vidět jen mořská hladina a nebe. To je příběh, který mi po šest dní vyprávěl Vga Ú v brooklynském bistro. Doplnila jsem do něho jen několik detailů, které mi později řekl Čj.“

13. kapitola

Deník Pascala Brisona

„Zoufale jsem toužila po tom, abych si mohla Oranžovou knihu přečíst. Ú byl nešťastný, že mi nemůže pomoci. Řekl, že jsem jediný člověk, který má právo číst text, jež Valerie odsoudila k neviditelnosti a životu v paměti, k zániku ve vzpomínkách tří lidí a k nejistým proměnám. Nepochyboval o tom, že by má matka nic nenamítala proti tomu, aby se kvůli mně porušil starý slib. Ale text románu už tak jako tak nebylo možné obnovit. Když jsem se Úa v bistru u nadzemní dráhy zeptala, jestli opravdu neexistuje žádná naděje, jak alespoň na čas probudit písmena na stránkách Oranžové knihy, řekl, že se dozvěděl o jedné možnosti, ta je ale tak málo pravděpodobná, že vůbec nemá smysl doufat, že se někdy naplní.

A vyprávěl mi o večeru toho dne, kdy dokončil podmořský portrét mé matky. Odložili s Pascalem kyslíkové přístroje, leželi na oblázcích skalnaté zátoky, které byly pořád ještě teplé, a dívali se na tmavnoucí hladinou, pod níž se skrýval Valeriin pomník, stejně neviditelný jako text na stránkách Oranžové knihy. Ú tehdy řekl Nmovi, že sochu přece jen může někdo uvidět při potápění nebo šnorchlování a že možná měli být důslednější: měli vytvořit sochu někde v ústraní a pak ji tajně zakopat hluboko do země. Nm s ním nesouhlasil; tvrdil, že ke skutečné skrytosti patří vždy také možnost objevení, třeba nesmírně malá, že kupříkladu dopis je skrytý tehdy, když ho založíme do jednoho z desítek tisíců svazků rozsáhlé knihovny; kdyby jej však nějaká moc uschovala ve středu země, nebyl by ve vlastním smyslu skrytý – jeho nepřítomnost by byla bližší neexistenci než skutečné skrytosti. Říkal, že ke skrytosti věcí patří ruce, které šátrají někde v blízkosti, a zdálky se blížící a zase vzdalující kroky.

Ú namítl, že v tom případě by se nedalo mluvit ani o skrytosti Valeriina románu, protože už na světě není žádná moc, která by mohla dokázat, aby na prázdných stránkách znovu vyvstala ztracená slova; pak se šátrání rukou kolem knihy a blížící se kroky stávají jen lhostejnými pohyby a zvuky, které se života románu nijak nedotýkají. Nm mu odpověděl, že text Oranžové knihy není úplně chráněný před novým zviditelněním – ale pravděpodobnost, že by se pro někoho znovu zjevil, je mizivá, je to spíš sen než opravdová možnost. I pro Tannhäuserův inkoust existuje tvrdý aktivant, který může písmo na čtyřicet hodin zviditelnit, vykládal Nm Úovi na břehu moře, je to však látka, která je směsí mnoha složek, a ještě ke všemu nejdůležitější z nich dnes už patrně není vůbec možné získat.

Nm řekl, že záznam o složení aktivační směsi se sice nachází v jeho deníku, který snad zůstal u Čje, ale že si psal deník také jedním z nejdolnějších laků; k tomu, aby někdo oživil jeho text, by potřeboval znát Nmovy staré receptury – ty ale Nm po návratu do Francie spálil. Muselo by dojít k nějaké fantastické náhodě, říkal, aby se román znovu zviditelnil. Nemyslel si, že k tomu někdy dojde, byl ale přesvědčen, že právě takhle nepatrná naděje nebo hrozba vytváří skutečnou skrytost Valeriina textu a jeho tajemství; bez ní by se Oranžová kniha čím dál víc podobala pouhé hromadě nepopsaných stránek.

Nm byl tedy jediným člověkem, který mohl zviditelnit písmo v Oranžové knize; Ú věřil, že by to pro mne s radostí udělal, že ani on by neváhal kvůli mně porušit slib. Ale Nmovo tělo leželo tři roky na hřbitově nad Egejským mořem a receptury, podle kterých by snad bylo možné oživit jeho deník, shořely už před dávnými lety. Tak jsem se smířila s tím, že Valeriin román nikdy nepoznám, že budu jen snít o osudech jeho hrdiny, představovat si pokoje a zahrady, do kterých vstupoval, domýšlet si události, na které už si Ú nedokázal vzpomenout, a že po létech už nebudu schopná oddělit své představy od toho, co mi vyprávěl Ú...

„Tak jako já si byl ještě dnes odpoledne jistý, že v příštích letech budu tkát různé podoby příběhu vašeho života, že ani já už nebudu umět rozlišit, co jsem se dozvěděl při svém pátrání, k čemu jsem dospěl úvahou a co jsem si vysnil,“ řekl jsem tiše.

„Chtěla jsem Oranžovou knihu alespoň vidět, držet ji v ruce a listovat prázdnými stránkami. Věřila jsem, že ji má Čj pořád u sebe; nedokázala jsem si představit, že by se jí mohl zbavit. Ú neznal Čjovu adresu; ve chvíli, kdy odjížděl ze země, toužil ze všeho nejvíc po samotě, a tak se s Čjem ani nerozloučil, a když se mu po létech odhodlal napsat na jeho starou adresu, vrátil se mu dopis s přípisem, že adresáta nikdo nezná. Ale dozvěděla jsem se od Švarce alespoň Čjovo pravé jméno, a tak jsem hned po návratu obvolala všechny Navrátily z telefonního seznamu. Jenže Čj neměl telefon; nemá ho dodnes, Čj celý život miloval šumy a různé zvuky města, dokázal jim dlouhé hodiny naslouchat jako hudební skladbě a pokládal vždy telefon s jeho neurvalým zvoněním za nepřítele; byl ochoten se s jeho hlasem smířit jen tehdy, když se za mnoha domovními zdmi proměňoval v tichounký bzukot.“

„Jak je potom možné, že bydlí v bytě, kde dělají tak hrozný rámus vlaky?“

„Hlas vlaků Čjovi nikdy nevadil, je to naopak jeden ze zvuků, které má nejraději. To, co nesnáší na telefonním zvonění, není hlasitost, ale způsob, jakým trhá tkanivo ostatních zvuků. Hlas blížícího se a vzdalujícího vlaku se do pole zvuků naopak vždy měkce ukládá a jemně se z něho zvedá.“

Viola se na chvíli odmlčela; zdálo se mi, že z toho, co teď má v jejím vyprávění přijít, cítí trochu strach a že se rozmýšlí, nakolik má být sdílná. „Když jsem se vrátila z Ameriky, žila jsem několik týdnů jako v prudké horečce,“ začala pomalu vyprávět. „Musela jsem pořád myslet na události z matčina života, o kterých mi vyprávěl Ú, pronásledovaly mě obrazy z její ztracené knihy; a skutečnost často bledla před vzpomínkami a vidinami. Stávalo se mi, že jsem se na

ulici ponořila do svých myšlenek, a když jsem se probrala, zjistila jsem, že jsem se octla v neznámé části města. Je to období, na které nerada vzpomínám... Zavírala jsem se se svými představami v pokoji; na chodbě jsem slyšela otcovy šouravé kroky a jeho těžký dech; nevěděla jsem, jestli ho mám litovat, nebo nenávidět. Chtělo se mi vyběhnout z pokoje a křičet na něj, jestli si vzpomíná na Labyrinthos, na Valerii; několikrát jsem to málem udělala, ale představila jsem si, jak by se na mne díval svýma matnýma očima zpod padajících víček a něco by šeptal... A vždycky jsem si také vzpomněla, jak se o mne celý život láskyplně staral a jak jsem ho v dětství zbožňovala; a tak jsem si nakonec pokaždé lehla na postel a přitiskla si polštář k hlavě, abych neslyšela ty šelestivé zvuky, v které se otcova existence v posledních letech proměnila a které už bylo obtížné odlišit od praskání starého nábytku a ševlení průvanu v odchlípnutých tapetách.

Pak jsem zase utíkala pryč, vysedávala jsem do rána v hospodách a ve vinárnách, nacházela si podivné přátele a milence, jejichž tváře a těla se mi ve vzpomínkách pletly a které jsem po několika dnech nepoznávala, účastnila jsem se divokých večírků v neznámých bytech a ráno jsem byla ráda, že si pamatuju jen málo z toho, co se dělo. Jednoho rána jsem se vzbudila, bylo mi zle a cítila jsem pálení dole na pravé straně břicha; když jsem se podívala na bolestivé místo, uviděla jsem, že mám na kůži vytetovaný znak z Valeriiny knihy. Lekla jsem se a vyskočila z postele; ale pak se mi začaly pozvolna vybavovat obrazy z uplynulé noci, které se sice odmítaly spojit do souvislého pásma, ale přesto vyprávěly jako políčka z komiksu příběh: červený neon tetovacího salonu, který jsme se skupinou nočních přátel míjeli na cestě z jednoho podniku do druhého; kdosi, kdo dostal nápad, abychom se všichni nechali tetovat – a měla jsem podezření, že jsem to byla já –; mohutný muž v černé kožené vestě na holém těle, s vyholenou lebkou a chřipím propíchnutým mnoha kovovými kroužky, drží v ruce bzučící jehlu a ptá se mě, jaký vzor jsem si vybrala – a já беру do ruky zrcadlo, které leží vedle mne na stolku, dýchnu na ně

a pak na orosené sklo prstem kreslím dvojitý trojzubec; muž se dál na nic neptá, usmívá se a sklání hrot jehly k mému tělu.

Asi pět neděl po svém návratu jsem v čekárně u zubaře listovala hudebním časopisem a objevila tam článek o Bílém trianglu. Doufala jsem, že se z něho něco dozvím o Čjovi – jak jsem ale byla zklamaná, když jsem zjistila, že autor článku má o Trianglu jen mlhavé zprávy a že dokonce pokládá Čje, Úa a Nma za pouhou fikci, za postavy z mytologie osmdesátých let! Přesto jsem si v redakci časopisu zjistila adresu, na které bych autora mohla najít, a navštívila ho v obchodě na nádraží. Měla jsem štěstí; mezitím se mu ozval Čj a majitel krámků mi prozradil, na který den a hodinu si spolu smluvili další schůzku...

Byla jsem šťastná, že se mi podařilo Čje vypátrat, ale také jsem cítila nespokojenost s tím, že Čj mluvil s cizím člověkem o záležitostech, které byly nějak spojené s Oranžovou knihou a které přece měly spolu s ní zůstat tajemstvím. Tehdy mi ještě připadalo samozřejmé, že slib, který Ú, Čj a Nm dali Valerii, je třeba dodržet a že já jsem jedinou výjimkou, na kterou se nevztahují Valeriiny příkazy. Až později jsem začala rozumět Čjovu strachu z toho, že minulost i s Valerií, Bílým trianglem, Alexandrem a všemi pokoji, zahradami a ostrovy z Valeriiny knihy zmizí jako kontinent, který se propadl do oceánu, začala jsem chápat jeho pocit, že anonymní život díla v nekonečných proměnách, o kterém snila Valerie, nestačí – a rozumím jeho úzkosti a jeho touze zachovat jména a původní tvary čím dál víc, čím dál víc je to i má úzkost; každou noc ležím v posteli v temném pokoji a nemůžu spát, přu se se svou matkou, vyčítám jí, že neměla právo své dílo odsoudit k nicotě a k přízračnému životu ozvěn v jiných dílech. Čj později trpěl výčitkami svědomí, že vyprávěl o Bílém trianglu a že dovolil zveřejnit své dávné skladby, že nebyl tak silný jako Valerie a nedokázal se lhostejně dívat na postupné borcení tvarů; ale to už jsem mu sama říkala, že Valeriiným cílem snad nebylo disciplinované dodržování stanoveného pravidla a že

počítala s tím, že proměna času může ospravedlnit anebo přímo vyžadovat porušení slibu.

A tak jsem se objevila v krámku na nádraží v den, kdy měl jeho majitel schůzku s Čjem. Čj se v první chvíli lekl, zdálo se mu, že se dívá na Valeriin přízrak. Později mi řekl, že jeho zmatek způsobil smutek prázdné nádražní haly, která mu připadala jako vhodnější sídlo pro fantomy než starý hrad. Ale pocit, že se setkal se strašidlem, trval jen pár vteřin, Čj si stejně jako Ú brzy uvědomil, kdo jsem. Když si s majitelem obchodu vyřídil své věci, odešli jsme spolu; hned před nádražím zamával na taxík a odvezl mě k sobě – a já konečně držela v ruce Oranžovou knihu a dojatě jsem listovala prázdnými stránkami, na kterých se skrýval dlouhý a spletitý příběh člověka bloudícího městem. Čj řekl, že kniha patří mně, a daroval mi ji; odnesla jsem si ji domů a zamkla do zásuvky psacího stolu.“

„Čj musel mít radost, když se setkal s dcerou Valerie...“

„Ano, připadá mi, že Čj od chvíle, kdy mě po létech znovu uviděl, žije s pocitem štěstí, který už není možné ničím narušit; dokonce poprvé v životě už necítí ani potřebu skládat hudbu. Jeho štěstí mě dojíká, ale také se cítím trapně. Nezasloužím si rozzářené pohledy, kterými se na mne vždycky dívá; není má zásluha, že nosím Valeriinu tvář; žila jsem, aniž jsem se o matku zajímala, aniž jsem se snažila něco vypátrat o jejím životě...“

Čj mi ještě ten den vyprávěl několik příhod, na které Ú zapomněl; a sám se teprve ode mne dozvěděl o Úově životě v Americe a o Nmově francouzském a ostrovním období, o smíření obou přátel, o podmořském pomníku, o Nmově smrti a také o tom, že v jeho deníku má být popis látky, která by mohla na jeden den Oranžovou knihu probudit ze spánku. Řekla jsem Čjovi Švarcovo newyorské telefonní číslo a půjčila mu mobil, aby po létech Úa alespoň pozdravil. Čj mu hned zavolal; nehodlal se sice smířit s telefonem v bytě nebo s mobilem ani kvůli Úovi, ale koupil si telefonní kartu a teď pravidelně volá do New Yorku z budky na rohu ulice.“

14. kapitola

Palác paměti

„Také Čj si přál, abych si mohla přečíst Valeriin román, ale ani on neviděl žádnou možnost, jak text obnovit. Listovali jsme spolu Nmovým deníkem; opět jsem se dívala na prázdné stránky, ale měla jsem přitom úplně jiné pocity, než když jsem si prohlížela Oranžovou knihu. Její stránky mi vlastně nepřipadaly prázdné, zdálo se mi spíš, že na listech papíru není nic vidět proto, že jsou přeplněné obrazy, asi jako kdyby někdo na tabuli kreslil bílou křídou tvary přes sebe tak dlouho, až by zbyla jen souvislá bílá plocha. Naproti tomu stránky Nmova deníku byly doopravdy pusté, každá z nich mi připomínala chladné kovové dveře nedobytného trezoru; smutně jsem myslela na to, že za jedněmi z těch dveří je ukrytý klíč k Oranžové knize.

Od našeho setkání jsem se s Čjem vídala denně. Prosila jsem ho, aby mi vyprávěl o tom, jak žil po zániku Bílého trianglu, ale Čj říkal, že není co vyprávět – živil se tím, že vyučoval hru na klavír, a skoro celý zbývající čas vyplnil komponováním hudby. Žil postupně s několika ženami, ale teď už je několik let sám. Měla jsem radost z toho, že Čj nemá pocit promarněného života, který na mne tak smutně vanul z každého Švarcova slova a gesta a který snad trápil i Pascala Brisona na francouzském venkově i na řeckých ostrovech. Čj také na rozdíl od Valerie, Nma a Úa nikdy netoužil navštívit cizí země; jednou se mi svěřil, že při komponování prožívá dobrodružství, jakým se nemohou vyrovnat žádné cesty po exotických krajinách; jsou to dobrodružství odehrávající se v zázračné, divoké zemi ticha, kde se vynořují nečekané trsy tónů, které hrají imaginární nástroje, některé z tónů se zase rozplývají v neurčitém šumu jako v bílé mlze, jiné zůstávají, proměňují se a přivolávají další tóny.

Jistě, Čj žil také vzpomínkami, na Valerii a Oranžovou knihu se nedalo zapomenout, ale práce s tóny zabrala tolik času, že ho na vzpomínání už moc nezbylo. Kromě toho se vzpomínky a hudba stále víc sblížovaly, hranice mezi nimi mizela: vzpomínkové obrazy pomalu ztrácely tvar, a podobaly se tak čím dál více vírům tónů, paměť se sama proměňovala v hudbu.

Asi za měsíc po našem setkání mi Čj volal a rozčileně mi vykládal, že se právě dočetl o výstavě obrazů, které podle všeho byly namalovány mizíciemi laky. Jméno malíře mu nic neříkalo. Nevěděl, jestli někdo udělal podobný objev jako kdysi Pascal Brison, anebo jestli se přece jen nějakým způsobem zachovaly staré receptury. Hned jsem se na výstavu vypravila a pak jsem zatelefonovala Dominikovi a sjednala si s ním schůzku. Vyprávěl mi, jak v hospodě ve francouzském městečku poprvé uviděl obraz namalovaný mizíciemi a objevujícími se barvami, a o tom, jak Pascalův synovec objevil třetinu Nmovy dokumentace: Pascal tedy sice po svém návratu do Francie receptury zničil, ale úplně zapomněl na to, že si ještě na univerzitě jejich část oxeroxoval.

S objevem Pascalových receptur jsem vůbec nepočítala a zpráva o tom, že existuje kopie alespoň některých částí, způsobila, že jsem několik dní žila s pocitem nesmírného štěstí. Ale když jsem pak držela v ruce Dominikovy kopie Pascalových xeroxů, zjistila jsem, že zázračné zjevení receptur nemusí mnoho znamenat. Pascalův synovec sice Dominika obdaroval velkým množstvím lahviček s tvrdými aktivanty a v části dokumentace, která se zachovala, bylo ještě uvedeno složení mnoha dalších aktivačních látek, ale pořád to byl jen malý díl původního množství a nebylo vůbec jisté, že se mezi vzorky bude nacházet aktivant, který působí na Pascalův deník, anebo že jeho složení najdeme mezi recepturami. A tak jsem nejdřív kradla malá množství různých aktivačních látek, které jsme pak s Čjem zahřívali pod Nmovým deníkem. Vyzkoušeli jsme je všechny, ale inkoust, kterým Pascal psal, na žádnou z nich neza-

reagoval. Nezbyvalo nám nic jiného než namíchat všechny aktivanty podle zachovaných receptur a zkoušet jeden po druhém. To byla práce na měsíce nebo léta, a my si přitom vůbec nemohli být jisti, že receptura toho správného aktivantu se skutečně nachází v části dokumentace, která se zachovala. A tak za několik dní vystřídalo radost zoufalství.“

„Nebylo by jednodušší se vším se Dominikovi svěřit? Určitě by vám při hledání pomohl...“

„Už jsem vám říkala, že jsem v té době byla přesvědčená, že je třeba zachovat slib, který dali Ú, Čj a Nm Valerii, zdálo se mi, že mlčení a utajenost jsou součástí jejího díla a že bych dílo matky barbarským způsobem poničila, kdybych zveřejnila jeho historii. Také Úovi a Čjovi připadalo, že krátké znovuzrození Oranžové knihy pro Valeriinu dceru se dobře snáší se smyslem díla a není třeba kvůli tomu trpět žádnými výčitkami svědomí, ale viděla jsem, že by jim vadilo, kdybych do jeho tajemství zasvěcovala cizí osoby.“

„Nebyla to ve skutečnosti pouhá žárlivost, nechtěli mít knihu vaší matky jen pro sebe?“

„Nevím, nechci rozplétat důvody, které je vedly a které, myslím, nedokážou rozmotat ani ti dva sami. Ale možná máte pravdu, také jsem měla někdy dojem, že v jejich valeriánském kultu oddanost, věrnost a askeze prorostla se sobectvím a nechutí dělit se s někým o vzácný poklad minulosti do docela pevné spleti.“

„Ale měl Čj vůbec právo požadovat po vás mlčení? Sama jste právě říkala, že ani on se tak úplně neřídil slibem, když vyprávěl o Bílém trianglu, dovolil zveřejnit své staré skladby, a dokonce v názvu jedné z nich jmenoval Oranžovou knihu.“

„To není tak jednoduché. Především není jasné, jestli se slib týkal i Bílého trianglu, který přece vznikl až po Valeriině smrti. A pokud jde o Oranžovou knihu, nedá se říci, jestli se příkaz mlčení vztahoval i na název, který jí dali Valeriini přátelé a který vlastně ani opravdovým názvem není. A potom – ani já už si teď nejsem

jistá, jestli bylo vůbec správné dodržovat slib, nejsem si už jistá ani tím, co slib vlastně vyžadoval, jaké jednání znamená věrnost a jaké porušení slibu. Třeba oči, před kterými chtěla Valerie Oranžovou knihu skrýt, se už za ta léta proměnily a platnost slibu pominula. Kdo může něco takového rozhodnout?

Valerie si snad představovala, že život díla v paměti se bude podobat rušnému orientálnímu paláci, kde je vše v neustálém pohybu, dochází tu k nekonečné proměně tvarů, vlní se drahocenné látky, rozlévají vůně a míhají barevná světla, myslela si, že takový bohatý život bude v nějaké formě přetrvávat i potom, co se palác promění v ruinu a ztratí jméno, že na rozbořených zdech budou růst květiny a keře a že kameny paláce budou vkládány do nových staveb... A v době po Valeriině smrti skutečně žil text románu v paměti tří lidí životem plným šťastných proměn – ale po čase se propadl do žalostné malátnosti; jeho bortící se tvar sice dal v příštích letech vzniknout několika dílům, ale myslím, že také svou tíhou a svým stínem udusil zárodky několika jiných děl. Paměť může být zářícím slavnostním dvorcem i chladným a zahrňujícím zbořeníštěm. A co huř: Valerie se svým činem chtěla vysmát netvoru moci, ale nepracovala vlastně nevědomky v jeho službách, když umlčela své dílo?

Teprve nedávno jsem si s překvapením uvědomila, že Valerie byla možná příliš mladá na to, aby takové věci věděla. Dřív by mě to nikdy nenapadlo, vnímala jsem jen její moudrost, vyrůstající z jejího laskavého pohledu, který uměl rozpoznat sny věcí, jichž se dotýkal. Ale Valeriina moudrost se podivně prolínala s dětinstvím a pošetilostí. Má matka byla v mnohém nezkušenější než kdokoli jiný; její pohled všechno probouzel k životu, a tak nevěděla nic o tom, že ke způsobu, jakým věci přebývají, také patří období tupého spánku. Když psala Oranžovou knihu, bylo jí o pár let víc, než je teď mně, a přesto si připadám v lecčems o tolik zkušenější než ona. A někdy se přistihnu, že na ni myslím jako na svou dceru, které bych chtěla poradit a ochránit ji..."

Viola vstala a začala přecházet po místnosti, díval jsem se, jak její tmavá silueta zhasíná zelená světla nad tratí. „Věrnost...“ říkala, jako by mluvila sama k sobě. „Ano, ale věrnost komu vlastně? Sama Valerie se změnila, tam, kde teď pobývá, v prostoru paměti. Teprve tam Valerie dospěla – máme právo smazávat ve jménu obrazu někdejší Valerie tu postavu, kterou se stala v paměti lidí? Není to, jako kdybychom nutili člověka, aby zůstal celý život dítětem?“ Zase se posadila, schoulila se v křesle tak, že splynula s jeho stíny. Protáhle souhvězdí, které tvořily svítící zelené body nad tratí, na zlomek vteřiny zmizelo, pak je vystřídala červená světla.

Viola teď skoro šeptala. „Někdy se mi zdá, že slyším matčin hlas, který mi naléhavě chce něco sdělit; v šumu paměti je ho špatně slyšet – jsou ale chvíle, kdy mi připadá, že tomu hlasu přece jen rozumím: matka na mne volá, že se tenkrát mylila, že za dvacet let, co obývá zemi paměti a zapomínání, už poznala její šed' a nudu, poznala, že smrt tvarů vůbec nemusí znamenat zrod nového života, říká mi, že chce opravit svůj příkaz a sejmout ze všech závazek mlčení. Kdybych ten hlas neslyšela, nevyprávěla bych vám tohle všechno...“

Zase přijížděl vlak, ale Viola jako by ho nevníkala, slyšel jsem, že něco říká, i když jejím slovům už nebylo v hukotu vagonů rozumět. Zmlkla, až když vlak rachotil přímo pod okny. Když se ztišil, pokračovala:

„Ale úvahy o tom, čím nás vlastně Valerie pověřila, jsou stejně zbytečné; to, o co v celém příběhu nejvíce šlo, text Oranžové knihy, tak jako tak už nikdy nikdo nepřečte, a nějaké staré historiky okolo Labyrintu, Jonášova manželství a Bílého trianglu už nikoho ani nezajímají, vy jste asi poslední, kdo se na něco takového ještě ptá. Když Čj a Ú zítra rozhodnou, že zákaz už neplatí, a budou chtít prozradit všechno, co se dlouhá léta tajilo, zjistí, že už není nikdo, kdo by je chtěl poslouchat.“

15. kapitola

Tanec larev

Nechtěl jsem, abychom donekonečna probírali, co znamená dávný slib a v jaké míře smí být porušen; bál jsem se, že by takové úvahy mohly u Violy skončit lítostí, že mi vůbec něco říkala, a rozhodnutím mlčet. A tak jsem raději zase vrátil rozhovor zpátky k malíři.

„Dominikovi trvalo dlouho, než se vyrovnal s vaším zmizením...“ řekl jsem.

„Ach, Dominik...“ řekla Viola rozmrzele a narovнала se na křesle, jako kdyby byla loutkou, za jejíž provázky někdo zatáhl. „Dominik si myslel, že ho využívám, i když pořád nemohl přijít na to k čemu. Dovedu si představit, co si asi všechno vymyslel, měl na to dost fantazie. Já mu ale nemohla říct pravdu...“ Viola se zase začala obhajovat; zdálo se mi, že pokračuje v rozhovoru, který v pokoji u trati vede s lidmi, s nimiž se setkala a jimž ublížila.

„Nechodila jsem k Dominikovi jen kvůli recepturám; to byl úkol, který jsem musela splnit, ale přitom jsem se k němu těšila, alespoň zpočátku.“ Před kterým přízrakem se hájila? Před Dominikem, nebo před svou matkou? „Dominik měl tehdy zrovna jedno ze svých dobrých období, protože setkání s Pascalovými laky na nějaký čas vyřešilo jeho starý svár – než se zase všechno vrátilo do starých kolejí...“

„O jakém sváru mluvíte?“ zeptal jsem se.

„O sváru mezi odevzdaným pohledem, který nechává věci, tak jak jsou, a posedlostí věci neustále luštit, jako by to byly tajné hieroglyfy. V době, kdy jsme se seznámili, jsem měla ráda jeho klid; mnohokrát jsem ho celé hodiny pozorovala, když maloval své městské scenerie; vzpomínám, jak se štětec vznášel nad prázdným plátnem, přibližoval se a zase vzdaloval, hledal místo, kterého by se

dotkl, a mně připadalo, že nejenom v Dominikově mysli, ale v celém jeho těle dochází k velké proměně, že vzpomínka na nějakou ohradu nebo slepou boční zed' domu se rozpukává a valí se z ní ven rytmický vír, který proniká do celého těla, probouzí v těle jeho dávné vzpomínky, sytí se jimi a pak se stahuje do prstů ruky, proudí do konečku štětce a proměňuje se přitom v linie a tvary. Myslím, že Valerie snila o podobné proměně věcí, když odsoudila svou knihu k tak krátkému životu...

A jaký to byl podivuhodný pocit, když jsme se objímali a já cítila, že v jeho těle pořád zůstávají rozpuštěné všechny městské krajiny a ozývají se v jeho dotecích, zdálo se mi, že se v nich vrací chvění utrženého plechu na staveništi, pohyb kusu igelitu po dlažbě, kývání keřů ve větru, pomalý, snový pohyb vlaku na vzdáleném viaduktu...

Ale pak se Dominik začal měnit. Pozorovala jsem jeho proměnu s úzkostí, netušila jsem, co se s ním děje, jaká podivná nemoc jej zachvacuje. Nevěděla jsem ještě, že se vrací choroba, kterou trpěl po celý život a která jen na čas ustoupila... Trvalo mi nějakou dobu, než jsem podstatu jeho nemoci pochopila a než mi došlo, do jakého ďábelského kola je Dominik vpletený, jak jeho choroba vyrůstá z nejlepšího zdraví a zdraví je pokračováním těch nejhorších krizí nemoci.“

„Vysvětlíte mi to trochu?“

„Dominik často mluvil o věrnosti věcem, věděl, že obraz – a je úplně jedno, jestli mu lidé budou říkat realistický, abstraktní nebo fantaskní – může vyrůst jen z takové věrnosti a ta že zase vyžaduje především trpělivost a klid. Vykládal mi mnohokrát, že věcem porozumí jen ten, kdo dokáže klidně pozorovat tvary a barvy, a ten, kdo pak trpělivě čeká, až se tvary rozpustí ve velkém jezeru paměti a zapomínání, jež se prostírá v hlubinách těla, až se tam spojí s jinými tvary a gesty, které sem klesly, a až začnou ve vodách jezera krystalizovat nové tvary – tvary, v nichž vystoupí na povrch staré, dříve nepřiznané sny věcí, jejich tajné vzpomínky, znepokojujivá

příbuzenství a dávné rytmy, které ztuhly do jejich stavby. A já jsem viděla, jak výborně takovou alchymii ve svých dobrých obdobích ovládal.

Jenže proud všeho toho, co se řinulo z věcí, se stával pořád mohutnějším; Dominik pozoroval, jak z věcí proudí jako láva stovky rozteklych příběhů vyprávějících o minulosti a budoucnosti věcí a stovky dosud nezformovaných světů, které byly v nitru věcí uzavřené – a ta záplava nakonec vždycky způsobila, že Dominik propadl panice. Na počátku byly mlhavé, nedokončené, napůl zrozené či napůl zaniklé obrazy, jež vytékaly z pootevírajících se věcí, úžasným divadlem a nezaslouženým darem; teď se najednou jejich plodná beztvarost stala trýznivou, neřešitelnou hádankou. Dominik zděšeně sledoval taneční víření mnoha bytostí, jež nikdy neopustily larvální stadium, a přitom jako mexický axolotl už rodily další bytosti, které zaplnily celý prostor, díval se s hnusem, jak beztvará hmota rodí další beztvaré bytosti ještě dříve, než se sama stačila zrodit; beztvarost zrodu se přestávala lišit od beztvarosti smrti, mrtvá těla bobtnala, splétala se v páchnoucích orgiích a rodila další mrtvá těla. Dominikovi se zdálo, že ho všechny ty tekuté vesmíry, které se valily ven z věcí, vyzývají, aby je rozluštil a převedl do tvaru, a přitom si uvědomoval, že nemůže za celý život poznat a vyjádřit ani malý zlomek jediného z nich. A já pozorovala, jak se jeho klid a jeho trpělivost proměňují v nesnesitelný neklid a neutišitelnou horečku...

„A potom?“

„A potom se v tom smutném dramatu stalo to, co se muselo stát – věci před neklidným, úzkostným vědomím a netrpělivým pohledem opět zmlkly, uzavřely se do sebe a stáhly do svého nitra všechny obrazy, všechny světy. Tanec monster přestal, věci dostaly zase pevné obrysy, ale ty obrysy mlčely a kolem nich bylo prázdno; Dominik se propadl do čirého zoufalství, zoufalství po nějakém čase vyústilo do rezignace, z rezignace se postupně zase zrodil klid a v něm opět věci promluvily...“

„A začala další obrátka kola...“

Zdálo se mi, že Viola ve tmě přikývla. „Pascalovy laky vzbudily v Dominikovi naději, že se mu podaří z bludného kruhu uniknout, ale ve skutečnosti jen zrychlily jeho otáčení. Divím se, že se Dominik mohl domnívat, že zastaví ďábelský kruh své nemoci tak laciným eskamotérským trikem, že chemie může vyřešit jeho problém a zbaví ho strachu z beztvarych monster a trýznivé nutnosti volit mezi tím, co dostane tvar a vstoupí do viditelnosti, a tím, co zůstane beztvare a neviditelné, mezi tím, na kterou otázku bude odpovídat a které otázky ponechá navždy bez odpovědi. Jak mohl nevědět, že tvar má cenu jen tehdy, když vystupuje z pozadí, kde se mihotají beztvare vesmíry, jež byly kvůli zrodu jednoho tvaru odmítnuty a zůstanou navždy nezrozené?“

Dominik se domníval, že Brisonovy laky budou lékem na jeho nemoc, ale já viděla, že vedou k jeho zkáze, protože mu nabízejí iluzi léčby. Víím, že jsem mu měla pomoci, ale já měla svůj úkol, který jsem musela splnit, a neměla jsem už sílu věnovat se ničemu jinému. Hnala jsem se v té době za textem Oranžové knihy jako figurka z počítačové hry a všechno, co mi překáželo v cestě, jsem skopla stranou. Dnes na dobu, kdy ve mně neviditelný román probudil zběsilé sobectví, kdy jsem nebrala ohledy na nikoho, myslím nerada; a už tehdy přicházely chvíle, kdy jsem se na chvíli zastavila v běhu, pocítila hrůzu z toho, co dělám, a zaplavil mě odpor k sobě samé. Ale ty chvíle trvaly jen krátce, za okamžik už jsem se zase rozběhla za Oranžovou knihou.

Říkala jsem si, že všechno napravím, až splním svůj úkol. Ale má cesta za Oranžovou knihou skončila už skoro před dvěma lety, a já od té doby pořád ještě nedělám nic jiného, než že odpočívám, odpočívám po strašlivém vyčerpání těch měsíců, kdy mnou bez přestávky cloumala horečka, která mě zachvátila v brooklynském bistru. Někdy se mi zdá, že už budu unavená do konce života. A nic z té hrůzy, nic z pocitů nevolnosti ze sebe samé, kterými jsem

v době ožívování Oranžové knihy neměla čas se zabývat, se neztrátilo, všechno se ve mně hromadilo a uchovávalo a teď, když už je po všem, se to ozývá, vrací se to jako špatně strávený pokrm, teprve teď všechno naplno prožívám, každou noc se probouzím po dvou nebo třech hodinách spánku, převaluju se na posteli a promítám si své bezútešné obrazy a pak usínám, až když se ostatní lidé probouzejí. Přemýšlím o všem pořád dokola, a nejhorší ze všeho je, že mi připadá, že jsem Valerii všechno zkazila: říkám si, že zvolila tak podivný způsob psaní textu proto, že nechtěla vytvořit knihu, ale drama, které se bude odehrávat v čase mnoha let – a já jsem v okamžiku vyvrcholení dramatu pošpinila její dílo svým sobectvím, poničila je tím, že jsem v jejím jménu ubližovala lidem...”

Její slova se měnila v nářek, pak se Viola odmlčela, protože za okny opět sílilo hučení; podíval jsem se ven do tmy, napadlo mě, že červená železniční světla vypadají jako světla lodi; měl jsem najednou pocit, že sedím v kajutě říčního parníku, který se s vypnutými motory nezadržitelně blíží k vodopádu. Opět se všemi okny přehnal světelné čmouhy, na všech hladkých plochách v pokoji se promítl krátký divoký film. Chtěl jsem Violu odvést od zlých myšlenek, a tak jsem se jí zeptal, jestli se jí podařilo najít správný aktivant pro Pascalův deník. Viola se trochu uklidnila.

„Jak jsem řekla, odnášela jsem tajně z ateliéru vzorky různých aktivačních roztoků...“ pokračovala ve svém vyprávění. „Vlastně je směšné, když říkám, že jsem to dělala tajně. Ze začátku to tak bylo, ale pak se zrodila moje a Dominikova hra na tajnost. Odlévala jsem v noci do svých lahviček vzorky tvrdých aktivantů a věděla jsem, že Dominik dělá, že spí, a přitom mě pozoruje přivřenýma očima... Ale nikdy se o tom nezmínil. Začal mě pokládat za nepřítele, kterého je třeba sledovat a neprozradit se přitom... Stala jsem se součástí nepřátelského beztvareho světa, který před ním skrýval svá tajemství, dával mu tisíce neřešitelných hádanek a ukládal mu tisíce neuskutečnitelných úkolů. Myslím, že mě v té době začal nenávidět.“

Vzpomněl jsem si na nepřátelství, které rozdělilo Čje, Úa a Nma a které snad Nm předjímal v libretu Medúz minulosti v příběhu Maria a Rufia. Pocítil jsem smutek. Jak je zvláštní, že z Valeriina čistého gesta vyvstalo tolik nenávisti... Trvala by pořád na svém snu o ztraceném díle, kdyby věděla, kolik bolesti a zloby se zrodí z prázdných stránek Oranžové knihy? Ale pak jsem pomyslel na smíření Úa s Nmem i Čjem a řekl si, že světlo, o kterém mluvila Viola, světlo, v němž vznikala Oranžová kniha, nemůže jen tak zhasnout.

16. kapitola

Tannhäuserův návrat

„Když už jsme s Čjem přestávali doufat, že aktivační roztok někdy objevíme, jakási scéna ve filmu, na který jsme se dívali v televizi, v Čjově paměti vyvolala událost, která se stala někdy před deseti lety. S Čjem žila jeho tehdejší přítelkyně; jednou ráno se Čj probudil a slyšel tiché brumláni; když otevřel oči, uviděl, že jeho přítelkyně už je vzhůru a stojí oblečená nad Nmovým deníkem a cosi namáhavě slabikuje. Čj vstal, pořád napůl ve snu šel k ní a podíval se jí přes rameno: uviděl, že na stránkách deníku vyvstávají skupinky nezřetelných písmenek, chvílemi tmavnou a pak zase splývají s bílou stránkou, jako by se přes ně převalovala trhající se a zase houstnoucí mlha. Čjova přítelkyně pospíchala do práce, a tak jen Čje políbila na rozloučenou a zmizela. Čj se konečně probral ze spánku a začal listovat Pascalovým deníkem, ale viděl už jen bílé stránky, na kterých se rychle ztrácelo pár posledních písmenek.

Ted' se Čj snažil rozpomenout, čím se to ráno, kdy se písmena Nmova deníku alespoň trochu probudila k životu, lišilo od ostatních. A nakonec si vzpomněl, že jeho přítelkyně se toho dne navoněla obzvláště silným parfémem; dokonce si vybavil vůni, kterou v rozespalosti ucítil. Bylo zřejmé, že parfém tvořil složku měkkého aktivantu. Pak už jen obešel několik parfumerií, v každém obchodu řekl, že chce koupit dárek pro manželku, a očichal všechny lahvičky, které mu prodavačky přinesly. Už ve třetím obchodě objevil to, co hledal. Hned jsme parfém vyzkoušeli, písmena se skutečně začala objevovat, i když jen nezřetelně a na krátkou chvíli. Ale znali jsme jednu složku měkkého aktivantu a to nám mohlo pomoci. Prohlédla jsem si u Dominika znovu receptury a zjistila jsem, že u jedné sady laků Pascal skutečně uvedl, že součástí jejího měkkého aktivantu

je tahle značka parfému. Pak už jen zbývalo opsat si složení příslušného tvrdého aktivantu a namíchat jej. Se zatajeným dechem jsme roztok s Čjem zahřívali, a když se na stránkách Nmova deníku objevila první zřetelná písmena, začali jsme se objímat.“

Viola vstala a rozsvítila lampu, která stála na klavíru; odraz bílého stínítka se objevil v tmavém okně, jako by se na obzoru rozsvítil přízračný zámek.

„Když písmena ztmavla, začala se před našima očima rozvíjet zpráva o soukromém životě Pascala Brisona,“ pokračovala, když se zase posadila do křesla, „Nm psal o lásce k Valerii, o Čjovi a Úovi. Ale oba jsme cítili, že nemáme právo deník číst, a tak jsme listovali stránkami a hledali zápis o složení aktivantu pro Tannhäuserův inkoust. Konečně jsme jej objevili; polovinu váhy aktivačního roztoku tvořily různé látky, které nebylo obtížné obstarat. Zvláštností, kterou se roztok lišil od všech ostatních tvrdých aktivantů, však bylo to, že druhou polovinu kupodivu tvořila součást toho, co jím mělo být aktivováno – Tannhäuserův zásyp. Šlo tedy o jakýsi autoaktivant, kdy hlavní složka mizícího laku byla stejná jako hlavní složka toho, co jej mělo zviditelnit. Tannhäuserův inkoust probouzel sám sebe. A my v tu chvíli pochopili, proč Pascal říkal Švarcovi na Folegandru, že podstatnou složku aktivačního roztoku snad vůbec nebude možné získat: nebylo moc důvodů domnívat se, že Kulhánkův stroj není už dávno ve šrotu.“

Nám ale nezbývalo nic jiného než se o stavu tannhäuserovské výrobní linky přesvědčit. A tak jsme se s mnoha obavami vypravili za Kulhánkem. Čj nevěděl, jestli bydlí pořád ve svém pokoji nad jeskyní, nevěděl ani, jestli je ještě naživu, nebyl si ani jist, jestli si Kulhánek bude pamatovat člověka, kterého viděl jedinkrát v životě před dvaceti lety. O Tannhäuserově zásypu nebylo po převratu nic slyšet, a tak bylo dost pravděpodobné, že se stroje – pokud ještě vůbec v Kulhánkově bytě stojí – od toho večera, kdy Čj pokoj ve vile před léty navštívil, nepohnuly.

Čjovi trvalo dlouho, než Kulhánkovu vilu našel. Když zazvonil u dveří přízemního bytu, přišel otevřít vysoký hubený muž. Zdálo se, že nemusel ani zlomek vteřiny přemýšlet, kdo je Čj, a bylo vidět, že má radost, že se znovu setkává s člověkem, který se před léty zúčastnil rituální výroby Tannhäuserova zásypu. Při pohledu na mne se zarazil, ale jen na malou chvíli; pak se usmál a řekl: ‚Pane bože, jak jste od té doby vyrostla!‘ Pozval nás do pokoje; v rozlehlé, podlouhlé místnosti stály kolem zdí vysoké kovové věci, které také mně připomínaly spíš sochy než části stroje. Zdálo se mi, že se dere na povrch nesmírně dávná vzpomínka na kovové bytosti, na jejich tanec doprovázený hudbou vrzání, tikání a šustění. Kulhánek se vyptával na všechny ostatní, kteří se tehdy s námi zúčastnili Tannhäuserova rituálu, obzvláště na Pascala; Čj mu řekl, že Švarc žije v Americe a Pascal a Valerie jsou mrtvi. Chvíli jsme mlčky seděli; prohlížela jsem si střídavě kovové postavy a Kulhánkovu tvář a jeho ruce a říkala si, jak podivuhodně se Kulhánek začal svým strojům za léta, co s nimi žil, podobat; zdálo se, že na jeho těle není žádná měkká část, že pod kůží se skrývají tytéž kovové součástky jako pod kryty strojů. Díval se na nás rozzářeným pohledem a nakonec řekl: ‚To je skvělé, mám takovou radost, že jste přišli. Často jsme na vás vzpomínali.‘ Stroje stály u zdí, dívaly se na nás a nám se zdálo, že se usmívají.

Kulhánek bydlel celou dobu mezi kovovými postavami. Po převratu v devětaosmdesátém s nimi zase jako v šedesátém osmém roce rozmlouval o tom, jestli mají chuť pustit se znovu do výroby zásypu, ale tentokrát mu jeho spolubydlíci řekli: ‚Teď už jsme moc unavení a vidíme, že i ty jsi unavený a nechce se ti znovu začínat, nechme to tedy být. Je nám tu spolu přece dobře i tak.‘ Ale když mu Čj vyprávěl o Oranžové knize a o tom, jakou roli hraje v jejím příběhu Tannhäuserův zásyp, řekl Kulhánek ještě dřív, než se ho Čj odvážil na něco zeptat, ať nemáme strach, že samozřejmě udělá všechno pro to, aby pro nás potřebnou dávku Tannhäuserova zásypu vyrobil.

Omlouval se, že to asi nebude jednoduché; stroje skutečně pracovaly naposledy toho dne, kdy ho navštívili Nm, Čj, Ú a má matka se mnou. Vypadaly teď dost žalostně, Kulhánek se už o ně staral stejně málo, jako se ve svém samotářském životě staral sám o sebe. Vstal, chodil od jednoho stroje k druhému a pokoušel se opatrně hýbat různými částmi, které vyčnívaly ven nebo na které dosáhl, když ponořil ruku do otvoru v plechovém krytu; někdy se z nitra stroje neozvalo vůbec nic – součástka, kterou držel v ruce, už asi nebyla uvnitř s ničím spojena –, jindy bylo slyšet strašné skřípání, často také rachocení zakončené úderem: něco se uvnitř utrhl a zapadlo někam hluboko do útrob mechanismu. Všimla jsem si, že Čj zpozorněl; řekla jsem si, že se zřejmě rozpomněl na doby, kdy opovrhoval hudebními nástroji a naslouchal celé dny jediné nekonečné, nepřerušované symfonii zvuků; a Čj mi později skutečně potvrdil, že měl pocit, jako by se po dlouhé době vrátil do koncertní síně, kterou kdysi opustil. Zvuky, jež se ozývaly z nitra strojů a jež svědčily o rozpadání spojeného a srůstání odděleného, nezněly moc povzbudivě, ale když Kulhánek skončil svou obhlídku, pořád se usmíval; řekl mi, ať se ničeho nebojím, určitě se všechno brzy podaří dát do pořádku.“

„Která z postav se vám nejvíc líbila?“

„Líbily se mi všechny, myslím, že nejvíc ze všech Apač se slavnostní členkou z hadic. Mezi obvodem jeho válcovité části, která byla zapuštěná do podlahy, a kruhovým otvorem, vyříznutým v parketách, byla úzká štěrbina; když jsem se k ní sklonila, ucítila jsem, že zespondu vane chladný a vlhký vzduch. Rozpomněla jsem se na jeskyni a poprosila Kulháňka, aby mi ji ukázal. Už tam léta nebyl a klíče musel dlouho hledat na poličkách v předsíni. Sešli jsme do sklepa a Kulhánek odemkl visací zámek na dřevěných dveřích, které vypadaly jako dveře od obyčejné sklepní kóje. Ve světle baterky jsem uviděla těsný klenutý prostor s mnoha výklenky a stíny, od stropu jeskyně se jako kořeny stromu rozvětvovalo dvanáct tmavých hadic,

jejich konce byly ponořené do dvanácti přírodních vaniček, ty se nacházely v různé výšce a byly naplněné vodou.

Příští den jsme hned ráno přišli s Čjem v pracovních oblecích. Nejdřív jsme všichni tři vynášeli ze sklepa trubky, které kdysi spojovaly stroje, pak jsme kovové postavy jednu po druhé rozebírali, čistili je, hledali v kovových labyrintech vnitřků utržené věci a připevňovali je na jejich místo, přišroubovávali to, co bylo odchlípnuté, a oddělovali to, co se do sebe zakleslo. Bohužel se brzy ukázalo, že všech dvanáct čerpadel i sběrnou komoru nad nimi úplně rozežrala rez. Kulhánek měl ještě schované staré Pascalovy nákresy čerpací soustavy; obrátila jsem se s jejich kopií na několik podniků, ale všude mě odmítli. A tehdy si Kulhánek vzpomněl, že se před nějakým časem dal na autobusové zastávce do řeči s mladou ženou, kterou znal od vidění, protože bydlela s rodiči ve stejné ulici jako on. Než přijel autobus, stačil se dozvědět, že vystudovala strojní fakultu a pracuje jako inženýrka v podniku Nereus, v němž se také vyrábějí čerpadla na zakázku. Doporučoval mi, ať se obrátím přímo na ni; zdála se mu milá a ochotná a říkal, že mi jistě pomůže.“

17. kapitola

Julie

„Vypravila jsem se tedy do Nerea. Když jsem vcházela do budovy, nevěděla jsem ještě, jestli se budu řídit Kulhánkovou radou a obrátím se zrovna na Julii; nadšené doporučení odborných schopností mladé ženy z úst stárnoucího osamělého muže neznělo moc věrohodně, obzvláště když se zakládalo jen na jednom rozhovoru během čekání na autobus. Ale pak jsem vstoupila do místnosti konstruktérů a uviděla jedinou ženu mezi muži; seděla blízko mě, a tak jsem mohla hned ode dveří pozorovat úsměv, s jakým se skláněla nad rýsovacím prknem a prohlížela si kružnice, čtverce a mnohoúhelníky narýsované tužkou na průsvitném papíru. Přemýšlela jsem, kde jsem se s takovým výrazem tváře setkala. A pak jsem si vzpomněla: jednou jsem viděla sběratele motýlů, jak si s podobným láskyplným úsměvem prohlíží své exempláře v zasklených skříňkách.

Juliina péče o geometrické tvary mě tak překvapila a okouzila, že už jsem neváhala a šla přímo k ní. Během její práce na čerpadle jsme se spřátelily; prozradila jsem jí, jak mě překvapil pohled, jakým se dívá na čtverce, trojúhelníky a kružnice. Julie se smála, řekla mi, že měla od malička ráda lehké a hladké věci; a geometrické tvary má nejraději ze všeho, protože jsou tím nejlehčím a nejhladším. Její pokoj byl opravdu plný hedvábných látek, závěsů, stuh a tenkých trásní, stačilo, aby trochu zafoukal průvan, a všechno tu povlávalo a chvělo se. Nerozuměla příliš tomu, proč lidé pokládají geometrii za smutnou a studenou říši; pro ni to byla příjemná zahrada a trojúhelníky, čtverce a kružnice byly květinami, které v ní rostly. Dokonce mi tvrdila, že každý geometrický obrazec má svou vlastní vůni. Jednou mi vyprávěla, jak byla fascinovaná, když v osmi letech někde poprvé uviděla konstruktéra, který pomocí kružítka a pra-

vítka rýsoval tvary, jež byly ještě lehčí než nejjemnější látky a ještě hladší než nejhladší zrcadlo; od té doby věděla, čím chce být.“

„Ale ke konstruování strojů přece nestačí znalost geometrie,“ namítl jsem.

„Jistě, Julie také musela hodně vědět o fyzikálních a mechanických vlastnostech tvarů a musela na ně brát ohled, ale představovala si je jen jako jakési myšlenky a nálady útvarů geometrického světa. Moc ji nezajímalo, co vzejde z jejích výkresů; do nereovských dílen, kde podle nich vyráběli čerpadla, scházela, jen když musela; pokládala hmotné věci za jakési nezdárné potomky geometrických nákresů, kterými je lepší příliš se nechlubit.“

„Nebylo to proto, že se za její láskou ke geometrickým výkresům skrýval odpor ke skutečnosti?“ zeptal jsem se.

„Odpor ke skutečnosti? Ne, to jsou příliš silná slova. Ale je pravda, že se těžkých těl strojů, zapatlaných olejem a vazelínou, trochu štítla.“

Viola se na chvíli odmlčela, dívala se na svůj odraz ve skle. „V té době už jsem nemohla dál vydržet s Dominikem. Stala jsem se pro něj hieroglyfem, který je třeba v každé vteřině luštit, a zároveň nepřitelem, jehož každé hnutí je třeba bedlivě sledovat. S Julií to bylo jiné. Julie se dotýkala mého tajemství lehce jako svých hedvábných látek a svých kružnic a obdélníků; to, že neznala smysl mnoha věcí, které jsem dělala, pro ni nebylo nedostatkem – stejně jako nebylo nedostatkem jejích výkresů, že postrádají tíhu a třetí rozměr.“

„S tím nemohu souhlasit,“ přerušil jsem Violu. „Julie mi vyprávěla, že na vás často vyzvídala, k čemu má čerpadlo sloužit, a také se mi svěřila, že pořád přemýšlela o strojích, do kterých by se hodil fragment čerpadla, a o světech, do kterých by takové stroje mohly patřit.“

„Ano, Julie se mě vyptávala na účel čerpadla a já jí něco odpovídala, ale to byly jen naše hry, kterými jsme se bavily. Jsem si jista, že Julie řešení záhady čerpadla ve skutečnosti netoužila znát; bála

se, že řešení by naše hry představ a obrazů zatížilo nějakou fádňní skutečností; ta by jí určitě byla stejně nepříjemná jako těžké a zapáchající stroje, jež v nereovských dílnách parazitovaly na Juliiných nákresech a předstíraly dokonce, že jsou cílem jejich motýlího života.“

Ale Viola mě tentokrát příliš nepřesvědčila. Měl jsem podezření, že si tímhle způsobem vykládala Juliino chování, protože to tak pro ni bylo nejjednodušší – a jí na cestě za textem Oranžové knihy už nezbývalo dost energie k tomu, aby mohla řešit ještě nějaké další složité otázky. Ve hrách, které spolu Julie a Viola hrály, byla cítit příliš silně Juliina bolest z toho, že se jí Viola ztrácí v neznámém světě, do něhož Julie nemá přístup, a tušení, že v něm její přítelkyně jednou zmizí nadobro. Ale bylo také dobře možné, že to, co Viola říká, byla pravda v době, kdy se s Julií přátelily, a že se lehké hry s obrazy proměnily ve stesk a zoufalství, až když Viola svou přítelkyni opustila.

„V Nereu tedy nejdřív Julie zpracovala na základě Nmových nárysů detailní schéma; podle něho se pak v nereovských dílnách vyrábělo čerpadlo. My jsme mezitím s Kulhánkem a Čjem opravovali zbývající části stroje. Nemohla jsem Julii prozradit, že čerpadlo, na němž pracovala, je určeno pro podzemní jeskyni, která se skrývá padesát metrů od domu, kde bydlí. A tak jsem denně přicházela k Julii od Kulhánka a byla jsem ještě cítit vazelínou a olejem...“

„To asi muselo Julii, která neměla ráda stroje, dost vadit...“

„Je to zvláštní, ale Julie měla vůni technického oleje, smíšenou s vůní parfému, ráda. Asi jí připadalo, že proměna mastné a lepkavé skutečnosti v netělesný pach je podobným triumfem lehkosti nad tíží jako proměna těžkého mechanismu v jemné čáry na pauzovacím papíru... V době, kdy bylo konečně čerpadlo hotové, jsem se už znala s Juliinými rodiči, a tak jsem se bála, že by mě mohli vidět, jak čerpadlo vykládáme pár desítek metrů od jejich domu. Proto jsme je s Čjem nejdřív odvezli sem, nechali je tu ležet na dvoře a teprve

po půlnoci jsme si objednali jiný taxík a převezli je ke Kulhánkovi. Ani jsme nejeli domů, trochu jsme se prospali na podlaze na dekách, které nám Kulhánek přinesl, a už v šest ráno jsme čerpadlo zapouštěli do otvoru v podlaze.

V té době už Julie cítila, že ji opouštím – protože já ji nakonec opustila stejně jako Dominika. Dominika jsem nechala být, protože mě jeho tázavé a vyčítavé pohledy čím dál víc dráždily. S Julií to bylo jiné, bylo mi s ní dobře; když jsme byly spolu, dokonce jsem někdy přestávala myslet na Oranžovou knihu. Cítila jsem pokušení zůstat s ní, zapomenout na všechny smutné historie ze sedmdesátých a osmdesátých let a nechat Valeriin text dál spát. Ale pak zase přicházely okamžiky, kdy jsem se děsila toho, jak strašná by byla zrada, kdybych román o Alexandrovi ponechala zakletý na bílých stránkách; říkala jsem si, že zrada je už to, že teď se věnuju něčemu jinému, že tolik myslím na někoho jiného než na Valerii, a bylo mi čím dál jasnější, že budu muset od Julie odejít. Julie se pořád jen usmívala, ale pro mne vše bylo o to horší a o to víc jsem potřebovala utéct.

Julie mě nikdy neprosila, abych s ní zůstala, ale zrovna večer toho dne, kdy jsme instalovali nové čerpadlo, poprvé nedokázala zakrýt svůj smutek. Telefonovala mi a já brala ve stejné ulici, za několika zahradami a ploty, mobil do ruky, ušpiněné od oleje; Julie se se mnou snažila mluvit klidně a vesele, ale pak to najednou nevydržela a rozplakala se. Vypnula hned mobil, ale těch několik vzlyků, které jsem zaslechla, mi stačilo. Rozeběhla jsem se za ní a za chvíli už jsem zvonila u jejích dveří; Julie se mě neptala, jak jsem se ve vile mohla tak rychle objevit.

Tu noc jsem zůstala u ní, ale nemohla jsem spát, pořád jsem myslela na to, jestli se Čjovi a Kulhánkovi podařilo uvést čerpadlo do chodu. Ležela jsem v posteli s otevřenýma očima, naslouchala nočním zvukům a snažila se mezi nimi rozpoznat hlas čerpadla. Ani Julie moc nespala; byla šťastná, když jsem se u ní objevila, ale asi

tušila, že se vidíme naposledy. Někdy ve tři hodiny ráno se mi zdálo, že jsem konečně zaslechla tichouнкé bzučení Kulhánkova stroje. Posadila jsem se na posteli a poslouchala jsem. V tu chvíli jsem si všimla, že se na mne Julie dívá; něco mi chtěla říct, a já ji dost hrubě okřikla, aby byla zticha. Dodnes mě to mrzí.“

18. kapitola

Útěk

„Za úsvitu, když Julie konečně usnula, jsem se vykradla z vily; prošla jsem zahradou mezi stromy, které vystupovaly z mlhy, otevřela branku a rozeběhla se za Kulhánkem a Čjem. Když jsem vstoupila do Kulhánkova bytu, bylo už čerpadlo v klidu, ale soustrojí ještě zpracovávalo zbytky podzemní vody; Kulhánek s Čjem mlčky seděli před Květinářkou a dívali se napjatě na tmavý otvor v jejím středu. Posadila jsem se vedle nich; všichni jsme mlčeli. Za chvíli se z otvoru začal tenkým pramínkem sypat do nádoby z umělé hmoty jemný šedavý prášek. Když se po deseti minutách pramínek zastavil, Kulhánek vstal, opatrně přesypal prášek do bílé dózy, zašrouboval ji a podal mi ji.

U Čje jsme opatrně vmíchali Tannhäuserův zásyp do roztoku se zbylými aktivačními přísadami, který jsme měli už připravený. Podle Pascalova deníku bylo třeba ještě patnáct hodin čekat; probouzení textu tedy mohlo začít až v deset hodin večer. Dostala jsem najednou strach, prosila jsem Čje, aby byl se mnou ve chvíli, kdy se text začne zjevovat, ale Čj řekl, že on už podruhé nesmí Oranžovou knihu číst a že musím být při zjevení textu sama; teď se kniha stala jen mojí a Valeriinou záležitostí. Vzpomínám si, jak jsem jako ve snu převážela opatrně roztok v taxíku domů, jak jsem ve svém pokoji připravovala kahan, trojnožku s nádobou, ve které se bude roztok zahřívat, a stojan na knihu; lahvičku s roztokem jsem zatím zamkla do zásuvky vedle Oranžové knihy. Pokoušela jsem se něco číst, ale byla jsem příliš neklidná, chodila jsem sem a tam po pokoji, nakonec jsem odešla z bytu a až do večera bloudila po ulicích.

Když jsem se vrátila domů, hodiny v jednom z pokojů zrovna odbíjely desátou. Zamkla jsem se ve svém pokoji, stála jsem s lah-

vičkou v jedné ruce a Oranžovou knihou v druhé uprostřed místnosti a naslouchala, jestli neuslyším na chodbě otcovy kroky, ale ve vile bylo ticho. Přelila jsem opatrně obsah lahvičky do kádinky, upevnila jsem do stojanu rozevřenou knihu tak, aby její stránky byly volné a mohla k nim pronikat pára stoupající z aktivačního roztoku, a pak jsem zapálila kahan. Dlouho se nic nedělo, už jsem si zase začínala zoufat, že celé mé úsilí bylo marné. Ale pak se začaly na bílých stránkách objevovat shluky písmen a rychle se rozrůstaly, až se spojily do celistvého textu.

Podle Pascalových zápisků měla aktivace textu vydržet čtyřadvacet hodin; potom měla písmena navždy zmizet – neprobudí už je ani aktivant s Tannhäuserovým zásypem, ani nic jiného na světě... A tak jsem chtěla využít každou chvíli krátkého života písmen, celou noc jsem četla o Alexandrově bloudění městem při hledání svítící krabičky, o knihovnách, lesknoucích se vitrínách a těžkých vycpaných křeslech v cizích bytech, do kterých vstupoval, o ženách, které v nich potkával, po kterých toužil nebo s kterými se miloval a pak je zase opouštěl, o filosofech a vědcích, kteří mu u okna vedoucího na zpustlou zahrádku nebo betonový dvorek vysvětlovali své teorie, o kovových součástkách, které se spojovaly a přeskupovaly do nových a nových konstrukcí, aby se nakonec zase od sebe oddělily a skončily na zaprášených policích, o pirátském pokladu, jehož perly, rubíny a safíry jednoho večera zazářily v zešeřelém bytě na periferii. A řada osvětlených pokojů, kterými Alexandr prošel, se v mé stejně jako v jeho paměti spojovala do zářícího náhrdelníku a pak pozvolna zhasínala ve tmě zapomínání, půdorys Alexandrových cest vytvořil labyrint, spletitou čáru, připomínající tajemný znak, který jako by odpovídal na otázku šeptanou znakem na víku skříňky, ale ta odpověď byla stejně nesrozumitelná jako otázka...

A Valeriiny věty jako by rozvínovala stejná vlna, jaká nesla Alexandra z jednoho cizího pokoje do druhého, vlna, která se chvíle-

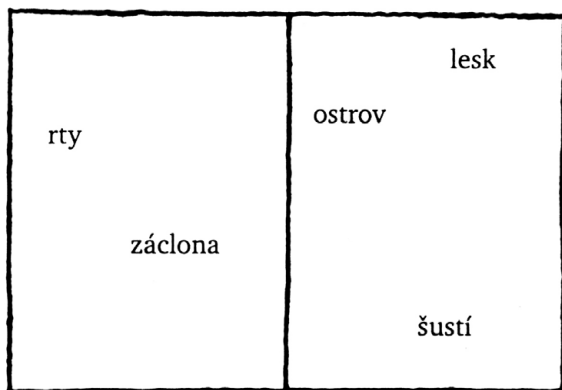
mi naléhavě prodírala kupředu do neznámých prostorů a chvílemi tiše šplouchala a kroužila na místě, chvílemi se rozdělovala do mnoha pramínek a chvílemi zase vše stahovala do jednoduchého toku, chvílemi pronásledovala unikající obraz a chvílemi se proměňovala v trpělivé očekávání nepředvídaného...

Během četby jsem několikrát na chodbě slyšela otcovy těžké kroky, jistě si přes den všiml, jak jsem neklidná, a když viděl, že mám celou noc rozsvíceno, bál se o mne. Chodil kolem mého pokoje, ale neodvážil se zaklepat, odvykl si ptát se mě na má tajemství, vlastně jsme spolu v posledních týdnech nemluvili vůbec, asi ze mne cítil strach. Dočítala jsem román, když svítalo. Nějakou dobu jsem ležela na posteli a dívala se na větve stromů na zahradě, vynořující se z ranní mlhy. Pak jsem zhasla světla a začala román číst znovu od začátku, chtěla jsem se těšit Valeriinými větami tak dlouho, jak to bude možné. Už jsem knihu četla potřetí, když znovu přišla noc a já musela zase rozsvítit. Po jedenácté hodině písmena začala blednout, můj pohled zmateně bloudil řádkami, hledal obrazy, které bych si mohla uchovat v paměti...

A pak mi najednou hlavou projela myšlenka: vždyť přece Valerie neměla žádné právo odsoudit knihu k věčnému mlčení; ve chvíli, kdy román dopsala, získal svůj vlastní život a nepatří už nikomu. Zmocnila se mě zoufalá touha román zachránit, cítila jsem nenávist k matce a k jejímu podivnému rozhodnutí, které se mi teď jevílo jako rozmar, cítila jsem také vztek na sebe, že jsem se k záchraně díla neodhodlala dřív. Zamkla jsem knihu s blednoucími písmeny do zásuvky a vyběhla ven, abych koupila filmy do fotoaparátu. Bylo několik minut po půlnoci a všechny obchody už byly zavřené; pobíhala jsem prázdnými ulicemi, až jsem zahlédla mezi domy svítící barevný znak benzinové pumpy. Utíkala jsem k němu; vzpomínám na polekaný pohled, jakým se na mne díval prodavač, když jsem se celá udýchaná vřítela dovnitř; určitě si myslel, že jde o loupežné přepadení, a čekal, kdy na něj namířím zbraň.

Koupila jsem několik cívek filmů a běžela domů. Na chodbě jsem narazila na otce, zvedl ke mně ruku a chtěl něco říci, ale já kolem něho proběhla a zamkla se zase ve svém pokoji. Vložila jsem první film do fotoaparátu a připravila blesk – ale když jsem rozevřela Oranžovou knihu, zjistila jsem, že na jejích stránkách je už rozeseto jen pár posledních bledých slov, a i ta už mizí. Zmáčkla jsem spoušť, ale pak jsem fotoaparát odložila; bylo zbytečné chtít ještě něco fotografovat. Teď tedy text doopravdy zemřel, teď už ho nic neprobudí k životu, teprve teď podle Nmových slov už není ani skrytý, je to stejné, jako kdyby se kniha nacházela v nitru země nebo na povrchu vzdálené hvězdy. Všechno, co mi zbylo z textu Oranžové knihy, je tahle fotografie.“

A Viola se znovu přehrabovala v jedné ze zásuvek psacího stolu a pak mi podala fotografii, kterou v ní našla. Šel jsem ke klavíru a ve světle lampy jsem na snímku uviděl dvě stránky rozevřené knihy a na nich několik rozházených slov, která byla tak bledá, že už jsem je přečetl jen s velkou námahou.

„Seděla jsem nad prázdnými stránkami, zoufalství se proměnilo v tělesnou bolest, nějaký hrot nepřestával pomalu projíždět mými útroby sem a tam. Nedokázala jsem ani plakat, v duchu jsem spro-

stě nadávala matce, říkala jsem, že ji nenávidím, a křičela na ni, co si vlastně myslí, jak se to chová; jak to, že si dovoluje poroučet lidem, co mají a nemají dělat. Za zamčenými dveřmi přecházel otec sem a tam, těžce dýchal a jeho úzkost už tak vzrostla, že čas od času bral za kliku.

K ránu se můj vztek rozplynul a zbyla po něm prázdnota. Otec už odešel do svého pokoje; ve vile bylo zase ticho, slyšela jsem jen hučení v uších, jako bych poslouchala nějakou dávnou Čjovu skladbu, zkomponovanou z nejjemnějšího šumu. Pochopila jsem, že už s otcem nebudu moci žít, stejně jako s ním před třiadvaceti lety nedokázala žít má matka. Sbalila jsem si několik věcí a první ranní tramvají jsem jela za Čjem. Ten se mi nesnažil nic vymluvit, řekl mi, že u něho můžu bydlet tak dlouho, jak budu chtít. A tak tu žiju, živím se překlady, které si dávám proplácet na Čjovo jméno, aby mě otec nemohl vypátrat...”

19. kapitola

Zjevení u garáží

To byl tedy příběh dvojitého trojzubce, jehož hrot se mi před dvěma týdny zabodl do chodidla. Vzpomněl jsem si ještě na jednu věc a zeptal se Violy: „Jak jste se dozvěděla o divadelním představení v sokolovně?“

„Všimla jsem si plakátu, na kterém byl namalovaný dvojitý trojzubec jako součást hieroglyfického nápisu, a šla se na hru ze zvědavosti podívat. Ale vůbec netuším, jak se autorka ke znaku dostala.“

„O tom náhodou něco vím. Počáteční snovou epizodu hry s tajemným nápisem napsal někdo úplně jiný, člověk, který viděl dvojitý trojzubec z oblázků na podmořské soše u Folegandru.“

„Podmořská socha,“ řekla Viola, „chtěla bych se na ni jednou podívat...“

Ručičky hodin na zdi se blížily k půlnoci. Dlouho jsme mlčeli, díval jsem se střídavě na Violu a na naše postavy na tmavém skle, které jako šperky zdobila barevná světla. Neměl jsem důvod, proč v pokoji u trati dál zůstat, a tak jsem vstal, abych se s Violou rozloučil. Už jsem se nechtěl na nic ptát, nechtěl jsem už vědět nic dalšího o jejím životě, nechtěl jsem na ní vyzvídat žádné podrobnosti románu její matky. Ale ještě na něco jsem si před odchodem vzpomněl: „Vymyslela Valerie znak dvojitého trojzubce úplně sama, nebo ji k tomu něco inspirovalo?“ zeptal jsem se Violy.

„O tom jsem vám zapoměla vyprávět. Valerie zažila v prosinci sedmdesátého sedmého roku, v době, kdy se rozhodla psát román, zvláštní příhodu. Řekl mi o ní Čj a zdá se, že ji Valerie svěřila jen jemu; myslím, že ho měla ze tří přátel nejraději a měla k němu nejdůvěrnější vztah, snad proto, že byl nejklidnější a nikdy ji netrápil tím, že by se jí svěřoval se svými city, tak jako Nm a čas od

času i Ú. Tenkrát napadlo hodně sněhu. Valerie se byla se mnou projít po zasněženém městě; když jsme se vraceli, už se stmívalo, začalo zase hustě sněžit, sníh divoce vířil kolem pouličních lamp a před rozsvícenými okny hospody U Mlsné myši, která jsme míjely. Hospoda stála na rohu úzké slepé uličky, kde se po obou stranách tísnily jen tři tmavé domy; za nimi už ulička končila, byla přehrazená několika garážemi se staženými roletami z rezavého vlnitého plechu, za nimi byl jen zasněžený svah. Lucerna, která v uličce stála, byla rozbitá, a tak jedinými světly tu byla dvě nebo tři rozsvícená okna ve vyšších patrech a boční okno hospody; garáže se topily v přítmí, které prosvětloval jen napadlý sníh.“

Viola se zase posadila, a tak jsem si také sedl na své místo na pohovce.

„Valerie zahlédla vzadu před tmavými roletami garáží něco světlého. Zdálo se jí, že je to zasněžený keř anebo snad část nějakého přístroje, kterou někdo vynesl z garáže a kterou pokryl sníh. Chvíli se rozmyšlela, jestli se má jít podívat blíž; pak se mnou přece jen zahrnula do uličky – Valerie by nemohla napsat to, co napsala, kdyby nebyla zvědavá. Šly jsme neprošlapaným sněhem ke garážím. A tam uviděla věc, kterou neuměla pojmenovat a které nerozuměla. Před staženou roletou garáže, popsanou nějakými neslušnými nápisy, vyrůstal ze země do výšky asi jednoho metru křehký sněhový útvar, vytvářející symetrický obrazec. Nebyl ještě úplně hotový, ale nějaká síla přitahovala padající sněhové vločky ke koncům jeho ramen a poutala je k nim, takže se útvar pořád rozrůstal, jako by naplňoval předem daný plán.

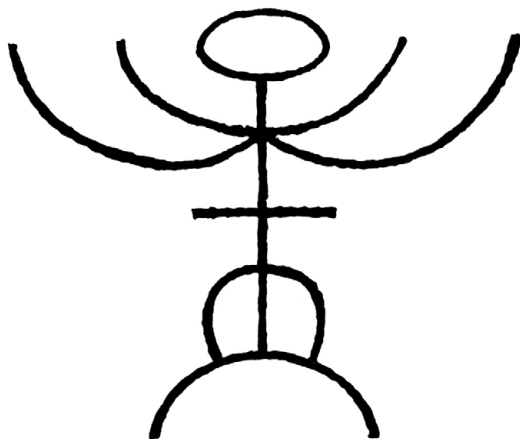
Valerie se nejdřív domnívala, že se vločky zachycují na nějaké konstrukci z tenkého drátku, který v přítmí není vidět, a dotkla se rukou jednoho ramene sněhového úvaru. Ale rameno se na místě dotyku rozpadlo; bylo jen ze sněhu, jen z vloček, které je pomalu, ale vytrvale budovaly. A sněhový obrazec se tam, kde byl porušený, ihned začal sám opravovat, dorůstal tu o něco rychleji než na jiných místech,

a tak se za chvíli jeho symetrie zase obnovila. Když uběhlo asi deset minut, byl útvar zřejmě hotový, už dál nepřitahoval vločky, nerostl a neměnil se. Vločky teď padaly poklidně vedle něho; ale když se ho dotkla Valeriina nebo má ruka a narušila jej, začal se hned obnovovat a nové vločky za chvíli zase doplnily poškozené místo.

Když mi o tom Čj vyprávěl, zdálo se mi, že se mi vybavuje dávná vzpomínka na to, jak se mé prsty dotýkají studené větvičky, která je celá ze sněhu. Bylo to vedle vzpomínky na Kulhánkovy stroje to jediné, co mi zbylo v paměti z mého života s Valerií; ale možná to ani nebyly skutečné vzpomínky, ale jen fikce zrozené z Čjova a Úova vyprávění... Valerie se dívala na sněhový útvar a nevěděla, jestli je svědkem nějakého fyzikálního jevu, který neznala, nebo zázraku. Ani já doteď nevím, co to vlastně bylo. Stály jsme tiše před garážemi asi půl hodiny, bylo slyšet jen tlumené hlasy z hospody, pak se sněhový útvar začal rozpadat a za několik minut z něho nic nezbylo.“

„Měl obrazec ze sněhu tvar dvojitého trojzubce?“ zeptal jsem se.

„Neměl, ale byl mu dost podobný. Vypadal asi takhle...“ A Viola zase vzala jeden z papírů, které ležely na desce klavíru, a nakreslila na něj ve světle lampy obrazec, který jsem ještě neznal.

„Když jsme došly domů, dostala Valerie nápad, že tajemný obrazec by se mohl stát hlavním motivem románu, který by propojoval všechny ostatní motivy. V prvních náčrtech objeví Alexandr na víku krabičky právě ten útvar, jehož sněhovou podobu jsme viděly před roletou garáže. Ale během psaní Valerie obrazec několikrát pozměnila, až nakonec dospěla k tvaru dvojitého trojzubce. Snad jí původní útvar připadal moc složitý anebo se jí zdálo, že román si musí sám vytvořit tajemství svého hlavního motivu, a že by proto nebylo správné použít cokoli, s čím už je nějaká záhada spojena...“

To už byl tedy opravdový konec vyprávění o trojzubci. Stáli jsme mlčky u klavíru, dlouho jsem si prohlížel obrazec, pak jsem zvedl hlavu a podíval se naposledy na bledý odraz pokoje ve skle oken, na lampu zářící na obzoru a na tenké světlé obrysy našich postav. „Už půjdu,“ řekl jsem; Viola mě nezdržovala. Když jsem stál na domovní chodbě, ještě jsem se otočil a řekl Viole, která se opírala o rám dveří: „Myslím, že byste měla navštívit otce.“

„Budu o tom přemýšlet,“ řekla Viola, usmála se na mne a pak zmizela v tmavé předsíni; dveře se za ní potichu zavřely. Nemohl jsem na chodbě najít vypínač, a tak jsem klopytal dolů po temných schodech. Byla půlnoc, venku bylo pořád ještě dusno. Ulice byly prázdné, v okolních domech jsem viděl jen pár rozsvícených oken, z otevřeného přízemního okna, které jsem míjel, se ozývalo chrápání. Trvalo dlouho, než jsem se dostal ze čtvrti chátrajících domů na širokou třídu, kde se ve světle zářivek leskly tramvajové koleje a kde se po chvíli z boční ulice vynořil taxík s rozsvíceným majákem.

Když jsem přišel domů, otevřel jsem si láhev vína a sedl si s ní k oknu. Pátrání po trojzubci a po zmizelé Viole skončilo, všechny stopy, mezi kterými ještě odpoledne nebyla žádná souvislost, se spojily a vytvořily uzavřený řetězec. Myslel jsem na to, že zítra se konečně budu moci věnovat své knize, už mě nebude rušit žádný tajemný trojzubec, žádná ztracená dívka. Pokoušel jsem se opět

promýšlet fabuli své prózy... Ale nedokázal jsem se soustředit, musel jsem víc než na svou knihu myslet na závěr Violina vyprávění, znovu a znovu přede mnou vyvstávala představa křehkého sněhového útvaru před roletou garáže. Sněhový obrazec se mi zjevoval mezi hvězdami na tmavé obloze nad nízkými dílnami jako zakleté souhvězdí, chvílemi se proměňoval v dvojité trojzubec a pak se zase vracel ke svému tvaru. Věděl jsem, o které uličce Viola mluvila; hospoda U Mlsné myši byla už sice dávno zrušená, ale před léty jsem ji dost často navštěvoval. Řekl jsem si, že má kniha ještě nějaký čas počká; zítra ráno se podívám do uličky končící u starých garáží a zkusím se tam poptat na sněhový znak.

Michal Ajvaz
Prázdné ulice

Fotografie na obálce luchschenF/Shutterstock.com
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 22. 10. 2021

ISBN 978-80-274-1836-7 (epub)
ISBN 978-80-274-1837-4 (pdf)
ISBN 978-80-274-1838-1 (prc)